

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ
HRVATSKOG RESTAURATORSKOG ZAVODA
ZA 2020. GODINU

GODIŠNJI IZVJEŠTAJ HRVATSKOG RESTAURATORSKOG ZAVODA ZA 2020. GODINU

Tekstovi: dr. sc. T. Pleše, B. Mataković / dr. sc. A. Azinović Bebek, mr. J. Ferić Balenović, B. Mostarčić / E. Anušić, S. Aumiller, M. Jurišić, B. Milković,
mr. umj. A. Pedišić, S. Purišić, M. Stipić, I. Svedružić Šeparović / dr. sc. L. Čataj, D. Ivić, I. Jengić, I. Karniš Vidovič, dr. sc. M. Krmpotić, K. Krulić,
dr. sc. K. Majer Jurišić, I. Miholjek, dr. sc. D. Mudronja, mr. sc. D. Požar, A. Škevin Mikulandra, dr. sc. J. Višnjic, dr. sc. M. Wolff Zubović

Lektura: R. Tometić

Grafički dizajn: Lj. Gamulin

ZAGREB, 2021.

OPĆI PODACI	6		
Uvod	6		
Misija	7		
Vizija	7		
Vrijednosti	7		
Ciljevi	7		
Upravno vijeće	11		
Stručno vijeće	11		
Kadrovska struktura	12		
Poslovni prostori i rasprostranjenost	12		
SLUŽBA FINANCIJSKIH I RAČUNOVODSTVENIH POSLOVA	13		
SLUŽBA OPĆIH PRAVNIH, KADROVSKIH I ADMINISTRATIVNIH POSLOVA	29		
SLUŽBA ZA NABAVU I OPĆE TEHNIČKE POSLOVE	31		
ARHEOLOŠKA KULTURNA BAŠTINA	35		
Odjel za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb	36		
Odjel za kopnenu arheologiju, sjedište Juršići	44		
Odjel za podvodnu arheologiju	52		
Odjel za restauriranje arheoloških nalaza	60		
NEPOKRETNNA KULTURNA BAŠTINA	67		
Odjel za graditeljsko naslijeđe	79		
Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju nepokretne baštine	92		
Restauratorski odjel Osijek (Služba za odjele izvan Zagreba 1)	98		
Odjel za zidno slikarstvo i mozaik	102		
Odsjek za zidno slikarstvo, mozaik i štuko (Restauratorski odjel Split, Služba za odjele izvan Zagreba 2)	112		
Odjel za štuko	118		
Odjel za kamenu plastiku	124		
Odsjek za kamenu plastiku (Restauratorski odjel Split, Služba za odjele izvan Zagreba 2)	127		
POKRETNNA KULTURNA BAŠTINA	135		
Služba za pokretnu baštinu	135		
Odjel za drvenu polikromiranu skulpturu	136		
Odjel za štafelajno slikarstvo	144		
Odjel za tekstil, papir i kožu	150		
Odjel za namještaj i drvene konstrukcije	156		
Služba za odjele izvan Zagreba 1	160		
Restauratorski odjel Ludbreg	160		
Restauratorski odjel Osijek	164		
Restauratorski odjel Rijeka	167		
Restauratorski odjel Vodnjan – Juršići	170		
		Služba za odjele izvan Zagreba 2	174
		Restauratorski odjel Dubrovnik	174
		Restauratorski odjel Split	177
		Restauratorski odjel Šibenik	184
		Restauratorski odjel Zadar	186
		ZAJEDNIČKA STRUČNA SLUŽBA	193
		Informacijsko-dokumentacijski odjel	193
		Fotolaboratorij	194
		Arhiv	194
		Knjižnica	194
		Prirodoslovni laboratorij	195
		Odsjek za školovanje, stručno usavršavanje i međunarodnu suradnju	196
		PREGLED PROGRAMSKE DJELATNOSTI	205

UVOD

Hrvatski restauratorski zavod (dalje u tekstu: Zavod) osnovan je uredbom Vlade Republike Hrvatske od 19. prosinca 1996. godine (NN 2/97), spajanjem dviju javnih ustanova: Zavoda za restauriranje umjetnina (osnovanog 1948. godine pri tadašnjoj Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti) i Restauratorskog zavoda Hrvatske (osnovanog 1966. godine). Uredbom o osnivanju Zavod je određen kao središnja javna ustanova konzervatorsko-restauratorske djelatnosti u Republici Hrvatskoj koja obavlja poslove zaštite kulturnih dobara bez upravnih nadležnosti.

Današnji je Zavod nasljednik višedesetljetne institucionalizirane konzervatorsko-restauratorske djelatnosti te je jedan od glavnih nosilaca suvremene prakse zaštite baštine na području Republike Hrvatske.

Osnovna djelatnost Zavoda obuhvaća istraživanje, dokumentiranje, valoriziranje, interpretiranje, projektiranje, planiranje te nadzor i provođenje izravnih radova na materijalnoj strukturi konzerviranjem i/ili restauriranjem arheoloških, nepokretnih i pokretnih kulturnih dobara Republike Hrvatske. Ujedno je djelatnošću Zavoda obuhvaćeno i davanje stručnih mišljenja, specijalističko savjetovanje i vještačenje te izvođenje hitnih intervencija i organiziranje zaštite u izvanrednim situacijama. S ciljem provođenja praktične edukacije stručne javnosti, u sklopu djelatnosti Zavoda organizira se stručno usavršavanje konzervatora i konzervatora-restauratora, provodi se studentska stručna praksa te se njeguje stručna suradnja sa srodnim institucijama u zemlji i inozemstvu. Kako bi konzervatorsko-restauratorska djelatnost Zavoda bila dostupna i široj javnosti, sustavno se ulaže u promotivne aktivnosti.

Željeni rezultati provođenja strateškog plana Zavoda zasnovani su na unaprjeđenju već postojećih visokih standarda stručne djelatnosti, na očuvanju sustava prijenosa znanja, iskustava, vještina te kompetencija, očuvanju i razvoju baza podataka, razvoju novih metoda i tehnika rada te jačanju stručno-znanstvene djelatnosti, s ciljem argumentiranog, pragmatičnog i dosljednog pristupa zaštiti kulturnih dobara Republike Hrvatske usklađenog sa suvremenom, pozitivnom europskom i svjetskom praksom.

MISIJA

Zavod je središnja javna ustanova kojoj je osnovna djelatnost istraživanje, očuvanje i prezentiranje arheoloških, nepokretnih i pokretnih kulturnih dobara Republike Hrvatske. Osnovna djelatnost provodi se u suradnji s Upravom za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i medija RH s ciljem očuvanja postojećih te stvaranja novih vrijednosti za buduće naraštaje.

Svrha djelovanja Zavoda u sklopu zaštite i očuvanja hrvatske kulturne baštine jest istraživanje, dokumentiranje, projektiranje, valoriziranje, interpretiranje, planiranje te nadzor i provođenje izravnih radova na materijalnoj strukturi kulturnih dobara postupcima konzerviranja i/ili restauriranja.

VIZIJA

Vizija Zavoda jest unaprjeđenje osnovne djelatnosti s ciljem sveobuhvatnog pristupa kulturnom dobru uz nastojanje da se podigne svijest primarnog korisnika o vrijednostima i značenju kulturne baštine. U skladu sa stečenim znanjima, iskustvima i vještinama te razvijenim, raznorodnim bazama podataka, cilj Zavoda je postati jednim od ključnih dionika u razvoju i provođenju nacionalne strategije zaštite i očuvanja kulturnih dobara.

VRIJEDNOSTI

Osnovna vrijednost Zavoda je visoka kvaliteta izvedenih radova, postignuta zahvaljujući različitim zvanjima i zanimanjima djelatnika, stečenim specijalističkim znanjima, iskustvima i vještinama, bazama digitalnih i fizičkih podataka te materijalnim resursima.

CILJEVI

Prijedlog Strateškog plana rada 2019. – 2021. zasnovan je na mjerljivim, ostvarivim, realnim i koordiniranim strateškim, taktičkim i operativnim ciljevima. Oni su utemeljeni na rezultatima dubinske analize te na postignutim rezultatima provedbe Strateškog plana 2016. – 2018.

Nakon što su ostvareni glavni ciljevi iz prethodnog planskog razdoblja, moguće je nastaviti raditi na tome da se postignuti rezultati u idućem razdoblju primijene u stvaranju ustanove prepoznatljive misije i vizije. Ujedno se nastavlja s provođenjem ostalih ciljeva određenih u prethodnom planskom razdoblju, pa su strateški, taktički i operativni ciljevi koji se odnose na osnovnu djelatnost Zavoda osmišljeni s pragmatičnim pristupom zasnovanim na promišljenom stavu prema vrijednostima i realnim financijskim mogućnostima.

1. Strateški ciljevi

- usklađivanje osnovne djelatnosti s ciljevima Strateškog plana Ministarstva kulture RH 2019. – 2021. (dalje u tekstu: Strateški plan MK RH) te s povezanim dokumentima radi optimiziranog pristupa upravljanju kulturnim dobrima, tj. usklađivanja programskih ciljeva s financijskim mogućnostima
- nastavak jačanja partnerskog odnosa s Ministarstvom kulture i medija RH, ponajprije s djelatnicima Uprave za zaštitu kulturne baštine (konzervatorski odjeli te sektori i sektorski odjeli) radi djelotvornije provedbe osnovne djelatnosti
- aktivno uključivanje konzervatorsko-restauratorske djelatnosti Zavoda te postignutih rezultata u kulturni turizam suradnjom s Ministarstvom kulture i medija RH, Ministarstvom turizma i sporta RH te s Ministarstvom regionalnog razvoja i fondova Europske unije RH (usklađivanje s općim ciljem 2. Zaštićena i očuvana kulturna baština Strateškog plana MK RH)
- pronalaženje odgovarajućih rješenja za poslovne prostore Zavodskih organizacijskih jedinica u Zagrebu, Osijeku, Splitu i Dubrovniku

2. Taktički i operativni ciljevi te aktivnosti

2.1. Razvoj osnovne djelatnosti

- nastavak razvoja usporednih pristupa radu na kulturnim dobrima radi cjelovitog pristupa zaštiti, valorizaciji i prezentiranju pojedinog kulturnog dobra ili cjeline te povijesnog krajolika (usklađivanje s posebnim ciljem 2.2. Osiguran optimalni model zaštite u upravljanju kulturnim dobrima Strateškog plana MK RH)
- nastavak rada na preventivnoj zaštiti najugroženijih kulturnih dobara prema utvrđenom stanju i prioritetima Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i medija RH (usklađivanje s operativnim ciljem 2.2.5. Sustavno praćenje stanja kulturnih dobara Strateškog plana MK RH)
- nastavak provedbe konzervatorsko-restauratorskih radova na kulturnim dobrima u sklopu zajedničkih višegodišnjih programa svih službi Zavoda radi razvoja cjelovitog pristupa istraživanju i očuvanju većih cjelina povezivanjem dionika u cjeloviti projekt u svim aspektima izvedbe
- nastavak poticanja osmišljavanja i provođenja kapitalnih projekata (usklađivanje s operativnim ciljevima 2.2.2. Razvoj cjelovitih programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara i 2.2.3. Poticaj Hrvatskom restauratorskom zavodu u razvoju cjelovitih programa obnove kulturnih dobara od posebnog interesa, uključujući lokalitete na Svjetskoj listi baštine i kulturnih dobara nacionalnog značenja Strateškog plana MK RH)
- nastavak provođenja aktivnosti (u suradnji s Upravom za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i medija RH) na sustavnoj izradi osnovne dokumentacije za kulturna dobra za koja ona ne postoji ili je nedostatna (usklađivanje s operativnim ciljem 2.1.2. Istraživanje, dokumentiranje i inventarizacija kulturnih dobara Strateškog plana MK RH)
- nastavak razvoja savjetodavnih aktivnosti u djelokrugu osnovne djelatnosti
- nastavak održavanja i unaprjeđenja odnosa s pravnim i fizičkim osobama (koje obavljaju poslove konzervatorsko-restauratorske djelatnosti) radi zajedničkog djelovanja u službi što kvalitetnijeg rada na kulturnim dobrima
- nastavak uključivanja Zavoda (u suradnji s lokalnom samoupravom i primarnim korisnicima) u natječaje financirane

sredstvima fondova Europske unije, radi jačanja kompetencija te prepoznatljivosti na regionalnoj razini (usklađivanje s operativnim ciljem 2.2.4. Provedba integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ 2014. – 2020. Strateškog plana MK RH) te dovršetak već započetih projekata

2.2. Standardizacija osnovne djelatnosti

- nastavak unaprjeđenja standarda struke uz implementaciju standarda provođenja poslovnih procesa
- nastavak provođenja normativnog sustava te određivanje ciljeva i metoda rada za svako kulturno dobro koje je predmet osnovne djelatnosti
- nastavak uvođenja sustava praćenja provedbe osnovne djelatnosti, počevši od izbora novih programa (s cjelovitom razradom programa rada) do konačnog rezultata, uključujući i provjere svih koraka u izvođenju radova
- nastavak poticanja na timski rad radi interdisciplinarnog pristupa osnovnoj djelatnosti
- nastavak održavanja tematskih sastanaka i koordinacija radi bolje operativnosti
- osmišljavanje sustava evaluacije svih izvođača i vanjskih suradnika s referencama, opisima izvedenih radova te ocjenama realizacije
- provođenje potrebnih postupaka za upis zanimanja djelatnika Zavoda (konzervator arheolog i više; konzervator povjesničar umjetnosti i više; više kategorije za arhitekta; više kategorije za konzervatora restauratora i dr.) u Nacionalnu klasifikaciju zanimanja (NKZ)

2.3. Očuvanje sustava prijenosa znanja, iskustava i vještina

- izrada godišnjeg i dugoročnog plana zapošljavanja usklađenog sa stvarnim potrebama Zavoda te s realnim mogućnostima osiguravanja radnih mjesta, uz brigu o obaveznom očuvanju prijenosa stečenih znanja, iskustava i kompetencija s generacije na generaciju
- (S obzirom na dugoročnu važnost toga cilja, kao parametri će se upotrijebiti analize starosne dobi [životna dob u odnosu na zakonom predviđeni odlazak u mirovinu], zdravstvenog stanja [obavljanje fizički zahtjevnih radova koji znatno skraćuju mogućnost operativnog djelovanja] i dugoročnih potreba pojedine organizacijske jedinice za obavljanje osnovne djelatnosti.)
- nastavak osiguravanja uvjeta za razmjenu i prijenos ishoda učenja i stečenih kompetencija radi očuvanja sustava prijenosa znanja, iskustava i vještina
  - nastavak uvođenja poticajnih mjera za angažiraniju djelatnost na polju osmišljavanja i provođenja stručno-znanstvenih projekata (samostalno ili u suradnji s partnerskim institucijama), objavljivanje stručnih i znanstvenih radova te sudjelovanje na predavanjima i znanstveno-stručnim skupovima (domaćim i međunarodnim) radi proširivanja kompetencija te predstavljanja rezultata osnovne djelatnosti Zavoda

2.4. Redefiniranje organizacijske strukture i sheme

- revizija sistematizacije radnih mjesta
- nastavak jačanja vertikalne i horizontalne suradnje među svim Zavodskim organizacijskim jedinicama radi učinkovitijeg funkcioniranja cijeloga sustava

– provođenje osmišljenog sustava indikatora uspješnosti radi poticanja i motiviranja djelatnika na predan odnos prema radu

2.5. Razvoj novih metodologija, metoda i tehnika rada

– razvoj metodologije (u suradnji sa svim uključenim dionicima) za praćenje stanja i korištenje kulturnog dobra nakon dovršetka konzervatorsko-restauratorskih radova, radi pravovremene reakcije i anticipiranja eventualne ugroze (usklađivanje s operativnim ciljem 2.2.1. Unapređenje modela za upravljanje kulturnim dobrima izradom normativa i propisa, akcijskih i strateških planova Strateškog plana MK RH)

– nastavak poticanja razvoja novih metodologija, metoda i tehnika rada radi što kvalitetnijeg pristupa zaštiti i prezentaciji kulturnih dobara (osobito onih koji imaju znanstvenu premisu zasnovanu na dugogodišnjem praktičnom iskustvu)

2.6. Očuvanje, razvoj i nadogradnja digitalnih i fizičkih baza podataka

– nastavak ulaganja u očuvanje, razvoj i nadogradnju digitalizirane baze konzervirane i restaurirane kulturne baštine te drugih digitalnih i fizičkih baza podataka (usklađivanje s operativnim ciljem 2.1.3. Dostupnost kulturne baštine u digitalnom okružju Strateškog plana MK RH)

2.7. Provođenje učeničke i studentske prakse

– nastavak jačanja kontakata s obrazovnim institucijama te osiguravanje uvjeta za provođenje sustavne srednjoškolske i visokoškolske stručne prakse

2.8. Ulaganje u tehnološke mogućnosti s ciljem održavanja kvalitete osnovne djelatnosti

– nastavak stvaranja pozitivnog tehnološkog okružja nabavom potrebne opreme te sustavno obrazovanje djelatnika za rukovanje strojevima, alatima i programima

2.9. Nacionalna i međunarodna suradnja

– nastavak održavanja i unaprjeđenja nacionalne i međunarodne međuinstitucionalne suradnje, radi što cjelovitijeg sagledavanja i vrednovanja pojedinog kulturnog dobra

2.10. Vidljivost

– nastavak uvođenja vizualnog standarda

– nastavak razvoja i održavanja službene mrežne stranice

– nastavak jačanja nakladničke djelatnosti

– nastavak rada na promišljenom predstavljanju rada Zavoda na godišnjoj razini u suradnji s primarnim korisnikom (svečane primopredaje, prigodne izložbe, javne tribine, savjetovanja, radionice i dr.) te plana organiziranja edukativnih aktivnosti (npr. konzervatorsko-restauratorski tečajevi i radionice o održavanju i pohrani umjetnina i sl.)

Upravno vijeće

U skladu s aktima o osnivanju Zavoda, Upravno vijeće ima sedam članova koje imenuje ministar kulture i medija na mandat od četiri godine. Način rada Upravnog vijeća uređen je Poslovníkom o radu Upravnog vijeća. Prema ovlastima i zadaćama, Upravno vijeće, između ostalog, donosi godišnji program rada i razvoja Zavoda te nadzire njegovu provedbu, odlučuje o financijskom planu i donosi godišnji obračun te Statut uz suglasnost osnivača. Na prijedlog ravnatelja donosi akt o unutarnjem ustrojstvu i druge opće akte u skladu sa Statutom i Zakonom; odlučuje u drugom stupnju u svezi s pravima djelatnika Zavoda i raspravlja o godišnjim izvješćima ravnatelja.

Upravno vijeće održalo je 2020. godine osam sjednica. Svi su zaključci dostupni na <https://www.hrz.hr/index.php/zavod/upravno-vijece>.

Stručno vijeće

Stručno vijeće je stručno savjetodavno tijelo koje saziva i vodi ravnatelj Zavoda. Prema članku 26. Statuta Zavoda, Stručno vijeće raspravlja i odlučuje o stručnim pitanjima rada Zavoda te daje Upravnom vijeću i ravnatelju Zavoda mišljenja i prijedloge glede organizacije rada i razvoja djelatnosti.

Prema članku 26. Statuta Zavoda, članovi Stručnog vijeća su ravnatelj, pomoćnici ravnatelja i pročelnici službi, a na sjednice se redovito pozivaju i drugi stručnjaci, ovisno o temi sjednice. Prema zaključku 30/5/15 Upravnog vijeća, na sjednice Stručnog vijeća redovito se pozivaju (a mogu i sudjelovati u njegovu radu) tri predstavnika djelatnika Zavoda u Upravnom vijeću.

Stručno vijeće održalo je 2020. godine četiri sjednice. Svi su zaključci dostupni na <https://www.hrz.hr/index.php/zavod/strucno-vijece>.

Kadrovska struktura

Tijekom 2020. godine, kad je u Zavodu bilo zaposleno 286 djelatnika, uspostavljena je ravnoteža u odnosu odljeva i priljeva kadrova. Plan zapošljavanja za tekuću poslovnu godinu te načelni plan zapošljavanja za sljedeće dvije godine (nakon odlaska u mirovinu pojedinih djelatnika ili prestanka ugovora o radu na drugi način) usklađuje se s potrebom funkcioniranja poslovnog plana pojedine ustrojstvene jedinice.

U 2020. godini odobrene su dvije potpore za stjecanje prvog radnog iskustva, tj. pripravništva, za radno mjesto stručnog suradnika za arhivske poslove i suradnika konzervatora-restauratora. Radni odnos na određeno vrijeme za stjecanje prvog radnog iskustva, tj. pripravništva, zasnovan je s jednim pripravnikom.

Prema vrsti posla koji obavljaju, djelatnike možemo svrstati u tri skupine. U prvoj, najvećoj skupini su djelatnici koji obavljaju poslove na zaštiti kulturne baštine. Sljedeća skupina (ured ravnatelja, financijsko-računovodstvena i pravna potpora, poslovi nabave i ostali poslovi propisani zakonskim i drugim aktima koji su nužni za funkcioniranje ustanove) potpora je zaposlenima na zaštiti kulturne baštine. U trećoj su, najmanjoj skupini, djelatnici zaposleni na poslovima čišćenja i održavanja radnih prostora na većini lokacija Zavoda.

Poslovni prostori i rasprostranjenost

Za obavljanje djelatnosti Zavod raspolaže poslovnim prostorima u deset gradova: Dubrovnik (Ljetnikovci Stay i Bunić-Kaboga, Batahovina bb), Ludbreg (dvorac Batthyány, Trg Svetog Trojstva 15), Juršići (Juršići 7), Vodnjan (crkva sv. Marije od Traverse), Osijek (Fakultetska 4 i Vijenac Murse 1), Rijeka (Užarska 26), Šibenik (Milice i Turka 4), Zadar (Bedemi zadarskih pobuna bb), Split (Porinova 2 i hangar 10 bivše Vojarne „Sveti Križ“ na Dračevcu) i Zagreb (Nike Grškovića 1, Nike Grškovića 23, Zmajevac 8, Ilica 44, Kneza Mislava 18, Cvijete Zuzorić 43, Radićeva 26 / Kožarska 5, Voćarska 106 te skladište u hangaru 13 bivše Vojarne „Ljudevit Posavski“ u Kerestincu).

Rasprostranjenost Zavodskih organizacijskih jedinica diljem zemlje neposredno je povezana s većom operativnošću u obavljanju konzervatorsko-restauratorskih djelatnosti. No ta dislociranost nameće izvjesna ograničenja u poslovanju i zahtijeva ulaganje u prostore, kako bi svaki od njih bio prilagođen obavljanju jedne vrste posla ili više vrsta poslova osnovne djelatnosti. Istovremeno nastaju viši troškovi režija i komunikacije, kao i indirektni troškovi organizacije rada i djelovanja ustanove.

SLUŽBA FINACIJSKIH I RAČUNOVODSTVENIH POSLOVA

Poslovi s područja financija, računovodstva, ljudskih resursa, općih pravnih pitanja i administrativnog poslovanja za sve organizacijske jedinice Zavoda obavljaju se u Službi financijskih i računovodstvenih poslova i Službi općih, pravnih, kadrovskih i administrativnih poslova (20 djelatnika zaposlenih na neodređeno vrijeme). Promjenom unutarnjeg ustroja Zavoda koji je stupio na snagu 1. siječnja 2020. godine s ciljem bolje organizacije i specijalizacije poslova, Služba za financijske opće pravne i administrativne poslove podijeljena je prema funkcionalnom načelu. Provedbom specijalističkih zadataka koji se odnose na poslovne procese temeljne djelatnosti, aktivnosti potpornih službi pridonose ostvarenju strateških i operativnih ciljeva, kao i stvaranju jedinstvene vrijednosti Zavoda.

Konzervatorski-restauratorski radovi koje stručnjaci Zavoda izvode na kulturnim dobrima zahtijevaju velik broj različitih materijala te raznovrsnu i specijaliziranu opremu, pa se u tome smislu poslovanje Zavoda razlikuje u odnosu na poslovanje drugih ustanova u kulturi.

Optimizacija poslovnih procesa te njihovo financijsko i administrativno praćenje u potpornim službama trajni su zadaci koji zahtijevaju stalan nadzor i provjeru postojećih modela, unapređenje procesa, kao i podizanje standarda kvalitete kako bi se odgovorilo izazovima poslovnog okruženja te zakonima propisanih pravila poslovanja u javnom sektoru.

Temeljna pretpostavka povećanja učinkovitosti i smanjenja troškova u realizaciji potpornih procesa je stvaranje poslovnog informacijskog sustava koji će postati nezaobilazan upravljački alat. Cilj je stvaranje i uspostava sustava praćenja poslovanja, izvješćivanja i prognoziranja koji će za sve razine upravljanja osigurati istinite, pravovremene i korisne informacije. Radi toga radimo na uspostavi sustava internog izvještavanja koji povezivanjem informacija različitih baza podataka osigurava relevantne informacije za donošenje poslovnih odluka različitih razina upravljanja.

Financijski izvještaji (čija je osnovna svrha dati informacije o financijskom položaju i uspješnosti ispunjenja postavljenih ciljeva) dio su takvog izvještajnog sustava.

Analiza koja slijedi temelji se na podacima iz zakonski propisanih izvještaja za 2020. godinu, a to su:

1. Bilanca (obrazac BIL) na dan 31. prosinca 2020. godine;
2. Izvještaj o prihodima i rashodima, primicima i izdacima (obrazac PR-RAS) za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2020. godine;
3. Izvještaj o promjenama u vrijednosti i obujmu imovine i obveza (obrazac P-VRIO) za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2020. godine;
4. Izvještaj o rashodima prema funkcijskoj klasifikaciji (obrazac RAS-funkcijski) za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2020. godine;
5. Izvještaj o obvezama (Obveze) za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2020. godine;
6. Bilješke uz financijske izvještaje za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2020. godine

i druge operativne evidencije koje se vode za potrebe poslovanja Zavoda.

Financijski pregled poslovanja za 2020. godinu

Organizacija rada i provedba postavljenih ciljeva u Zavodu temelji se na programskoj osnovi shodno tome, a da bi se osigurala kvalitetna podloga za donošenje odluka i upravljanje složenim i razgranatim poslovanjem, u Zavodu primjenjujemo sustav upravljačkog računovodstva. S aspekta računovodstvenog praćenja poslovnih promjena u poslovnim knjigama Zavoda, za svaki odobreni ili ugovoreni program čija će realizacija generirati financijski učinak definira se radni nalog u kojemu se evidentiraju svi prihodi i rashodi realizacije programskih aktivnosti, uključujući i troškove izravnog rada razmjerno radnom vremenu utrošenom u realizaciji pojedinog programa.

U 2020. godini bila su aktivna 304 radna naloga, od kojih je 257 financirano sredstvima Ministarstva kulture i medija, 45 ih je financirano temeljem ugovora zaključenih s vanjskim investitorima i razvrstano u kategoriju vlastitih prihoda, jedan program je financiran iz donacije te jedan iz pomoći.

Prema vrsti aktivnosti i izvorima financiranja, radni nalozi (programi) se klasificiraju u jedan od segmenata poslovanja Zavoda u 2020. godini:

1. Redovita djelatnost - administracija i upravljanje (materijalni rashodi ustanove i plaće stalno zaposlenih djelatnika);

2. Programska djelatnost (zaštitni radovi prema svim vrstama kulturnih dobara za koje su ugovori zaključeni s Ministarstvom kulture i medija, te ulaganja u razvoj konzervatorsko-restauratorske djelatnosti koju sagledavamo prema ulaganju u radne prostore i opremu za obavljanje djelatnosti);

3. Realiziranje vlastitih prihoda (izvođenje konzervatorsko-restauratorskih radova na kulturnim dobrima koji su financirani iz drugih izvora);

4. Korištenje sredstava donacija i pomoći (aktivnosti koje su izdvojene u posebnu cjelinu radi praćenja namjenskog korištenja sredstava).

Uvjete poslovanja u 2020. godini u bitnome su odredila i otežala dva ključna događaja. Prvi je pandemija uzrokovana koronavirusom, zbog koje je bilo potrebno prilagoditi način poslovanja i provoditi mjere zaštite, što je utjecalo na promjenu strukture rashoda i razinu njihova izvršenja. Drugi događaj, s još većim organizacijskim i financijskim posljedicama na poslovanje Zavoda u 2020. godini, bili su potresi (potres koji je pogodio Zagreb i širu okolicu 22. ožujka 2020. godine te onaj koji je pogodio šire područje Petrinje, Siska i Gline 29. prosinca 2020. godine).

Poduzete mjere na sanaciji šteta od potresa na građevinskim objektima u kojima Zavod obavlja svoju djelatnost također su znatno utjecale na strukturu rashoda. Potres je prouzročio velike štete na šest poslovnih prostora Hrvatskog restauratorskog zavoda. Na dva poslovna prostora (Grškovićeve 1 i Zmajevac 8) šteta je bila manjih razmjera i sanirana je obrtničkim radovima. Na tri poslovna prostora (Ilica 44-46, Mislavova 18-20 i Radićeva 26) šteta je bila većih razmjera (uključivo i cijele zgrade), a sanirana je na prostorima u Ilici i Kneza Mislava, dok će se zbog složenih vlasničkih odnosa radovi u Radićevoj ulici izvoditi u godinama koje slijede. Poslovni prostor u kojem je Uprava Zavoda (Grškovićeve 23) potres je jako ošteti pa je izvođenje radova ojačanja konstrukcije i proces sanacije u tijeku. Zbog toga su rashodi za dodatna ulaganja na nefinancijskoj imovini znatno povećani u odnosu na 2019. godinu.

Iz istih je razloga Financijski plan za 2020. godinu, usvojen Odlukom Upravnog vijeća od 18. prosinca 2019. godine, tijekom godine izmijenjen i dopunjen tri puta: u travnju su usvojene 1. Izmjene i dopune, u lipnju 2. Izmjene i dopune, dok su 3. Izmjene i dopune financijskog plana usvojene u studenome 2020. godine.

Iskazivanje rezultata poslovanja

Zavod kao proračunski korisnik Državnoga proračuna RH (RKP 22339) vodi poslovne knjige i druge evidencije prema Pravilniku o računovodstvu i Računskom planu. Nakon provedenih knjiženja isprava koje vjerodostojno svjedoče o nastalim poslovnim promjenama u obračunskom razdoblju, rezultat poslovanja utvrđuje se sučeljavanjem prihoda i primitaka s rashodima i izdacima određenim redoslijedom i Pravilnikom utvrđenim kategorijama. Posebnost proračunskog računovodstva, u odnosu na računovodstvo trgovačkih društava, jest u tome da se prihodi i rashodi iskazuju primjenom modificiranog načela nastanka događaja. Modificirano računovodstveno načelo nastanka događaja znači da se ne iskazuje rashod amortizacije nefinancijske dugotrajne imovine, ne iskazuju se prihodi i rashodi zbog promjena vrijednosti nefinancijske imovine, da se prihodi priznaju u izvještajnom razdoblju u kojemu su postali raspoloživi i pod uvjetom da se mogu izmjeriti, da se rashodi priznaju na temelju nastanka poslovnog događaja (obveza) i u izvještajnom razdoblju na koje se odnose neovisno o plaćanju te da se rashodi za utrošak kratkotrajne nefinancijske imovine priznaju u trenutku nabave i u visini njezine nabavne vrijednosti.

Primjenom propisanih pravila za poslovnu 2020. godinu utvrđen je višak prihoda nad rashodima poslovanja koji je 31. prosinca 2020. godine iznosio 3.723.760 kn. Rezultat iskazan u financijskim izvještajima za proračunsku godinu koristit će se u sljedećoj proračunskoj godini u skladu s odlukom koju usvaja Upravno vijeće Zavoda i uz pridržavanje ograničenja u skladu s propisima s područja proračuna.

Pregled rezultata poslovanja iznesen je u nastavku.

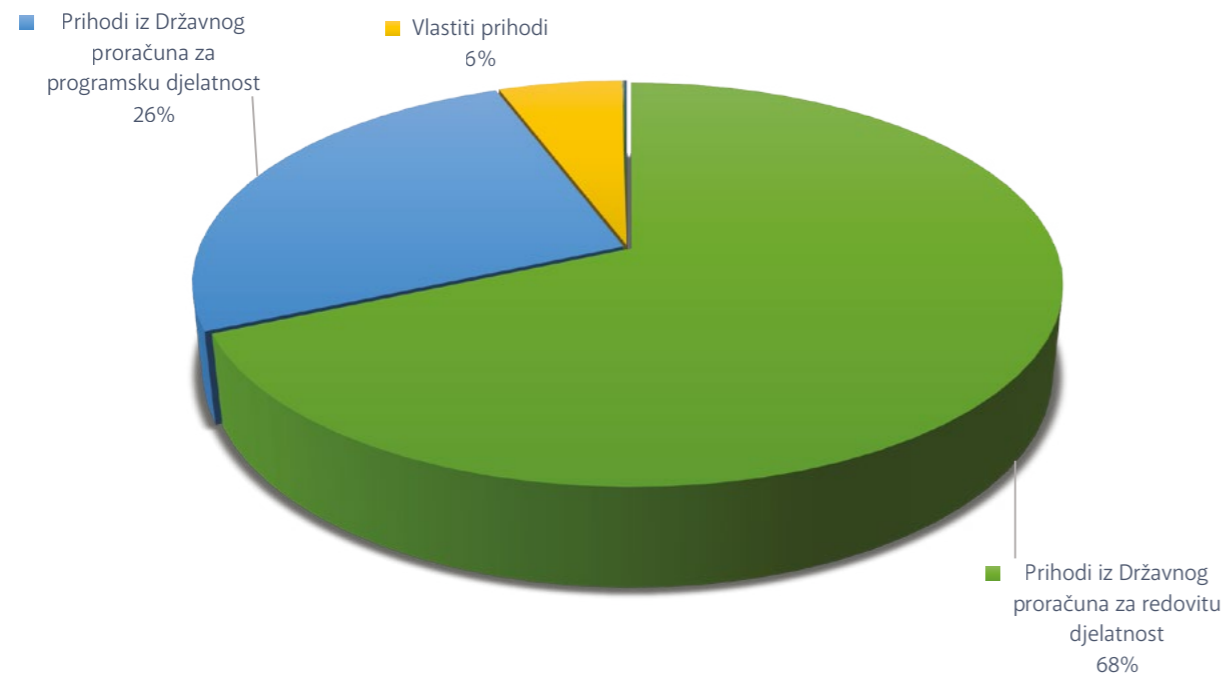
AOP	NAZIV POZICIJE	OSTVARENJE 2019.	PLAN 2020.	OSTVARENJE 2020.
629	UKUPNI PRIHODI I PRIMICI	75.541.548	73.106.742	70.588.446
630	UKUPNI RASHODI I IZDACI	74.213.414	76.278.242	71.226.501
632	VIŠAK PRIHODA I PRIMITAKA TEKUĆE GODINE	1.328.134	-3.171.500	-638.055
633	PRENESENI VIŠAK PRIHODA I PRIMITAKA	3.451.994	4.397.903	4.361.815
635	VIŠAK PRIHODA I PRIMITAKA RASPOLOŽIV U SLJEDEĆEM RAZDOBLJU	4.780.128	1.226.403	3.723.760

Rezultat poslovanja 2020. godine

Prihodi poslovanja

Ukupni prihodi poslovanja Zavoda ostvareni u 2020. godini iznosili su 70.588.446 kn.

Struktura ostvarenih prihoda poslovanja 2020. godine

Osim sredstava iz Državnoga proračuna koja čine 94 % ostvarenih prihoda u 2020. godini, realizacijom zaštitnih radova na kulturnim dobrima koje su financirali ostali investitori ostvarena su sredstva vlastitih prihoda koja u strukturi čine 6 % ukupnog prihoda. Svi ostali ostvareni prihodi u 2020. godini čine tek 0,2 % ukupnog prihoda.

Iskazano u nominalnim jedinicama, vrijednost ukupno ostvarenih prihoda čini 66.537.613 kn naplaćenih za izvršenje redovite i programske djelatnosti Zavoda koje financira Ministarstvo kulture i medija. Na ostvarene vlastite prihode odnosi se 3.909.008 kn, a prihodi naplaćeni po svim drugim osnovama u 2020. godini iznosili su 141.825 kn.

Razred	Skupina	Naziv računa / vrsta prihoda	Ostvarenje 2019.	Plan 2020.	Ostvarenje 2020.	Indeks ostvarenja plana
6	PRIHODI POSLOVANJA	Ukupno	75.531.348	73.106.742	70.588.446	97
63	POMOĆI IZ INOZEMSTVA I OD SUBJEKATA UNUTAR OPĆEG PRORAČUNA	Ukupno	1.760.127	291.955	100.300	34
632	POMOĆI OD MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA	Ukupno	727.704	88.705	32.624	37
6323	Tekuće pomoći od institucija i tijela EU		727.704	88.705	32.624	37
634	POMOĆI OD IZVANPRORAČUNSKIH KORISNIKA	Ukupno	0	0	0	0
6341	Tekuće pomoći od izvanproračunskih korisnika		0	0	0	0
638	POMOĆI TEMELJEM PRIJENOSA EU SREDSTAVA	Ukupno	691.334	203.249	52.294	26
6381	Tekuće pomoći temeljem prijenosa EU sredstava		691.334	203.249	52.294	26
639	PRIJENOSI IZMEĐU PRORAČUNSKIH KORISNIKA ISTOG PRORAČUNA	Ukupno	341.088	0	15.382	0
6391	Tekući prijenosi između proračunskih korisnika istog proračuna		341.088	0	15.382	0
64	PRIHODI OD IMOVINE	Ukupno	1.289	15.000	733	5
641	PRIHODI OD FINANCIJSKE IMOVINE	Ukupno	1.289	15.000	733	5
6413	Kamate na oročena sredstva i depozite po viđenju		101	9.000	52	1
6414	Prihodi od zatezних kamata		716	0	675	0
6415	Prihodi od pozitivnih tečajnih razlika i razlika zbog primjene valutnih klauzula		473	6.000	7	0
65	PRIHODI OD UPRAVNIH I ADMINISTRATIVNIH PRISTOJBI, PRISTOJBI PO POSEBNIM PROPISIMA I NAKNADA	Ukupno	8.377	0	0	0
652	PRIHODI PO POSEBNIM PROPISIMA	Ukupno	8.377	0	0	0
6526	Ostali nespomenuti prihodi		8.377	0	0	0
66	PRIHODI OD PRODAJE PROIZVODA I ROBA TE PRUŽENIH USLUGA I PRIHODI OD DONACIJA	Ukupno	8.848.973	4.835.068	3.939.076	81
661	PRIHODI OD PRODAJE PROIZVODA I ROBE TE PRUŽENIH USLUGA	Ukupno	8.764.973	4.805.000	3.909.008	81
6615	Prihodi od pruženih usluga		8.764.973	4.805.000	3.909.008	81
663	DONACIJE OD PRAVNIH I FIZIČKIH OSOBA IZVAN OPĆE DRŽAVE	Ukupno	84.000	30.068	30.068	100
6631	Tekuće donacije		84.000	30.068	30.068	100
67	PRIHODI IZ NADLEŽNOG PRORAČUNA I OD HZZO-a TEMELJEM UGOVORENIH OBVEZA	Ukupno	64.911.109	67.964.719	66.537.613	98
671	PRIHODI IZ NADLEŽNOG PRORAČUNA ZA FINANCIRANJE REDOVNE DJELATNOSTI PRORAČUNSKIH KORISNIKA	Ukupno	64.911.109	67.964.719	66.537.613	98
6711	Prihodi iz nadležnog proračuna za financiranje rashoda poslovanja		63.831.109	64.201.539	62.774.824	98
6712	Prihodi iz nadležnog proračuna za financiranje rashoda za nabavu nefinancijske imovine		1.080.000	3.763.180	3.762.789	100
68	KAZNE, UPRAVNE MJERE I OSTALI PRIHODI	Ukupno	1.473	0	10.724	0
681	KAZNE I UPRAVNE MJERE	Ukupno	1.473	0	8.968	0
6819	Ostale kazne		1.473	0	8.968	0
683	OSTALI PRIHODI	Ukupno	0	0	1.756	0
6831	Ostali prihodi		0	0	1.756	0
7	PRIHODI OD PRODAJE NEFINANCIJSKE IMOVINE	Ukupno	10.200	0	0	0
72	PRIHODI OD PRODAJE PROIZVEDENE DUGOTRAJNE IMOVINE	Ukupno	10.200	0	0	0
723	PRIHOD OD PRODAJE PRIJEVOZNIH SREDSTAVA	Ukupno	10.200	0	0	0
7231	Prijevozna sredstva u cestovnom prometu		10.200	0	0	0
UKUPNI PRIHODI I PRIMICI			75.541.548	73.106.742	70.588.446	97

Pregled prihoda poslovanja ostvarenih od 1. siječnja do 31. prosinca 2020. godine

Rashodi poslovanja

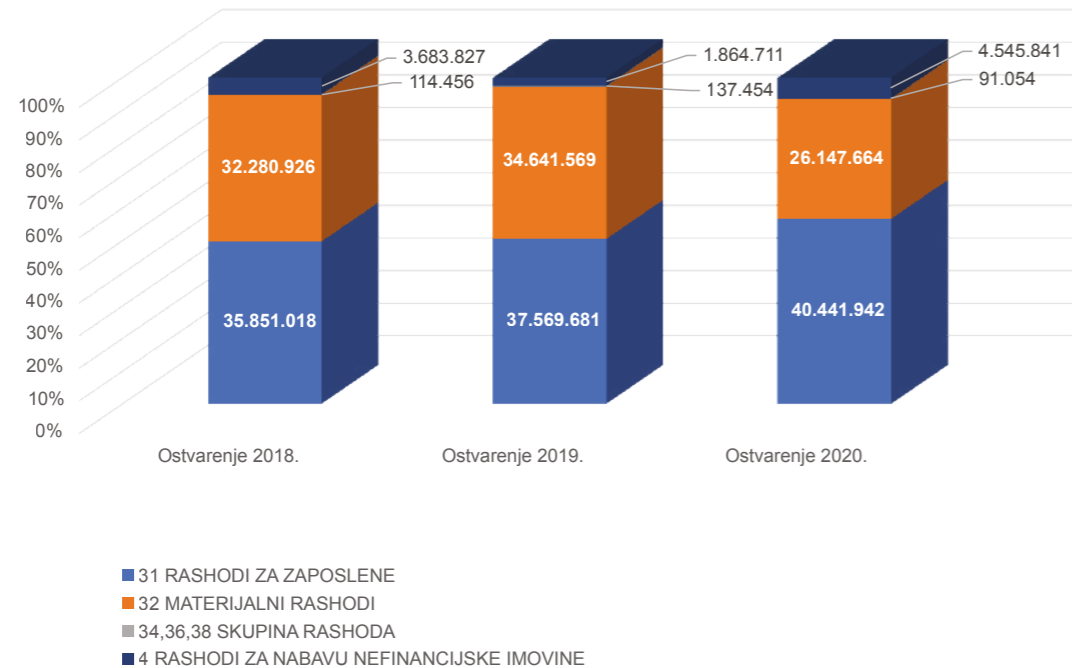
Ukupni rashodi poslovanja Zavoda nastali u 2020. godini iznosili su 71.226.501 kn, što je oko 7 % manje u odnosu na planirane rashode, a oko 4 % manje u odnosu na rashode ostvarene u prethodnoj poslovnoj godini.

Razred	Skupina	Naziv računa/vrsta rashoda	Izvršenje 2019.	Plan 2020.	Izvršenje 2020.	Indeks izvršenja plana
3 RASHODI POSLOVANJA Ukupno			72.348.703	69.583.794	66.680.660	96
31 RASHODI ZA ZAPOSLENE Ukupno			37.569.681	40.700.195	40.441.942	99
311 PLAĆE Ukupno			30.591.715	33.614.863	33.438.880	99
3111 Plaće za redovan rad			30.239.869	33.282.163	33.091.861	99
3112 Plaće u naravi			2.438	0	0	0
3113 Plaće za prekovremeni rad			5.720	10.000	7.536	75
3114 Plaće za posebne uvjete rada			343.687	322.700	339.483	105
312 OSTALI RASHODI ZA ZAPOSLENE Ukupno			1.945.769	1.552.453	1.552.444	100
3121 Ostali rashodi za zaposlene			1.945.769	1.552.453	1.552.444	100
313 DOPRINOSI NA PLAĆE Ukupno			5.032.198	5.532.879	5.450.619	99
3131 Doprinosi za mirovinsko osiguranje			139.033	147.937	148.152	100
3132 Doprinosi za obvezno zdravstveno osiguranje			4.854.475	5.384.542	5.302.467	98
3133 Doprinosi za obvezno osiguranje u slučaju nezaposlenosti			38.689	400	0	0
32 MATERIJALNI RASHODI Ukupno			34.641.569	28.801.073	26.147.664	91
321 NAKNADE TROŠKOVA ZAPOSLENIMA Ukupno			3.223.070	3.181.117	2.944.217	93
3211 Službena putovanja			1.882.115	1.579.752	1.410.408	89
3212 Naknade za prijevoz, rad na terenu i odvojeni život			1.244.246	1.204.285	1.165.459	97
3213 Stručno usavršavanje zaposlenika			96.708	111.080	83.170	75
3214 Ostale naknade troškova zaposlenima			0	286.000	285.180	100
322 RASHODI ZA MATERIJAL I ENERGIJU Ukupno			4.365.470	4.418.472	3.567.660	81
3221 Uredski materijal i ostali materijalni rashodi			722.447	835.000	505.840	61
3222 Materijal i sirovine			1.665.578	1.423.995	1.254.800	88
3223 Energija			1.526.929	1.617.060	1.339.488	83
3224 Materijal i dijelovi za tekuće i investicijsko održavanje			51.662	57.800	74.183	128
3225 Sitni inventar i auto gume			170.923	232.417	141.736	61
3227 Službena, radna i zaštitna odjeća i obuća			227.932	252.200	251.613	100
323 RASHODI ZA USLUGE Ukupno			26.404.700	20.806.572	19.287.837	93
3231 Usluge telefona, pošte i prijevoza			455.245	492.500	435.795	88
3232 Usluge tekućeg i investicijskog održavanja			2.605.632	2.889.503	2.508.310	87
3233 Usluge promidžbe i informiranja			87.581	63.780	49.808	78
3234 Komunalne usluge			415.579	435.200	377.599	87
3235 Zakupnine i najamnine			1.402.265	1.347.500	1.248.458	93
3236 Zdravstvene i veterinarske usluge			6.025	204.200	1.245	1
3237 Intelektualne i osobne usluge			6.115.662	2.918.759	2.550.887	87
3238 Računalne usluge			555.803	673.280	616.385	92
3239 Ostale usluge			14.760.909	11.781.850	11.499.350	98
324 NAKNADE TROŠKOVA OSOBAMA IZVAN RADNOG ODNOSA Ukupno			276.710	15.412	9.083	59
3241 Naknade troškova osobama izvan radnog odnosa			276.710	15.412	9.083	59

329 OSTALI NESPOMENUTI RASHODI POSLOVANJA Ukupno	371.619	379.500	338.868	89
3291 Naknade za rad predstavničkih i izvršnih tijela, povjerenstava i slično	16.664	16.800	7.499	45
3292 Premije osiguranja	83.775	102.500	80.853	79
3293 Reprezentacija	53.386	19.000	14.271	75
3294 Članarine i norme	70.171	75.540	57.404	76
3295 Pristojbe i naknade	134.259	163.160	146.295	90
3296 Troškovi sudskih postupaka	11.067	0	0	0
3299 Ostali nespomenuti rashodi poslovanja	2.298	2.500	32.546	1.302
34 FINANCIJSKI RASHODI Ukupno	79.145	73.726	75.672	103
343 OSTALI FINANCIJSKI RASHODI Ukupno	79.145	73.726	75.672	103
3431 Bankarske usluge i usluge platnog prometa	71.601	67.016	71.607	107
3432 Negativne tečajne razlike i valutna klauzula	6.208	4.710	3.213	68
3433 Zatezne kamate	1.336	2.000	852	43
36 POMOĆI DANE U INOUZEMSTVO I UNUTAR OPĆEG PRORAČUNA	0	0	15.382	
369 PRIJENOSI IZMEĐU PRORAČUNSKIH KORISNIKA ISTOG PRORAČUNA	0	0	15.382	
3691 Tekući prijenosi između proračunskih korisnika istog proračuna	0	0	15.382	
37 NAKNADE GRAĐANIMA I KUĆANSTVIMA NA TEMELJU OSIGURANJA I DRUGE NAKNADE Ukupno	5.800	8.800	0	
372 OSTALE NAKNADE GRAĐANIMA I KUĆANSTVIMA IZ PRORAČUNA Ukupno	5.800	8.800	0	
3721 Naknade građanima i kućanstvima u novcu	5.800	8.800	0	
38 OSTALI RASHODI Ukupno	52.509	0	0	
383 KAZNE, PENALI I NAKNADE ŠTETE Ukupno	52.509	0	0	
3835 Ostale kazne	52.509	0	0	
4 RASHODI ZA NABAVU NEFINANCIJSKE IMOVINE Ukupno	1.864.711	6.694.447	4.545.841	68
41 RASHODI ZA NABAVU NEPROIZVEDENE DUGOTRAJNE IMOVINE Ukupno	63.750	14.500	2.500	17
412 NEMATERIJALNA IMOVINA Ukupno	63.750	14.500	2.500	17
4123 Licence	0	0	0	
4124 Ostala prava	63.750	14.500	2.500	17
42 RASHODI ZA NABAVU PROIZVEDENE DUGOTRAJNE IMOVINE Ukupno	1.292.445	973.543	607.330	62
422 POSTROJENJA I OPREMA Ukupno	1.056.574	593.543	451.181	76
4221 Uredska oprema i namještaj	419.130	420.771	287.307	68
4222 Komunikacijska oprema	749	0	900	
4223 Oprema za održavanje i zaštitu	219.597	23.150	34.895	151
4224 Medicinska i laboratorijska oprema	0	1.100	1.011	92
4225 Instrumenti, uređaji i strojevi	2.493	2.210	3.864	175
4227 Uređaji, strojevi i oprema za ostale namjene	414.606	146.312	123.205	84
423 PRIJEVOZNA SREDSTVA Ukupno	0	180.000	156.149	0
4231 Prijevozna sredstva u cestovnom prometu	0	180.000	156.149	0
424 KNJIGE, UMJETNIČKA DJELA I OSTALE IZLOŽBENE VRIJEDNOSTI Ukupno	18.371	0	0	
4241 Knjige	18.371	0	0	
426 NEMATERIJALNA PROIZVEDENA IMOVINA Ukupno	217.500	200.000	0	0
4262 Ulaganja u računalne programe	217.500	200.000	0	0
45 RASHODI ZA DODATNA ULAGANJA NA NEFINANCIJSKOJ IMOVINI Ukupno	508.516	5.706.404	3.936.011	69
451 DODATNA ULAGANJA NA GRAĐEVINSKIM OBJEKTIMA Ukupno	508.516	5.706.404	3.936.011	69
4511 Dodatna ulaganja na građevinskim objektima	508.516	5.706.404	3.936.011	69
UKUPNI RASHODI	74.213.414	76.278.241	71.226.501	93

Pregled rashoda ostvarenih od 1. siječnja do 31. prosinca 2020. godine

U strukturi rashoda ostvarenih 2020. godine rashodi za zaposlene čine 56,78 % ukupnih rashoda, materijalni rashodi 36,71 %, a svi ostali tek 6,51 % ukupnih rashoda.

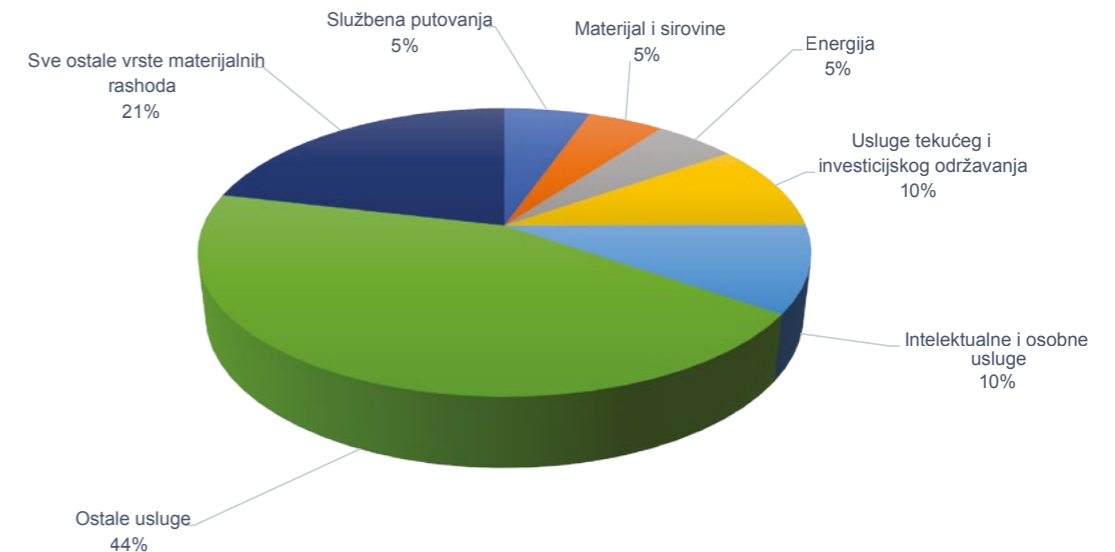

Struktura ukupnih rashoda poslovanja u 2020. godini

Osim rashoda za zaposlene, najvažniju vrstu rashoda, u apsolutnom i relativnom iskazu, čine rashodi za usluge drugih pravnih osoba, koji u 2020. godini iznose 11.499.350 kn i čine 16,14 % ukupnih rashoda, odnosno 44 % materijalnih rashoda poslovanja u 2020. godini. Na tu su poziciju, temeljem računskog plana za proračunske korisnike, razvrstane usluge drugih pravnih osoba koje angažiramo za izvođenje zaštitnih radova na kulturnim dobrima. Prema ekonomskoj klasifikaciji rashoda, čine ih građevinski radovi na nepokretnim kulturnim dobrima, projektantski nadzor i druge vrste stručnih nadzora, izrade projekata, elaborata i izvješća te sve druge vrste usluga pravnih osoba, a te se usluge odnose na izvođenje konzervatorskih ili restauratorskih radova na pokretnim, odnosno nepokretnim kulturnim dobrima te na provedbu arheoloških istraživanja.

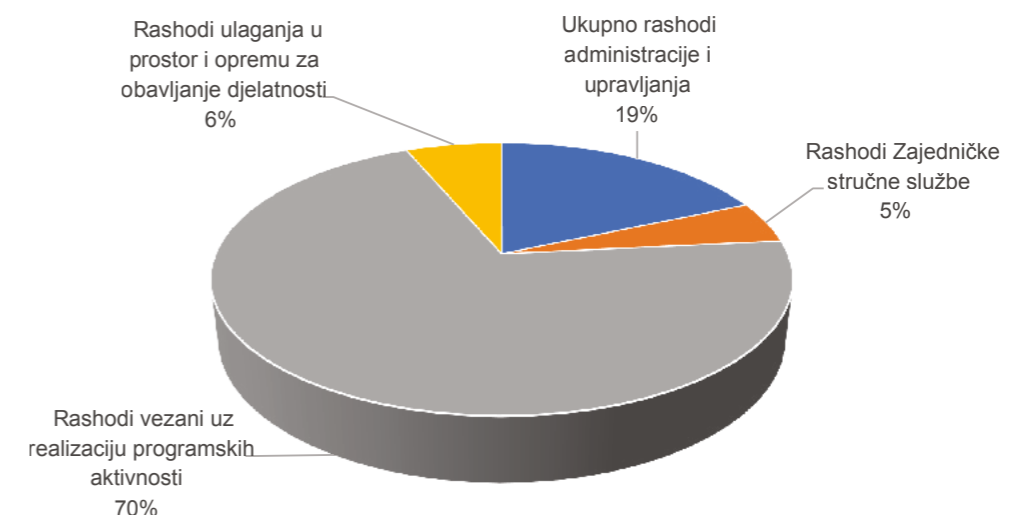
Od 11.499.350 kn iskazanih na računu 3239, na građevinske radove odnosi se 7.207.366 kn. Od toga iznosa za građevinske radove izvedene na programima koji se financiraju sredstvima Državnoga proračuna RH odnosi se 5.690.969 kn.

Tijekom 2020. godine za realizaciju programske djelatnosti angažirani su i vanjski suradnici, fizičke osobe, temeljem ugovora o autorskom djelu ili ugovora o djelu. Za izvršene poslove njima su u 2020. godini provedene isplate po 207 ugovora i 21 aneksu tim ugovorima. Ugovori su bili zaključeni sa 148 fizičkih osoba. Na ime naknada po 163 ugovora o autorskom djelu isplaćeno je 1.618.133 kn, a za 44 ugovora o djelu isplaćeno je 266.259 kn. U istom je razdoblju, temeljem 72 ugovora, za rad studenata isplaćena naknada u iznosu od 268.004 kn. Ostali troškovi skupine računa 3237 (Intelektualne i osobne usluge) odnose se na geodetsko-katastarske usluge u iznosu od 290.220 kn, a 108.272 kn plaćeno je za usluge pravnog savjetovanja, prijevoda i ostale intelektualne usluge.

Struktura materijalnih rashoda poslovanja

Prema funkcionalnoj analizi troškova, koja podrazumijeva da se u troškove uprave i administracije uključe troškovi rada zaposlenih u upravnim i potpornim službama (Ured ravnatelja, Služba financijskih i računovodstvenih poslova, Služba općih, pravnih, kadrovskih i administrativnih poslova, Služba za nabavu i opće tehničke poslove), kao i materijalni rashodi ustanove (režijski troškovi i troškovi tzv. hladnog pogona), koji su nužni za redovito poslovanje i održavanje prostora i opreme na funkcionalnoj razini, proizlazi da troškovi uprave i administracije te troškovi „hladnog pogona“ za 21 lokaciju na kojoj se održava poslovanje Zavoda čine 19 % ukupnih rashoda. Valja napomenuti da su na taj način obuhvaćeni troškovi potpornih službi za provedbu aktivnosti konzervatorsko-restauratorske djelatnosti organizirane u sklopu Zavoda na području cijele zemlje. Struktura troškova prema osnovnim funkcijama 2020. godini bila je sljedeća:

Struktura rashoda prema osnovnim funkcijama u 2020. godini

U sagledavanju rezultata poslovanja Zavoda ostvarenog u 2020. godini, važno je posebno se osvrnuti na glavne izvore financiranja.

Financiranje rada Zavoda iz sredstava Državnoga proračuna

U 2020. godini za financiranje rada Zavoda sredstvima Državnoga proračuna RH s Ministarstvom kulture i medija RH zaključen je jedinstveni Ugovor broj 26-130-20 o osiguranju sredstava za rad od strane osnivača, u skladu s visinom sredstava utvrđenom Državnim proračunom RH na RKP-u 22339. Ugovorom su osigurana sredstva za redovitu i programsku djelatnost te sredstva nacionalne komponente projekta „Claustra+“.

1. Financiranje redovite djelatnosti – administracija i upravljanje (obuhvaća materijalne rashode ustanove i plaće stalno zaposlenih djelatnika)

U taj segment poslovanja razvrstavaju se troškovi održavanja prostora i opreme na funkcionalnoj razini (troškovi struje, vode, plina, raznih komunalnih usluga, komunikacija te tekućeg održavanja prostora i opreme s funkcionalnog i sigurnosnog aspekta). Činjenica da Zavod za svoje poslovanje trenutačno koristi prostore na devet lokacija u Zagrebu i dvanaest izvan Zagreba, u velikoj mjeri predodređuje režijske troškove i troškove tekućeg i investicijskog održavanja. Prostornu dislociranost otežava činjenica da se radi o prostorima u kojima se obavlja konzervatorsko-restauratorska djelatnost koja zahtijeva posebne uvjete s aspekta opremanja, zaštite na radu, zaštite od požara i sigurnosti prostora. Troškovi komunikacije i s njima povezani troškovi održavanja informatičkog sustava također su uvjetovani smještajem Zavoda. Ukupni rashodi redovite djelatnosti za poslovnu 2020. godinu iznosili su 48.238.253 kn.

Iz Državnoga proračuna RH u 2020. godini osigurana su sredstva za materijalne rashode ustanove u iznosu od 6.928.393 kn. Na ime naknada za prijevoz isplaćene su 1.197.753 kn, dok je za financiranje plaća i drugih prava koja se temelje na radnom odnosu zaposlenih djelatnika osigurano 40.139.386 kn.

Posebno napominjemo da je u 2020. godini isplaćeno dvanaest rata za nabavu vozila na operativni *leasing*; trošak po toj osnovi iznosi 206.005 kuna. Obveze po osnovi *leasinga* za sedam osobnih vozila i jedno terensko vozilo preuzete su temeljem suglasnosti Ministarstva financija RH za razdoblje od 2018. do 2022. godine; preostalo je plaćanje 18 rata u protuvrijednosti 41.017 eura.

Ukupno osigurana i naplaćena sredstva za redovitu djelatnost i po toj osnovi utvrđen prihod iznosila su 48.265.532 kn. Više naplaćena sredstva u iznosu od 618.672,78 kn prema uputi nadležnog ministarstva evidentirana su u Bilanci na računu 23958 kao obveza za povrat. Povrat sredstava u Državni proračun RH proveden je u siječnju 2021. godine. Manje izvršenje rashoda u odnosu na plan rashoda redovite djelatnosti u najvećoj se mjeri odnosi na rashode za uredski materijal, energiju i usluge jer dio poslovnih prostora, zbog već navedenih razloga, nije bio u funkciji.

2. Financiranje programske djelatnosti (zaštitni radovi prema svim vrstama kulturnih dobara za koje su ugovori zaključeni s Ministarstvom kulture i medija RH te ulaganja u razvoj konzervatorsko-restauratorske djelatnosti)

Program rada Zavoda koji obuhvaća izvođenje konzervatorsko-restauratorskih i drugih zaštitnih radova na kulturnim dobrima u 2020. godini financiralo je Ministarstvo kulture i medija RH temeljem dvaju zaključenih ugovora. Ugovorom broj 26-130-20 osigurana su sredstva za zaštitne radove na nepokretnim i pokretnim kulturnim dobrima, za programe zaštite i očuvanja arheološke baštine i aktivnosti međunarodne suradnje te za investicijsku potporu radi ulaganja u radne prostore i nabavu opreme u ukupnom iznosu od 20.000.000 kuna. Aneksom ugovora od 20. svibnja 2020. godine provedeno je umanjenje sredstava programske djelatnosti za 1.500.000 kuna, pa su ukupno odobrena sredstva za zaštitne radove na kulturnim dobrima i investicijsku potporu iznosila 18.500.000 kuna.

Dodatnim ugovorom broj 26-207-20, koji je sklopljen u studenome 2020. godine, osigurana su sredstva za sanaciju štete uzrokovane potresom, odnosno za izradu konzervatorskih elaborata i arhitektonskih snimki postojećeg stanja na zgradama palača Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch u Zagrebu (ugovoreni iznos od 140.000 kn) i palača Hidrometeorološkog zavoda u Zagrebu (ugovoreni iznos od 260.000 kn). Rok izvršenja radova prema dodatnom ugovoru je 31. siječnja 2021. godine.

Zbog izvanrednih okolnosti vezanih uz pandemiju koronavirusa, bilo je potrebno smanjiti i preraspodijeliti iznos za programsku djelatnost prema uputi Ministarstva financija RH od 28. travnja 2020. godine. Prvom preraspodjelom sredstava za realizaciju programske djelatnosti osigurano je 13.696.537 kn, a za sanaciju štete od potresa na poslovnim prostorima 4.776.058 kn.

Tijekom realizacije programske djelatnosti i sanacije nastalih šteta uzrokovanih potresom na poslovnim prostorima Zavoda, u drugoj polovici godine uočene se mogućnosti optimizacije unutar osiguranih sredstava i preraspodjela neutrošenih sredstava po pojedinim programima na programe kojima su bila potrebna dodatna sredstva za završetak radova. Drugom preraspodjelom raspoređena su preostala neutrošena sredstva na dodatna tri programa koja su realizirana prema nalogu Ministarstva kulture i medija (Zagreb, Banski dvori, Dvorana „Ban Jelačić“ - zidni oslik i kaljeva peć; Zagreb, Ilica 44, Hotel Pruckner, poslovni prostor MDC-a - sanacija štete).

U prosincu 2020. godine usvojena je i treća preraspodjela kojom je procijenjena vrijednost realizacije za programsku djelatnost utvrđena u vrijednosti od 13.470.879 kn, a za sanaciju štete od potresa na poslovnim prostorima Zavoda 4.741.375 kn.

Od ukupno ugovorenih 18.900.000 kn, naplaćena su sredstva po ugovoru broj 26-130-20 u iznosu od 18.348.411 kn; od toga je utrošeno 18.271.035 kn. Razlika od 77.377,28 kuna vraćena je u Državni proračun RH u siječnju 2021. godine.

S obzirom na rok izvršenja, sredstva po dodatnom ugovoru broj 26-207-20 naplatit će se u 2021. godini nakon završetka radova.

Služba	Ugovoreno	Ukupni troškovi	Troškovi rada MK	Direktni materijalni troškovi
SLUŽBA ZA ARHEOLOŠKU BAŠTINU	2.507.500	4.393.995	1.896.958	2.497.037
SLUŽBA ZA NEPOKRETNU BAŠTINU	13.273.125	17.204.688	4.259.794	12.944.894
SLUŽBA ZA ODJELE IZVAN ZAGREBA 1	571.100	3.045.358	2.483.096	562.262
SLUŽBA ZA ODJELE IZVAN ZAGREBA 2	1.269.200	6.241.920	4.827.872	1.414.048
SLUŽBA ZA POKRETNU BAŠTINU	837.597	7.034.780	6.307.727	727.053
URED RAVNATELJA	41.147	223.858	158.284	65.574
ZAJEDNIČKA STRUČNA SLUŽBA	330	330	0	330
Sveukupni zbroj	18.500.000	38.144.928	19.933.731	18.211.197

U pregled nije uključen ugovor broj 26-207-20 koji je sklopljen u studenom 2020.godine, a čijom su realizacijom u 2020. godini izvršeni rashodi u iznosu 59.838 kuna

Pregled realizacije ugovora sklopljenih s Ministarstvom kulture i medija RH u 2020. godini

Izveštaji o izvedenim radovima prema vrstama kulturnih dobara i službama unutar kojih se radovi izvode priložena su u posebnom dijelu Godišnjeg izvještaja.

Rashodi programskih aktivnosti vezanih uz realizaciju programa koje u 2020. godini financira Ministarstvo kulture i medija RH čine 25,65 % ukupnih rashoda Zavoda ili 18.271.035 kn. Najveći rashodi u tom segmentu poslovanja su troškovi službenih putovanja i boravka na terenu, koji iznose 1.168.333 kn, troškovi materijala i energije iznose 1.398.126 kn, dok su rashodi za usluge drugih pravnih i fizičkih osoba u realizaciji programa iznosili 11.927.391 kn ili 65 % ukupnih rashoda programske djelatnosti. Za angažman građevinskih i projektantskih tvrtki na projektima u sklopu zaštite nepokretnih kulturnih dobara, pravnim osobama plaćene su 6.323.324 kn, dok su rashodi naknada za intelektualne i osobne usluge iznosili 1.696.265 kn.

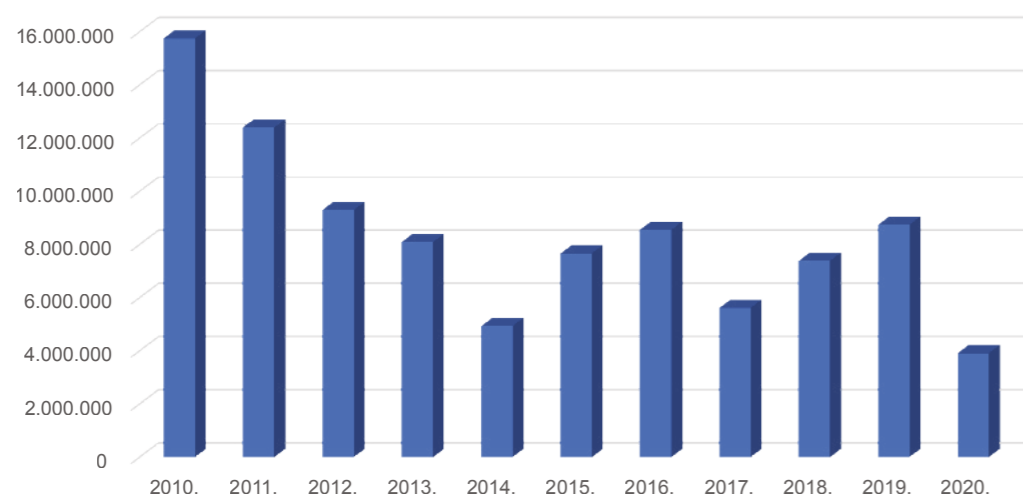
Sredstva za razvoj konzervatorsko-restauratorske djelatnosti

Razvoj konzervatorsko-restauratorske djelatnosti sagledavamo i uzimajući u obzir ulaganja u prostor i opremu za obavljanje djelatnosti Zavoda. U 2020. godini ukupna ulaganja u uređenje poslovnih prostora i nabavu opreme podmirena su iz raspoloživog viška prihoda utvrđenog po završnom računu za 2019. godinu, a temeljem odluka Upravnog vijeća, sredstava koje je odobrilo Ministarstvo kulture i medija RH te vlastitih prihoda. Ukupno ulaganje u dugotrajnu imovinu za obavljanje djelatnosti u 2020. godini iznosilo je 4.545.841 kn i u većoj mjeri odnosi se na sanaciju šteta od potresa na poslovnim prostorima Zavoda.

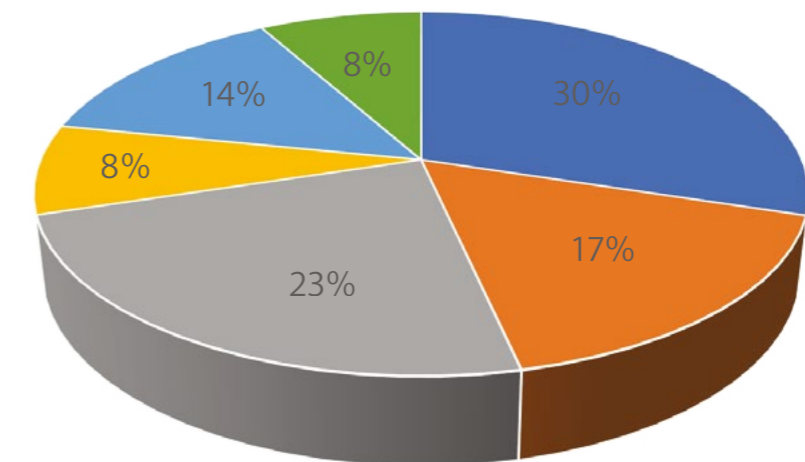
3. Ostvareni vlastiti i ostali prihodi

U 2020. godini ostvareni vlastiti prihodi od osnovne djelatnosti i ostali prihodi (od kamata, tečajnih razlika i refundacija rashoda iz prethodnih godina) iznose 3.909.008 kn i u strukturi ukupnog prihoda čine 6 %. U odnosu na ostvarenje iz 2019. godine, manji su za 4.855.965 kn, što je u relativnom iskazu u odnosu na prethodnu godinu smanjenje za 55 %. Razlog tome su specifični i otežani uvjeti poslovanja, djelomično zatvaranje i smanjenje gospodarskih te svih drugih poslovnih aktivnosti zbog pandemije uzrokovane koronavirusom.

Najvažniji partneri izvan Državnoga proračuna bili su gradovi (30 %), vjerske zajednice (23 %), općine (17 %), muzeji, galerije i druge ustanove (14 %), gospodarstvo (8 %) te fizičke osobe i ostali partneri (8 %).

Vlastiti prihodi ostvareni od 2010. do 2020. godine

Struktura ostvarenih vlastitih prihoda u 2020. godini

Analiza ostvarenja vlastitih prihoda prema vrsti kulturnih dobara u velikoj mjeri korespondira s ustrojstvenim jedinicama Zavoda i pokazuje da su najveći prihodi ostvareni izvođenjem konzervatorsko-restauratorskih radova na nepokretnim kulturnim dobrima (na graditeljskom naslijeđu i zidnom slikarstvu) te na arheološkoj baštini, dok su interesi za financiranje konzervatorsko-restauratorskih radova na pokretnim kulturnim dobrima, kamenjoj plastici i štukodekoracijama nešto manje zastupljeni.

USTROJSTVENA JEDINICA	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Služba za arheološku baštinu	1.246.436	1.290.878	1.919.823	2.496.247	1.352.524
Služba za nepokretnu baštinu	6.147.259	3.551.173	4.144.443	5.042.424	1.918.636
Služba za pokretnu baštinu	183.950	114.850	594.262	232.943	344.301
Služba za odjele izvan Zagreba 1	617.962	95.855	64.670	142.453	6.062
Služba za odjele izvan Zagreba 2		294.950	350.900	506.857	224.525
Zajednička stručna služba	358.111	261.927	313.655	344.050	62.960
UKUPNO NAPLAĆENI VLASTITI PRIHODI	8.553.718	5.609.633	7.387.753	8.764.973	3.909.008

Naplaćeni vlastiti prihodi prema ustrojstvenim jedinicama

4. Projekt „Claustra+. Prekogranična destinacija kulturnog i zelenog turizma Claustra Alpium Iuliarum“

Projekt „Claustra+“ nastavak je uspješno završenog projekta „Claustra – Kameni branici Rimskog Carstva“ (2014./2015). Predviđeno trajanje projekta bilo je 30 mjeseci, od 1. kolovoza 2017. do 31. siječnja 2020. godine. Zaved je bio jedan od devet partnera iz Slovenije i Hrvatske. Ukupni proračun projekta iznosio je 1.779.988,15 eura, a udio Zavoda bio je 237.648,63 eura, pri čemu je Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) osigurao 85 % sredstava.

U siječnju 2020. godine aktivnosti Zavoda su završene i predano je završno izvješće o realizaciji.

Osigurana sredstva u 2020. godini u Državnome proračunu RH na ime predfinanciranja projekta iznosila su na izvoru 12 (Sredstva učešća za pomoći) 1.046 kn, a na izvoru 559 (Ostale refundacije iz sredstava EU-a) 7.316 kn. Rashodi provedbe aktivnosti za taj projekt 2020. godine ukupno su iznosili 8.362 kn.

Ostali financijsko-računovodstveni poslovi

Tijekom 2020. godine obrađeno je 19.340 dokumenata koji se odnose na poslovne transakcije s financijskim učinkom, a evidentirano je 137.659 knjigovodstvenih stavki. Zaprimito je 3625 ulaznih računa i knjiženo je 2006 primki i izdatnica za restauratorske i druge pomoćne materijale u skladištu. S investitorima je sklopljeno 77 ulaznih ugovora, dok je s dobavljačima robe i izvođačima radova ili usluga zaključeno 1127 izlaznih ugovora i narudžbenica prema kojima se prati financijska provedba. Ispostavljeno je 111 izlaznih računa za obavljene radove te 1100 temeljnica prema kojima su evidentirane promjene u glavnoj knjizi. Kako se mnogi konzervatorsko-restauratorski radovi, poglavito na graditeljskoj baštini i arheološkim nalazištima, izvode *in situ*, obrađeno je 2185 putnih naloga. Tijekom 2020. godine ispostavljeno je 180 blagajničkih uplatnica ili isplatnica za kunske transakcije te je evidentirano 38 promjena u nadzornoj knjizi za uvoz.

U dijelu obračuna i evidencija vezanih uz rashode za stalno zaposlene djelatnike, kao i fizičke osobe za koje se obračunava drugi dohodak, obrađeno je 115 ugovora i aneksa ugovora o radu, proveden je obračun i plaćanje temeljem 207 ugovora s vanjskim suradnicima, obrađeno je 3513 radnih listi, 488 doznaka za bolovanje na teret Zavoda i HZZO-a, a nadležnim zavodima predan je 51 zahtjev za naknade primanja koje se refundiraju. Vezano uz obračun plaća i naknada zaposlenim djelatnicima i vanjskim suradnicima za koje se obračunava drugi dohodak, poreznim tijelima predano je 130 JOPPD obrazaca.

Za primljene isporuke dobara i usluga pravnih i fizičkih osoba koje nemaju sjedište u RH, Zavod je obveznik obračuna i plaćanja PDV-a. U tu svrhu vodi se posebna evidencija; 2020. godine predano je deset prijava obračuna.

Za potrebe poslovanja u 2020. godini nabavljeno je 130 komada razne opreme te 233 komada sitnog inventara za koje je provedeno evidentiranje i zaduživanje na korisnike.

U skladu s obavezama preuzetim prema Ugovoru o osiguranju sredstava (sklopljenim s osnivačem) i Općim uvjetima financijskog i programskog poslovanja u 2020. godini, obavljani su obračuni i predano je 12 Izvješća o ostvarenim prihodima i primicima, izvršenim rashodima i izdacima po ekonomskoj klasifikaciji za vlastite i ostale prihode (izvori 31, 51, 52, 61 i drugi), 12 Izvješća o provedenim plaćanjima između proračunskih korisnika, četiri Izvješća o izvršenju financijskog plana – rashoda po ekonomskoj klasifikaciji za redovitu i programsku djelatnost (izvor 11), 12 zahtjeva za doznaku sredstava prema ugovoru o financiranju redovite i programske djelatnosti koji moraju biti u okvirima odobrenih sredstava iz Državnoga proračuna RH, odnosno Financijskoga plana Zavoda, te dva Privremena izvješća o financijskom izvršenju odobrenih programa rada.

Izrađeni su, i nadležnim tijelima predani, tromjesečni, polugodišnji, devetomjesečni i godišnji financijski izvještaji. Također su pripremljene i Upravnom vijeću podnesene na usvajanje tri Izmjene i dopune financijskog plana Zavoda, kao i Financijski plan za 2021. godinu, koji uključuje projekcije financijskog plana za 2022. i 2023. godinu.

Digitalizacija poslovnih procesa

Tijekom 2020. godine u procesu digitalizacije administrativnih i financijsko-računovodstvenih procesa poslovanja Zavoda, provedena je druga faza testiranja modula UR sustava Hivergen. Modul UR kreiran je, implementiran i korišten za zaprimanje, ovjeru i čuvanje dokumenata s financijskim učinkom. Zbog složenosti i raznovrsnosti poslovnih procesa, kao i velikog broja osoba koje sudjeluju u procesima provjere i ovjere dokumenata, usporedno je tekao rad u sustavu, protokoliranje provjera i ovjera dokumenata koji se odnose na rashode redovite djelatnosti (dio izvora 11, interna oznaka ZT) i s njima povezanih radnih naloga te usklađivanje tijeka poslovnih procesa i protokola koji ih definiraju.

Tim postupkom smanjen je opseg dokumentacije koja se dostavlja u papirnatom obliku, ubrzan je proces zaprimanja, obrade, likvidiranja, formalne, suštinske, financijske kontrole i ovjere računa. Računi se protokoliraju i ovjeravaju elektronički, digitalnim tijekom kroz sustav Hivergen. Dokumentacija dostavljena u sustav pretvara se u elektronički zapis. Pretvorbom dokumentacije s financijskim učinkom u elektroničke zapise, dokumentaciji se osigurava vjerodostojnost porijekla, cjelovitost sadržaja i čitljivost, od trenutka pretvorbe do kraja razdoblja propisanog za čuvanje knjigovodstvene isprave. Knjigovodstvene isprave su prevedene u elektroničke zapise u skladu s Pravilnikom o pretvaranju knjigovodstvenih isprava koje se čuvaju u izvornom pisanom obliku, u elektronički (NN 76/19). Ulazni računi protokoliraju se i ovjeravaju u modulu UR u skladu s usvojenim internim Pravilnikom o zaprimanju, ovjeri i čuvanju dokumenata s financijskim učinkom i u skladu s poslovnim procesima likvidature, opisanim u postupcima unutarnjih kontrola (FMC D/1 Likvidatura).

Aktivnosti na uspostavi sustava unutarnjih financijskih kontrola (FMC) i sastavljanju i predaji Izjave o fiskalnoj odgovornosti

Zavod, kao korisnik Državnoga proračuna treće razine, dužan je provoditi aktivnosti na uspostavi sustava unutarnjih financijskih kontrola u javnom sektoru. Temeljem Zakona o fiskalnoj odgovornosti i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o fiskalnoj odgovornosti (NN 139/10, 19/14 i 111/18), Zavod je podnošenjem Izjave o fiskalnoj odgovornosti, u skladu s Uredbom o sastavljanju i predaji Izjave o fiskalnoj odgovornosti i izvještaja o primjeni fiskalnih pravila (Narodne novine, broj 78/11, 106/12, 130/13, 19/15, 119/15 i 95/19), obvezan izvijestiti o funkcioniranju sustava financijskog upravljanja i kontrola.

Radi provođenja testiranja pojedinih područja poslovanja, davanja odgovora na postavljena pitanja i popunjavanje Upitnika o fiskalnoj odgovornosti za 2020. godinu, koje je provedeno u veljači 2021. godine, oformljene su radne skupine koje su obavile testiranja na temelju formiranog uzorka. Od ukupno 84 pitanja, tj. područja cjelovitog upitnika, na poslovanje Zavoda primjenjivo je 61 pitanje. Na sva pitanja dobiveni su pozitivni odgovori.

Slabosti i nepravilnosti koje su uočene 2019. godine na području upravljanja imovinom, a za koja su bili sastavljeni Planovi uklanjanja slabosti i nepravilnosti, odnosile su se na: evidenciju imovine kojom se raspolaže i/ili upravlja u glavnoj knjizi, postojanje pisane procedure kojom su detaljno utvrđeni poslovi upravljanja i raspolaganja nekretninama te na razgraničenja trenutka isknižavanja imovine iz glavne knjige i trenutka rashodovanja imovine. Za navedene slabosti i nepravilnosti iz 2019. godine dostavljena su Izvješća o uklonjenim slabostima i nepravilnostima. Uspostavljene unutarnje kontrole pokazale su se učinkovitima i procesi su provedeni u skladu sa zakonima i

usvojenim procedurama. Temeljem dobivenih rezultata testiranja na pitanja iz Upitnika, sastavljena je na obrascu 1a Izjava o fiskalnoj odgovornosti za 2020. godinu, kojom je potvrđeno zakonito, namjensko i svrhovito korištenje sredstava, učinkovito i djelotvorno funkcioniranje sustava unutarnjih kontrola u sklopu proračunom, odnosno financijskim planom, utvrđenih sredstava.

Izjava o fiskalnoj odgovornosti, zajedno s Upitnikom i popratnom dokumentacijom za razdoblje od 1. siječnja do 31. prosinca 2020. godine dostavljena je Ministarstvu kulture i medija RH u veljači 2021. godine.

SLUŽBA OPĆIH PRAVNIH, KADROVSKIH I ADMINISTRATIVNIH POSLOVA

Služba općih pravnih, kadrovskih i administrativnih poslova (devet djelatnika) radi unutar Odjela općih pravnih i administrativnih poslova (Odsjek za kadrovske poslove i Pisarnica).

Tijekom 2020. godine u segmentu općih pravnih i administrativnih poslova obavljali su se redoviti opći pravni, radno-pravni i administrativni poslovi. Njima je, između ostalog, obuhvaćeno sastavljanje ugovora o radu, ugovora o djelu i autorskih ugovora s vanjskim suradnicima, sastavljanje ugovora s naručiteljima i ostalih vrsta ugovora, stručne pripreme sjednica Upravnog i Stručnog vijeća Zavoda, izrada nacrtu općih i posebnih akata, sastavljanje ponuda za javna nadmetanja na kojima se Zavod pojavljuje kao ponuditelj, kao i poslove Pisarnice i interne dostave.

Iz djelokruga općih pravnih i administrativnih poslova, uz izradu usmenih i pisanih tumačenja, naputaka i mišljenja, dopisa prema trećima te vođenja evidencija, znatan udio poslova čine izrade i verifikacije ugovora (tijekom 2020. godine sastavljeno je i/ili kontrolirano 77 ugovora s naručiteljima-investitorima te 278 ugovora s vanjskim suradnicima fizičkim osobama, od čega se 71 ugovor odnosi na ugovore o radu studenata). Treba istaknuti i poslove sastavljanja ponuda u javnim i bagatelnim nabavama u kojima Zavod sudjeluje kao ponuditelj, potom poduzimanje pravnih radnji u svrhu naplate potraživanja te normativno-pravnu djelatnost Odjela (donošenje općih akata ustanove).

U 2020. godini doneseni su sljedeći opći akti: Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o radu, Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutarnjem ustrojstvu Hrvatskog restauratorskog zavoda, Odluka o izmjenama i dopunama Sistematizacije poslova i zadataka Hrvatskog restauratorskog zavoda, Pravilnik o zaprimanju, ovjeri i čuvanju dokumenata s financijskim učinkom, Odluka o blagajničkom poslovanju, Odluka o korištenju poslovnih prostora Hrvatskog restauratorskog zavoda, Odluka o čuvaonicama i priručnim čuvaonicama umjetnina te ostali opći i pojedinačni akti/odluke kojima se uređuju odnosi i poslovanje u Zavodu.

Vežano uz aktivnosti sastavljanja Izjave o fiskalnoj odgovornosti za 2019. godinu, od deset pitanja koja se odnose na rad Službe, na pet pitanja je pozitivno odgovoreno, dok tri pitanja nisu bila primjenjiva. Slabosti i nepravilnosti uočene su na području Upravljanja imovinom te je negativno odgovoreno na dva pitanja (pitanja 76 i 84). Planom uklanjanja navedenih slabosti i nepravilnosti do 30. lipnja 2020. godine predviđene su aktivnosti u cilju evidentiranja imovine u glavnoj knjizi, ako je primjenjivo, te donošenje pisane procedure kojom se utvrđuju poslovi upravljanja i raspolaganja nekretninama. Do zadanog roka donesena je Odluka o korištenju poslovnih prostora Hrvatskog restauratorskog zavoda.

Iz domene kadrovskih poslova tijekom 2020. godine obavljani se sljedeći poslovi: vođenje Registra zaposlenih u javnim službama, kadrovske evidencije djelatnika, evidencije vezane uz ostvarivanje prava na prijevoz i ostalih materijalnih prava djelatnika, poslovi prijavljivanja i odjavljivanja djelatnika nadležnim tijelima, izrada plana godišnjeg odmora, izrada pojedinačnih odluka o korištenju godišnjeg odmora i drugih odluka koje se odnose na ostvarivanje prava djelatnika te priprema za donošenje nove Sistematizacije poslova i zadataka Hrvatskog restauratorskog zavoda (ažuriranje poslova i zadataka svakog radnog mjesta u Zavodu).

Na Odsjeku za kadrovske poslove posebno se ističu poslovi vezani uz: provođenje natječaja za zasnivanje radnog odnosa (raspisano je deset natječaja za 19 radnih mjesta), pri čemu je obrađeno 320 natječajnih prijava za zapošljavanje (provedba natječaja, sudjelovanje u izboru kandidata, vođenje zapisnika prijave i provedenih intervjua, izrada odluka o izboru kandidata); sklapanje ugovora o radu na neodređeno i određeno vrijeme (15 ugovora o radu); prestanak radnog odnosa (21 sporazumni i obavijest o isteku ugovora o radu); provođenje i usklađivanje

raznih promjena iz radnog odnosa (dostave podataka o djelatnicima i pravima prema kolektivnim i ostalim ugovorima nadležnom ministarstvu, promjene vezane uz posebne uvjete rada, stjecanje znanstvenog stupnja, položeni stručni ispiti za temeljena stručna zvanja, promjena naziva radnih mjesta u skladu sa sistematizacijom, promjene osobnih podataka te suradnja i dostava podataka drugim državnim i javnim tijelima i njihov unos u Registar zaposlenih u javnom sektoru i Centralizirani obračun plaća); izradu aneksa ugovora o radu (143); izradu putnih naloga i odluka o službenom putu u inozemstvo; izradu pojedinačnih odluka te dostavu podataka o djelatnicima i pravima prema kolektivnim i ostalim ugovorima nadležnom ministarstvu, kao i suradnju i dostavu podataka drugim državnim i javnim tijelima (očevidnik zaposlenih s invaliditetom u Hrvatski zavod za javno zdravstvo i dostava podataka u Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje). U 2020. godini ažurirani su postupci Odsjeka za kadrovske poslove vezani uz izradu plana zapošljavanja, postupak zapošljavanja i prestanak ugovora o radu.

U Pisarnici, gdje se obavljaju poslovi urudžbenog zapisnika i interne dostave, u 2020. godini dodijeljeno je 12.129 urudžbenih brojeva (3953 računa, 96 gotovinskih računa i 174 predračuna). Poslana je 4421 pošiljka.

U nastavku izgradnje internog informacijskog sustava Zavoda, od 1. lipnja 2020. godine uvedena je digitalna ovjera računa za nabave financirane sredstvima redovite djelatnosti po fazama. Prvom fazom obuhvaćeni su računi za nabavu robe, radova i usluga koji su financirani sredstvima redovite djelatnosti, drugom fazom računi za nabavu robe, radova i usluga koji su financirani sredstvima viška prihoda, dok su trećom fazom obuhvaćeni računi gotovinske nabave.

Nastavljen je postupak digitalizacije uredskog poslovanja koji će obuhvatiti urudžbiranje, distribuciju, pretraživanje, čuvanje i arhiviranje svih ulaznih i izlaznih pismena. Radi toga je Pisarnica počela s primjenom zaprimanja i distribucije e-računa (nabave robe, radova i usluga koje su financirane sredstvima redovite djelatnosti i sredstvima viška prihoda te gotovinske nabave robe, radova i usluga financirane sredstvima redovite djelatnosti); aktivno je sudjelovala u pripremi preduvjeta za uvođenje navedenog postupka.

SLUŽBA ZA NABAVU I OPĆE TEHNIČKE POSLOVE

Služba za nabavu i opće tehničke poslove ima dva odjela: Odjel za poslove nabave i Odjel za zaštitu na radu i opće tehničke poslove. Odjel za poslove nabave (šest djelatnika) ima dva odsjeka: Odsjek za planiranje i realizaciju nabave i Skladište sa statusom odsjeka. Odjel za zaštitu na radu i opće tehničke poslove (dvanaest djelatnika) također ima dva odsjeka: Odsjek za zaštitu na radu i zaštitu od požara i Odsjek za opće tehničke poslove.

Poslovi nabave robe, radova i usluga

U Službi za nabavu i opće tehničke poslove u 2020. godini provedene su sljedeće aktivnosti: utvrđivanje metodologije izrade, izrada i objava godišnjeg plana nabave robe, radova i usluga prema Zakonu o javnoj nabavi te njihovo usklađivanje s planovima aktivnosti pojedinačnih programa rada Zavoda zbog osiguranja pravovremene i ekonomične nabave robe, radova i usluga potrebnih za funkcioniranje temeljne i pratećih djelatnosti Zavoda, prema raspoloživim financijskim sredstvima.

U svrhu realizacije godišnjeg plana nabave roba, radova i usluga za 2020. godinu, proveden je jedan otvoreni postupak javne nabave, jedan pregovarački postupak bez prethodne objave poziva na nadmetanje temeljem Zakona o javnoj nabavi i 73 postupka jednostavne nabave temeljem internog Pravilnika o provedbi postupaka jednostavne nabave. Sklopljeno je deset ugovora na osnovi okvirnih sporazuma, čiji postupak provodi Središnji državni ured za središnju javnu nabavu (dalje u tekstu: SDUSJN).

Prema provedenim postupcima jednostavne nabave ili izravno, u 2020. godini sastavljena su 302 ugovora o javnoj nabavi i 825 narudžbenica. Slijedom navedenih podataka o broju ugovora i narudžbenica (te uz zahtjeve za nabavu od fizičkih osoba, tj. vanjskih suradnika - 278 ugovora), na Odjel za poslove nabave u 2020. godini dostavljeno je na obradu i ovjeru 1405 zahtjeva za nabavu.

U 2020. godini, preko aplikacije Elektroničkog oglasnika javne nabave RH (dalje u tekstu: EOJN), vođen je registar ugovora i okvirnih sporazuma o javnoj nabavi Zavoda s podacima o realizaciji, odnosno stanju realizacije ugovora i okvirnih sporazuma. Također su obrađivani i dostavljani podaci preko EOJN-a za ugovore sklopljene temeljem okvirnih sporazuma SDUSJN-a.

Nadalje, početkom 2020. godine sastavljen je statistički izvještaj o javnoj nabavi o ukupno ugovorenim radovima i uslugama te ugovorenoj robi u 2019. godini. Izvještaj je objavljen u Elektroničkom oglasniku javne nabave 20. ožujka 2020. godine.

U 2020. godini na Odjelu za poslove nabave pripremljeni su troškovnici za nabavu robe i usluga iz djelokruga aktivnosti Službe te su pribavljene ponude, provedeni postupci nabave i sklopljeni ugovori s područja tekućeg poslovanja. Obavljeno je 225 primopredaja u svrhu zaduženja djelatnika za nabavljen sitni inventar i opremu.

Djelatnici Službe sudjelovali su u pripremi i provedbi godišnjega popisa imovine i obveza sa stanjem 31. prosinca 2020. godine.

U Skladištu se u 2020. godini provodilo skladištenje materijala i opreme te zaštita zaliha od neodgovornog rukovanja i rasipanja, briga o održavanju minimalnih (optimalnih) zaliha, doprema, zaprimanje i izdavanje robe krajnjim korisnicima te vođenje skladišnih evidencija robe.

Za potrebe konzervatorsko-restauratorske djelatnosti uobičajena je nabava raznovrsnog pribora i potrošnog materijala: boja, pigmenta, kemijskih proizvoda i sredstava, kemikalija i dr., ukupno 2047 vrsta artikala, uključujući uredski

i sanitarni potrošni materijal, higijenski materijal (zaštitne maskice, zaštitne rukavice i sredstva za dezinfekciju ruku). Potrebna roba nabavljena je od dobavljača temeljem godišnjih ugovora o nabavi sukcesivnim isporukama prema dispoziciji skladištara, na temelju zahtjeva krajnjih korisnika. Roba (manji dio) koja nije ugovorena godišnjim ugovorima iznimno je nabavljena narudžbenicama ili izravnom kupnjom na prodajnim mjestima (uz posebna odobrenja).

U 2020. godini protokolirano je 577 primki i računa za isporučenu robu te 1421 izdatnica robe krajnjim korisnicima (djelatnicima Zavoda) na lokacijama u Zagrebu i izvan njega.

Poslovi zaštite na radu i zaštite od požara

Poslove s posebnim uvjetima rada obavlja u Zavodu oko 80 % djelatnika. Zbog toga je nužno ažurno vođenje evidencije te upućivanje djelatnika na preventivne, periodične i izvanredne zdravstvene preglede koji se odnose na uvjete rada, odnosno na potrebnu radnu sposobnost i razna osposobljavanja djelatnika, ovlaštenika poslodavca i povjerenika djelatnika za zaštitu na radu prema propisima s područja zaštite na radu i zaštite od požara (osposobljavanje za rad na siguran način, za zaštitu od požara, za rad s otrovima, zdravstveni pregled za poslove s posebnim uvjetima rada i dr.).

U 2020. godini 13 djelatnika osposobljeno je za rad na siguran način, 12 djelatnika za zaštitu od požara, dva voditelja za evakuaciju i spašavanje, 11 djelatnika za ovlaštenika poslodavca za zaštitu na radu, 47 djelatnika za rad s otrovima, a 225 djelatnika upućeno je na medicinu rada radi redovitih zdravstvenih pregleda za poslove s posebnim uvjetima rada. Ažurirana je evidencija na osnovi koje se kontinuirano prati periodika osposobljavanja i pregleda usklađena s propisima. Nabavljena je zaštitna i radna obuća svim djelatnicima koji prema Procjeni rizika ostvaruju pravo na njezino korištenje.

S područja zaštite na radu priprema se prijedlog godišnjega plana nabave potrebne robe i usluga te realizacija plana nabave za obvezna ispitivanja opreme i uređaja s područja zaštite na radu i zaštite od požara, uklanjanje nedostataka na uređajima i opremi, planiranje i nabava osobnih zaštitnih sredstava i drugo prema potrebi.

Opći tehnički poslovi

Na Odsjeku tehničkih poslova planira se, organizira i nadzire redovito održavanje poslovnih prostora te održavanje i popravak uređaja i opreme (osim IT-opreme, laboratorijskih i fotografskih uređaja i opreme). Poslovi Odsjeka obuhvaćaju i organiziranje i nadzor poslova čišćenja poslovnih prostora (većim dijelom servisi za čišćenje te samo nekoliko zaposlenih spremačica u pet Zavodskih poslovnih prostora).

Nadalje, na Odsjeku su 2020. godine obavljani poslovi kontinuiranog raspoređivanja i nadzora korištenja službenih vozila, kao i organiziranje njihova redovitog održavanja i popravaka, obveznog i kasko osiguranja, registracije te pranja.

Vozni park Zavoda 2020. godine imao je 47 vozila raspoređenih na lokacijama Zavoda u Zagrebu i na vanjskim lokacijama. Od 47 vozila (u što su uključene četiri prikolice i dva čamca), 35 ih se nalazi u Zagrebu, a 12 je raspoređeno na drugim lokacijama. U 2020. godini nabavljeno je jedno novo gospodarsko vozilo.

Ukupna sredstva utrošena na održavanje voznog parka u 2020. godini iznosila su 547.000 kuna, što je smanjenje u odnosu na 2019. godinu.

Poslovi kontinuiranog raspoređivanja vozila, kao i organiziranje njihova redovitog održavanja i popravaka, tehničkih pregleda i registracije te pranja obavljali su se pravodobno, uključujući i redovitu sezonsku zamjenu auto guma na svim vozilima.

ARHEOLOŠKA KULTURNA BAŠTINA

Služba za arheološku baštinu osnovana je 2005. godine. Djelatnici Službe kontinuirano rade na zaštiti arheološke baštine te surađuju na radovima zaštite kulturnih dobara Republike Hrvatske s ostalim službama Zavoda, kao i s brojnim drugim srodnim institucijama. U Službi je na neodređeno vrijeme zaposlen 21 djelatnik. Rad na arheološkim kulturnim dobrima organiziran je u pet organizacijskih jedinica: na dva Odjela za kopnenu arheologiju – sjedišta Zagreb i Juršići, na Odjelu za restauriranje arheoloških nalaza, na Odsjeku za restauriranje arheološkog metala i stakla te na Odjelu za podvodnu arheologiju. Prema potrebi se angažiraju i vanjski suradnici s područja zaštite i očuvanja kulturnih arheoloških dobara, koji su prijeko potrebni za cjelovitu provedbu programa (najčešće se radi o neinvazivnim metodama istraživanja - npr. geofizikalna i magnetska prospekcija ili LiDAR snimanja, kao i 3D skeniranja nalazišta).

Izvođenje radova na arheološkim kulturnim dobrima provodi se prema Pravilniku o arheološkim istraživanjima. Rezultati provedenih istraživanja opisuju se u izvještaj o arheološkim istraživanjima, s valorizacijom te prijedlogom daljnjih radova ili postupaka.

Programi zaštitnih radova na arheološkim kulturnim dobrima većinom su višegodišnji, stoga su 2020. godine u velikoj mjeri nastavljeni projekti započeti prethodnih godina. U 2020. godini sredstvima Ministarstva kulture i medija RH financirano je 28 programa zaštite arheološke baštine. Zbog nemogućnosti provedbe planiranih aktivnosti, četiri programa su privremeno stavljena u status mirovanja. Osigurana sredstva za te programe preraspodijeljena su na ostale programske aktivnosti koje u predložene i usvojene na sjednicama Upravnog vijeća zavoda.

Shodno reduciranju financijskih sredstava, arheološka istraživanja i konzervatorsko-restauratorski radovi na pokretnom arheološkom materijalu provedeni su u manjem opsegu nego što je predviđeno Preliminarnom tehničkom procjenom.

S realizacijom se počelo početkom godine; na većini programa dovršen je terenski dio posla do kolovoza, bez obzira na izazove u realizaciji uzrokovane pandemijom koronavirusa i posljedicama potresa koji je pogodio Zagreb i širu okolicu 22. ožujka 2020. godine. U rujnu su dovršena sva terenska istraživanja, a realizacija programa Momjan, kaštel Rota produljena je do kraja listopada zbog loših vremenskih uvjeta i potrebe organizacije gradilišta. Svi radovi restauriranja i konzerviranja arheoloških nalaza realizirani su do početka listopada 2020.

Ove godine dovršena su arheološka istraživanja kaštela Rota u Momjanu te konzervatorsko-restauratorski radovi na pokretnim nalazima programa Žumberak, crkva sv. Nikole biskupa. Svi ostali programi provode se u kontinuitetu. Programi konzerviranja i restauriranja pokretnih arheoloških nalaza programa Barilović, Stari grad Barilović, Žminj, kaštel Žminj, Šibenik, tvrđava sv. Nikole, Podmorje i o. Premuda, olupina ratnog broda *Szent Istvan* dovršit će se 2021. godine. Zbog dinamike radova, pet programa stavljeno je u mirovanje do sljedeće godine (Orahovica, ostaci plemićke kurije; Daruvar, Stari Slavik; o. Mljet, Pličina Sv. Pavao, novovjekovni brodolom; Sv. Martin na Muri, arheološka zona naselja; Domašinec, arheološki park Turčišće – Goričan).

Realizacija pregleda stanja na terenu i izrade troškovnika provodi se kontinuirano na brojnim nalazištima u svim dijelovima Hrvatske prema iskazanim potrebama vlasnika i nadležnih Konzervatorskih odjela.

S vanjskim je investitorima u 2020. godini sklopljeno 19 ugovora o financiranju arheoloških istraživanja i konzervatorsko-restauratorskih radova na arheološkim kulturnim dobrima.

Odjel za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb

Tijekom 2020. godine djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb, realizirali su 13 programa zaštite arheološke baštine (sustavna, zaštitna, probna i revizijska istraživanja) te sudjelovali u realizaciji četiriju programa zaštite nepokretne baštine. Sredstvima Ministarstva kulture i medija RH bilo je financirano deset programa. Od navedenih programa, jedan je sufinancirao Grad Popovača, a jedan Institut za arheologiju Sveučilišta u Grazu. Tri programa financirana su u cijelosti sredstvima vanjskih investitora, od čega je jedan program financirala općina, jedan nacionalni park, a jedan Hrvatska elektroprivreda.

Programima čiju je realizaciju financiralo Ministarstvo kulture i medija RH bila su obuhvaćena sustavna, zaštitna i revizijska arheološka istraživanja. Nastavljena su arheološka istraživanja nalazišta iz razdoblja antike (kasnoantička utvrda i crkva Crkvišće u Gornjem Bukovlju, arheološka zona naselja Sveti Martin na Muri te nalazište Stari Slavik u Daruvaru), kao i istraživanja kasnosrednjovjekovnih i novovjekovnih sakralnih objekata (ostaci benediktinskog samostana sv. Margarete u Bijeloj i ostaci pavlinskog samostana Svih svetih u Pavlin Kloštru). Također su nastavljena istraživanja srednjovjekovne utvrde Lopar u Novom Vinodolskom, istraživanja srednjovjekovnog naselja Gorjani te ostataka plemićke kurije u Orahovici. Tijekom 2020. godine nastavljena je stručna obrada i analiza arheoloških nalaza s antičkog nalazišta vile rustike Sipćina kod Okešince te višeslojnog nalazišta Bojna (Brekinjova Kosa). Djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb, također su sudjelovali u realizaciji programa nepokretne baštine arheološkim istraživanjima starih gradova Jelengrada kod Velike Ludine i Milengrada kod Budinščine, ostataka benediktinske opatije Rudina kod Čečavca te crkve sv. Marije Magdalene u Zrinu.

Segment rada Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb, čine projekti koje financiraju vanjski investitori. Tijekom 2020. godine realizirana su tri takva programa: arheološka istraživanja starih gradova Krčingrada i Prozorca na Plitvičkim jezerima, nalazišta Rokovačke zidine kod Andrijaševaca te probna istraživanja na području Kosinjske doline.

Posebno valja istaknuti izvrsnu suradnju s gradovima Popovačom i Novim Vinodolskim te općinama Gorjani, Križ, Sirač i Generalski Stol. Navedene jedinice lokalne samouprave, svjesne važnosti svoje kulturne baštine, uključile su se u realizaciju programa sufinanciranjem radova, izravnim podmiranjem dijela troškova istraživanja (priprema nalazišta za istraživanje, održavanje, troškovi mehanizacije i dr.) ili raznim načinima promoviranja.

U ostvarenju navedenih programa svi su radovi provedeni u skladu s propisima Republike Hrvatske i međunarodno priznatim suvremenim metodama rada.

Rezultate provedenih radova djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju predstavili su izložbama ili na međunarodnim znanstvenim skupovima te su objavili veći broj preglednih, stručnih i znanstvenih radova. Djelatnici Odjela također sudjeluju u nastavi Filozofskog fakulteta u Zagrebu te provode praktičnu nastavu na nalazištima.

Djelatnost Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb, može se predstaviti na primjeru ovogodišnjih radova na ostacima kasnoantičke utvrde i crkve na nalazištu Crkvišće u Gornjem Bukovlju, ostacima benediktinskog samostana sv. Margarete u Bijeloj, srednjovjekovnom utvrđenom naselju u Gorjanima, kasnosrednjovjekovnoj plemićkoj kuriji kod Orahovice i Starom gradu Jelengradu.

Gornje Bukovlje (Crkvišće), kasnoantička utvrda i crkva. Nalazište tijekom istraživanja. Snimka: Skimi64, 2020.

Smješteno na samoj granici rimskih provincija Panonije i Dalmacije te na važnoj prometnici koja je povezivala te dvije provincije, nalazište Crkvišće u Gornjem Bukovlju svojim položajem i topografskim karakteristikama odgovara konceptu kasnoantičkih visinskih utvrda. Jedino je sustavno istraženo nalazište takve vrste u kontinentalnom dijelu Hrvatske. Ta visinska utvrda, smještena na strateškom položaju iznad rijeke Mrežnice, sagrađena je vjerojatno tijekom druge polovice 4. stoljeća radi nadzora važne prometnice prema Senju te pružanja sigurnosti okolnom stanovništvu. Tijekom 5. stoljeća vojna utvrda prerasla je u lokalno upravno središte s crkvom koja dominira položajem.

Prirodno zaštićen položaj utvrde osnažen je obrambenim zidovima debljine oko dva metra te kulama. Uz obrambene zidove pronađeni su ostaci građevina stambenog karaktera. Na najvišem dijelu platoa nalazi se jednobrodna crkva sa sačuvanim ožbukanim subselijem, katedrom i narteksom, koji su uobičajeni namještaj kasnoantičkih crkava.

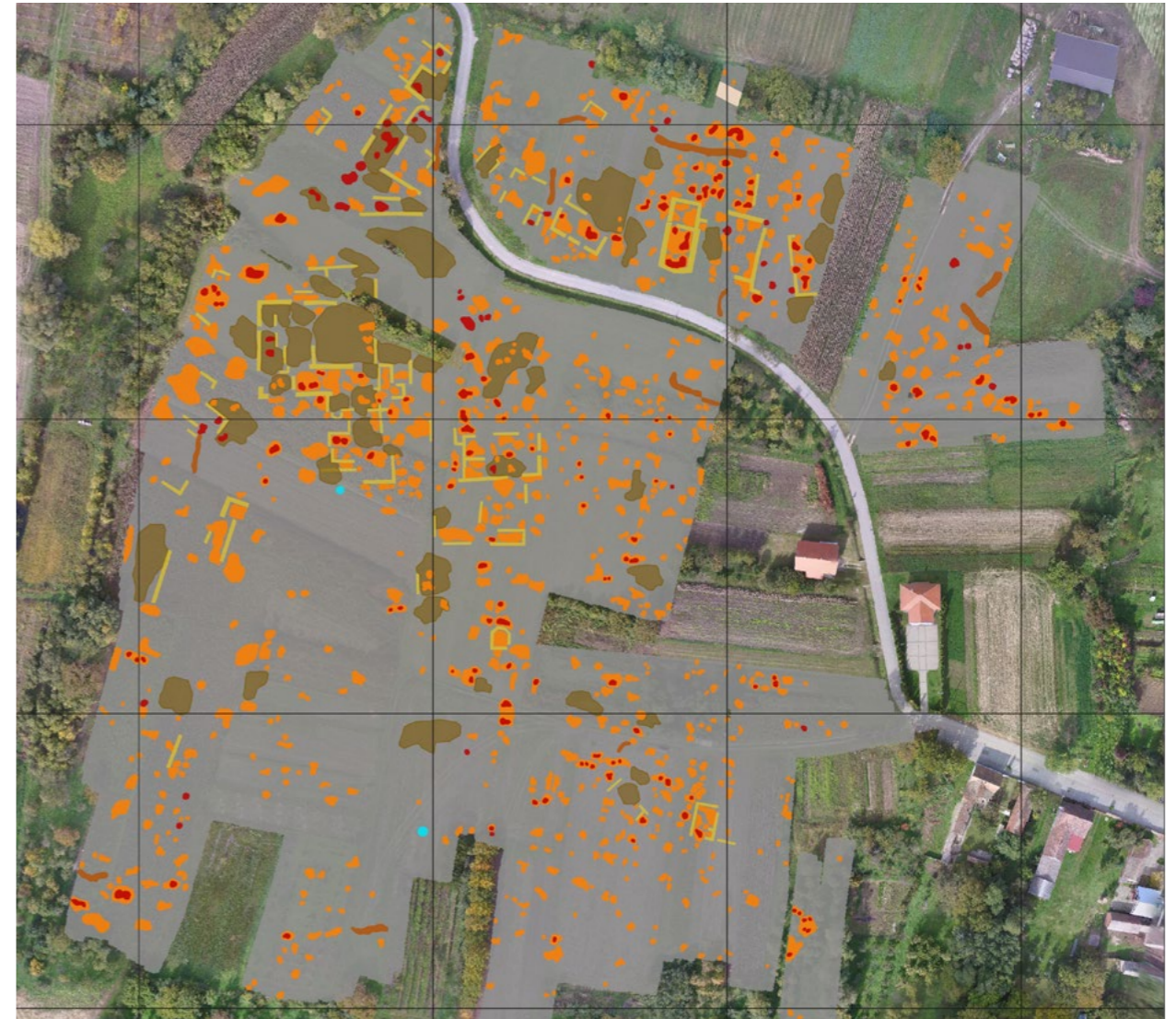
Nalazište se sustavno istražuje od 2012., a tijekom 2020. godine dovršena su istraživanja objekta 5 na sjeverozapadnom rubu platoa. Može se pretpostaviti da su objekti sagrađeni na tom dijelu nalazišta služili za nadzor nad rijekom Mrežnicom i antičkom cestom koja je povezivala provinciju Panoniju sa sjevernim dijelom provincije Dalmacije. Istraživanjima je 2020. godine također otkriven južni zid objekta 6, čime su definirane njegove vanjske mjere. Obrambeni zid utvrde koji se pruža od kule 1 prema zapadu očišćen je od raslinja te je definirana njegova puna širina i visina, a kula 1 je potpuno konzervirana.

Bijela, ostaci benediktinskog samostana sv. Margarete. Nalazište tijekom arheoloških istraživanja. Snimka: V. Gligora, 2020.
Bijela, ostaci benediktinskog samostana sv. Margarete. Ulomak arhitektonske profilacije. Snimka: V. Gligora, 2020.

Ostaci benediktinskog samostana sv. Margarete nalaze se na zapadnim obroncima Papuka, južno od sela Bijela. Na sjevernom dijelu uzvišenja nalazi se samostanska crkva, izdužene pravokutne lađe i poligonalno zaključenog svetišta. Zapadni dio crkve određuje troprostorna empora s ulazom u sredini te korom, poduprtim dvama masivnim stupovima. Iz lađe se stubama pristupalo sjevernom hodniku klaustra, dok se južno od svetišta nalazi sakristija. Uz cijelu južnu građevinsku liniju crkve nalazi se samostan utvrđen obrambenim zidom. Iako se samostan prvi put spominje u drugoj četvrtini 14. stoljeća, pretpostavlja se da je sagrađen tijekom 13. stoljeća. Zbog ruševnog stanja toga zdanja, zagrebački biskup Ivan Alben pokrenuo je obnovu tijekom druge četvrtine 15. stoljeća. Na prijelazu 15. u 16. stoljeće samostan je bio pod upravom jajačkih banova, nakon čega je ponovno funkcionirao kao samostan. Sredinom 16. stoljeća Osmanlije su osvojili područje samostana koji je tada teško stradao, s iznimkom crkve koja je korištena za ukope do sredine 17. stoljeća.

Tijekom radova 2020. godine istražen je veći dio samostanske crkve te dio sakristije. Pronađen je velik broj kamenih arhitektonskih profilacija, među kojima se ističe konzola s figuralnim prikazom bradatog čovjeka u kasnogotičkom stilu. Dosad je unutar crkve istraženo 36 grobnih cjelina, među kojima se posebno ističe veći broj pojedinaca umrlih nasilnom smrću.

Gorjani – arheološka topografija srednjovjekovnih Gorjana. Rezultati geofizičkog istraživanja. Izrada: Cornelius Meyer Prospection, 2020.

Srednjovjekovno naselje Gorjani (*castrum Gara*), nastalo na dodiru sjevernog ruba čakovačkog ravnjaka i nizine gornjeg toka rijeke Vuke, vrhunac razvoja doživjelo je tijekom druge polovice 14. stoljeća i prve polovice 15. stoljeća. Tad su Gorjani postali veće urbano naselje sa župnom crkvom, dominikanskim samostanom i razvijenim obrambenim sustavom. Od vremena osmanlijske vlasti ostaci srednjovjekovne Gare rušeni su i raznošeni za nove građevine, a područje je raskopavano u potrazi za vrijednostima. Pretpostavlja se da je površina ograđenog naselja iznosila oko 13 hektara. Posebnost nalazišta je očuvana urbana struktura srednjovjekovnog naselja.

Tijekom 2020. godine unutar obrambenih zidova srednjovjekovnog naselja provedena su geofizička istraživanja na površini od sedam hektara. Najviše zidanih struktura ustanovljeno je u sjeverozapadnom i sjevernom dijelu naselja, a izdvojeno je još nekoliko područja s pretpostavljenim građevinama, od kojih je jedna vjerojatno samostanski sklop. Do sada je istraženo 12 grobova koji se prema rezultatima radiokarbonskih analiza datiraju u vrijeme od kraja 12. do početka 15. stoljeća.

Orahovica, ostaci plemićke kurije. Nalazište tijekom arheoloških istraživanja. Snimka: V. Gligora, 2020.

Na ulazu u kamenolom Radlovac, smješten jugozapadno od Orahovice, nalaze se ostaci nekadašnje plemićke kurije (*curia nobilitaris*) koja je služila kao utvrđena gospodarska ili upravna zgrada velikoga orahovičkog posjeda. Smatra se da se radi o ladanjskom prebivalištu knezova Iločkih ili pak o objektu u kojem je boravila neka od sporednih grana te obitelji. Prema pokretnim (novac, keramika) i nepokretnim (arhitektonske profilacije) nalazima, pretpostavlja se da je kurija, karakterom slična središnjem palasu Ružice grada, sagrađena početkom 15. stoljeća. Navedeni tip arhitektonskih sklopova nedovoljno je poznat u hrvatskoj znanosti. U stručnoj literaturi takvi se sklopovi nazivaju plemićkim rezidencijama (eng. *noble residence*).

Orahovička kurija (29 x 16 m) imala je prizemlje i dva kata. U prizemlju su bile dvije prostorije s uskim prozorima, a na prvom katu (vjerojatno) dvije prostorije grijane kaminima. Od pet prozora prvoga kata, danas je očuvan samo jedan, istočni. Zidane strukture drugoga kata loše su očuvane, pa se oblikovanje te etaže može pretpostaviti prema starim slikama i opisima. Arheološkim istraživanjima, koja traju od 2017. godine, otkriveni su ostaci južnog aneksa koji je imao obrambenu namjenu, što je vidljivo iz ugrađene puškarnice. Također su otkriveni i ostaci zidova i kanala pretpostavljenog istočnog krila kurije. Tijekom 2020. godine otkriveni su i ostaci zapadnog aneksa, pretpostavljenog manjeg dvorišta te tragovi arhitekture na južnom rubu prostrane zaravni. S obzirom na rezultate dosadašnjih istraživanja, može se pretpostaviti da se taj rezidencijalno-gospodarski sklop prostirao na površini od oko 2000 m².

Popovača, Stari grad Jelengrad. Ostaci keramičarske peći. Snimka: J. Maslač, 2020.

Stari grad Jelengrad nalazi se na Moslavačkoj gori, oko 30 km sjeveroistočno od Popovače. Sagrađen je na izduženom, jezičastom platou položenom na osi istok – zapad, znatno izdignutom od opkopa koji ga okružuje i oko kojega se i danas jasno mogu razaznati zemljani nasipi. Vanjski obrambeni zidovi Staroga grada građeni su u skladu s morfologijom terena, tvoreći nepravilni, znatno izduženi pravokutnik blago izlomljenih linija. Ulaz je na istočnoj strani, a čuvala ga je pravokutna ulazna kula.

U pisanim vrelima Jelengrad se prvi put spominje tek 1444. godine, no može se pretpostaviti da je bio sagrađen i prije toga vremena. Nadalje, pretpostavlja se da su Stari grad osmanlijske postrojbe zauzele 1545. godine, no nije poznato jesu li se njime koristile.

Sustavna arheološka istraživanja Jelengrada počela su 2012. godine, a od 2014. godine provode se konzervatorsko-restauratorski građevinski radovi. Cilj istraživanja bio je utvrđivanje geneze nastanka i razvoja Staroga grada te pružanje uvida u svakodnevni život središta jednoga od najvažnijih kasnosrednjovjekovnih vlastelinstava Kraljevstva.

Tijekom 2020. godine dovršeno je arheološko istraživanje (izuzev ulazne kule, čije je istraživanje planirano za 2021. godinu). Nakon izrade cjelovite snimke postojećeg stanja, parterni sloj je konzerviran metodom tamponskog zatrpavanja, čime su stvoreni uvjeti za buduće održavanje. U planu je nastavak konzervatorsko-restauratorskih građevinskih radova na vanjskim gradskim zidovima, zapadnoj kuli te na dvoetažnom objektu sa svodovima, s ciljem prezentiranja Staroga grada Jelengrada kao kultivirane ruševine. Provedbom tih radova, koje Hrvatski restauratorski zavod od početka realizira u odličnoj suradnji s Gradom Popovačom, osigurat će se njegova održiva namjena.

Popovača, Stari grad Jelengrad. Nalazište nakon dovršetka arheoloških istraživanja. Snimka: Skimi64, 2020.

Odjel za kopnenu arheologiju, sjedište Juršići

Tijekom 2020. godine djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju, sjedište Juršići, realizirali su 11 programa zaštite arheološke baštine (sustavna, revizijska i zaštitna istraživanja). Sredstvima Ministarstva kulture i medija RH bila su financirana tri programa te je sufinanciran jedan projekt koji se realizira u sklopu programa Europske unije Interreg V-A Slovenija - Hrvatska (2014 - 2020), a sredstvima vanjskih investitora financirana su zaštitna arheološka istraživanja na osam nalazišta.

Realizacija projekata koje je financiralo Ministarstvo kulture i medija RH usmjerena je na zaštitu ugroženih spomenika kulture koji zahtijevaju sustavan višegodišnji pristup, radi njihove sanacije i obnove. Tijekom 2020. godine nastavljeni su radovi arheoloških istraživanja i konzervatorsko-restauratorskih zahvata na srednjovjekovnoj kuli Turnina kod Rovinja, srednjovjekovnom kaštelu Rota u Momjanu te crkvi sv. Teodora kod Krnice.

Početak 2020. godine dovršen je međunarodni projekt „Claustra+. Prekogranična destinacija kulturnog i zelenog turizma Claustra Alpium lularum“, koji je realiziran u sklopu programa Europske unije Interreg V-A Slovenija - Hrvatska (2014 - 2020). Osim Zavoda, na projektu su sudjelovali Javni zavod Republike Slovenije za zaštitu kulturne baštine (vođeni partner), Zavod *Ivan Cankar*, Narodni muzej Slovenije, Javni zavod Republike Slovenije za zaštitu prirode, Primorsko-goranska županija, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, Prirodoslovni muzej Rijeka te Turistička zajednica Kvarnera.

Važan segment rada Odjela za kopnenu arheologiju sa sjedištem u Juršićima čine projekti koje financiraju vanjski investitori. Takvi se projekti u pravilu odnose na zaštitne arheološke radove, odnosno najčešće prethode određenim građevinskim ili infrastrukturnim radovima. Među spomenutim zaštitnim arheološkim radovima izdvajamo istraživanja srednjovjekovnih utvrda Rakalj, Paz i Kožljak, istraživanja unutar povijesnih gradskih jezgri Rovinja, Sv. Lovreča Pazenatičkog, Bala i Grožnjana te prapovijesne gradine Šiljar kod Raklja.

U realiziranju navedenih programa, neovisno o tome je li bila riječ o zaštitnim, sustavnim ili revizijskim istraživanjima, izradi nacrtne dokumentacije i tehničkih opisa objekata ili o nadzoru konzervatorsko-restauratorskih i građevinskih radova, svi su radovi provedeni prema najvišim standardima struke i u skladu s međunarodno priznatim metodama rada.

Bitan dio svih arheoloških radova je njihova prezentacija na predavanjima na znanstvenim kongresima ili na izložbama te objavljivanje znanstvenih članaka o tim radovima. Djelatnici Odjela tijekom 2020. godine objavili su nekoliko znanstvenih radova, dok su sudjelovanja na znanstvenim kongresima i organizacije izložbi izostali, s obzirom na situaciju uzrokovanu pandemijom koronavirusa.

Djelatnost Odjela može se predstaviti na primjeru ovogodišnjih istraživanja srednjovjekovnih kaštela Rota u Momjanu i Paz, kule Turnina kod Rovinja, gradskih zidina Sv. Lovreča i južnog platoa crkve sv. Eufemije u Rovinju.

Paz, kaštel Paz. Istočni zid kaštela prije istraživanja. Snimka: J. Višnjić, 2020.

Utvrdna u Pazu nalazi se iznad istoimenoga sela, na cesti koja povezuje Boljun i Pazin. U povijesnim izvorima prvi put spominje se potkraj 12. stoljeća pod nazivom *Pas*. Danas vidljivi ostaci odnose se na pregradnju iz 1570. godine, iako postoje i dijelovi koji se mogu odrediti kao starije faze. Do danas su u izvornoj visini sačuvani glavna kula i južni zid koji se na nju naslanja. Prema temeljima perimetra utvrde, može se zaključiti da je imala oblik nepravilnog četverokuta (oko 30 x 19 m). Osim zidova kule i palasa, na terenu se razaznaju i dijelovi pomoćnih objekata, koji su se nalazili unutar prostora utvrde.

Cilj arheoloških istraživanja provedenih 2020. godine bio je definiranje prostora u sjevernom dijelu utvrde, kako bi se jasnije prepoznale faze gradnje toga sklopa te arheološki stratigrafski slojevi nastali tijekom cjelokupnog razdoblja njegova funkcioniranja. Ovogodišnja su istraživanja obuhvatila prostor od 40 m². Novim su nalazima potvrđene tri faze razvoja sklopa, datiranih od 13. do 17. stoljeća.

Ovogodišnja su se istraživanja djelomično izvodila u prostoru najstarije kule, u kojoj su otkriveni građevinski ostaci podnica građenih u dva sloja, u oba slučaja upotrebom nepravilnih većih ploča lokalnog kamena pješčenjaka. Drugi dio istraživanja bio je usmjeren na pokušaj definiranja sjevernog zida najranijeg kaštela. Prema potencijalnim tragovima spojeva izvornoga sjevernog perimetralnog zida s ostalim strukturama najranijeg kaštela, određene su pozicije dviju sondi čijim je istraživanjem zaista definiran smjer pružanja sjevernog zida prvotnog kaštela, ali i njegov spoj s istočnim zidom kule i istočnim perimetralnim zidom kaštela. Prema prikupljenim podacima može se zaključiti da su tlocrtne dimenzije prvotnog kaštela iznosile 15 x 14,5 x 15,5 x 14,7 m, s dograđenom kulom na sjeverozapadnom kutu.

Na izoliranoj stijeni iznad doline rijeke Argile, na sjeverozapadu istarskoga poluotoka, nalaze se ruševine momjanske utvrde. Još uvijek sačuvana kula kvadratnog tlocrta i pripadajući obodni zidovi te ostaci sustava pristupnog, podiznog mosta, u kombinaciji s dominantnim položajem, stvaraju jednu od najimpresivnijih slika srednjovjekovnog obrambenog graditeljstva u Istri. Osim mogućnosti nadzora prometnice, položaj utvrde na stijeni, koja je sa svih strana okružena strmim i dubokim liticama, osiguravao je odličnu obranu.

Iz povijesnih podataka iščitavaju se vijesti o dinamičnim događanjima u dugom korištenju kaštela. Prvi podaci o vlasnicima datirani su u tridesete godine 13. stoljeća. Utvrda je napuštena u trećem desetljeću 19. stoljeća. U tom su razdoblju pripadajućim posjedom vladali i u utvrdi stolovali članovi obitelji De Mimiliano, grofovi Gorički, Wachspeutel, Habsburg, Topplach, Raunach i Rota.

Prema grafičkim prikazima utvrde iz 18. i 19. stoljeća razvidno je koliko nemilosrdni mogu biti procesi propadanja napuštenih objekata koji se u samo stotinjak godina od velebnih zdanja u punoj funkciji pretvaraju u oskudne ruševine s tek nekoliko sačuvanih zidova. Upravo su zato iznimno važna sustavna arheološka istraživanja koja se provode od 2019. godine. Naime, s obzirom na postojeće stanje utvrde, arheološka su istraživanja gotovo jedini način prikupljanja podataka o arhitektonskom razvoju utvrde te o svakodnevici njezinih stanovnika tijekom sedam stoljeća njezina korištenja. Takvi su podaci ujedno i velik doprinos istraživanju fenomena srednjovjekovnog obrambenog graditeljstva, odnosno podloga za razumijevanje načina korištenja i arhitektonskog razvoja srodnih arhitektonskih sklopova istarskoga poluotoka, ali i znatno širega područja. Također, na taj se način prikupljaju svi potrebni podaci za adekvatan pristup nastavku obnove i prezentacije objekta.

Istraživanjima površine od približno 400 m² dokumentirane su građevinske strukture i slojevi koji potvrđuju korištenje utvrde od početka 13. do 18. stoljeća. Najranijim fazama razvoja pripadaju sačuvani ostaci vanjskih obrambenih zidina utvrde te kvadratne kule. Tijekom istraživanja dokumentirani su ostaci izvornog palasa te gospodarske zgrade koja je djelomično imala funkciju kuhinje, a potencijalno i kovačnice. U sljedećih nekoliko stoljeća na sklopu su provedene manje preinake, dok su one važnije uslijedile nakon što je posjed prešao u vlasništvo obitelji Rota u 16. stoljeću. Tijekom istraživanja prikupljena je velika količina pokretnih arheoloških nalaza datiranih od početka 13. do 18. stoljeća.

Ostaci kule Turnina nalaze se na brdu Turnina, oko četiri kilometra istočno od Rovinja. Danas se još uvijek mogu vidjeti četiri sačuvane prizemne prostorije kule natkrivene bačvastim svodovima te dio još jedne prostorije na prvom katu, također natkrivene bačvastim svodom. Prema ostacima zidova, kao i prema starim fotografijama koje prikazuju stanje prije 1944. godine, razvidno je da je građevina imala centralni, kvadratni dio kvadratnog tlocrta (podijeljenog na četiri prostorije) i izbočeni dio na jugozapadu kule.

Arheološka istraživanja provedena 2020. godine obuhvatila su prostor zapadne dogradnje, koji je do razine prvog kata bio zasut građevinskim materijalom, koji je zbog potrebe statičke sanacije perimetralnih zidova toga dijela objekta trebalo potpuno isprazniti. Uvidom u sačuvane strukture zaključeno je da su se izvorno na prizemnom dijelu zapadnog zida nalazila ulazna vrata te jedna strijelnica, jednaka ostalima, vidljivim na drugim perimetralnim zidovima objekta. Spomenute strukture pripadaju prvoj razvojnoj fazi objekta, datiranoj u 9. stoljeće. Sljedeća dogradnja odnosi se na gradnju zidane strukture neposredno sjeverno uz ulazna vrata.

Kula je u nekom trenutku građevinski degradirana, što je mogla biti posljedica dugotrajne napuštenosti ili nekog destruktivnog čina. U prilog drugoj pretpostavci ide i podatak da je na prostoru ispred ulaznih vrata zabilježen tanak sloj paljevine nad matičnom stijenom, odnosno izvornom srednjovjekovnom hodnom razinom. Sloj je pro-

Momjan, kaštel Rota. Nalazište prije i nakon arheoloških istraživanja. Snimke: J. Višnjić, 2019. i 2020.

Rovinj (Turnina), srednjovjekovna kula. Istočni zid kule prije i nakon provedenih konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimke: J. Višnjčić, 2019. i 2020.

vedenom radiokarbonskom analizom datiran u prvu polovicu 11. stoljeća. Potkraj 12. stoljeća uslijedila je velika rekonstrukcija objekta koji upravo tada poprima karakteristike stambene kule kakvu i danas prepoznajemo na terenu. Tada je napravljena i zapadna dogradnja, u kojoj su uklopljeni dijelovi starijih građevina koje su štitile ulaz, a sam izvorni ulaz je negiran. Prizemni dio dogradnje potpuno je zatrpan slojem zemlje pomiješane s kamenom, koji je bio gotovo posve arheološki sterilan. Unutar toga sloja, u njegovu nižem dijelu, dokumentiran je zid na vrhu kojega se nalazio manji zidani kanal prekriven škrlama, sлагanim kao krov na dvije vode. Kanal je povezivao nišu na zapadnom zidu dogradnje i izvorni glavni ulaz te je vodio u prostor druge južne prostorije prizemlja. U unutrašnjosti je kanal bio obložen hidrauličkom žbukom. Zanimljivo je da je imao pad od zapada prema istoku, odnosno od vanjske niše prema unutrašnjosti kule. Njegova funkcija za sada ostaje nepoznata, no vjerojatno je bila povezana s prelijevanjem određene tekućine izvana prema prizemlju kule gdje se skladištila.

Pokretni arheološki nalazi dokazuju korištenje pozicije i u starijem srednjovjekovnom razdoblju, odnosno između 9. i 11. stoljeća. Kompleks kule i okolnih gospodarskih objekata je nakon znatnijih građevinskih preinaka vrhunac doživio u razdoblju od 12. do 15. stoljeća.

Glavnina financijskih sredstava usmjerena je na građevinsku sanaciju najugroženijih dijelova objekta. Građevinski radovi provedeni su na dijelu zapadne dogradnje jedne od prostorija prizemlja objekta te na dijelu sačuvanih arhitektonskih ostataka prvog kata kule. Također, tijekom radova rekonstruirani su dijelovi istočnog, zapadnog i sjevernog perimetralnog zida kule.

Sv. Lovreč Pazenatički, gradski bedemi. Sonda 1 na početku istraživanja. Snimka: S. Pamić, 2020.

Arheološka istraživanja provedena 2020. godine pokrenuta su zbog namjere Općine Sveti Lovreč Pazenatički da na k.č. 464 k.o. Lovreč nastavi s projektom sanacije srednjovjekovnih bedema naselja. Prostor je osobito arheološki zanimljiv jer su osim vidljivih ostataka kasnosrednjovjekovnog bedema, nastalog nakon predaje grada Mletačkoj Republici 1271. godine, bili očekivani ostaci starijih gradskih bedema za koje se pretpostavlja da su građeni tijekom 10. ili 11. stoljeća.

Nakon početka ovogodišnjih istraživanja, vrlo brzo su pronađeni ostaci masivnih obrambenih struktura gotovo paralelnih s postojećim zidinama, udaljenim od njih približno pet metara prema unutrašnjosti naselja. Potvrđeno je da su to ostaci prvotnih srednjovjekovnih gradskih bedema. Na južnom rubu iskopa pronađen je zid koji je povezivao starije i mlađe srednjovjekovne bedeme te je to kronološki najmlađa građevinska struktura u istraženom prostoru. I dok su ostaci višekratno pregrađivanih gradskih bedema bili očekivani, ono što je pronađeno ispod kasnosrednjovjekovnih hodnih razina u sondi 1 bilo je pomalo iznenađujuće i neočekivano. Naime, u dubljim slojevima sonde 1 pronađeni su ostaci srednjovjekovnog groblja koje je funkcioniralo istočnije od prvotnih gradskih bedema. Groblje je napušteno i negirano u vrijeme gradnje mletačkih bedema, s obzirom na činjenicu da su tadašnje zidane strukture građene nad samim grobovima. Evidentno je da je groblje formirano u odnosu na stariji bedem, a vjerojatno se uz njega pružalo od crkve sv. Martina prema sjeveru. Preliminarno bi ga stoga trebalo datirati u razdoblje od 11. do 13. stoljeća. Dugotrajno korištenje groblja može se pretpostaviti temeljem podatka da su osteološki ostaci pokojnika zabilježeni u tri sloja.

Tijekom istraživanja prikupljena je i veća količina pokretnih arheoloških nalaza datiranih od 10. do 19. stoljeća.

Rovinj, prostor južnog platoa župne crkve sv. Jurja i sv. Eufemije. Nalazište nakon arheoloških istraživanja. Snimka: J. Višnjić, 2020.

Tijekom jeseni 2020. godine provedena su arheološka istraživanja na prostoru južnog platoa župne crkve sv. Jurja i sv. Eufemije u Rovinju u sklopu projekta popločenja partera oko predmetne crkve. Istraživanjima je obuhvaćen gotovo cijeli dio platoa do kuće na zgr. k.č. 1653 k.o. Rovinj; tlocrtno je definirana crkva sv. Mihovila, otkrivena je renesansna grobnica Ivana Krstitelja Baziliska te je pronađen niz zidanih grobnica prekrivenih kamenim poklopnicama koje su također pripadale starijoj fazi funkcioniranja groblja (16. stoljeće). Nadalje, najvećim su dijelom definirane konstrukcije velikih grobnica i kosturnica koje pripadaju kasnijoj fazi (18. stoljeće) korištenja groblja. Istraživanje dijela nalazišta na kojemu se ne nalaze zidane konstrukcije grobova iz različitih faza korištenja groblja, odnosno dijelova nalazišta na kojima je bilo omogućeno istraživanje do kraja kulturnog sloja, rezultiralo je također nizom novih spoznaja. Definirani su ostaci groblja koje je funkcioniralo prije velikih izgradnji u 18. stoljeću (brojne grobnice isklesane su u matičnoj stijeni), ali i oskudni ostaci građevina koje su funkcionirale prije izgradnje postoje-

će župne crkve, poput zida SJ 88 koji se paralelno s južnim zidom crkve pruža od istoka prema zapadu. U najnižim slojevima prikupljeni su malobrojni pokretni arheološki nalazi koji se mogu povezati s ranim srednjim vijekom, odnosno razdobljem formiranja srednjovjekovnog Rovinja, ali i nalazi koji se mogu povezati s prapovijesnim razdobljem, u kojemu je na tom položaju funkcioniralo gradinsko naselje. U tom je kontekstu važan i slabo očuvan ostatak masivne suhozidne konstrukcije koja se pruža od istoka prema zapadu (SJ 108).

Istraživanje krajnjeg zapadnog dijela prostora rezultiralo je također novim podacima, poput otkrivanja dodatnih grobnica koje su bile skrivene ispod postojećeg popločenja, potom potvrde o izmjenama glavnog pristupnog stubišta župne crkve te različitih struktura koje su tijekom vremena građene ispred nekadašnjega pročelja crkve sv. Mihovila.

Odjel za podvodnu arheologiju

Tijekom 2020. godine djelatnici Odjela za podvodnu arheologiju (jedan savjetnik konzervatora arheologa, tri viša konzervatora arheologa, dva konzervatora arheologa i jedan konzervator tehničar) realizirali su osam programa zaštite arheološke baštine (rekognosciranja i zaštitna istraživanja). Sredstvima Ministarstva kulture i medija RH financirano je šest programa, od čega je za jedan program osigurana donacija.

Programima čiju je realizaciju financiralo Ministarstvo kulture i medija RH bila su obuhvaćena zaštitna, sustavna i probna arheološka istraživanja. Podvodna istraživanja usmjerena su na višegodišnje radove rekognosciranja istraživanja podmorja i kopnenih voda na području Primorsko-goranske, Šibensko-kninske, Splitsko-dalmatinske, Dubrovačko-neretvanske i Karlovačke županije (o. Ilovik, antički brodolom; Šibenik, tvrđava sv. Nikole; Splitsko-dalmatinska županija, podmorje; o. Palagruža, pličina Pupak; o. Mljet, Pličina Sv. Pavao, novovjekovni brodolom i Vinkovci-Karlovac, arheološko istraživanje u kopnenim vodama - Kamensko, r. Kupa, rimski brodolom). U ostvarivanju navedenih programa svi su radovi provedeni u skladu sa zakonskim propisima Republike Hrvatske i međunarodno priznatim suvremenim metodama rada. Većina navedenih programa provodi se u kontinuitetu.

Jedan od segmenata rada Odjela za podvodnu arheologiju su i projekti koje financiraju vanjski investitori. Tijekom 2020. godine realizirana su dva takva programa. Također, nastavljena je suradnja na realizaciji projekata Odjela za podvodnu arheologiju s Ministarstvom unutarnjih poslova RH, Lošinjskim muzejom i Sveučilištem u Marseilleu *Centre national de la recherche scientifique* (CNRS).

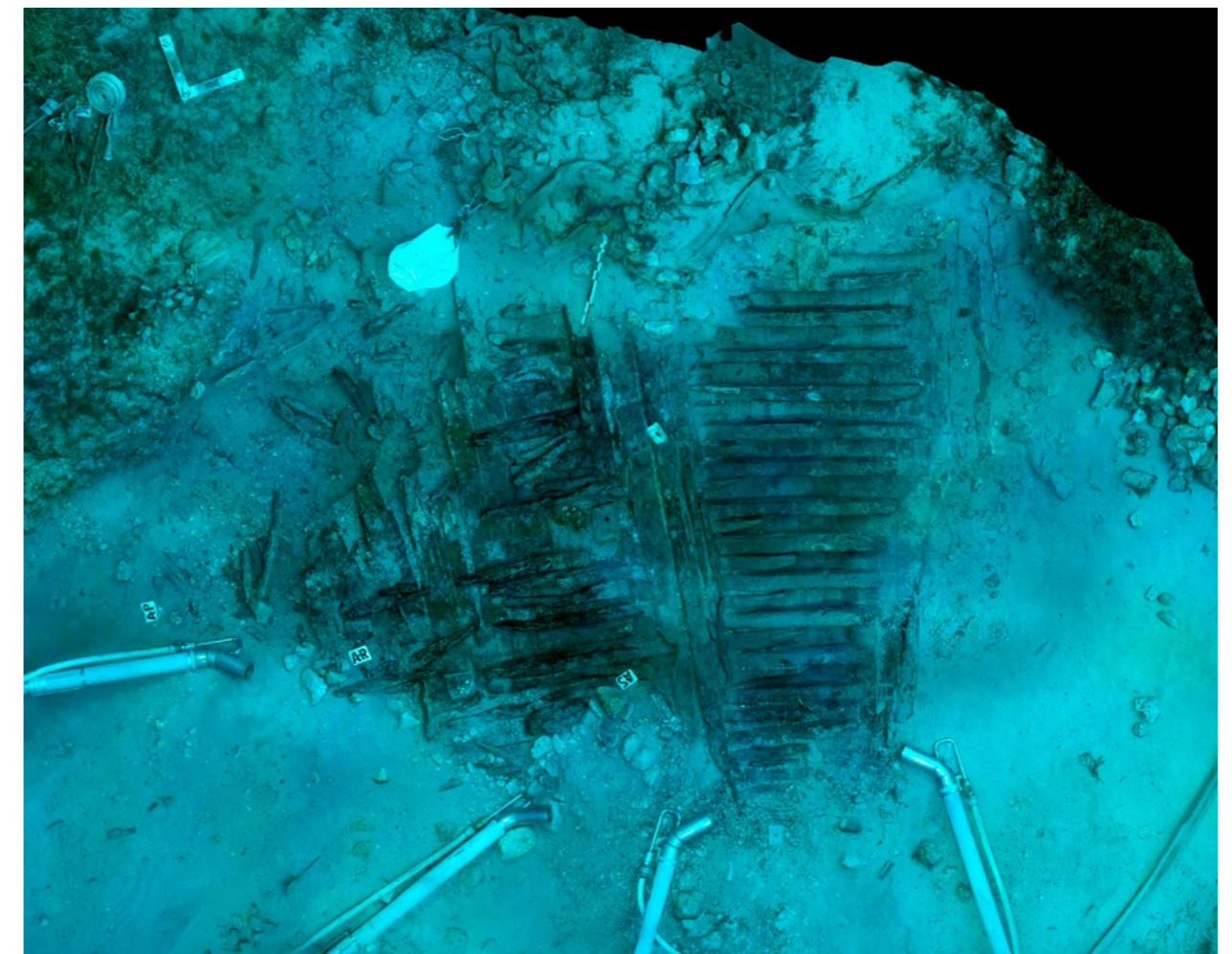
Djelatnost Odjela za podvodnu arheologiju moguće je predstaviti na primjeru ovogodišnjih radova na nalazištu novovjekovnog brodoloma na otoku Mljetu, nalazištima u podmorju otoka Hvara, Palagruže i Šibenika te na nalazištima u rijeci Kupi i njezinim pritocima.

Višegodišnji rad na kopnenim vodama karlovačkoga područja nastavljen je i 2020. godine. Prva pregledana lokacija na rijeci Kupi nalazi se između Gornjeg Pokuplja i Mahičnog. Pregledom dna i manje količine iskapanog materijala na mjestu stupova mosta nisu uočeni arheološki ostaci. Terenskim pregledom u Generalskom Stolu i Lešću dokumentirani su kameni ostaci stupova te kutija i poklopaca sarkofaga iz obližnjih kamenoloma. U Svetom Petru Mrežničkom pregledana je lokacija slapa nizvodno od crkve. Tu su uz ostatke drvenih pilona pronađeni keramički ostaci pećnjaka koji u prethodnim istraživanjima nisu uočeni. Na nalazištu Kaštel u Karlovcu je pregledna okuka rijeke Kupe. Pronađena je poligonalna metalna cijev arkebuze (bedemska puška).

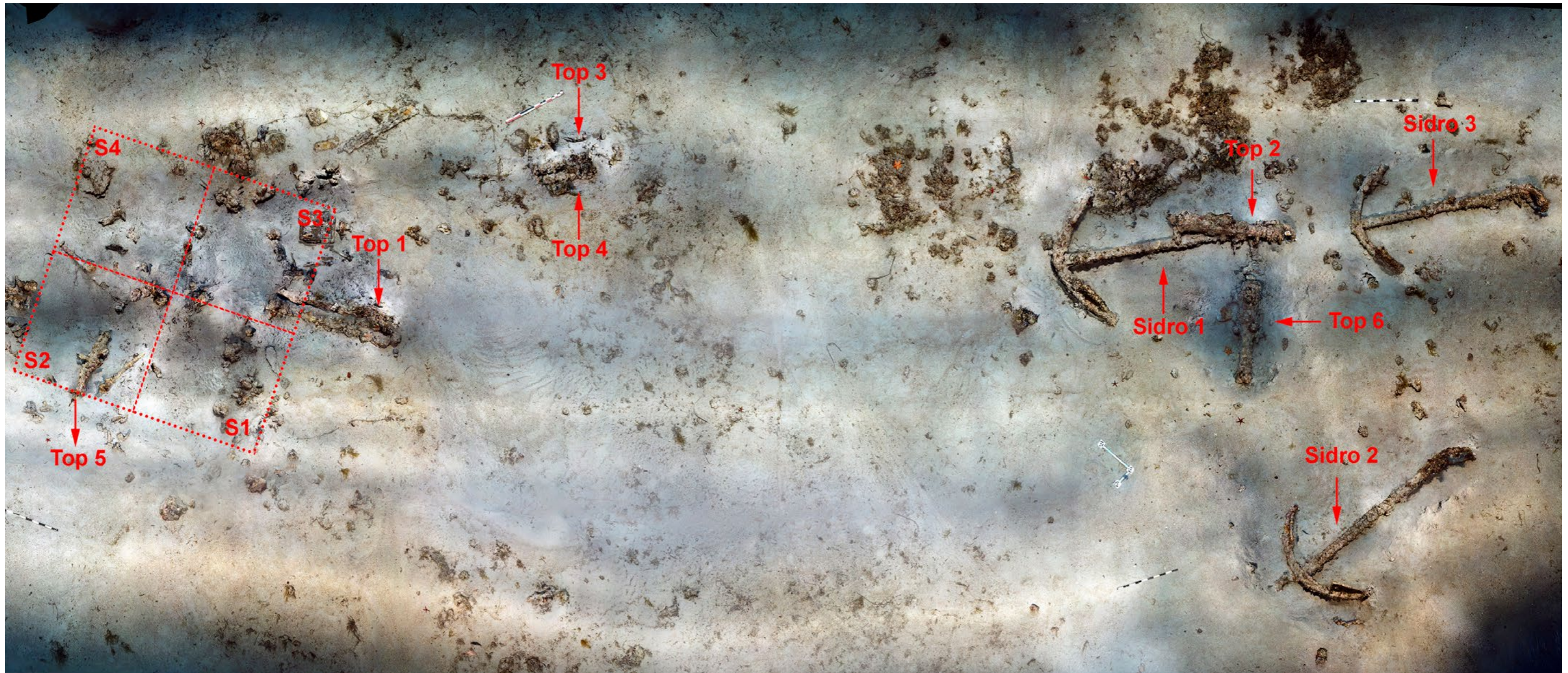

Karlovac, rijeka Kupa. Arkebuza prije konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimka: P. Dugonjić, 2020.

Posljednjih 13 sezona kontinuirano se istražuje venecijanski brod koji je potonuo potkraj 16. stoljeća na pličini Sveti Pavao pokraj otoka Mljeta (voditelj Igor Miholjek, Odjel za podvodnu arheologiju, Služba za arheološku baštinu). Brod je važan zbog iznimno vrijednog i rijetkog tereta koji je prevozio – izničkoga keramičkog posuđa (nazvanog prema gradu Izniku u kojem se proizvodilo). Fokus ovogodišnjega istraživanja bilo je istraživanje i dokumentiranje dijela brodske konstrukcije koja se nalazi na dubini od 42 do 44 metra. Dio brodske konstrukcije bio je istražen i dokumentiran 2010., 2012. i 2014. godine u suradnji sa stručnjacima sa Sveučilišta Ca' Foscari iz Venecije. Arhitektura broda je konceptualno i vremenski u skladu s razdobljem u koji je brod datiran; brod je građen tako da su se najprije postavila kostur-rebra, a zatim oplata. Rebra su visoka i gusto postavljena na kontrakobilicu broda, čime je postignut arhitektonski integritet i poprečna čvrstoća. Tijekom istraživanja pronađena je i temeljnica jarbola, druga u dosadašnjem istraživanju, što odgovara dimenzijama broda te njegovoj trgovačkoj namjeni. Naime, trgovački brodovi toga razdoblja i takvih dimenzija imali su najmanje dva jarbola na križna jedra, kako bi imali što bolji vjetreni pogon u krmu. Zanimljivo je navesti da je unutar brodske konstrukcije pronađeno šest slojeva koji su činili balast broda. Kako je to bio veliki trgovački brod, trebalo je postići što bolju plovnost i plovidbu na otvorenome moru, a tako pripremljeni balast omogućuje stabilnost tijekom plovidbe.

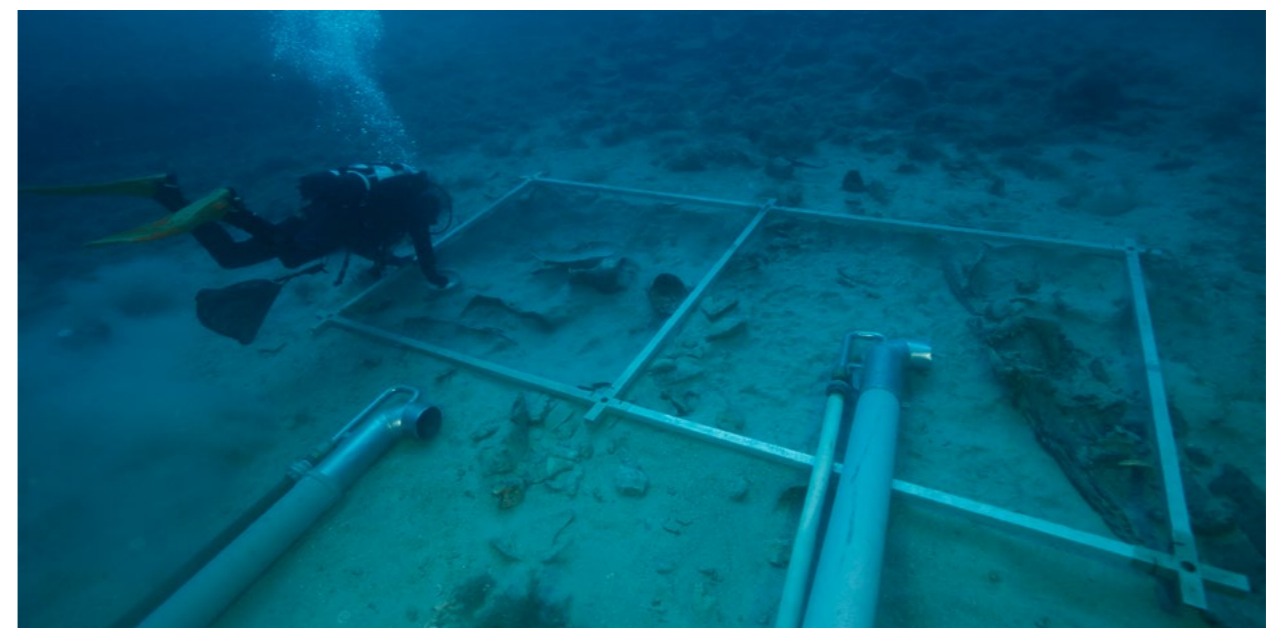
Otok Mljet, Pličina Sv. Pavao, brodolom iz 16. stoljeća. Ortofotografija nalazišta nakon istraživanja. Izrada: P. Dugonjić, 2020.

Otok Hvar, otok Stambedar, brodolom iz 17. stoljeća. Fotomozaik nalazišta. Izrada: J. Macura, 2020.
Otok Hvar, uvala Duga, brodolom iz 4. stoljeća. Sonde 1 i 2. Snimka: J. Macura, 2020.

Arheološko rekognosciranje podmorja Splitsko-dalmatinske županije temeljilo se na istraživanju dvaju nalazišta (tj. brodoloma) u akvatoriju otoka Hvara. Nalazište novovjekovnog brodoloma kod otočića Stambedar u arhipelagu Paklinskih otoka poznato je još od 1986. godine, kad je i registrirano kao kulturno dobro. Tijekom 2018. godine proveden je stručni uvidaj, a 2019. godine manje zaštitno istraživanje, tijekom kojega su prikupljena četiri keramička predmeta, od kojih treba izdvojiti cjeloviti tanjur tipa majolika koji se može datirati u 17. stoljeće. Iste godine s nalazišta je prikupljen i jedan raritetan nalaz - brodsko zvono izrađeno od lijevane bronce. Tijekom ovogodišnjih istraživanja nastavljeno je sa zaštitnim iskopom. Prikupljeno je više keramičkih i metalnih nalaza, od kojih se može izdvojiti brončana svetačka medaljica.

Drugo nalazište u uvali Duga na otoku Hvaru pronađeno je tek 2018. godine. Riječ je o brodolomu iz 4. stoljeća s teretom sjevernoafričkih amfora i keramičkog posuđa. S obzirom na činjenicu da su tijekom rekognosciranja provedenog 2019. godine primijećeni znatni tragovi devastacije, odlučeno je da se 2020. godine otvore dvije arheološke sonde u dubljem dijelu nalazišta. U sondi 1 dokumentirano je nekoliko ulomaka tanjura i amfora, a u sondi 2 otkriveni su ostaci drvene brodske konstrukcije, odnosno elementi kobilice i rebara. Na plićem dijelu nalazišta pronađen je skup cjelovitih keramičkih tanjura (afrička sigilata, tj. *African Red Slip Ware*).

Otok Palagruža, pličina Pupak. Nalaz amfore nepoznatog tipa. Snimka: D. Frka, 2020.

U akvatoriju otoka Palagruže i pličine Pupak dosad je otkriveno sedam nalazišta. Brojni arheološki nalazi, ostaci antičkih i novovjekovnih brodoloma, datirani su u razdoblje od 3. stoljeća pr. n. e. do prvih desetljeća 20. stoljeća. Nalazišta upućuju na kontinuitet plovidbe tom rutom te na iznimnu važnost maritimnog položaja otoka Palagruže na jadranskim plovnim putovima. Tijekom 2020. godine nastavljeni su zaštitni radovi na četiri nalazišta. Među brojnim novim nalazima ostataka brodskih tereta i opreme brodova ističu se nalazi šest ingota olova koji potvrđuju otkriće prvoga nalazišta antičkog broda u našem podmorju koji je prevozio takav teret te nalazi novih, u Jadranskom moru dosad nepoznatih, tipova amfora.

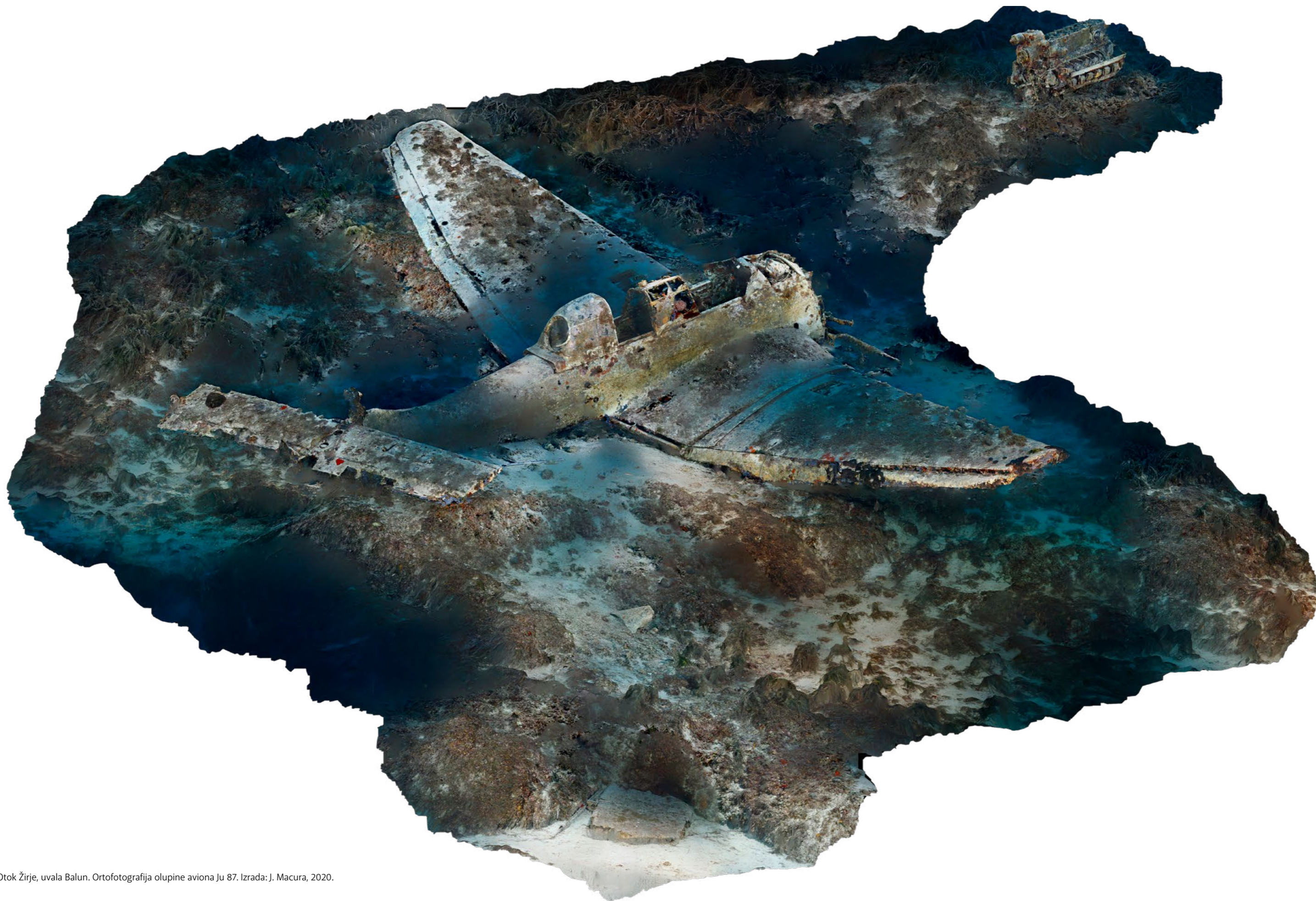

Otok Žirje, uvala Balun. Olupina aviona Ju 87. Snimka: J. Macura, 2020.

Tijekom 2020. godine nastavilo se s arheološkim pregledom podmorja otoka Žirja. Pregledano je podmorje Plića Grmeni s ciljem provjere prijave do sada nepoznatog nalazišta antičkog brodoloma na području te pličine. Tijekom pregleda njezine južne strane otkrivene su dvije olupine iz kasnijeg, novovjekovnog razdoblja, dok su sa zapadne strane, na 30 m dubine, uočeni ostaci drvene konstrukcije, ulomci amfora i metalni elementi antičke brodske pumpe. Nalazište je zatečeno u lošem stanju, a prema prijavi, devastacija se dogodila tijekom posljednje dvije godine. Ulomci upućuju na teret grčko-italskih amfora (Lamboglia 2), na osnovi kojih se brodolom može datirati u 2. stoljeće pr. n. e. Stanje nalazišta je fotodokumentirano, a predmeti pogodni za analizu i dataciju su izvađeni.

Nadalje, pregledano je stanje dvaju nalazišta na Pliću Lumbarda. Na sjeverozapadnom dijelu pličine nalazi se devastirani antički brodolom (brod 1) s teretom amfora i elementima brodske pumpe, a prema jugu ostaci brodoloma datiranog u 15./16. stoljeće (brod 2) s ostacima drvene konstrukcije, brodskim naoružanjem i više željeznih sidara. Gibanje mora razotkrilo je predmete koji do sada nisu bili uočeni na području broda 2: sedam topovskih kugli izrađenih od kamena vapnenca, promjera koji odgovara kalibru broskog topa pronađenog 2016. godine, cilindričnu keramičku bocu za alkoholna pića s utisnutim žigom WF i dijelove staklene boce. Dokumentirani su željezni zatvarači i cijev topa u svrhu izrade 3D modela.

Ujedno je provjereno stanje olupine aviona Ju 87 iz Drugoga svjetskog rata, otkrivenog 2014. godine u uvali Balun na Žirju. Iako je neovlašteno ronjenje na kulturnom dobru zabranjeno, posjeti ronilaca na nalazištu su sve učestaliji zbog ronilačkih koncesija koje ima više ronilačkih centara. Olupina i okolica opsežno su fotografski i video dokumentirane, u svrhu izrade ortofoto i 3D modela olupine, radi lakšeg utvrđivanja novih oštećenja ili otuđivanja predmeta, ali i radi usporedbe sa stanjem prilikom pronalaska.

Otok Žirje, uvala Balun. Ortofotografija olupine aviona Ju 87. Izrada: J. Macura, 2020.

Odjel za restauriranje arheoloških nalaza

Tijekom 2020. godine djelatnici Odjela za restauriranje arheoloških nalaza (tri konzervatora-restauratora) i Odsjeka za restauriranje arheološkog metala i stakla (jedan restaurator majstor i jedan restaurator tehničar) sudjelovali su u realizaciji konzerviranja i restauriranja arheoloških nalaza (predmeti od metala, keramike, stakla, kamena i organskih materijala) na 11 programa. Konzervatorsko-restauratorski radovi izvedeni su na 2017 nalaza, a u cijelosti su završeni na njih 1362. S obzirom na činjenicu da neki predmeti zahtijevaju dugotrajne radove (među inim i zbog kemijskih procesa koji ponekad traju i godinu dana), oni još traju na 655 nalaza. Valja napomenuti da se pod jednim nalazom veoma često podrazumijeva više predmeta. Svi predmeti su nakon dovršenih radova fotografirani te je sastavljena pisana dokumentacija.

Sredstvima Ministarstva kulture i medija RH bilo je financirano osam programa: Zvonimirovo, Veliko polje; Jalžabet, Bistričak; Barilović, Stari grad Barilović; Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja, ranonovovjekovna zbirka; Šibenik, tvrđava sv. Nikole, podmorje; o. Premuda, olupina ratnog broda *Szent Istvan*; Žminj, kaštel Žminj; Žumberak, crkva sv. Nikole biskupa.

Primarna djelatnost Odjela i Odsjeka jest konzerviranje i restauriranje nalaza pronađenih tijekom realizacije redovitih programa ostalih odjela Službe za arheološku baštinu Hrvatskog restauratorskog zavoda.

Tri programa financirali su vanjski investitori. Za Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja u Rijeci konzervirani su i restaurirani keramički nalazi s nalazišta Grobnik, Grobišće. Također su dovršeni konzervatorsko-restauratorski radovi na petsto komada srebrnih denarića s nalazišta Na Andriji (Dubrovački muzeji) te na pokretnim metalnim nalazima s nalazišta Lobar, crkva sv. Majke Božje Gorske (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu). Radovi na 330 nalaza od metala i keramike potpuno su završeni.

Djelatnost Odjela može se predstaviti na primjeru ovogodišnjih radova na keramičkim i metalnim nalazima s nalazišta Zvonimirovo, Veliko Polje; keramičkim, kamenim, metalnim i staklenim nalazima s nalazišta Barilović, Stari grad Barilović te na metalnim, tekstilnim i kožnatim nalazima s nalazišta o. Premuda, olupina ratnog broda *Szent Istvan*. Djelatnost Odsjeka može se predstaviti na primjeru konzervatorsko-restauratorskih radova na brončanim i keramičkim predmetima s nalazišta Žminj, kaštel Žminj te na onima od bronce i organskog materijala s nalazišta Žumberak, crkva sv. Nikole biskupa.

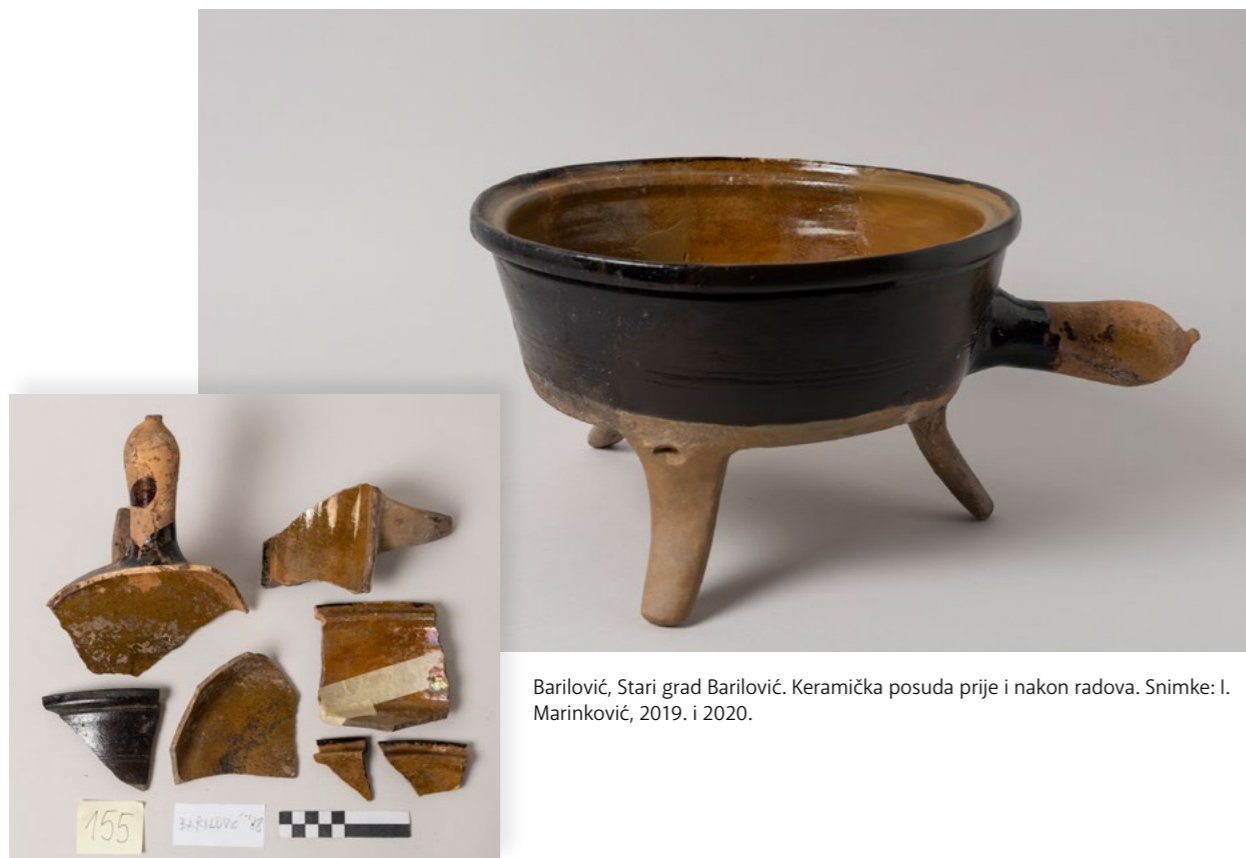
Zvonimirovo, Veliko Polje. Keltska željezna fibula prije i nakon radova. Snimke: J. Škudar, 2019. i I. Marinković, 2020.

Konzervatorsko-restauratorski radovi na predmetima s arheološkog nalazišta Zvonimirovo, Veliko Polje kontinuirano se provode već osamnaest godina u suradnji s Institutom za arheologiju u Zagrebu. Ove godine obrađena su 74 nalaza od metala i keramike keltske provenijencije. Za sve je predmete izrađena fotodokumentacija postojećeg stanja te su obavljena preliminarna konzervatorsko-restauratorska istraživanja. Posve je restaurirano 29 nalaza, dok je 45 željeznih nalaza pripremljeno i stavljeno u proces odsoljavanja kako bi se zaustavila korozija. Tijekom 2019. godine na 16 željeznih nalaza (oružje i ukrasne kopče) završen je dugotrajni proces desalinizacije. U ovogodišnjim radovima pjeskarenjem su očišćeni od korozivnih naslaga te zalijepljeni u cjelinu epoksidnim dvokomponentnim ljepljivom uz dodatak punila grafitnog praha. Devet komada brončanih ukrasnih nalaza i kopči očišćeno je mehaničkim metodama i naknadno tretirano blokatorom korozije; potom su površinski zaštićeni. Iz četiriju keramičkih posuda flotirana je zemlja, a keramički su ulomci spojeni u cjeline lijepljenjem. Nedostajući dijelovi su rekonstruirani gipsom, a zatim tonirani akrilnom bojom sličnom originalnoj površinskoj boji keramike.

Pokretni arheološki nalazi programa o. Premuda, olupina ratnog broda *Szent Istvan* obrađeni su u suradnji Odjela za tekstil, papir i kožu i Odjela za restauriranje arheoloških nalaza. U 2020. godini obrađeno je 28 metalnih, tri tekstilna i tri kožnata nalaza. Za sve je nalaze izrađena fotodokumentacija postojećeg stanja te su obavljena preliminarna konzervatorsko-restauratorska istraživanja. Prije konzervatorsko-restauratorskih postupaka nalazi su desalinizirani. Za tekstilne nalaze je utvrđeno da se radi o dijelovima uniforme strojarskog časnika, a pripadalo joj je i nekoliko puceta koja su očišćena s drugim metalnim nalazima. Analizirani uzorak materijala potvrdio je da se radi o svilenom tekstilnoj niti. Čišćenje i sušenje tkanine obavljeno je vodom i neutralnim deterdžentom na bugaćici. U tijeku su radovi na izradi grafičke dokumentacije oštećenja te izradi konstrukcije krojenih dijelova; uslijedit će zatvaranje oštećenja te spajanje krojenih dijelova u cjelinu. Kožnate cipele očišćene su od mulja. Cipele su trenutno u glicerolnoj kupki, nakon koje će biti sušene u acetonu. Sa srebrnih i brončanih nalaza uklonjene su kalcitne i korozivne naslage mehaničkim postupkom, skalpelom, mikromotorom s različitim nastavcima te mikropjeskarenjem. Srebrni nalazi su potom polirani, a brončani tretirani blokatorom korozije. Svi predmeti su površinski zaštićeni premazom.

Otok Premuda, olupina ratnog broda *Szent Istvan*. Srebrni čajnik nakon radova. Snimka: I. Marinković, 2020.

Barilović, Stari grad Barilović. Keramička posuda prije i nakon radova. Snimke: I. Marinković, 2019. i 2020.

Ovogodišnji radovi na predmetima s arheološkog nalazišta Barilović, Stari grad Barilović, provedeni su s ciljem dovršetka konzerviranja i restauriranja pokretnih arheoloških nalaza od keramike, stakla, željeza te drugih materijala pronađenih u arheološkim istraživanjima koja je vodio Odjel za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb, od 2013. do 2018. godine. Željezni nalazi su 2018. i 2019. godine bili desalinizirani. Za sve nalaze izrađena je fotodokumentacija postojećeg stanja i obavljena su preliminarna konzervatorsko-restauratorska istraživanja. Restaurirano je 105 keramičkih nalaza (od toga pet porculanskih), a očišćena su, konzervirana i zalijepljena 32 posebna nalaza (keramičkih ulomci), četiri kamena, dva staklena te jedan nalaz od slitine bakra. Konzervirano je i restaurirano 45 željeznih nalaza. Nakon uklanjanja kamenca s keramičkih nalaza i njihove konsolidacije, ulomci su privremeno spajani ljepljivom trakom kako bi se vidjela njihova cjelovitost te raspored ulomaka. Potom su trajno zalijepljeni i restaurirani alabasternim gipsom. Porculanski nalazi su integrirani zubarskim gipsom. Nakon obrade gipsa ručnim alatom i ponovnog čišćenja, gips je nijansiran akrilnim bojama nekoliko nijansi svjetlijim tonom od originalne boje posude, kako bi se vidjela razlika između originalnih i rekonstruiranih dijelova. Nakon provedenog desaliniziranja željeznih predmeta, slijedilo je čišćenje korozivnih naslaga metodom pjeskarenja do izvorne površine metala, a potom i premazivanje radi zaštite te radi prevencije od korozije. Ulomci stakla su najprije oprani vodom; s njih je uklonjen sloj irizacije te ostaci zemlje. Nakon čišćenja su zaštićeni te, ako je bilo moguće, spojeni epoksidnim ljepljivom.

Žminj, kaštel Žminj. Keramička posuda nakon konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimka: M. Sekulić, 2020.

Konzervatorsko-restauratorskim radovima u 2020. godini obuhvaćena su 34 brončana i sedam keramičkih nalaza s nalazišta Žminj, kaštel Žminj. Brončani nalazi (nabožni predmeti, dijelovi nošnje i slično) bili su u vrlo lošem stanju. Potpuno su prekriveni korozijom i nečistoćom, s brojim nedostajućim dijelovima. Najprije su preliminarno očišćeni, nakon čega su s predmeta mehaničkim metodama uklonjene korozivne naslage do originalne površine. Nakon završenog postupka čišćenja, predmeti su aktivno stabilizirani, a potom i završno premazani termoplastičnom smolom kako bi se površinski zaštitili. Fragmentirani ulomci spajani su lijepljenjem. Keramički nalazi zatečeni su razlomljeni u fragmente te su im nedostajali dijelovi. Ulomci su preliminarno spojeni ljepljivom trakom, a potom se pristupilo lijepljenju fragmenata u cjelinu ljepljivom. Nakon spajanja u cjeline, počelo se s rekonstrukcijom nedostajućih dijelova predmeta alabasternim gipsom. Uslijedila je obrada gipsa ručnim alatom i ponovno čišćenje. Nadomješteni dijelovi retuširani su akrilnim bojama u nijansama sličnim originalnim bojama posuda, a potom je na njih nanesen zaštitni premaz.

Žumberak, crkva sv. Nikole biskupa. Brončane kopčice nakon konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimka: J. Škudar, 2020.

Ovogodišnji konzervatorsko-restauratorski radovi na nalazima s nalazišta Žumberak, crkva sv. Nikole biskupa provedeni su s ciljem dovršenja konzerviranja i restauriranja pokretnih arheoloških nalaza od bronce i organskih materijala, koji su pronađeni tijekom arheoloških istraživanja koja je vodio Odjel za kopnenu arheologiju, sjedište Zagreb, od 2013. do 2018. godine. Za sve nalaze izrađena je fotodokumentacija postojećeg stanja te su obavljena preliminarna konzervatorsko-restauratorska istraživanja. Konzervirana su i restaurirana 33 brončana nalaza, 96 staklenih perli i jedan komad kožnate torbice. Brončani nalazi očišćeni su od površinske korozije mehanički, mikromotorom i ultrazvučnim dlijetom. Zatim su od dubinske korozije čišćeni skalpelom pod mikroskopom, ovisno o karakteristikama predmeta, te stupnju nečistoće i korozije. Predmeti kombinirani s tekstilom ili staklenim perlama najprije su čišćeni etilnim alkoholom, a zatim pjeskarenjem. Svi su predmeti nakon čišćenja stabilizirani i konzervirani odgovarajućim kemikalijama te je na njih nanesen zaštitni premaz. Staklene perle najprije su oprane vodom i mekim četkicama, zatim su natopljene u etilnom alkoholu kako bi se lakše uklonio sloj irizacije te ostaci zemlje iz rupica. Nakon čišćenja na njih je nanesen zaštitni premaz. Ulomak kožnate torbice je konsolidiran postupkom impregnacije koji je trajao dva tjedna. Potom se koža umakanjem u acetonu isušila od vode, nakon čega je postupno sušena na zraku. Svi nalazi su nakon završenih radova fotografirani i za njih je izrađena pisana dokumentacija.

Barilović, Stari grad Barilović. Keramička zdjela tijekom konzervatorsko-restauratorskih radova. Snimka: N. Oštarijaš, 2020.

NEPOKRETNNA KULTURNA BAŠTINA

Programi na nepokretnim kulturnim dobrima provode se u Službi za nepokretnu kulturnu baštinu unutar četiriju odjela (Odjel za graditeljsko naslijeđe, Odjel za zidno slikarstvo i mozaik, Odjel za kamenu plastiku i Odjel za štuko) i jednog odsjeka (Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju nepokretne kulturne baštine).

Neovisno o administrativnoj organizaciji Hrvatskog restauratorskog zavoda, u Službi za nepokretnu baštinu objedinjeno je stručno praćenje programa zaštite i očuvanja nepokretnih kulturnih dobara svih ustrojstvenih jedinica Zavoda koje obavljaju poslove na nepokretnoj kulturnoj baštini.

U sklopu djelatnosti Službe, prema potrebi se angažiraju i vanjski suradnici s područja zaštite i očuvanja kulturnih dobara koja nisu obuhvaćena ustrojem Zavoda, a nužna su za cjelovitu provedbu programa. Izvođenje radova na nepokretnim kulturnim dobrima provodi se prema usvojenoj stručnoj metodologiji. Prethode im arhivska, konstruktivna te konzervatorsko-restauratorska i/ili arheološka istraživanja. Prema vrsti istraživanja angažiraju se stručni djelatnici unutar i izvan Zavoda; nakon toga se rezultati provedenih istraživanja sažimaju u elaboratu konzervatorskih istraživanja s valorizacijom, prijedlogom prezentacije te prijedlogom smjernica za obnovu. Nakon što elaborat verificira nadležno tijelo, pristupa se izradi tehničke dokumentacije: idejnom, glavnom ili izvedbenom projektu ili izvođenju konzervatorsko-restauratorskih radova.

Programi zaštitnih radova na nepokretnim kulturnim dobrima većinom su višegodišnji, zbog složenosti i opsežnosti, brojnosti faza radova i specifičnosti konzervatorsko-restauratorskih postupaka; stoga su 2020. godine u velikoj mjeri nastavljeni projekti započeti prethodnih godina.

U 2020. godini je prema Ugovoru o osiguranju sredstava za rad planirana realizacija 70 programa na nepokretnoj kulturnoj baštini, uključujući i dodatni program evidencije stanja i izrade troškovnika. Zbog nemogućnosti provedbe planiranih aktivnosti, 14 programa je privremeno stavljeno u status mirovanja. Osigurana sredstva za te programe preraspodijeljena su na ostale programske aktivnosti koje u predložene i usvojene na sjednicama Upravnog vijeća zavoda. Prema nalogu Ministarstva kulture i medija RH, naknadno su u programsku djelatnost uvrštena dva programa sanacije štete od potresa, a zasebnim ugovorom su programsku djelatnost uvršteni radovi na još dva dodatna programa (sva četiri u Zagrebu).

S odjelima i odsjecima koji provode programe na nepokretnoj baštini unutar Službe za odjele izvan Zagreba 1 i Službe za odjele izvan Zagreba 2, ukupno je sredstvima koja je osigurao osnivač provedeno 60 programa.

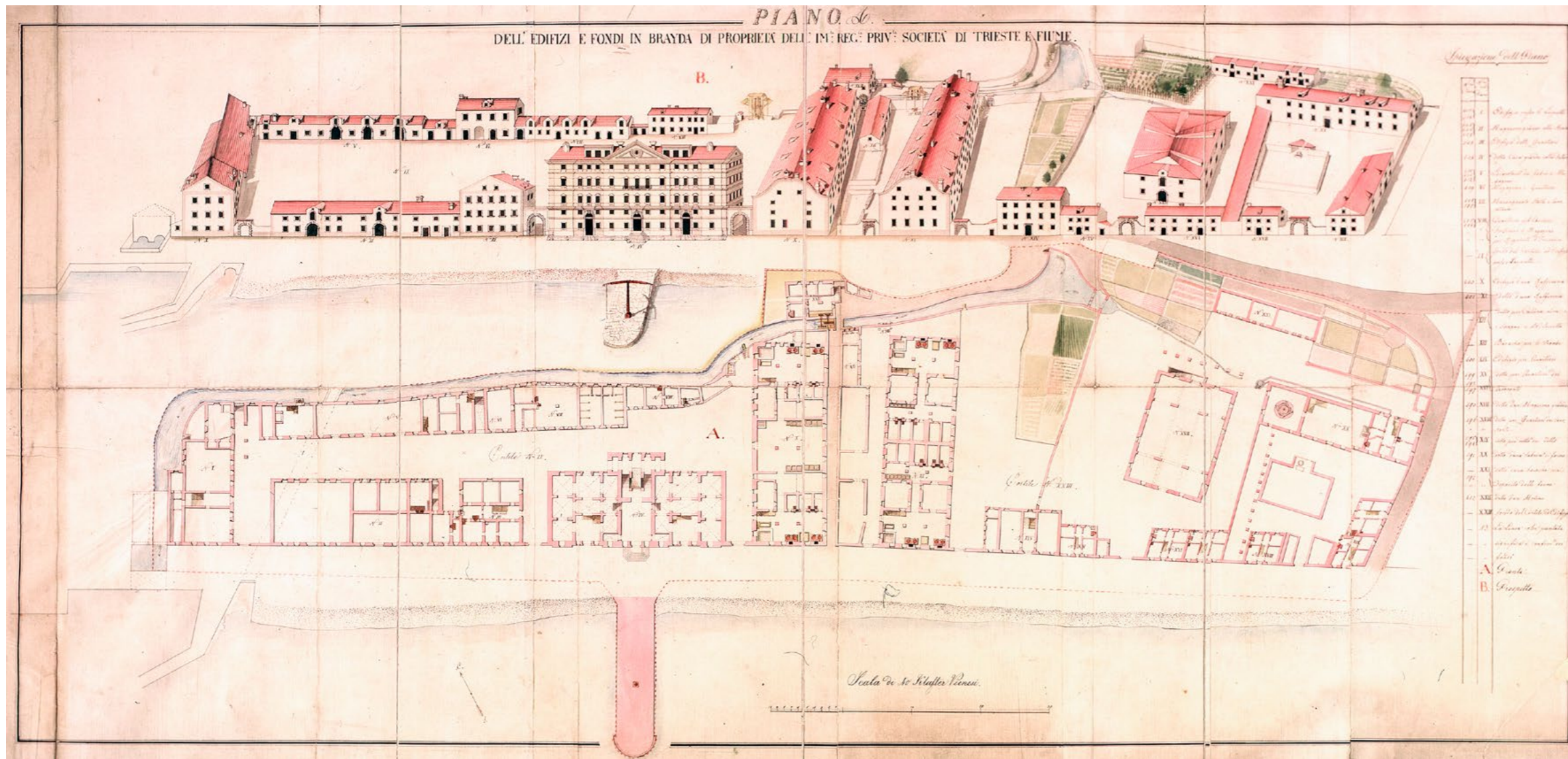
Sredstva osigurana programom evidencije stanja i izrade troškovnika, na traženja nadležnih konzervatorskih odjela i uz odobrenje Uprave za zaštitu kulturne baštine, koristila su se za hitne i nepredviđene potrebe prema programima koji nisu dio plana programske djelatnosti Zavoda. Među inim, izvedeni su radovi preventivnog konzerviranja zidnog oslika u kapeli Sv. Trojstva župne crkve u Žminju te hitna sanacija zidnog oslika od oštećenja uzrokovanih potresom u Palači bogoštovlja i nastave (Hrvatski institut za povijest) u Opatičkoj 10 u Zagrebu.

Osim sredstava za radove koja je osigurao osnivač, sredstva su za niz programa osigurala tijela lokalne i područne samouprave, administrativne crkvene jedinice, javne ustanove i zavodi, muzeji, kazališta i drugi. S vanjskim je investitorima 2020. godine sklopljeno 20 ugovora, od kojih se pet odnosilo na sufinanciranje ili dodatno financiranje radova na kulturnim dobrima uključenima u programsku djelatnost Zavoda sredstvima koje je osigurao osnivač.

Djelatnici svih ustrojstvenih jedinica Službe za nepokretnu baštinu, kao članovi stručnih timova Ministarstva kulture i medija RH i Hrvatskoga restauratorskog zavoda, obavili su preglede i procjenu šteta na zaštićenim kulturnim dobrima oštećenima u potresima u 2020. godini.

Rijeka, upravna zgrada bivše Tvornice „Rikard Benčić“, Mramorna dvorana, strop. Stanje tijekom i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2020.

Rijeka, upravna zgrada bivše Tvornice „Rikard Benčić“. Nacrt kompleksa Povlaštene kompanije na Brajdi (1824.). Izvor: Hofkammerarchiv, Beč.

Posebno u radu Službe (zbog zahtjevne organizacije, velikog broja sudionika i suradnika te opsega radova) u 2020. godini treba istaknuti koordinaciju i provođenje konzervatorsko-restauratorskih radova u sklopu sveobuhvatne obnove upravne zgrade bivše Tvornice „Rikard Benčić“ u Rijeci. U realizaciji programa koji je financiralo Ministarstvo kulture i medija RH sudjelovali su djelatnici triju odjela Službe te Odsjeka za konzervatorsku dokumentaciju nepokretne baštine.

„Palača šećerane“ središnja je građevina nekadašnjega tvorničkog sklopa „Rikard Benčić“ u Rijeci. Sagrađena je 1752. kao upravna zgrada rafinerije šećera, koju je osnovala Povlaštena tršćansko-riječka kompanija, jedno od najvećih trgovačkih poduzeća u Habsburškoj Monarhiji. Osim u administrativne svrhe, zgrada je služila i za stanovanje direktora tvornice. Nakon velikog požara 1785., obnovljena je (vjerojatno) prema projektu furlanskog arhitekta Andree Meninija, kad je dobila današnji izgled, s raskošnom unutrašnjošću opremljenom štukaturama i zidnim slikama. U 19. stoljeću najprije je služila kao vojarna, a od 1851. kao tvornica duhana, koja će se u njoj zadržati idućih stotinjak godina. Nakon Drugoga svjetskog rata cijeli je kompleks bio u funkciji Tvornice motora „Rikard Benčić“. Tijekom stoljeća kompleks se postupno dograđivao i proširivao novim zgradama, a upravna je zgrada nekoliko puta znatno adaptirana.

Na inicijativu Grada Rijeke, od 2003. do 2006. djelatnici Hrvatskog restauratorskog zavoda proveli su konzervatorsko-restauratorska istraživanja (povijesno-umjetnička istraživanja, sondiranje zidova, stropova i podova, laboratorijsko ispitivanje materijala, statička i druga specijalistička ispitivanja). Njima je utvrđen izvorni prostorni raspored zgrade i njegove naknadne promjene, izvorno oblikovanje i obrada ploha, a u brojnim su prostorijama otkriveni zidni oslici iz 18. i 19. stoljeća. Konzervatorski radovi na oslicima i štukaturama počeli su odmah nakon istraživanja.

Arhitektonskim projektom željelo se udahnuti nov život palači koja je nakon turbulentnog 20. stoljeća i iseljenja industrije bila znatno pregrađena, zapuštena i prazna. Nova je namjena za muzej zahtijevala temeljitu građevinsku sanaciju, nov tehnički sustav i konzervatorsko-restauratorsku obnovu povijesne opreme i detalja. Obnovom je restituiran autentičan prostorni raspored s uspostavom dvaju središnjih predvorja koja sežu od drugog kata do potkrovlja.

Projektom rekonstrukcije koji je izradio Hrvatski restauratorski zavod, zgrada je prenamijenjena za Muzej grada Rijeke. Prizemlje i polukat namijenjeni su komercijalnim sadržajima, prvi i drugi kat izložbenim prostorima, a treći kat uredima i upravi Muzeja.

Prema projektu su od 2018. do 2020. provedeni opsežni građevinski radovi. Restituiran je autentični prostorni raspored zgrade, s uklanjanjem naknadnih pregradnji te ponovnom uspostavom dviju komunikacija koje se visinom pružaju od drugog kata do potkrovlja. Najljepši su prostori, oplemenjeni zidnim slikama i štukaturama, prvi put u povijesti građevine, otvoreni za javnost.

Istovremeno s izvođenjem građevinskih radova, djelatnici Hrvatskog restauratorskog zavoda izveli su opsežne konzervatorsko-restauratorske radove na zidnim oslicima i štukodekoraciji.

Raskošan interijer uključuje štukodekoraciju salona i prostorija iz 18. stoljeća na drugom katu te monumentalnoga stubišta koje povezuje sve etaže. Središnji, najreprezentativniji prostor je tzv. Mramorna dvorana na drugom katu, nazvana tako zbog visokopolirane štukature koja oponaša mramor, prekrivajući površine zidova, niše vrata, prozora i peći te cijeli svod. Zidovi dvorane ritmizirani su arhitektonskim elementima, dok su na svodu reljefi s prizorima iz rimske vojne povijesti.

Rijeka, upravna zgrada bivše Tvornice „Rikard Benčić“, Salon s vedutama, strop. Stanje tijekom i nakon radova.
Snimke: J. Kliska, 2019. i G. Tomljenović, 2020.

Rijeka, upravna zgrada bivše Tvornice „Rikard Benčić“, Salon s vedutama. Zidni oslik prije i nakon radova. Snimke: arhiva Hrvatskog restauratorskog zavoda i G. Tomljenović, 2020.

Štukature su i u drugim prostorijama: na stropu Salona s vedutama u zapadnom dijelu te njegovu pandanu u istočnom dijelu drugog kata. Čine ih figurativni reljefi klasicističke tematike, portreti u ovalnim medaljonima, prikazi arhitekture te vitice, trake i cvijeće; prostiru se velikim plohamu tvoreći splet raznobojnih motiva. Oblikovno drugačija je štukatura u tzv. Fumijevu salonu na prvom katu, nazvanom prema autoru interijera, riječkom slikaru i dekorateru Giovanniju Fumiju, koji je ukrao salon u sklopu uređenja zgrade za potrebe tvornice duhana tek potkraj 19. stoljeća. Dekorativne trake uokviruju svodna polja s naslikanim alegorijskim prikazom četiriju godišnjih doba.

Najprije je na štukaturama provedeno konzervatorsko-restauratorsko istraživanje, a potom radovi uspostavljanja izvornoga oblikovanja i kolorita. Provedeno je čišćenje od naslaga nečistoća te slojeva naknadnih žbuka i naliča. Na mjestima prodora vlage i veće količine štetnih soli u strukturi materijala, provedena je ekstrakcija soli. Zatvorene su pukotine, a nedostajući dijelovi su kiparski rekonstruirani. U posljednjoj je fazi retuširan slikani sloj te je, prema potrebi, poliran voskom.

Zidni oslici u upravnoj zgradi nekadašnje šećerane iznimno su brojni. Na bogatu štukaturu stropa Salona s vedutama nastavljaju se prikazi imaginarnih gradova naslikani na zidovima potkraj 18. stoljeća. Obrubljeni su dekorativnim trakama s cvijećem, vrpčama i kineskim motivima, tzv. šinoazijama. Na istom je katu i soba Budoar, gdje je oslik pronađen tek u istraživačkim radovima. Oslik Budoara ističe se zidnim plohamu s geometrijskom shemom u plavoj i svjetlosivoj boji te kružnim i ovalnim medaljonima s prizorima iz antičke mitologije.

Rijeka, upravna zgrada bivše Tvornice „Rikard Benčić“, Fumijev salon, svod. Stanje tijekom i nakon radova. Snimke: J. Kliska, 2019. i 2020.

Rijeka, upravna zgrada bivše Tvornice „Rikard Benčić“, Budoar. Zidni oslik tijekom i nakon radova. Snimke: J. Kliska, 2019. i 2020.

Rijeka, upravna zgrada bivše Tvornice „Rikard Benčić“, Budoar. Zidni oslik tijekom i nakon radova. Snimke: J. Kliska, 2019. i 2020.

Oslici zanimljivih motiva otkriveni su i na drugom katu, gdje prikazuju žanr-scene, vedute, arhitektonsku dekoraciju, vegetabilnu ornamentiku, ovješene zastore ili pak marmorizaciju, dok su prostorije trećeg kata bile oslikane dekorativnom ornamentikom koja uokviruje monokromna zidna polja, mjestimice imitirajući dizajn tapeta. Najopsežniji radovi na zidnom osliku izvedeni su na drugom katu. Sa zidova su uklonjeni preslici te je reintegriran žbukani sloj. Uslijedili su radovi na prezentaciji oslika, a ovisno o stupnju očuvanosti i likovnom sadržaju, primijenjena su dva pristupa. Oslici Salona s vedutama i Budoara prezentirani su u cijelosti. U obje prostorije rekonstruirani su nedostajući dijelovi dekorativnog oslika, a manja oštećenja su retuširana. Tako je istaknut izvorni slikani sloj i zadržana autentičnost. U dvjema prostorijama sa žanr-scenama, oslik je također prezentiran u cijelosti. U dvjema manjim prostorijama, oslikanima jednostavnom ornamentikom te imitacijom ovješanih zavjesa, zbog slabije očuvanosti i skromnijeg likovnog sadržaja, oslik je prezentiran samo djelomično.

Pristup obnovi zidnih oslika temeljio se na stručnoj valorizaciji koja je donesena s obzirom na njihovu sadržajnu, oblikovnu i estetsku vrijednost, ali i velike površine oslikanih zidova na svim etažama, zbog čega nije bilo objektivno moguće prezentirati sve oslike. Najvrjedniji oslici, osobito na drugom katu, prezentirani su gotovo u cijelosti. Inicijalni su konzervatorsko-restauratorski radovi obuhvatili izradu detaljne dokumentacije zatečenog stanja oslika te istraživanja kojima je definiran daljnji tijek radova. Razmotrilo se više načina prezentiranja te je usvojen pristup prema kojem su uklonjeni svih preslici i oslik je predstavljen u izvornom obliku. Preslici su uklonjeni mehaničkim čišćenjem ili odgovarajućim kemijskim metodama. Nakon završetka te faze reintegrirani su žbukani slojevi, rekonstruirani nedostajući dijelovi oslika te retuširana manja oštećenja.

Radovima na štukaturama Mramorne dvorane, glavnog stubišta, salona drugog kata te niza manjih prostorija, prezentirano je izvorno oblikovanje, kolorit i obrada štukodekoracije. U svim je prostorijama ukrašenim štukaturom provedeno čišćenje nečistoća te slojeva naknadnih žbuka i naliča kojima su bile prekrivene površine i podloge, zbog kojih se u većini slučajeva izgubio izvorni plasticitet i kolorit. Ovisno o situaciji, čišćenje se provodilo mehaničkim putem, a prema potrebi su korištena i kemijska sredstva. Nakon toga su injektiranjem učvršćeni dijelovi štukature koji su se odvojili od zidanoga nosioca kako bi se spriječilo daljnje osipanje i propadanje. Na mjestima na kojima je zbog prodora vlage porasla količina štetnih soli, u strukturi materijala provedena je ekstrakcija soli kemijskim putem. Potom su izvedena zatvaranja pukotina te su kiparski rekonstruirani svi nedostajući ili oštećeni dijelovi štukodekoracije.

Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na „palači šećerane“ utemeljeni su na ideji o zadržavanju reprezentativnog karaktera zgrade, i to u cjelini (dispozicijom prostora), ali i najvišim mogućim stupnjem očuvanja povijesne opreme i dekoracije.

Konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnom osliku i štukaturama palače počeli su 2009. godine. Nakon izrade projektne dokumentacije, temeljita građevinska sanacija provodila se od 2018. do 2020., kad i cjeloviti radovi na oslicima, štukaturi i opremi. U taj opsežni multidisciplinarni projekt uključeni su stručnjaci, djelatnici i suradnici Hrvatskog restauratorskog zavoda, uz koordinaciju i potporu Grada Rijeke, Muzeja grada Rijeke, Ministarstva kulture i medija RH te Konzervatorskog odjela u Rijeci.

Odjel za graditeljsko naslijeđe

Odjel za graditeljsko naslijeđe ustrojen je 1. kolovoza 2017. ponovnim spajanjem Odjela za interventni pristup graditeljskom naslijeđu i Odjela za integralni pristup graditeljskom naslijeđu. Na Odjelu za graditeljsko naslijeđe radilo je devet djelatnika zaposlenih na neodređeno vrijeme. Djelatnost Odjela za graditeljsko naslijeđe objedinjuje provođenje svih faza programa zaštite i očuvanja kulturne baštine na području graditeljskog naslijeđa i arhitektonske struke.

Djelatnici Odjela organiziraju provedbu programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara, pri čemu sudjeluju u pripremi i provođenju postupaka javne nabave, izrađuju arhitektonske snimke postojećeg stanja povijesnih građevina, sudjeluju u konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima i izradi konzervatorskih elaborata te izrađuju projektnu dokumentaciju za obnovu graditeljske baštine. Ovlašteni inženjeri arhitekture koordiniraju i provode stručni i projektantski nadzor nad izvedbom radova u sklopu provedbe programa Odjela i drugih ustrojstvenih jedinica Zavoda (pritom se podrazumijevaju propisi koji uređuju građenje). Koordinacija i obavljanje stručnog nadzora nad radovima uključuje pažljivo praćenje svih dokumenata koji se odnose na gradilište. Nakon završetka konzervatorsko-restauratorskih i građevinsko-tehničkih radova, izrađuju se stručna izvješća o realizaciji programa. Djelatnici Odjela za graditeljsko naslijeđe organiziraju i vode radove na investicijskom održavanju svih lokacija na kojima djeluje Hrvatski restauratorski zavod.

U 2020. godini u sklopu djelatnosti Odjela realizirano je 18 programa zaštite i očuvanja nepokretnih kulturnih dobara koje je financiralo Ministarstvo kulture i medija RH, dok je sedam programa stavljeno u status mirovanja. Programi su se većinom odnosili na nastavak prije započetih radova koji se u kontinuitetu provode u višegodišnjem razdoblju, a uključuju već opisane karakteristične poslove Odjela. Djelatnici Odjela također su, izradom dokumentacije i provođenjem stručnog nadzora nad radovima, surađivali u pripremi i realizaciji programa ostalih odjela i službi Zavoda.

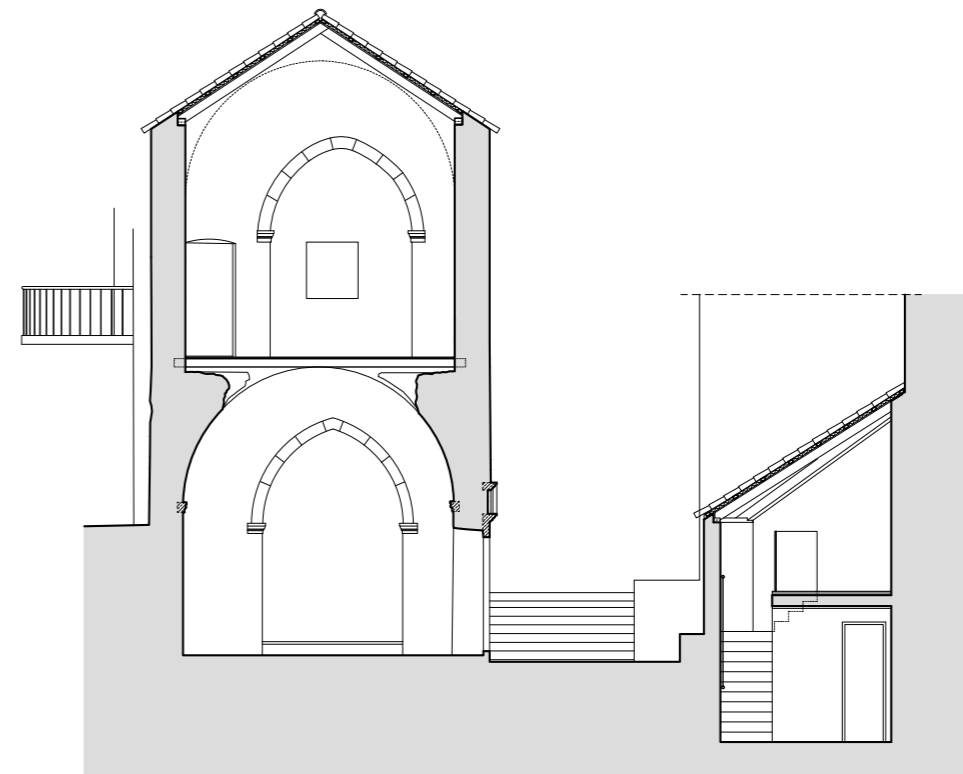
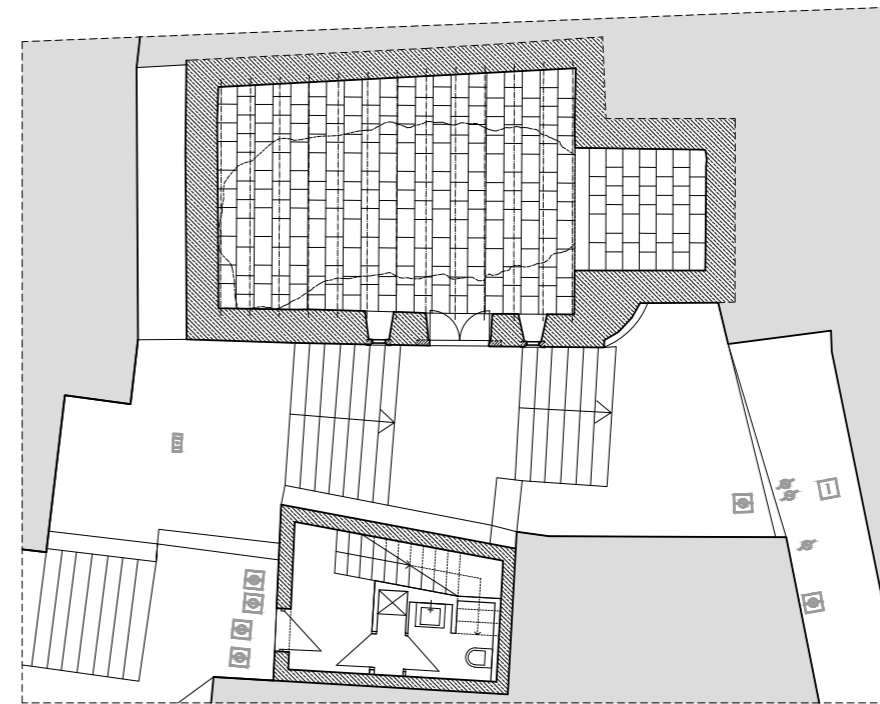
U ljekarni franjevačkog samostana i crkve sv. Ivana Krstitelja u Varaždinu nastavljeni su građevinski radovi te su počeli konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnom osliku. Rekonstrukcijom krovništva nad južnim i jugozapadnim krilom nastavljeni su radovi na obnovi krova cinktora crkve sv. Jurja u Lopatincu. Na crkvi sv. Benedikta u Hrastovljanu završeni su građevinski radovi faksimilske rekonstrukcije sakristije. Na crkvi sv. Marije Magdalene u Zrinu, u suradnji s Odjelom za kopnenu arheologiju, provedena su arheološka istraživanja južnog i istočnog zida sakristije, a istraženi zidovi su konzervirani. Izvedenom etapom sanacije i ojačanja zidane konstrukcije crkve sv. Marije Jeruzalemske na Trškom Vrhov dovršeni su građevinski radovi u unutrašnjosti crkve. Na ostacima crkve i pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije u Mikleuški izvedena je rekonstrukcija sedilije te portala i vanjskog oltara na južnom zidu svetišta, a izvedeni su i prateći građevinski radovi.

Nakon dovršetka arheoloških istraživanja u unutrašnjosti Starog grada Jelengrada u Velikoj Ludini, koje je proveo Odjel za kopnenu arheologiju, izveden je dio građevinskih radova na uređenju unutrašnjosti Staroga grada. Nastavak revizijskih arheoloških istraživanja te radova konzerviranja i rekonstrukcije zidne mase ostataka benediktinske opatije sv. Mihovila arkanđela na Rudini također se provodi u suradnji s djelatnicima Odjela za kopnenu arheologiju. Izvedena je rekonstrukcija temelja i zidova prostorije s polukružnim završetkom (kapela) u nastavku sakristije, dijela prostora klaustara, te prostorije sa sjeverne strane zapadnog predvorja ispred crkve. Nadalje, počeli su složeni građevinski radovi rekonstrukcije baterijske kule Starog grada Milengrada u Budinščini, a obuhvatili su radove prezidavanja, rekonstrukcije lica zida i otvora s lučnim nadvojem, uređenja vrha zida i završnog fugiranja. Djelatnici Odjela za kopnenu arheologiju dovršili su arheološka istraživanja istočnog dijela dvorišnog prostora.

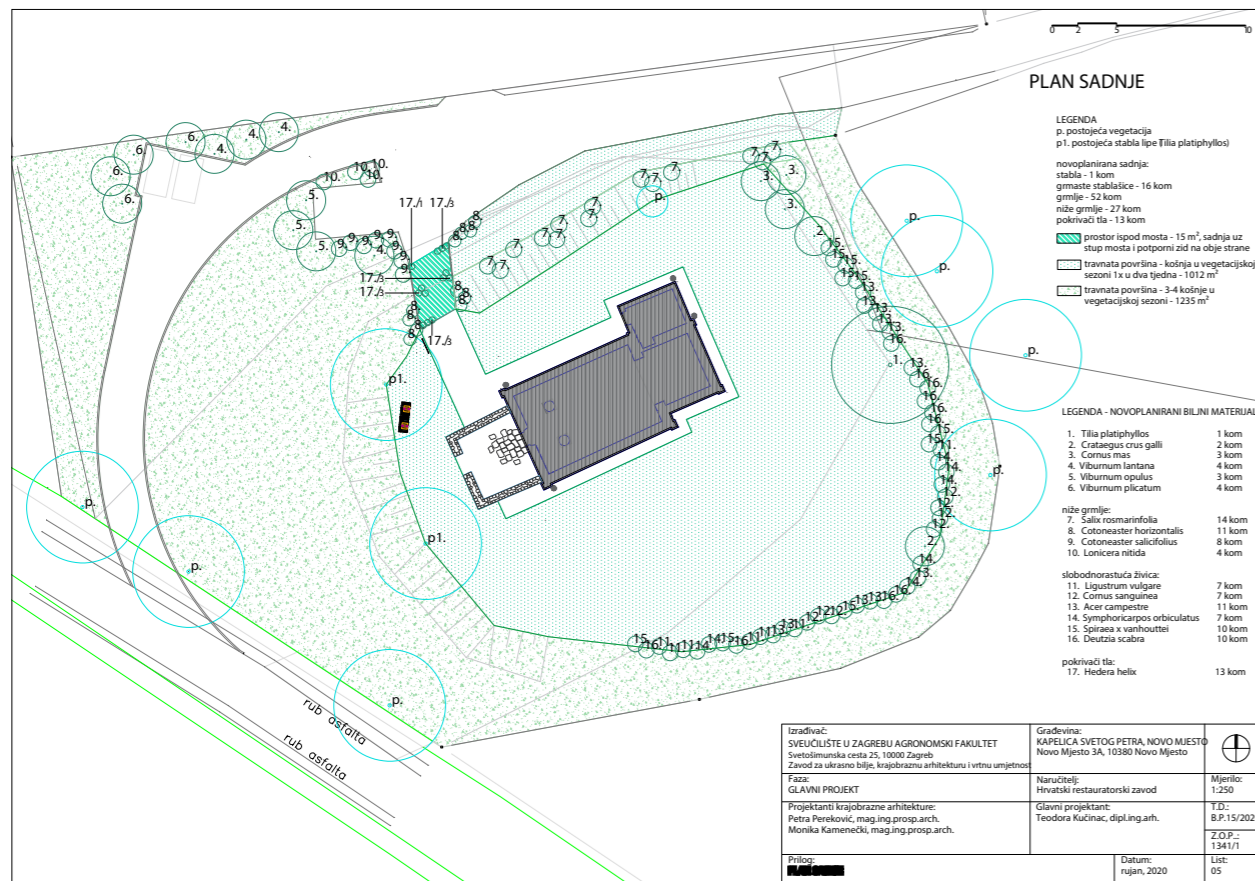

Budinščina, Stari grad Milengrad, sjeveroistočno pročelje. Stanje prije i nakon radova. Snimke: Vektra d.o.o., 2015. i I. Marinković, 2020.

Šibenik, crkva sv. Julijana. Glavni projekt rekonstrukcije i prenamjene. Tlocrt prizemlja (gore) i Presjek 1 (dolje). Izrada: Hrvatski restauratorski zavod, 2020.

Program izrade projektne dokumentacije za rekonstrukciju i prenamjenu crkve sv. Julijana u Šibeniku ostvaren je u suradnji s Eparhijom dalmatinskom i Šibenskom biskupijom.

Novo Mjesto, crkva sv. Petra i Pavla. Izvadak iz projekta krajobrazne arhitekture. Izrada: Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2020.

Posebno mjesto među programima Odjela koje financira Ministarstvo kulture i medija RH, zauzimaju oni u sklopu kojih je dovršena zaokružena faza radova ili čija je realizacija dovršena nakon višegodišnje provedbe.

Dugogodišnji program obnove crkve sv. Petra i Pavla u Novom Mjestu okončan je izradom projekta krajobraznog uređenja. Crkva je dio kontinentalne sakralne graditeljske baštine 14. stoljeća. Osim očuvanog izvornog srednjovjekovnog sloja, dobro očuvani fragmenti zidnog oslika nekad u cijelosti oslikane unutrašnjosti, najveća su vrijednost toga sakralnog objekta. Tijekom višegodišnjih zaštitnih radova sanirani su temelji, izvedena drenaža, rekonstruirano je novo drveno krovništvo nad lađom i svetištem, strop i drveni zvonik nad lađom, pjevalište i pod crkve. Provedene su elektroinstalacije i elektrificirana zvona. Dvršeni su višegodišnji konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama.

Stari grad Garić-grad jedan je od najvažnijih kasnosrednjovjekovnih burgova na tlu kontinentalne Hrvatske. Sustavna istraživanja Staroga grada i konzervatorsko-restauratorski radovi počeli su šezdesetih godina 20. stoljeća. Uz konzervatorsko-restauratorska i arheološka istraživanja te izradu dokumentacije, u kontinuitetu se izvode zahtjevni građevinski i konzervatorsko-restauratorski radovi. U 2020. godini završeni su složeni radovi rekonstrukcije krovništva središnje kule i njegovo pokrivanje ariševom šindrom te izvedba gromobranske instalacije.

Podgarić, Stari grad Garić-grad, središnja kula. Stanje prije i nakon rekonstrukcije krovništva. Snimke: J. Kliska, 2016. i 2020.

Veličanstveni episkopalni sklop Eufrazijane smješten je uz sjeverni rub poluotoka na kojem je povijesna jezgra Poreča, čija je urbanistička matrica, temeljena na ortogonalnom sustavu karda i dekumana, okosnica te arhitektonske kompozicije.

Dijelovi sklopa iz 6. stoljeća (trobrodna bazilika, atrij s kvadriportikom, memorijalna kapela i biskupska palača) do danas su ostali gotovo u cijelosti sačuvani, a djelomično su u izvornoj funkciji. Ta intervencija cara Justinijana koji je u Istru poslao i biskupa Eufrazija i novac za gradnju, prikazana je na mozaiku središnje apside bazilike. Svi izvorni mozaički prizori te arhitektura sklopa jedan su od ključnih primjera ranokršćanske umjetnosti na Mediteranu. Stoga je Eufrazijana 1997. godine uvrštena na UNESCO-ov Popis svjetske baštine.

Iako su tijekom druge polovice 20. stoljeća provedeni opsežni radovi kojima je cijeli sklop dobio današnji izgled, jasno su vidljive rane građevinske faze datirane u 4. i 5. stoljeće, kao i one kasnije: od zvonika dograđenog uz zapadnu stranu krstionice u 11. stoljeću (i dovršenog u 16. stoljeću) do većih građevinskih intervencija tijekom 18. i 19. stoljeća.

Radovi na obnovi zvonika počeli su 2018. godine dopunom dokumentacije postojećeg stanja, preliminarnom analizom stanja konstrukcije te provedbom sondiranja i iscrpnih laboratorijskih analiza zatečenih žbukanih slojeva na dostupnim dijelovima pročelja zvonika. Nakon dovršetka navedenih aktivnosti i prikupljenih propisanih odobrenja i usvojenih tehničkih rješenja, radovi su počeli potkraj 2019. godine.

Osim cjelovitih građevinskih radova (u što je uključena i sanacija konstrukcije te izvođenje nove gromobranske instalacije) koje je izvela tvrtka Kapitel, podizanjem skele u cijeloj visini zvonika omogućena su dodatna konzervatorsko-restauratorska istraživanja kojima su dopunjene i zaokružene spoznaje o njegovoj genezi.

Provođenje radova u skladu sa svim propisima i prema uzancama zanata bilo je moguće dovršiti u kratkom roku zahvaljujući novom modelu financiranja. Sredstva je za programsku djelatnost Hrvatskog restauratorskog zavoda osiguralo Ministarstvo kulture i medija RH, a dovršetak radova u željenom roku omogućen je sufinanciranjem Porečke i Pulske biskupije te Istarske županije / *Regione Istriana*, uz potporu Grada Poreča.

Završetak radova na zvoniku tek je početak nastavka etapnog istraživanja i obnove cijeloga sklopa koje vodi Hrvatski restauratorski zavod. U idućoj fazi planirana je izrada cjelovite dokumentacije za obnovu krovništa krstionice, konzervatorsko-restauratorska istraživanja i izrada prijedloga radova na oltarnoj pregradi bazilike te preventivna zaštita i monitoring stanja zidnog oslika u staroj sakristiji.

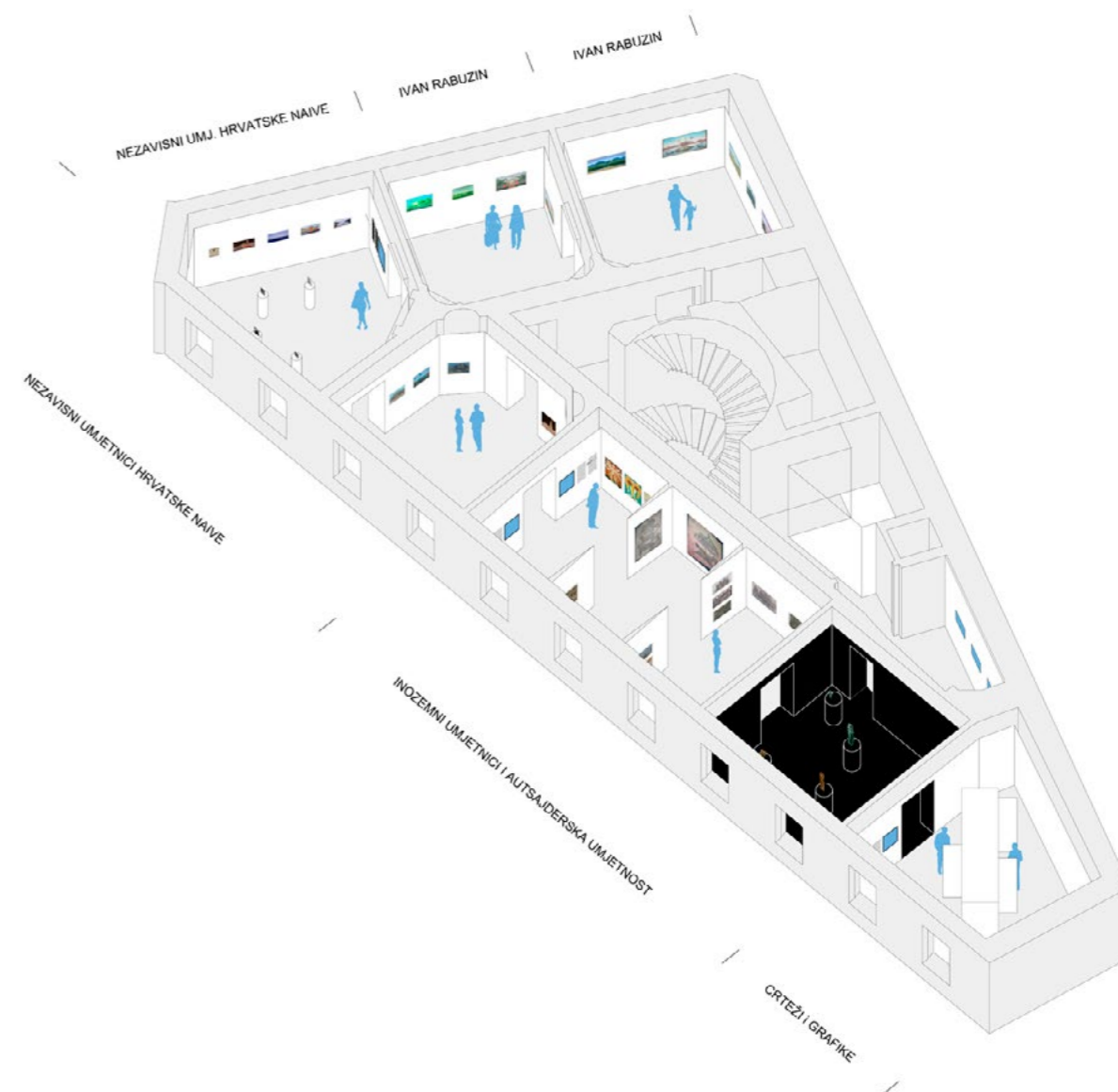
Poreč, Eufrazijeva bazilika (katedrala Uznesenja Marijina), zvonik, sjeverno pročelje. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2019. i 2020.

Šibenik, Nova crkva s dvoranom bratovštine. Arhitektonska snimka postojećeg stanja. Izrada: Skimi64, 2020.

Programska djelatnost Odjela u 2020. godini uključivala je i tri nova programa: Zagreb, Demetrova 18, kuća Lovrenčić; Šibenik, Nova crkva s dvoranom bratovštine i o. Krk, Krk, kompleks katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije i crkve sv. Kvirina.

U sklopu provedbe programa izrade dokumentacije Nove crkve s dvoranom bratovštine u Šibeniku, temeljem podataka prikupljenih laserskim 3D skeniranjem i fotogrametrijskom izmjerom nedostupnih dijelova bespilotnom letjelicom, izrađena je arhitektonska snimka postojećeg stanja.

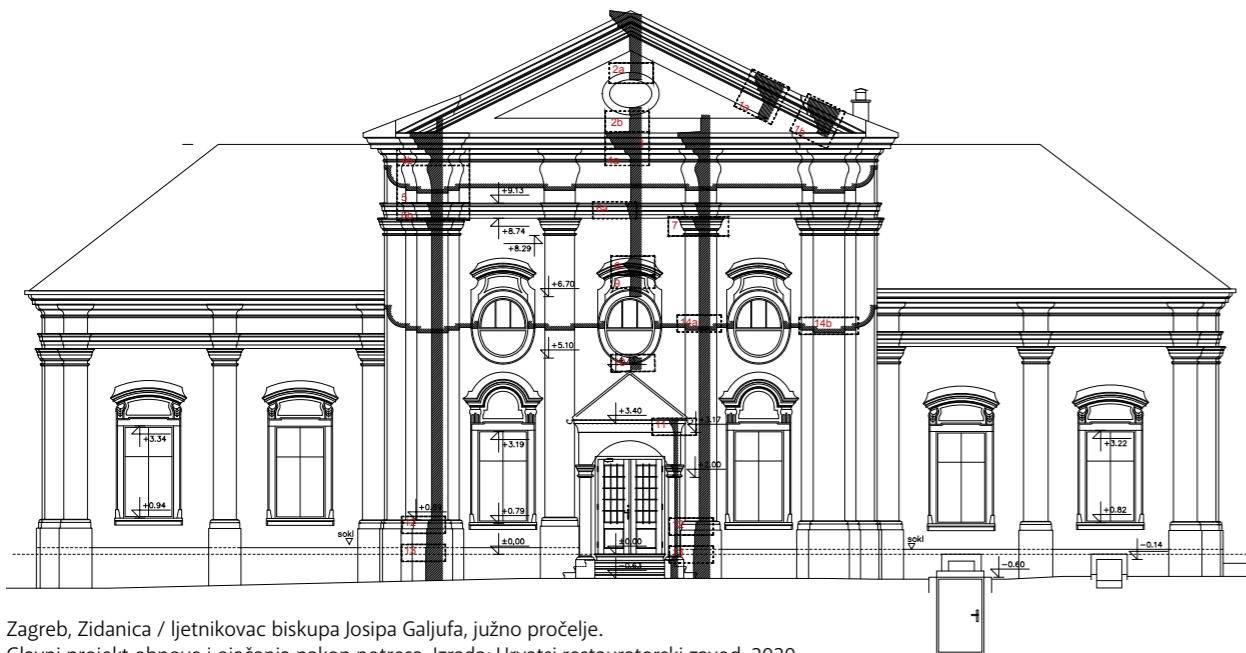

Zagreb, Demetrova 18, kuća Lovrenčić. Idejni projekt stalnog postava. Izrada: V. Ilić, 2020.

Zagrebački potres u ožujku znatno je oštetio kuću Lovrenčić u Demetrovoj ulici 18 u Zagrebu pa je zgrada trenutno neuporabljiva. Radi sprječavanja daljnjeg propadanja zgrade, osiguranja prolaznika i susjednih građevina, izvedeni su hitni građevinski radovi sanacije nakon potresa. Ujedno je izrađena muzeološka koncepcija te idejni projekt muzejskog postava koji prethodi izradi cjelokupne projektne dokumentacije za planiranu prenamjenu kuće Lovrenčić u Hrvatski muzej naivne umjetnosti.

Zagreb, Zidanica / Ljetnikovac biskupa Josipa Galjufa, južno pročelje. Stanje nakon potresa. Snimka: I. Marinković, 2020.

Zagreb, Zidanica / Ljetnikovac biskupa Josipa Galjufa, južno pročelje. Glavni projekt obnove i ojačanja nakon potresa. Izrada: Hrvatski restauratorski zavod, 2020.

Razorni potres koji je pogodio Zagreb 22. ožujka 2020. godine uvelike je ošteti i Zidanicu / Ljetnikovac biskupa Josipa Galjufa u Ulici Nike Grškovića 23 u Zagrebu (upravna zgrada Zavoda). Zgrada je iseljena, a djelatnici Odjela izradili su projektnu dokumentaciju obnove i ojačanja nakon potresa, temeljem koje su ishođene potrebne suglasnosti i dozvole. Propisani nadzori nad radovima obnove koji su počeli potkraj 2020. godine također se provode u sklopu osnovne djelatnosti Odjela.

Ovogodišnji program zaštitnih radova na kompleksu katedrale Uznesenja Blažene Marije Djevice i crkvi sv. Kvirina u Krku obuhvatio je izradu projektne dokumentacije rekonstrukcije i sanacije u skladu s projektom zadatkom usuglašenim s vlasnikom i nadležnim Konzervatorskim odjelom u Rijeci. Program je sufinancirala Biskupija Krk.

S drugim investitorima sklopljeno je pet ugovora, od čega tri za izradu projektno-tehničke dokumentacije, jedan za konzervatorsko-restauratorske radove i jedan za usluge stručnog nadzora.

Prema ugovoru sa Šibenskom biskupijom, na katedrali sv. Jakova u Šibeniku izvedena je šesta faza konzervatorsko-restauratorskih radova. Radovi na zapadnom unutarnjem zidu obuhvatili su: izvedbu radne skele u zoni obuhvata, čišćenje kamene plastike laserom te mehaničko i hidromehaničko čišćenje, uklanjanje neadekvatnih mortova i starih sljubnica, desalinizaciju i konsolidaciju kamena, sanaciju lomova i oštećenja, rekonstrukcije oštećenih i nedostajućih formi u prirodnom i umjetnom kamenu, fugiranje sljubnica, uklanjanje metalnih elementa ili njihovu sanaciju i konzervaciju, čišćenje i zaštitu polikromije te konzervatorsko-restauratorske radove na pregradama sjevernog broda.

Za investitora (Povijesni i pomorski muzej Hrvatskog primorja u Rijeci) izrađena je prilagodba glavnog projekta rekonstrukcije i obnove Guvernerove palače u svrhu ishođenja građevinske dozvole.

S Gradom Ludbregom sklopljen je ugovor za izradu troškovnika obnove cinktora i crkve Sv. Trojstva u Ludbregu.

Dubrovnik, Ljetnikovac Gučetić-Lazarević. Vizualizacija obnove vanjštine. Izrada: G. Jovanović, 2020.

Grad Dubrovnik vlasnik je Ljetnikovca Gučetić-Lazarević u Mokošici i pokretač je integriranog programa revitalizacije dubrovačkih ljetnikovaca kao mreže polivalentnih društveno-kulturnih, istraživačko-razvojno-inovacijskih (IRI), društveno-gospodarskih i posjetiteljsko-memorijalnih centara.

Ljetnikovac Gučetić-Lazarević u Rijeci dubrovačkoj jedna je od najvrjednijih i najkvalitetnijih cjelina dubrovačke ladanjske arhitekture. Ugovor o izradi projektne dokumentacije za obnovu i revitalizaciju kompleksa sklopljen je sa Zavodom za obnovu Dubrovnika nakon provedenog otvorenog postupka javne nabave. U prvoj fazi izrade projektne dokumentacije provedeni su istraživački radovi i izrađen geomehanički elaborat, elaborat konstruktivne stabilnosti, elaborat bonitetnog vrednovanja zelenila te idejno rješenje rekonstrukcije ruševnog ljetnikovca.

Rijeka, upravna zgrada bivše Tvornice „Rikard Benčić“, Budoar. Zidni oslik nakon radova. Snimka: G. Tomljenović, 2020.

Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju nepokretne baštine

Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju nepokretne baštine osnovan je 2018. godine, novom organizacijom rada unutar Zavodskih službi, odnosno reorganizacijom dotadašnjega Odsjeka za konzervatorska istraživanja i dokumentiranje nepokretne baštine iz Službe za istraživanje i dokumentaciju u Službu za nepokretnu baštinu. Na Odsjeku za konzervatorsku dokumentaciju nepokretne baštine zaposleno je šest stručnih djelatnika.

Opseg poslova Odsjeka obuhvaća evidenciju stanja na terenu, konzervatorska istraživanja (prikupljanje i obrada bibliografije, izrada ili dopuna povijesnih, povijesno-umjetničkih i arhivskih istraživanja, istraživanja na terenu, upućivanje materijala na analizu, određivanje stilske pripadnosti, utvrđivanje faza nastanka i slojevitosti nepokretnog kulturnog dobra), izradu konzervatorsko-restauratorskih elaborata i studija s valorizacijom i prijedlozima prezentacije te smjernicama za obnovu. Poslovi Odsjeka uključuju unapređivanje teorije i metodologije konzervatorsko-restauratorske struke: obradu tema koje se odnose na zaštitu spomenika i sudjelovanje u izradama mišljenja o stanju spomenika i prethodnim radovima, dokumentaciju (izrada dosjea objekta, izrada fototečnih kartica i vođenje fototeke, izrada radnih fotografija tijekom rada na spomeniku) te proučavanje, razradu i primjenu informacijsko-dokumentacijskih sustava Zavoda (BREUH). Također, djelatnici Odsjeka vode programe zaštite i očuvanja kulturne baštine na području nepokretne baštine, što uključuje organizaciju radova, izradu plana i programa, pripreme za provedbu postupaka nabave i praćenje radova te izvještavanje o obavljenim radovima.

U 2020. godini djelatnici Odsjeka bili su voditelji šest programa financiranih sredstvima Ministarstva kulture i medija RH, a četiri programa ugovorena su s ostalim investitorima. Dodatnim ugovorom s Ministarstvom kulture i medija RH iz studenoga 2020. osigurana su sredstva za dva dodatna programa konzervatorsko-restauratorskih istraživanja zagrebačkih građevina stradali u potresu u ožujku 2020. godine. Djelatnici Odsjeka su tijekom 2020. sudjelovali i na programima drugih Odjela Službe za nepokretnu baštinu, posebno s Odjelom za graditeljsko naslijeđe te Odjelom za zidno slikarstvo i mozaik.

U franjevačkom samostanu i crkvi sv. Petra i Pavla u Šarengradu provedena su geofizička istraživanja dostupnih dijelova interijera i klaustra, kao i terenska istraživanja popraćena izradom arhitektonske i fotografske dokumentacije; analizirana je i dostupna arhivska građa i objavljena literatura. Posebno su vrijedni nalazi srednjovjekovnih struktura u prizemlju istočnog samostanskog krila te nalazi u prizemlju i na katu zapadnog krila. Dovršetak istraživanja planiran je u 2021. godini.

Šarengrad, franjevački samostan i crkva sv. Petra i Pavla, zapadno pročelje crkve i samostana. Snimka: I. Marinković, 2020.

Otok Rab, Supetarska Draga, benediktinski samostan i crkva sv. Petra. Stanje početkom 21. i 20. stoljeća. Snimke: I. Marinković, 2020. i preslika iz: Wolfgang von Schleyer, *Arbe*, Wien, 1914., 130.

Program zaštitnih radova u Supetarskoj Dragi uključio je sustavna konzervatorska istraživanja preostalog dijela benediktinskog samostana i izradu povijesne studije crkve sv. Petra, te cjeline nekadašnjega benediktinskog kompleksa, u cilju revalorizacije i određivanja građevinskih faza. Provedena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja: detaljno fotodokumentiranje postojećeg stanja, arhivska i povijesno-umjetnička istraživanja, pregled postojećeg stanja i vizualni pregled konstrukcije, pregled i dokumentiranje stanja kamene građe, laboratorijska ispitivanja te konzervatorsko-restauratorska sondiranja istočnog samostanskog krila. Rezultati su predstavljeni u konzervatorsko-restauratorskom elaboratu s prijedlogom radova i smjernica za obnovu istočnog samostanskog krila, uz osvrt na crkvu sv. Petra.

Na Starom gradu Sokolcu u Brinju dio radova bio je usmjeren na konzervatorsko-restauratorske radove na povijesnim ugaonim klesancima u donjoj etaži Frankopanske kule te na izradu dokumentacije izvedenog stanja. Obavljen je pregled stanja južnog dijela obodnog zida od Frankopanske kule prema kapeli i izrađeno mišljenje o stanju

Brinje, Stari grad Sokolac, Frankopanska kula. Fotogrametrijska izmjera izvedenog stanja. Izrada: Skimi64, 2020.

Draguč, crkva sv. Roka. Stanje nakon radova. Snimka: J. Kliska, 2020.

nosive konstrukcije. Kao podloga za daljnje aktivnosti pripremljena je i konzervatorska dokumentacija sa smjernicama za buduću prezentaciju gornjeg platoa te je izrađen plan provođenja cjelovitih arheoloških istraživanja.

U Draguču su izvedeni građevinski radovi sanacije svoda crkve sv. Roka, uređenje i zamjena pokrova nad krovom lađe, korekcija nagiba i dužine krovne strehe nad bočnim zidovima crkve prema nalazima istraživanja, zamijenjena je preslica i drveni jaram za zvono. Uređeno je staro zvono iz 1530. godine. Na zidnom osliku u unutrašnjosti crkve obavljeno je čišćenje, injektiranje, uklanjanje nadoknada u žbukanom sloju, žbukanje većih lakuna i injektiranje izvornog slikanog sloja uz minimalni retuš izvornog slikanog sloja.

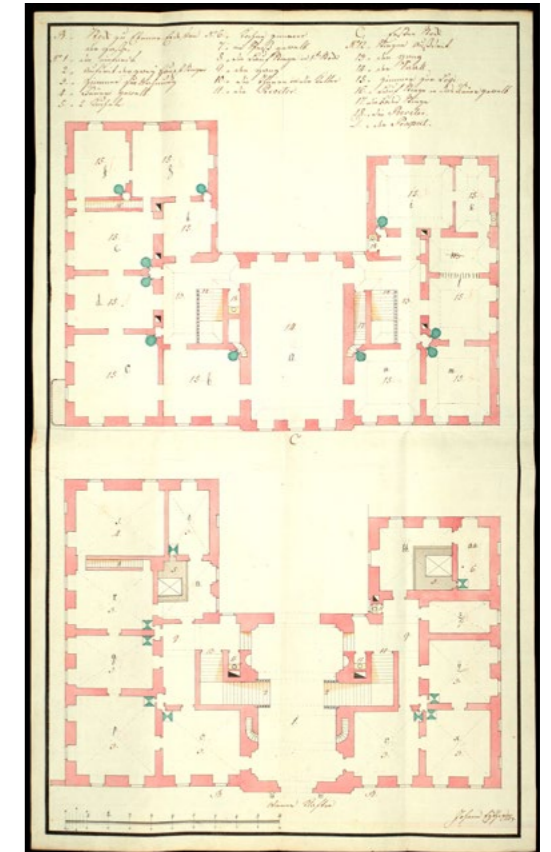
Za manastir i crkvu sv. Nikole u Duzluku, prema 3D modelu te arhitektonskoj i fotogrametrijskoj snimci, provedena je analiza postojećeg stanja nosive konstrukcije. Izrađen je i projekt drenaže crkve koji će biti usklađen s projektom drenaže manastirskih konaka tijekom buduće izvedbe. Počeli su radovi na zamjeni prozora tambura i izvedeni su nužni konzervatorsko-restauratorski radovi na prozorskim nišama. Radi korekcije spoja na tamburu kupole izmijenjena je konstrukcija četverostrešnog krovića podnožja tambura te je umjesto pokrova od biber-crijepa postavljen lim.

U 2020. godini završeni su i opsežni višegodišnji restauratorski radovi na drvenom tabulatu u crkvi sv. Marije na Škrilinah u Bermu, realizirani u suradnji sa Službom za pokretnu baštinu. Izvedene su i pripreme za konzervatorsko-restauratorska istraživanja prostora svetišta, kao i nužni restauratorski radovi na zidnom osliku.

U studenome 2020. godine, prema dodatnom ugovoru s Ministarstvom kulture i medija RH, zbog sanacije štete uzrokovane potresom u ožujku, počela su konzervatorsko-restauratorska istraživanja i izrada arhitektonske snimke postojećeg stanja palače Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch (Hrvatski povijesni muzej) i palače Hidrometeorološkog zavoda u Zagrebu. Prikupljena je relevantna dokumentacija, pregledana je arhivska građa, obrađeni su podaci iz literature, izrađena je detaljna fotografska dokumentacija zatečenog stanja, analizirane su oblikovne karakteristike građevina, provedeno je sondiranje s ciljem definiranja pojedinih faza građevnog razvoja i prethodnih uređenja, obrađeni su pojedini elementi povijesne opreme (klesani kameni dijelovi, peći, stolarija, metalni elementi) i obavljena su potrebna laboratorijska ispitivanja materijala. S obzirom na okolnosti uzrokovane novim potresima potkraj 2020. godine, statičar je ponovno pregledao obje građevine te su evidentirana novonastala oštećenja.

Zagreb, palača Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch. Arhivski nacrt prizemlja i prvog kata (1801.). Izvor: Hrvatski državni arhiv

Zagreb, palača Hidrometeorološkog zavoda, sjeverno krilo, prvi kat. Gotički prozor nekadašnje kapucinske crkve i stupovi palače Ludovika Jelačića iz 19. stoljeća. Snimka: J. Kliska, 2020.

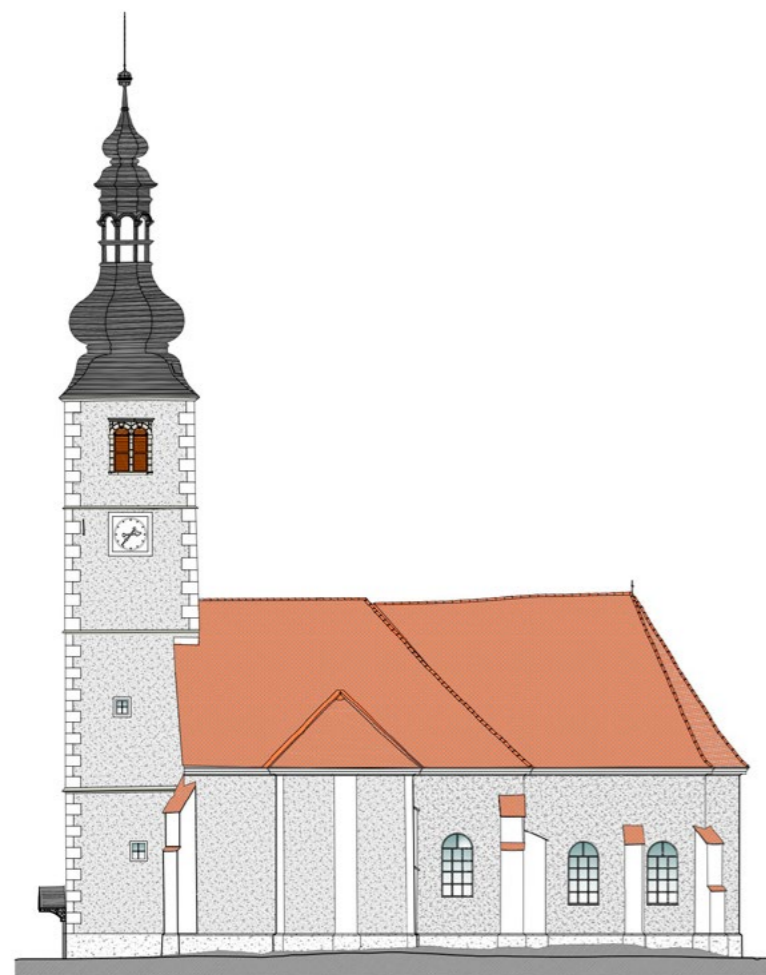

Programi financirani sredstvima ostalih investitora uključili su dovršenje programa za izradu integriranog modela održive zaštite i očuvanja, ponovne upotrebe, upravljanja srednjovjekovnim ruševinama i testiranja integriranog modela, koji je ugovoren s Gradom Zadrom za potrebe projekta *Ruins* (u sklopu programa *INTERREG Central Europe*).

Dovršeni su i elaborati konzervatorsko-restauratorskih istraživanja provedenih potkraj 2019. godine u župnoj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Crikvenici i kući Stöger i Kolmar, Ilica 13/1 u Zagrebu.

Prema ugovoru sklopljenom s Gradom Ludbregom, na ludbreškoj crkvi Sv. Trojstva i cinktoru provedena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja pročelja, s ciljem utvrđivanja izvornog izgleda, odnosno oblikovanja i obrade ploha te žbukanih, kamenih i slikanih detalja. Sondiranje je pokazalo da je gotovo sva izvorna žbuka u nekoj od brojnih prethodnih obnova uklonjena, a tek manji fragmenti omogućili su tumačenje povijesne likovne obrade pročelja i izradu prijedloga prezentacije prema posljednjoj cjelovitoj fazi oblikovanja crkve i zvonika iz druge polovice 18. stoljeća. Od tada datira i do danas zadržana forma cinktora, za čija je dva portala izrađena detaljna grafička dokumentacija prema povijesnim fotografijama.

LUDBREG
ŽUPNA CRKVA SV. TROJSTVA
PRIJEDLOG PREZENTACIJE
JUŽNO PROČELJE CRKVE
mj. 1:175

LEGENDA :

- sivo pigmentirana gruba zrnata žbuka
- bijeli nalič na glatkoj žbuci
- bijeli nalič na gruboj žbuci
- kamen s bijelim naličem
- lim
- crijep
- stolarija
- staklo

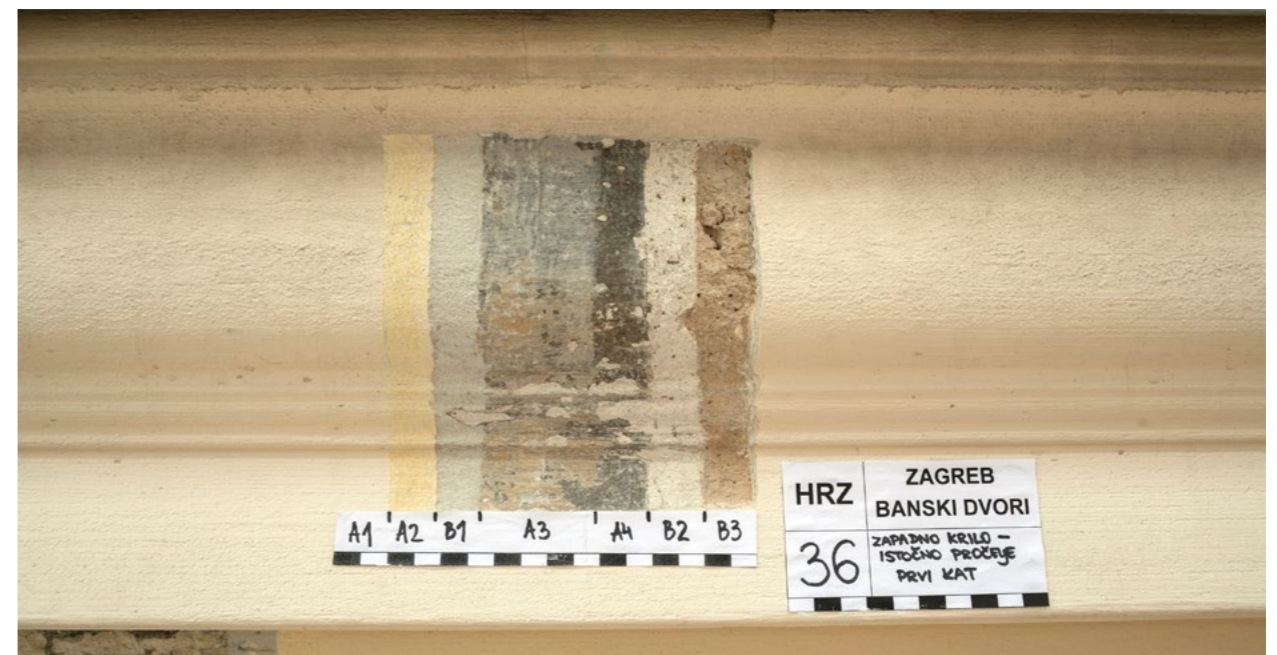
Ludbreg, župna crkva Sv. Trojstva, južno pročelje. Prijedlog prezentacije. Izrada: I. Popović i A. Orčić Vukašin, 2020.

Potkraj 2020. godine ugovorena su još tri programa: konzervatorsko-restauratorska istraživanja župne crkve sv. Filipa i Jakova apostola, konzervatorsko-restauratorska istraživanja Starog grada Zrinski s crkvom sv. Nikole u Kraljevici i konzervatorsko-restauratorska istraživanja pročelja sjevernog dvorišta Banskih dvora u Zagrebu. Za navedene programe obavljena su arhivska i povijesno-umjetnička istraživanja, terenska konzervatorsko-restauratorska istraživanja (sondiranje naliča, žbuka i građe; arhitektonska dokumentacija detalja, uzimanje uzoraka za laboratorijska ispitivanja, dokumentacija zatečenog stanja i inventara) i analiza rezultata.

Zagreb, Banski dvori, sjeverno krilo, južno pročelje. Detalj profilacije kapitela arkade. Snimka: I. Marinković, 2020.

Zagreb, Banski dvori, zapadno krilo, dvorišno pročelje. Sonda sa stratigrafijom bojnih slojeva. Snimka: I. Marinković, 2020.

Restauratorski odjel Osijek (Služba za odjele izvan Zagreba 1)

Na istraživanju graditeljskog naslijeđa i konzervatorsko-restauratorskim radovima na nepokretnim kulturnim dobrima, u sklopu Restauratorskog odjela Osijek zaposleno je pet stručnih djelatnika.

U 2020. godini realizirana su četiri programa konzervatorsko-restauratorskih istraživanja i izrade dokumentacije za stambene katnice u Franjevačkoj ulici 18, Kuhačevoj ulici 16 i Markovićevoj ulici 1 u osječkoj Tvrđi te grobljanskoj pravoslavnoj kapeli sv. Nikole u Donjem gradu u Osijeku.

Na sve tri stambene zgrade provedena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja uličnih i dvorišnih pročelja. Građevinskim sondama utvrđene su pregradnje i građevinske intervencije, a sondiranjem žbuke i naliča zatečeni slojevi. Utvrđena je koloristička obrada pročelja. Zidne površine fotodokumentirane su prije i nakon radova.

Osijek, Tvrđa, Franjevačka 18, stambena katnica.
Snimka: J. Kliska, 2020.

Osijek, Tvrđa, Kuhačeva 16, stambena katnica.
Snimka: J. Kliska, 2020.

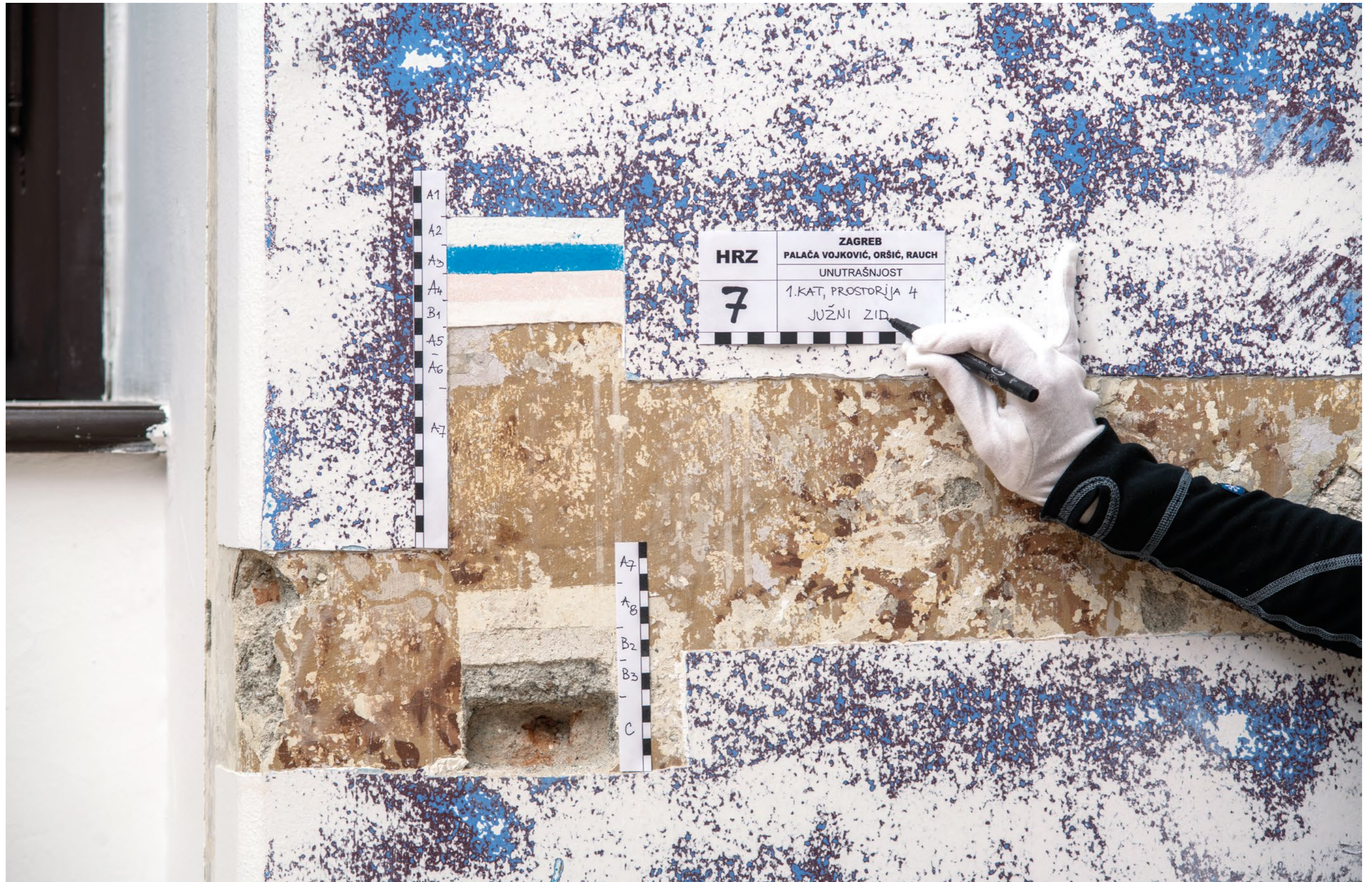
Osijek, Tvrđa, Markovićeva 1, stambena katnica.
Snimka: J. Kliska, 2020.

Grobljanska pravoslavna kapela sv. Nikole u Donjem gradu vrijedan je primjer historicističke arhitekture u Osijeku. Kapela je građena prema projektu osječkoga graditelja Juliusa Hermanna iz 1892. godine. Unutarnjim uređenjem, sačuvanim oslikom i ikonostasom, kapela svetog Nikole pravi je historicistički *Gesamtkunstwerk*, a ikonostas je rad radionice slikara Stevana Todorovića (1832. – 1925.). Konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima obuhvaćena su pročelja i unutrašnjost kapele, a otkriveno je izvorno obojenje pročelja i stolarije te izvorni oslik zidova unutrašnjosti i ikonostasa.

Osijek, kapela sv. Nikole. Julius Hermann, 1892. Snimke: I. Marinković, 2020. i G. Tomljenović, 2020.

Zagreb, palača Vojković-Oršić-Kulmer-Rauch. Stanje tijekom istraživanja. Snimka: J. Kliska, 2020.

Odjel za zidno slikarstvo i mozaik

Temeljna djelatnost Odjela za zidno slikarstvo i mozaik je konzerviranje i restauriranje zidnih oslika i mozaika, što se najvećim dijelom provodi *in situ*, a manjim dijelom u radionicama Odjela u Zagrebu, Rijeci i Dubrovniku. Na Odjelu je u 2020. godini bilo zaposleno 13 stručnih djelatnika: dvoje u riječkoj radionici, dvoje u dubrovačkoj te devet u zagrebačkoj radionici.

Uz izravan rad na kulturnoj baštini, Odjel organizira i provodi dokumentiranje vlastitih radova (prije, tijekom i nakon radova), a prema potrebi i konzervatorsko-restauratorski nadzor radova drugih izvođača. Svaka radionica Odjela pohranjuje dokumentaciju o izvedenim radovima u organizirane zbirke: zbirku dosjea o radovima, zbirku fotografija (CD i DVD), zbirku nacрта (grafička dokumentacija istraživanja, zatečenog stanja i radova) i zbirku elaborata. Odjel ima i priručnu knjižnicu s potrebnom stručnom literaturom iz djelatnosti Odjela.

Odjel za zidno slikarstvo i mozaik je u 2020. godini realizirao devet programa financiranih sredstvima Ministarstva kulture i medija RH, od kojih su u cijelosti završena dva programa. Sredstvima drugih investitora realizirana su dva programa, a treći program, ugovoren potkraj godine, bit će dovršen u 2021. godini.

Tijekom 2020. godine djelatnici zagrebačkog dijela Odjela radili su na četiri programa koje je financiralo Ministarstvo kulture i medija RH: izvedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnim slikama u katedrali Presvetog Trojstva u Križevcima, na pjevalištu crkve Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije u Lepoglavi i u crkvi sv. Katarine u Vodnjanu. Prema nalogu Ministarstva kulture i medija RH naknadno je u programsku djelatnost uvršten program konzervatorsko-restauratorskih radova na sanaciji štete od potresa na zidnom osliku Dvorane „Ban Josip Jelačić“ u Banskim dvorima u Zagrebu.

Djelatnici zagrebačkog i riječkog dijela Odjela, zajedno s vanjskim suradnicima, tijekom 2020. godine sudjelovali su u programu Rijeka, upravna zgrada bivše Tvornice „Rikard Benčić“ konzervatorsko-restauratorskim radovima na zidnom osliku.

Djelatnici zagrebačke radionice sudjelovali su i kao dio stručnog tima na još osam programa ostalih odjela Službe za nepokretnu baštinu.

Djelatnost zagrebačkog dijela Odjela u 2020. godini može se predstaviti dovršenim konzervatorsko-restauratorskim radovima na zidnom osliku crkve sv. Katarine u Vodnjanu i grkokatoličkoj katedrali Presvetog Trojstva u Križevcima.

Crkva sv. Katarine u Vodnjanu jednobrodna je građevina s izbočenom polukružnom apsidadom, otvorenim drvenim krovom i preslicom nad zapadnim pročeljem. Zidana je od klesanaca uslojenih u pravilne redove. Dvostrešno krovno pokriveno je kupom kanalicom, a apsida kamenim pločama.

S izvođenjem konzervatorsko-restauratorskih radova u crkvi sv. Katarine Zavod je počeo 2012. godine, kad je na zidovima u unutrašnjosti otkriven zidni oslik datiran u 14. i 15. stoljeće te urezani crteži i grafiti pisani latinicom i glagoljicom. Na sjevernom zidu crkve otkriven je prikaz sv. Apolonije i mističnih zaruka sv. Katarine, u zoni apside lik Krista pozicioniran centralno s po dva sveca i dvije svetice sa svake strane. Na južnom zidu otkriven je dio scene Posljednje večere, a na zapadnom detalj scene Posljednjega suda. Osim otkrivanja, čišćenja i konsolidiranja zidnih slika i povijesnih žbuka, od 2012. do 2020. godine izrađena je potrebna dokumentacija te su izvedeni radovi konstruktivne sanacije crkve i zamijenjeno krovno.

Radovima u 2020. godini obuhvaćeno je dočišćavanje otkrivenih zidnih slika od ostataka vapnenih naliča i žbuka. Izvorne žbuke su konsolidirane injektiranjem i dodatnim opšivanjem. Osim izvornih srednjovjekovnih žbuka saču-

Vodnjan, crkva sv. Katarine, istočni zid i apsida. Stanje prije i nakon radova. Snimke: J. Kliska, 2012. i K. Gavrilica, 2020.

Vodnjan, crkva sv. Katarine, sjeverni zid. Stanje prije i nakon radova. Snimke: J. Kliska, 2012. i K. Gavrilica, 2020.

van je i dio žbuka barokne obnove na južnom i sjevernom zidu. Na sjevernom zidu sačuvani su i naknadni vapneni naliči u zoni velarija. Istražen je i definiran izvorni oblik menze oltara. Dijelovi zidova s kojih je u prijašnjim fazama radova bila otučena žbuka su, radi povezivanja i prezentacije raznorodnih fragmenata izvornih žbuka i onih iz naknadnih obnova, ožbukani žbukom neutralnog svijetlog tona koja ostavlja mogućnost kasnijeg lokalnog toniranja. U svrhu lakšeg propuštanja vlage, u okruženju s neriješenim sustavom odvodnje oborinskih voda, završni sloj žbuke je nakon prosušivanja obrađen struganjem radi postizanja hrapave teksture. Zidni oslik je još jedanput očišćen od prašine i mjestimično konsolidiran. Manja oštećenja slikanog sloja lazurno su retuširana. Menza oltara prezentirana je u zatečenoj formi, tako da su ostala vidljiva lica kamenog bloka iz njezine najranije faze, dok je ostatak površine žbukana. Popločenje oko oltara uređeno je učvršćivanjem nestabilnih kamenih ploča vapnenim mortom i fugiranjem. Radovima izvedenima u 2020. godini završen je višegodišnji program Zavoda na obnovi crkve sv. Katarine. Predviđeni problem budućeg dotoka i zadržavanja vlage u podu i zidovima crkve povezan je sa sanacijom okolnih građevina i komunalnom infrastrukturom.

Grkokatolička katedrala Presvetoga Trojstva smještena je u Ulici Franje Račkoga 32 u Križevcima. Na pravilno orijentiranu, jednobrodnu crkvu križnog tlocrta nastavljaju se s južne strane zvonik i tri krila samostana koji s južnim pročeljem crkve zatvaraju pravokutni klaustar. U samostanu, u kojem je mali muzej, konzistorijalna dvorana i vrijedna biblioteka s inkunabulama, danas stoluje ordinarijat Križevačke eparhije.

Još od prve četvrtine 14. stoljeća na mjestu današnjega sklopa postojali su augustinski samostan i crkva. Samostan je tijekom 16. stoljeća porušen i napušten, a nakon završetka opasnosti od napada Osmanlija ponovo sagrađen u prvoj polovici 17. stoljeća. Novim su se samostanom i crkvom sve do 1777. godine, kad vlasnik postaje grkokatolička crkva, koristili franjevci. Tijekom 19. stoljeća crkva je više puta obnavljana, a reprezentativno klasicističko pročelje crkva i samostan dobili su 1845. godine. Harmonična historicistička cjelina umjetnosti i obrta izvedena je prema projektu Hermanna Bolléa iz 1895. godine.

Križevci, katedrala Presvetog Trojstva. Ivan Tišov, „Čiril i Metod“. Stanje prije i nakon radova. Snimke: A. Filip, 2019. i 2020.

Križevci, katedrala Presvetog Trojstva. Ivan Tišov, „Ulazak u Jeruzalem“. Stanje prije i nakon radova.
Snimke: A. Filip, 2020. i I. Marinković, 2020.

Donje zone zidova u unutrašnjosti katedrale u cijelosti su prekrivene oslicima s arhitektonskim i florealnim motivima, a svod karakterističnim nebeskim plavetnilom sa zvjezdicama. Na gornjim zonama zidnih ploha lađe i svetišta nalaze se prikazi iz Kristova života i života svetaca, koje su naslikali istaknuti hrvatski slikari Bela Csikos-Sessia, Ivan Tišov i Celestin Mato Medović, koji je ujedno autor likova evanđelista naslikanih na svodu križišta. Unutrašnjost resi i vrijedan pozlaćeni drveni ikonostas s mnoštvom rezbarija, djelo stolara Alberta Zorinića i rezbara Ljudevita Lowija. Ikonostas je trebao biti izložen na Milenijskoj izložbi u Budimpešti 1896. godine, ali je dovršen nekoliko godina poslije. Na njemu se nalazi više od trideset slika raznih formata, koje u duhu zapadnoga slikarstva prikazuju likove svetaca i anđela te prizore iz Kristova života, a djela su već spomenutih autora te slikara Ferde Kovačevića. Valja spomenuti i slike Ivana Bauera, koje se nalaze na oltarima u predvorju crkve, kamene rezbarije i bravariju (ograda, svijećnjake i lustere) majstora Đure Hammela, kao i impresivni središnji luster koji su oslikali Ivan Bauer i njegova supruga Marija.

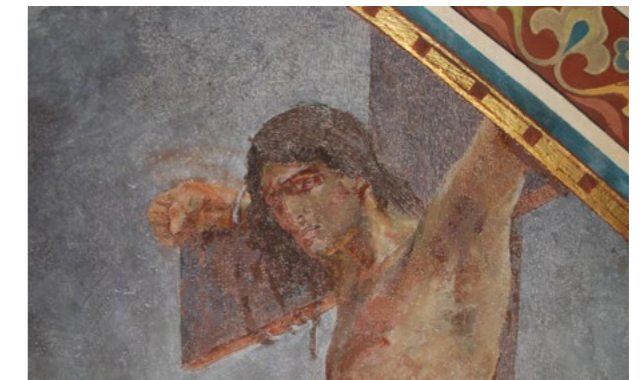
Konzervatorsko-restauratorske radove na zidnim oslicima Hrvatski restauratorski zavod počeo je 2011. godine. Oslici u unutrašnjosti katedrale, ukupne površine oko 200 m², izvedeni su u tehnici vrste tempere, koja je zbog

Križevci, katedrala Presvetog Trojstva. Celestin Mate Medović, „Sv. Matej evanđelist“, detalj. Stanje prije i nakon radova.
Snimke: A. Filip, 2020. i I. Marinković, 2020.

Križevci, katedrala Presvetog Trojstva. Bela Csikos Sessija, „Kalvarija“, detalj. Stanje prije i nakon radova.
Snimke: B. Braun, 2019. i I. Marinković, 2020.

Križevci, katedrala Presvetog Trojstva. Bela Csikos Sessija, „Kalvarija“, detalj. Stanje prije i nakon radova.
Snimke: B. Braun, 2019. i I. Marinković, 2020.

neobičajene pripreme brzo degradirala, pa su dijelovi oslika i prije popravljani. Figuralni su se prikazi zbog viška veziva u početnoj recepturi ljuštili, a ornamentacija je zbog manjka veziva pulverizirala. Oštećenja je prouzročilo i djelovanje kapilarne i oborinske vlage koja je prodirala na više mjesta. Zbog opasnosti od gubitka dijelova slikanih scena, u prvoj godini radova obavljeno je preventivno konzerviranje svih figuralnih prikaza.

Od 2012. do 2020. godine u zaokruženim fazama dovršavani su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na prikazima „Kalvarija“, „Isus na Maslinskoj gori“, „Skidanje s križa“ i „Posljednja večera“ Bele Csikosa Sessije, potom scenama „Čiril i Metod“, „Abrahamova žrtva“, „Abelova smrt“, „Propovijed na gori“ i „Ulazak u Jeruzalem“ Ivana Tišova te „Četiri evanđelista“ Celestina Mate Medovića. Usporedno s radovima na figuralnim prikazima izvedeno je i konzerviranje oslika s florealnim motivima.

Konzervatorsko-restauratorski radovi (financirani sredstvima Križevačke eparhije i Ministarstva kulture i medija RH) bili su izuzetno složeni zbog vrste zatečenih oštećenja oslika, tehnike u kojoj su izvedeni i zbog važnosti njihovih autora te nužnosti očuvanja karaktera cjeline u kojoj se nalaze. Višegodišnji program tih radova dovršen je 2020. godine.

Djelatnici riječkoga dijela Odjela radili su u 2020. godini na dva programa financirana sredstvima Ministarstva kulture i medija RH. Nastavljena je realizacija višegodišnjeg programa u crkvi sv. Vincenta u Svetvinčentu, a u nastavku prošlogodišnjih konzervatorsko-restauratorskih istraživanja i izrade dokumentacije počeli su radovi na zidnom osliku u palači Califfi, današnjem Muzeju grada Rovinja – *Rovigno*.

S vanjskim investitorima ugovoreni su radovi na dva programa. Radovi na dijelu podnih mozaika na arheološkom nalazištu Verige na otoku Veli Brijun u cijelosti su dovršeni. Potkraj godine ugovorena je druga faza konzervatorsko-restauratorskih radova na izradi replike mozaika Ede Murtića u bazenu na platou zgrade Ministarstva mora, prometa i infrastrukture u Zagrebu. Osim sudjelovanja u cjelovitoj obnovi upravne zgrade bivše Tvornice „Rikard Benčić“, djelatnici riječke radionice sudjelovali su kao dio stručnog tima na još sedam programa ostalih odjela Službe za nepokretnu baštinu.

Djelatnost riječke radionice u 2020. godini može se predstaviti konzervatorsko-restauratorskim radovima na zidnom osliku palače Califfi, današnjega Muzeja grada Rovinja – *Rovigno*, smještene u nizu kuća na zapadnoj strani Trga maršala Tita koji je formiran na obodu nekadašnjih gradskih bedema. Konzervatorsko-restauratorska istraživanja koja su provedena 2019. godine rezultirala su novim spoznajama o slijedu izgradnje palače. Sondiranjem zidova utvrđene su promjene u tlocrtnoj organizaciji od gradnje palače u 17. stoljeću do obnova u 18., 19. i 20. stoljeću, kojima je zgrada prilagođavana novim potrebama. Ispod postojećih slojeva boje u prostorijama drugog kata zgrade potvrđen je zidni oslik s prikazima veduta. Radovima u 2020. godini detaljnije su istraženi pronađeni zidni oslici. Dokumentirano je postojeće stanje svih zidova i stropova, a postojeće sonde su proširene, s ciljem utvrđivanja stupnja očuvanosti te izvornog izgleda zidnog i stropnog oslika. Uklanjanjem višeslojnih bojenih i žbukanih slojeva na južnom zidu sjeverozapadne prostorije drugog kata nastavljeno je otkrivanje prizora s vedutom Bala. Sondiranjem stropova u sjeverozapadnoj i jugoistočnoj prostoriji utvrđeno je postojanje više naknadnih slojeva oslika, uključujući i izvorni, čiji stupanj očuvanosti tek treba utvrditi. Dodatnim sondiranjem stropa središnje prostorije drugog kata zgrade utvrđen je relativno dobro očuvan oslik s dekorativnim geometrijskim i florealnim motivima naslikanima oko centralnog medaljona u kojem se nalazi prikaz svete (vjerojatno sv. Eufemija). Daljnjim sondiranjem zidova jugoistočne prostorije nastavljeno je otkrivanje triju veduta, od kojih je samo jedna u relativno dobrom stanju i prikazuje nepoznati grad s lukom i trgovom te ljudima u nošnji karakterističnoj za razdoblje oslikavanja. Na pojedinim mjestima zbog lošeg stanja žbuke i oslika izvedeno je preventivno konzerviranje opšivanjem oštećenih rubova izvornog oslika i parcijalnim injektiranjem.

Rovinj, palača Califfi, prostorija 29, sjeverni zid. Zidni oslik nakon radova. Snimka: J. Kliska, 2020.

Djelatnici dubrovačkog dijela Odjela u 2020. godini realizirali su tri programa financirana sredstvima Ministarstva kulture i medija RH. Nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na zidnom osliku u Biskupskoj palači (palača Sorkočević) u Dubrovniku, provedena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja zidnog oslika u kući Bukovac u Cavtatu (Muzeji i galerije Konavala) i kapeli Rođenja Marijina u Kneževu dvoru u Dubrovniku.

Barokna kapelica na galeriji prvog kata Kneževa dvora u Dubrovniku bila je oslikana potkraj 18. stoljeća. Oslik je otkriven i definiran uklanjanjem površinskih, naknadnih bojenih slojeva. Dekoraciju svoda i zidova čine florealne vitice s nekoliko medaljona u kojima su prikazi likova i krajolika naslikani u klasicističkoj maniri. Na vrhu svoda je lik anđela. Tijekom 2020. godine provedena su detaljna istraživanja kapele. Pregledano je stanje zidnog oslika i kamene plastike, a zatečeno stanje kapele detaljno je fotografirano te je izrađena grafička dokumentacija. Dokumentirana su sva zatečena oštećenja, tehnološke karakteristike i prijašnje konzervatorsko-restauratorske intervencije na osliku te provedena povijesna, arhivska i povijesno-umjetnička istraživanja interijera kapele. Rezultati istraživanja objedinjeni su u elaboratu s prijedlogom konzervatorsko-restauratorskih radova na prezentaciji zidnog oslika kapele.

Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac, „Plava soba“. Zidni oslik prije radova. Snimka: K. Gavrilica, 2020.

Križevci, katedrala Presvetog Trojstva. Bela Csikos Sessija, „Kalvarija“. Stanje nakon radova. Snimka: G. Tomljenović, 2020.

Odsjek za zidno slikarstvo, mozaik i štuko (Restauratorski odjel Split, Služba za odjele izvan Zagreba 2)

U sklopu programa koje financira Ministarstvo kulture i medija RH, petero stručnih djelatnika Odsjeka za zidno slikarstvo, mozaik i štuko u Splitu tijekom 2020. godine realiziralo je pet programa. Program Split, Dioklecijanova palača, Arhiđakonova i Buličeva ulica – mozaici sufinanciran je sredstvima Grada Splita.

Rad Odsjeka može se predstaviti dovršetkom radova na mozaicima u Arhiđakonovoj ulici u Dioklecijanovoj palači u Splitu te na mozaicima u antičkim termama u Visu na otoku Visu.

Pri rušenju zgrade istočno od vestibula i južno od zida temenosa 1905. godine pronađen je podni mozaik s geometrijskim uzorkom, produkt salonitanske radionice mozaika s kraja 4. i početka 5. stoljeća. Ukrašavao je dvorište i trijem antičke zgrade sa sjeverne, zapadne i južne strane. Jedinstvena mozaična cjelina prekinuta je srednjovjekovnom komunikacijom (danas Arhiđakonova ulica) i srednjovjekovnom kućom (danas Etnografski muzej). Sjeverni i jugozapadni dio mozaika nalaze se na otvorenome, a južni dio mozaika u prizemlju Etnografskog muzeja.

Stručni tim Odsjeka za zidno slikarstvo, mozaik i štuko Restauratorskog odjela u Splitu Hrvatskog restauratorskog zavoda 2001. i 2002. te od 2007. do 2012. i od 2014. do 2020. godine izveo je niz zaštitnih radova na izvornim mozaicima: mehaničko i kemijsko čišćenje teselata (*tesselatum*, srednjovjekovni latinski, podna površina ukrašena mozaicima), impregniranje i konsolidiranje žbuke i teselata te rekonstrukciju dijelova mozaika koji su nedostajali. Zaštitne radove pratila je detaljna grafička i fotografska dokumentacija, uz uzorkovanja te termografska istraživanja.

Radovi su počeli uvidom u zatečeno stanje obuhvatne zone, potom je sastavljen plan i određena metodologija izrade replike mozaika za površinu od oko 12 m². Radionički je napravljen prvi dio replike, izradom kockica od prirodnog kamena lokalnog podrijetla, sličnih karakteristika kao kod izvorno upotrijebljenog materijala. Trebalo je oko dvjesto tisuća ručno napravljenih kockica za izradu 18 ulomaka mozaika prema zadanoj shemi. Navedeni ulomci mozaika potom su pripremljeni za postavljanje *in situ*. Postavljanje je izvedeno na već pripremljenu podlogu, a tijekom rada trebalo je slijediti zadanu likovnu shemu, uskladiti visinsku razliku između izvornih mozaika i ulomaka te usmjeriti pad teselata prema otvoru za odvodnju oborinskih voda.

Nakon što je postignuta kompatibilnost između ulomaka i podloge, izveden je retuš između spojeva ulomaka, popunjavanje sljubnica i impregnacija površina. Usporedno s izradom rekonstrukcije mozaika izvedeno je i redovito održavanje nalazišta: konsolidiranje i povezivanje izvornog i rekonstruiranog mozaika žbukom, a potom i konsolidacijski radovi na mozaiku koji je pronađen uz vrata prizemne prostorije Etnografskog muzeja. Novopronađeni mozaik dio je kontinuiranog slijeda mozaične dekoracije koja je nekoć ukrašavala antički trijem.

Nakon višegodišnjih radova na tom kulturnom dobru, stručni tim Hrvatskog restauratorskog zavoda je na osnovi provedenih zaštitnih radova s ciljem opstanka vrijedne antičke cjeline zaključio da je potrebna izrada rekonstrukcije mozaika u pješačkoj zoni ulice i postavljanje zaštitne nadstrešnice kao još jedan vid preventivne zaštite. Stručna reakcija na prijedloge Hrvatskog restauratorskog zavoda nije izostala i tijekom 2020. godine uz financijsku potporu Grada Splita i uz odobrenja Ministarstva kulture i medija RH izvedena je rekonstrukcija pješačke zone Arhiđakonove ulice s novim slojem teselata.

Sadašnji izgled mozaičnog sklopa u Arhiđakonovoj ulici sadrži vrijedne kulturno-povijesne podatke iz vremena Dioklecijanove vladavine te ocrta obrise vremena u kojem je nastao i trajao, a njegova rekonstrukcija omogućila je javnosti lakše sagledavanje jednog segmenta antičkoga arhitektonskog sklopa, kao i estetski doživljaj zaokružene prezentacije mozaične dekoracije.

Split, Dioklecijanova palača, Arhiđakonova ulica, mozaici. Stanje nakon radova. Snimka: P. Gamulin, 2020.

U prirodno zaklonjenoj uvali otoka Visa osnovali su u 4. stoljeću pr. n. e. sirakuški Grci πόλις Ἴσσα, jedan od najstarijih gradova na istočnoj jadranskoj obali. Nakon stoljeća samostalnosti, Issa je 47. godine pr. n. e. postala dio Rimskog Carstva. Ostaci toga utvrđenog grada i danas su vidljivi na južnim padinama Gradine.

Isejske terme, jedan od važnijih sadržaja antičkoga grada, smještene su u neposrednoj blizini luke. Uz uobičajenu funkciju održavanja higijene, imale su i društveno-socijalnu ulogu. Iako građene i pregrađivane kroz stoljeća, dobro su sačuvane dekoracije (mozaici i freske) za koje se pretpostavlja da ih se može datirati u kraj 1., tj. početak 2. stoljeća.

Viške terme bile su predmet istraživanja još tijekom 19. stoljeća, kad ih je opisao Šime Ljubić. Sve do Drugog svjetskog rata ostaci zidova sezali su i do dva metra u visinu. Prostor termi u to je vrijeme služio kao radionica za popravak vozila, a znatno je porušen pri povlačenju savezničkih snaga.

Zaštitni radovi na arhitekturi termi i mozaicima slijedili su arheološka istraživanja od 1957. godine. Prvi opsežniji konzervatorsko-restauratorski radovi izvedeni su nakon istraživanja 1961. i 1963. godine, koje je proveo Branimir Gabričević (Arheološki muzej u Splitu). Radovima je obuhvaćeno podizanje mozaika u frigidariju, što je omogućilo daljnje arheološko istraživanje. Mozaik je nakon radova u segmentima vraćen na postavljenu betonsku podlogu.

Danas je potpuno arheološki istražen istočni dio sklopa ukrašen podnim mozaicima, koji se ističu veličinom i stupnjem očuvanosti. Gotovo sve prostorije termi bile su ukrašene mozaicima (oko 270 m²).

Sačuvani su mozaici u ulaznim prostorijama, frigidariju i tepidariju. Jednostavni geometrijski oblici primjer su ranorimskog mozaičnog stvaralaštva istočne jadranske obale. Poveznica sa starijim helenističkim uzorima je prikaz dvaju parova dupina, koji su ujedno i jedini (sačuvani) figuralni prikaz.

Odsjek za zidno slikarstvo, mozaike i štuko Restauratorskog odjela Split Hrvatskog restauratorskog zavoda počeo je sa sustavnim konzervatorsko-restauratorskim radovima na viškim mozaicima 1999. godine.

Dosad je mozaik istražen i dokumentiran te je provedeno čišćenje i konsolidiranje te reintegriranje i rekonstrukcija mozaika i žbuke podnice. Na mjestima na kojima je to bilo nužno radi obnove podloge, mozaici su u segmentima podignuti te nakon radova vraćeni na izvorno mjesto.

Prezentirano na otvorenom, nalazište je dugoročno izloženo kiši, vjetru, insolaciji, naglim izmjenama temperature i prisutnosti soli. Takvo okruženje potiče razvoj vegetacije, mikroorganizama, algi i mahovine. Svi ti čimbenici uzrokovali su znatnu degradaciju i različita oštećenja.

S ciljem trajne zaštite nalazišta, u tijeku je praćenje svih uvjeta te će se u skladu s prikupljenim rezultatima pripremiti projekt prezentiranja. Usporedno će biti potrebno dovršiti arheološka istraživanja zapadnog dijela termi i izvesti konzervatorsko-restauratorske radove te uspostaviti režim redovitog održavanja uz postavljanje zaštitne konstrukcije.

Do izvođenja tih radova, radi sprečavanja propadanja mozaika i prethodno izvedenih konzervatorsko-restauratorskih radova, nalazište je privremeno tamponski zaštićeno. Privremeni zaštitni sloj osigurat će povoljnije uvjete očuvanja do dovršetka strategije održavanja i zaštite s cjelovitim prezentacijskim rješenjem nalazišta.

Otok Vis, Vis, rimske terme, mozaici. Stanje prije i nakon radova. Snimke: A. Gluhan, 2019. i I. Marinković, 2020.

Split, Dioklecijanova palača, Arhidakonova ulica. Grafički predložak za rekonstrukciju mozaika.
Izrada: J. Borozan, A. Gluhan, I. Jerković i M. Kiršić, 2020.

Odjel za štuko

Na Odjelu za štuko u 2019. godini bilo je zaposleno 11 djelatnika koji obavljaju specijalizirane konzervatorsko-restauratorske radove na štukoukrasima u interijerima te na pročeljima sakralnih i profanih građevina. Prema potrebi, u opsežnijim radovima sudjeluju i vanjski suradnici s višegodišnjim iskustvom u restauratorskoj praksi.

Djelatnost Odjela obuhvaća dokumentiranje, konzervatorsko-restauratorska istraživanja i utvrđivanje vrsta, uzroka i opsega oštećenja, izradu prijedloga konzervatorsko-restauratorskih radova s tehnološkom, terminskom i financijskom razradom te, na temelju toga, i provedbu planiranih radova. Specifične skupine radnji u sklopu konzervatorsko-restauratorskih radova na štukaturi, ovisno o vrsti oštećenja, su sljedeće: uklanjanje naknadnih slojeva naliča s izvornoga sloja, ekstrakcija i neutralizacija štetnih soli, učvršćivanje i injektiranje odvojenih i labilnih dijelova žbuke sa štukaturom, zatvaranje pukotina i mehaničkih površinskih oštećenja, rekonstrukcija i modeliranje nedostajućih detalja štukature (ornamentike, figuralnih motiva, profilacija) primjenom tradicionalne tehnologije i materijala te integracija i retuš završne likovne obrade štukature, obično oslika i pozlate.

Tijekom 2020. godine djelatnici Odjela proveli su radove na pet programa koje financira Ministarstvo kulture i medija RH te na jednom programu vanjskih investitora.

Zbog nemogućnosti provedbe programa Roč, župna crkva sv. Bartola – štuko, nakon inicijalnih dogovora o početku radova, kad je izrađena i detaljna fotodokumentacija, osigurana sredstva preraspodijeljena su na druge programske aktivnosti Zavoda prema protokolu.

Djelatnici Odjela za štuko tijekom 2020. godine sudjelovali su kao članovi stručnih timova i u provedbi programa drugih odjela Zavoda, od kojih se mogu istaknuti složeni i opsežni radovi na štukodekoraciji interijera upravne zgrade bivše Tvornice „Rikard Benčić“ u Rijeci. Na pojedinim kulturnim dobrima u Zagrebu djelatnici Odjela obavili su preventivnu zaštitu štukature nakon oštećenja uzrokovanih potresom u ožujku 2020. godine.

Na oltarima župne crkve sv. Ilije proroka u Lipniku, izvedenima u tehnici štukomramora, nastavljani su konzervatorsko-restauratorski radovi. Na bočnom oltaru Blažene Djevice Marije Pomoćnice kršćana iz 1775. godine nastavilo se s dočišćavanjem arhitekture oltara i kiparskim rekonstrukcijama na mjestima većih i manjih oštećenja prema sačuvanim elementima na nasuprotnom oltaru sv. Izidora te na temelju starih fotografija. Elementi oltara pripremljeni su za slikarski retuš i pozlatu, što je predviđeno za izvedbu tijekom 2021. godine.

Tijekom 2020. godine počelo se s provođenjem konzervatorsko-restauratorskih radova na štukaturi svoda nekadašnje knjižnice bivšega pavlinskog samostana i župne crkve Bezgrešnoga začeca Blažene Djevice Marije u Lepoglavi. Provedena konzervatorsko-restauratorska istraživanja i laboratorijska ispitivanja opovrgla su uvriježenu pretpostavku da su površina svoda i štukodekoracija zaprljani čađom; fini sloj lazurnog sivog naliča kojim je na istaknutim zaobljenim dijelovima dekoracije tonskim prijelazima istaknut njezin plasticitet, izvorni je slikani sloj svoda i ukrasa. Nakon provedenih proba čišćenja, s većih dijelova površine svoda i luneta, skalpelima i mekim kistovima (koji ne oštećuju površinu slikanoga sloja) uklonjeni su debeli slojevi prljavštine. Na dijelovima svoda na kojima je nedostajala žbuka sa štukodekoracijom i dijelom oslikanoga prizora, te je bila vidljiva kamena građa zida, prežbukana su oštećenja slojem podložne i završne vapnene žbuke. Zatvorene su velike pukotine, rekonstruiran nedostajući dio okvira slikanoga prizora te su iscrtani položaji i detalji štukodekoracije koja će se kiparski rekonstruirati u sljedećoj fazi radova. Manji dio štukodekoracije kiparski je rekonstruiran.

Lepoglava, bivši pavlinski samostan i crkva Bezgrešnoga začeca Blažene Djevice Marije, knjižnica, zapadna luneta. Detalj prije i tijekom radova. Snimke: J. Kliska, 2018. i I. Marinković, 2020.

U sklopu programa radova na četiri oltara izvedena u tehnici štuka u bočnim kapelama crkve sv. Nikole u Pazinu, počeli su konzervatorsko-restauratorski radovi na oltaru Sv. Križa. Provedena su dodatna sondiranja atike te su izvedeni radovi učvršćivanja labilnih i odvojenih dijelova stupova, pilastara, vijenaca i ostalih elemenata oltara. Dijelovi nestručnih intervencija iz starijih razdoblja su uklonjeni, kao i naknadni žbukani i slikani slojevi koji su prekrivali izvornu decentno oslikanu marmorizaciju. Skulpture sv. Marije i sv. Magdalene također izvedene u štuku, demontirane su s bočnih dijelova retabla i prenesene u zagrebačku radionicu, kao i metalna rešetka koja zatvara nišu s Kristovim grobom i motivima *Arma Christi*. Nakon dovršetka radova u radionici, demontirani elementi ponovno će se montirati na izvorni položaj.

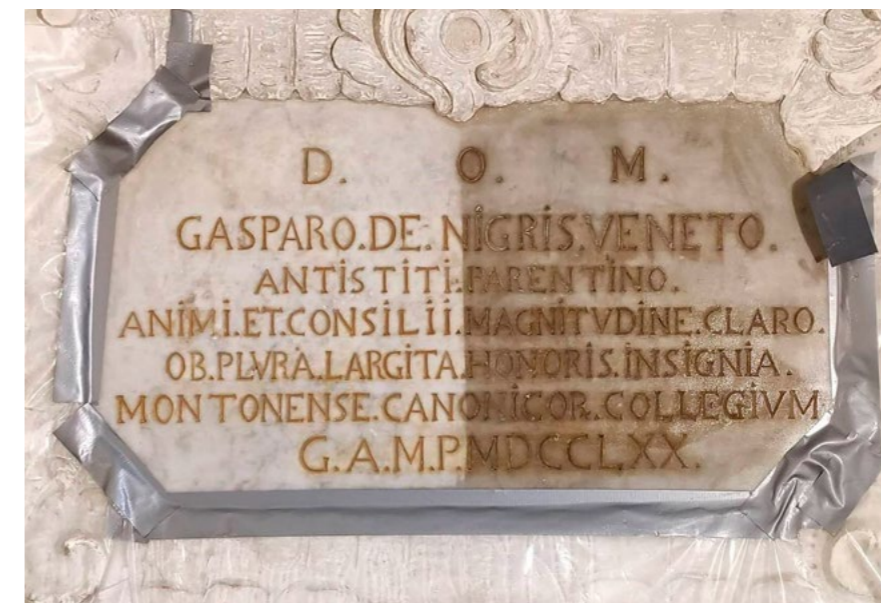

Pazin, župna crkva sv. Nikole, oltar Sv. Križa, menza oltara, detalj. Stanje tijekom i nakon radova. Snimke: Z. Orčić, 2020.

U riznici katedrale Uznesenja Marijina u Dubrovniku nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na pozlaćenom mobilijaru oplata sjevernoga i istočnoga zida do visine 2,5 m te je izveden dio radova na relikvijaru br. XXXIV. Radovi izvedeni na oplati sjevernoga zida obuhvatili su profilirani okvir oko ulaznih vrata, velike volute i girlande uz vrata, donje dijelove ugaonih polica za relikvije i girlandi uz njih, kao i oslikane plohe na ravnim dijelovima oplata. Radovi na oplati istočnoga zida izvedeni su na središnjoj polici za relikvije i na pripadajućim profilacijama. Na relikvijaru br. XXXIV koji ima oblik rezbarene i pozlaćene škrinje, izvedeni su pripremni konzervatorsko-restauratorski radovi koji su uključili dokumentiranje karakterističnih oštećenja, uklanjanje nečistoće, mjestimičnih preslika i slojeva potamnjenih lakova, učvršćivanje konstrukcije i konsolidaciju drva, zatvaranje pukotina i površinskih mehaničkih oštećenja te rekonstrukciju nedostajućih detalja ukrasnih elemenata rezbarenjem. Završetak radova na relikvijaru, kao i na cijeloj riznici i njezinoj opremi, predviđen je za 2021. godinu.

Sredstvima ostalih investitora u 2020. godini nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na štukaturi sjeverne sakristije župne crkve sv. Stjepana Prvomučenika u Motovunu.

Sjevernu sakristiju župne crkve u Motovunu krase vrijedan ciklus barokne štukature koja se proteže na tri zida prostorije. Konzervatorsko-restauratorski radovi provedeni tijekom 2020. godine uključili su potpuno uklanjanje svih ostataka slojeva naknadnih naliča sa svih triju zidova. S obzirom na to da su se pri čišćenju dijelovi štukature počeli odvajati od podloge, podlijepljeni su, kako ne bi došlo do daljnjih oštećenja. Istovremeno se provodilo injektiranje odignutih dijelova žbuke odvojene od zidanoga nosioca. Zatvorene su pukotine i mikropukotine te sanirana ostala mehanička oštećenja, a kiparski su rekonstruirani nedostajući detalji štukature. Tijekom 2020. godine vraćen je na izvorno mjesto dio štukature i podloge strapiran s južnoga zida pri postavljanju električne instalacije. Nakon što je fragment vraćen na izvorno mjesto, očišćen je od slojeva naknadnih naliča te su rekonstruirani nedostajući detalji. Također su provedeni konzervatorsko-restauratorski radovi na dijelovima sjevernoga zida koji je bio nedostupan prije demontaže sakristijskog ormara. Dvije mramorne ploče s natpisima na zapadnom i sjevernom zidu sakristije očišćene su od slojeva nečistoća, grafitnih šara te mrlja od bronce nastalih pri pozlaćivanju slova natpisa. Čišćenje je provedeno i na kamenom umivaoniku na sjevernom zidu. Pozlaćena su slova ploče na zapadnom zidu te grb u zabatu umivaonika. Sve su ožbukane površine pripremljene za retuš slikanih slojeva.

Motovun, župna crkva sv. Stjepana Prvomučenika, sjeverna sakristija. Kamena ploča s natpisom na zapadnom zidu tijekom radova. Snimka: A. Grabčanović, 2020.

Dubrovnik, katedrala Uznesenja Marijina, riznica, relikvijar svetaca (inv. br. N: CXXXIX), detalj. Stanje tijekom radova. Snimka: Lj. Gamulin, 2020.

Odjel za kamenu plastiku

Na Odjelu za kamenu plastiku Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu zaposleno je šest stručnih djelatnika na neodređeno vrijeme.

Odjel za kamenu plastiku svake godine na području cijele države provodi najzahtjevnije konzervatorsko-restauratorske zahvate na kulturnim dobrima. Pritom se provode konzervatorsko-restauratorska istraživanja, odnosno analize zatečenog stanja i oštećenja kamene plastike, izrađuju se elaborati i troškovnici, daju se stručna mišljenja i smjernice za izvođenje radova i dr.

U sklopu konzervatorsko-restauratorskih radova (u radionici Odjela, ali i na terenu) primjenjuju se brojne metode i tehnike: od čišćenja kamena (vodom pod kontroliranim tlakom, vodenom parom, mehaničkim čišćenjem, čišćenjem kemijskim sredstvima, mikropjeskarenjem, čišćenjem laserom i dr.), ekstrakcije ili stabilizacije štetnih vodotopljivih soli u kamenu, konsolidacije kamena kemijskim sredstvima, klesanja i ugradnje kamenih elemenata, domodeliranja nedostajućih formi, izrade kalupa (negativa) i odljeva faksimila u umjetnom kamenu, do izrade kiparskih rekonstrukcija, završnog kiparskog retuša, tonskog ujednačavanja i dr.

Tijekom 2020. godine konzervatorsko-restauratorski radovi, financirani sredstvima Ministarstva kulture i medija RH, na različitim elementima kamene plastike izvedeni su na šest programa: o. Krk, o. Košljun, Franjevački samostan s crkvom Navještenja Marijina; Požega, kužni pil Sv. Trojstva; Rovinj, župna crkva sv. Jurja i sv. Eufemije; Topusko, ostaci cistercijske opatije; Vukovar, franjevački samostan i crkva sv. Filipa i Jakova, te Zadar, crkva sv. Krševana. Također su 2020. godine izvedeni radovi na više objekata u suradnji s drugim odjelima ili službama Zavoda.

Usporedno s navedenim radovima, Odjel za kamenu plastiku radio je i na programima koje su financirali vanjski investitori.

Od zahtjevnijih konzervatorsko-restauratorskih radova izvedenih 2020. godine valja spomenuti radove na kipu sv. Ivana Nepomuka iz franjevačkog samostana u Vukovaru i dovršene radove na glavnom portalu crkve sv. Krševana u Zadru.

U cjelini franjevačkog samostana i crkve sv. Filipa i Jakova u Vukovaru nalazi se i barokni kamenu kip sv. Ivana Nepomuka, teško oštećen u Domovinskom ratu tijekom razaranja Vukovara.

Vukovarski kip sv. Ivana Nepomuka postavljen je na stari most na rijeci Vuki 1749. godine, a nabavljen je godinu prije, kad je počela gradnja kapele istoimenog titulara u vrtu franjevačkoga samostana. S izvornog mjesta kip je uklonjen 1883. godine te je postavljen na postament iza spomenute kapele u parku samostana. Kip sveca zaštitnika od poplava i čuvara ispovjedne tajne izrađen je od kamena pješčenjaka, a prikazan je prema ustaljenom ikonografskom običaju, no nema bired na glavi. Desna ruka prislonjena mu je na prsa, a lijevom pridržava raspelo koje je gornjim dijelom naslonjeno na svečevo rame. Blagi pokret ostvaren je isticanjem lijeve noge u prostor, što uzrokuje nabiranje i zamahivanje reverende preko stopala. Svečeva glava nagnuta je ulijevo prema raspelu. Postament na kojemu je nekad stajao kip klesan je u obliku dijamanta, dekoriranog sa svih strana u dubokom reljefu. Zbog oštećenja kamene plastike postamenta, dekoracija je slabo vidljiva, ali su jasni školjkasti motivi na kraćim stranicama i kartuše s volutama na dužim stranicama. Na prednjoj strani u kartuši je uklesan nepoznati motiv koji je zbog lošeg stanja nečitljiv.

Radovima u 2020. godini obuhvaćena je izrada dokumentacije postojećeg stanja, arhivska i povijesno-umjetnička istraživanja, laboratorijske analize te konzervatorsko-restauratorska istraživanja, nakon čega su nastavljeni konzervatorsko-restauratorski radovi na kamenim elementima originalnog kipa.

Vukovar, kip sv. Ivana Nepomuka. Izvor: arhiva franjevačkog samostana u Vukovaru

Vukovar, kip sv. Ivana Nepomuka. Gipsana rekonstrukcija. Snimka: I. Marinković 2020.

Nakon dopreme skulpture i postamenta na Odjel, radovi su počeli ekstrakcijom, odnosno stabilizacijom štetnih vodotopljivih soli te mehaničkim čišćenjem od naslaga biološkog obraštaja, tamnih kora (skrame) i neadekvatnih materijala.

Usljedilo je čišćenje kemijskim sredstvima, nakon čega je kamen ispran vodenom parom pod kontroliranim tlakom. Na svim teže oštećenim dijelovima kamene plastike provedeno je injektiranje pukotina te spajanje odvojenih dijelova u cjelinu, uz učvršćivanje trnovima od nehrđajućeg čelika prema potrebi.

Nedostajuće forme kamene plastike domodelirane su u masi umjetnog kamena te obrađene ručnim alatom radi ujednačavanja s površinom izvornika. Usljedilo je tonsko ujednačavanje slikarskim pigmentima u odgovarajućem otapalu. Izrađen je gumeno-gipsani kalup za lijevanje gipsanog modela kipa, a nakon izrade i spajanja kalupa počelo se s procesom lijevanja modela. Prema prikupljenoj arhivskoj građi, pisanoj dokumentaciji i fotodokumentaciji te temeljem komparativnih primjera obavljen je završni kiparski retuš na modelu, odnosno radovi cjelovite rekonstrukcije kipa, čime je dovršena priprema za izradu faksimila kipa u umjetnom kamenu.

Zadar, crkva sv. Krševana, glavni portal. Stanje prije i nakon radova. Snimke: J. Kliska, 2018. i 2020.

Sveti Krševan u Zadru najstarija je benediktinska opatija u Hrvatskoj. Prvi se put spominje u oporuci priora Andrije iz 918. godine. Tijekom 10. stoljeća samostan je propao, pa se godinom osnutka smatra 986., kad je zadarski prior Majo dopustio da se uz crkvu sv. Krševana podigne novi samostan. Obnovljena je crkva, oblikovana kao trobrodnu baziliku, 1175. godine posvetio prvi zadarski nadbiskup Lampridije.

U unutrašnjosti kamenog korpusa crkve, izuzetno važnog primjera romaničke umjetnosti u Dalmaciji, ističe se glavni oltar, koji je između 1672. i 1701. godine u baroknom slogu izradio mletački altarisat Girolamo Garzotti sa sinovima. Mramorni kipovi zadarskih svetaca zaštitnika dovršeni su 1728. godine i djelo su mletačkog kipara Alvisea Tagliapietra. Uz sjeverni i južni zid crkve nalaze se još četiri barokna mramorna oltara.

Prve konzervatorsko-restauratorske radove proveo je još početkom 20. stoljeća Ćiril Metod Iveković. Radovi su nastavljeni sedamdesetih godina te ponovo na samom početku 21. stoljeća.

Hrvatski restauratorski zavod uključio se u radove na tom nepokretnom kulturnom dobru radovima na freskama u apsidama te izradom konzervatorsko-restauratorskog elaborata obnove interijera. Radovi su počeli 2017. godine te su do danas provedena konzervatorsko-restauratorska istraživanja i izrada dokumentacije; izvedeno je čišćenje i konsolidacija kamene plastike u unutrašnjosti te na portalu glavnog ulaza crkve.

U 2020. godini na dekorativnim i skulpturalnim elementima te na natpisu u luneti portala izvedeni su radovi rekonstrukcije nedostajućih formi, kiparskog i slikarskog retuša te zaštita kemijskim sredstvima, kojima je dovršeno prezentiranje.

Za 2021. godinu planirani su konzervatorsko-restauratorski radovi kiparske rekonstrukcije nedostajućih formi kamene plastike arkada između lađa. Ovisno o planiranoj novoj namjeni, u dogovoru s korisnikom i nadležnim konzervatorskim odjelom u Zadru, nastavak programa uključivat će konzervatorsko-restauratorske radove na mramornim oltarima i dijelovima kamene plastike odloženima u unutrašnjosti crkve.

Odsjek za kamenu plastiku (Restauratorski odjel Split, Služba za odjele izvan Zagreba 2)

U sklopu programa koje financira Ministarstvo kulture i medija RH, šest stručnih djelatnika na Odsjeku za kamenu plastiku u Splitu tijekom 2020. godine realiziralo je pet programa zaštitnih radova sredstvima Ministarstva kulture i medija RH. Program Dubrovnik, Orlandov stup bio je sufinanciran sredstvima Zavoda za obnovu Dubrovnika. Sredstvima ostalih investitora dodatno je financiran i program Split, Dioklecijanova palača, Zapadna vrata i crkva Gospe od Zvonika.

Na Orlandovu stupu nastavljen je monitoring stanja, započet 2019. godine. Tijekom 2020. godine održan je sastanak ekspertnog tima, s ciljem određivanja daljnjeg pristupa problematici postojećih oštećenja. Sastanak su održali predstavnici Ministarstva kulture i medija RH, Hrvatskog restauratorskog zavoda, Zavoda za obnovu Dubrovnika i ICCROM-a (*Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property*). Prema navedenim smjernicama preoblikovana je postojeća skela. Dopuna dosadašnjeg monitoringa i mjerenje dinamičkih parametara provedeni su u suradnji s Građevinskim fakultetom i Fakultetom elektronike i računarstva u Zagrebu.

Valja spomenuti i radove u kapeli blaženog Ivana Trogiranina katedrale sv. Lovre u Trogiru, gdje su završeni konzervatorsko-restauratorski radovi stabilizacije degradirane površine kamena, uz dopunu arhitektonske dokumentacije.

U crkvi sv. Martina u Bobovišćima na otoku Braču na polikromiranom kamenom reljefu s prikazom sv. Martina, koji se pripisuje radionici Nikole Firentinca, obavljena su konzervatorsko-restauratorska istraživanja i izrađena je prateća dokumentacija. Nakon interpretacije rezultata provedenih laboratorijskih analiza izvedeno je suho i mokro preliminarno čišćenje reljefa te stabilizacija polikromije i pozlate. Također je završena stabilizacija i desalinizacija reljefa s prikazom kraljice Elizabete i sv. Šimuna iz Narodnog muzeja Zadar.

Zadar, Narodni muzej, kameni reljef s prikazom kraljice Elizabete i sv. Šimuna. Stanje tijekom radova. Snimka: N. Lešina, 2020.

Važan dio djelatnosti Odsjeka u 2020. godini su konzervatorsko-restauratorski radovi na kamenoj plastici katedrale sv. Jakova u Šibeniku, provedeni u sklopu djelatnosti Odjela za graditeljsko naslijeđe.

Među programima zaštitnih radova Odsjeka u 2020. godini treba istaknuti nastavak radova na Zapadnim (Željeznim) vratima Dioklecijanove palače u Splitu i crkvi Gospe od Zvonika.

Dioklecijanova palača u Splitu jedan je od najvažnijih kasnoantičkih spomenika u svijetu. Zbog povijesnog konteksta njezina nastanka te stanja očuvanosti i istraženosti, palača je 1979. godine uvrštena na UNESCO-ov Popis svjetske baštine.

Zapadna (Željezna) vrata Dioklecijanove palače jedan su od triju kopnenih ulaza u palaču. U srednjem vijeku postala su glavna komunikacijska os stare gradske jezgre i novoga svjetovnog središta. Danas sa starom Gradskom vijećnicom, romaničkom kulom sa satom te palačama Nakić, Karepić, Cambi i Ciprijanis čini složenu prostorno-urbanističku cjelinu Narodnoga trga (Pjace).

Arhitektonskim sklopom Zapadnih vrata obuhvaćen je njezin izvorni antički sloj (vrata s obrambenim prostorom, tj. propugnakulom) i ranosrednjovjekovna crkva Gospe od Zvonika, poslije posvećena sv. Teodoru, koja se nalazi u nekadašnjem stražarskom hodniku. Potkraj 11. stoljeća prostor je adaptiran te je sagrađen zvonik. Crkva je i sljedećih stoljeća nekoliko puta preoblikovana, a današnji izgled dobila je u 18. stoljeću.

Split, Dioklecijanova palača, Zapadna vrata i crkva Gospe od Zvonika. Snimka: I. Marinković, 2020.

Split, Dioklecijanova palača, Zapadna vrata i crkva Gospe od Zvonika. Stanje prije i nakon radova. Snimke: J. Kliska, 2019. i P. Gamulin, 2020.

Hrvatski restauratorski zavod od 2013. godine provodi radove na tom arhitektonskom sklopu. Dosad je izrađena cjelovita arhitektonska snimka postojećega stanja, provedena su povijesna, arhivska i konzervatorska istraživanja te parcijalna građevinska sanacija i konzervatorsko-restauratorski radovi.

Na crkvi su provedeni radovi građevinske sanacije (izmjena krovništva, međukatne konstrukcije sakristije i kora). Na zapadnoj, sjevernoj i istočnoj strani fasade crkve, u zoni ispod oluka preventivno su zaštićene srednjovjekovne freske. U unutrašnjosti je pregledan i pohranjen pokretni inventar te su provedena cjelovita istraživanja. Tijekom tih radova valorizirani su, strapirani i pohranjeni zidni oslici splitskoga slikara Mate Menegella Rodića iz 1932. godine, s motivima hrvatske povijesti, koji će biti muzejski prezentirani.

Nakon što je zvonik istražen, počela je njegova konstruktivna sanacija i konzervatorsko-restauratorski radovi na srednjovjekovnoj žbuci te je potpuno izvedena izmjena pokrova.

Na sjevernom zidu propugnakula provedeno je čišćenje i prezentiranje zazidane srednjovjekovne niše. Pronađena je kamena skulptura ruku koje drže krunu, koja je restaurirana i vraćena na izvornu poziciju. Nadalje, na obližnjoj fasadi palače Cambi pronadna je antička dvostruka herma. S obzirom na činjenicu da unutar Dioklecijanove palače nije pronadeno mnogo antičkih skulptura, to je izuzetno važan nalaz za poznavanje njezina uređenja. Herma je restaurirana te će biti muzejski prezentirana.

Cilj navedenih sveobuhvatnih radova je prijeko potrebnim, minimalnim intervencijama revitalizirati sklop Zapadnih vrata i crkve Gospe od Zvonika te tako poboljšati stanje te iznimno prometne zone stare gradske jezgre.

Split, Dioklecijanova palača, Zapadna vrata i crkva Gospe od Zvonika, propugnakul, sjeverni zid. Stanje prije i nakon radova. Snimke: J. Kliska, 2014. i P. Gamulin, 2019.

Također je nastavljen opsežan program istraživanja i sustavne obnove šibenskih portala profanih i sakralnih objekata. Provedena su istraživanja zatečenog stanja te konzervatorsko-restauratorski radovi na portalu palače Galbiani-Šižgorić i portalu crkve sv. Antuna opata (nekadašnje crkve sv. Krševana). Radovi su bili usmjereni na čišćenje površine kamena, pri čemu su, ovisno o stupnju i vrsti onečišćenja, primijenjene različite metode i alati. Izvedene su i rekonstrukcije oštećenih elemenata kiparske dekoracije, temeljene na raspoloživim povijesno-umjetničkim podlogama.

Šibenik, portal palače Galbiani-Šižgorić. Stanje prije i nakon radova. Snimke: P. Gamulin, 2020.

Dubrovnik, Orlandov stup. Arhitektonska snimka postojećeg stanja. Izrada: Vektra, 2018.

POKRETNNA KULTURNA BAŠTINA

Zavod provodi različite oblike fizičke zaštite i očuvanja pokretnih kulturnih dobara, u širokom rasponu od preventivnog djelovanja do najzahtjevnijih interdisciplinarnih istraživanja i konzervatorskih radova na ugroženim i oštećenim pokretnim kulturnim dobrima. Radovi na takvim dobrima provode se u Službi za pokretnu baštinu sa sjedištem u Zagrebu te službama za odjele izvan Zagreba 1 i 2. Kako bi radovi na pokretnoj baštini zadovoljili načela i standarde suvremene konzervatorsko-restauratorske djelatnosti, Služba za pokretnu baštinu te Službe za odjele izvan Zagreba 1 i 2 blisko surađuju s Fotolaboratorijem i Prirodoslovnim laboratorijem, a prema potrebi i s drugim službama Zavoda.

Konzervatorsko-restauratorski radovi izvode se na umjetninama i predmetima umjetničkog obrta, važnim za povijest i likovnu kulturu Republike Hrvatske, kao i za europsku kulturnu baštinu. Na svakom se umjetničkom predmetu prije početka zaštitnih radova provode interdisciplinarna istraživanja različitog opsega, na temelju kojih se odlučuje o pristupu i metodologiji rada. Radovi su uvijek popraćeni pisanom, fotografskom i grafičkom dokumentacijom, koja se vodi prema suvremenim stručnim standardima.

U Službi je tijekom 2020. godine prema Ugovoru o osiguranju sredstava za rad bila planirana realizacija 159 programa na pokretnoj kulturnoj baštini. Zbog nemogućnosti provedbe planiranih aktivnosti, deset programa je privremeno stavljeno u status mirovanja. Osigurana sredstva za te programe preraspodijeljena su na ostale programske aktivnosti koje u predložene i usvojene na sjednicama Upravnog vijeća zavoda. Programima je bilo obuhvaćeno 298 umjetnina i predmeta umjetničkog obrta, među kojima su slike različitih dimenzija na platnenom i drvenom nosiocu, rezbareni polikromirani i pozlačeni drveni predmeti, rezbareni, politirani, intarzirani i pozlačeni namještaj, predmeti od tekstila, papira, kože i metala. Uspješnom suradnjom s lokalnim zajednicama i naručiteljima omogućeno je (su)financiranje četiriju programa konzervatorsko-restauratorskih radova na pokretnoj baštini. Rad na programima podrazumijeva zaštitu i očuvanje pokretnih kulturnih dobara; od preventivnog djelovanja do najzahtjevnijih interdisciplinarnih istraživanja i konzervatorskih radova na ugroženim i oštećenim pokretnim kulturnim dobrima.

Na brojnim lokalitetima u svim regijama Hrvatske realizirani su radovi hitnih intervencija te pregledi uvjeta i stanja umjetnina i predmeta prema iskazanim potrebama vlasnika i nadležnih konzervatorskih odjela. Suradnja s konzervatorskim odjelima nastavljena je i u programu stručnog nadzora.

Služba za pokretnu baštinu

U Službi za pokretnu baštinu sa sjedištem u Zagrebu djeluje pet organizacijskih jedinica: Odjel za drvenu polikromiranu skulpturu, Odjel za štafelajno slikarstvo, Odjel za tekstil, papir i kožu, Odjel za namještaj i drvene konstrukcije te Odsjek za konzervatorsku dokumentaciju pokretne baštine.

Na Odsjeku za konzervatorsku dokumentaciju pokretne baštine zaposleno je sedam djelatnika. U 2020. godini djelatnici su na 72 programa zaštite i očuvanja pokretnih kulturnih dobara Službe za pokretnu baštinu izradili cjelovitu stručnu dokumentaciju (konzervatorskim istraživanjima obuhvaćeno je prikupljanje i obrada referentne literature, arhivska istraživanja, analiza konzervatorsko-restauratorskih elaborata prije izvedenih radova, prikupljanje postojeće dokumentacije te istraživanja na terenu; za dio umjetnina analiziraju se i snimke infracrvene reflektografije, ultraljubičaste fluorescencije i rendgenogrami).

Na zahtjev konzervatorskih odjela Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture i medija RH, suradnjom djelatnika iz svih odjela Službe, u 2020. godini realizirani su brojni programi hitnih intervencija. Među njima valja

izdvojiti hitne evakuacije i pohranu drvenog inventara iz više objekata stradalih u potresu 22. ožujka 2020. godine, od kojih su najzahtjevnije bile demontaže i evakuacije drvenih oltara iz župne crkve sv. Franje Ksaverskog i dijelova oltara iz kapele sv. Mihalja u Vugrovcu Donjem, zatim evakuacije drvenog inventara iz župne crkve Pohoda Blažene Djevice Marije u Čučerju te demontaže i evakuacije oštećene kaljeve peći iz Dvorane „Ban Jelačić“ u Banskim dvorima u Zagrebu.

Odjel za drvenu polikromiranu skulpturu

Odjel za drvenu polikromiranu skulpturu u Zagrebu podijeljen je na tri odsjeka, u kojima je zaposlen 21 stručni djelatnik. U 2020. godini sredstvima osnivača realizirani su radovi na 25 programa zaštite i očuvanja pokretnih kulturnih dobara (ukupno 27 umjetnina), a jedan je program sufinanciran i sredstvima lokalne zajednice.

Dovršeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na skulpturama i dekorativnim elementima oltara sv. Josipa iz franjevačke crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Samoboru, kojima je privedena kraju višegodišnja obnova cjeline od šest kasnobaroknih bočnih oltara podignutih za franjevačku crkvu između 1734. i 1735. godine. Oltar sv. Josipa pripisan je Dioniziju Hofferu i datiran u 1734. godinu. Konzervatorsko-restauratorski radovi počeli su uklanjanjem prašine i površinske nečistoće, uz učvršćivanje odignutih slojeva osnove i boje. Zbog krhkosti nosioca i slabljenja veziva, uklanjanje preslika izvedeno je uz dodatno podljepljivanje izvornog oslika i konsolidiranje nosioca. Nedostajući dijelovi skulptura rekonstruirani su rezbarijama u lipovini, a manja oštećenja nosioca zapunjena su kitom. Zatim je izveden retuš na mjestima oštećenja izvornog slikanog sloja i rekonstrukcija pozlate, čime je vrijednoj baštini samoborske franjevačke crkve vraćen barokni sjaj.

Samobor, crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije. Snimka: G. Tomljenović, 2020.

Samobor, crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije. Dionizije Hoffer, oltar sv. Josipa (1734.). Stanje nakon radova. Snimka: G. Tomljenović, 2020.

Otok Krk, Baška, župna crkva Presvetog Trojstva. Nepoznati autor, skulptura „Anđeo adorant“, 18. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2017. i 2020.

Otok Krk, Baška, župna crkva Presvetog Trojstva. Nepoznati autor, skulptura „Bogorodica s Djetetom“, 16. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2019. i 2020.

Križ Gornji, kapela Sv. Križa. Stjepan Severin, skulptura „Sv. Katarina“ (1750.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2019. i 2020.

Završeni su radovi na skulpturama „Bogorodica s Djetetom“, „Sv. Sebastijan“ i „Anđeo adorant“ iz župne crkve Presvetog Trojstva u Baški na otoku Krku, iz 16. i 17. stoljeća. Budući da skulpture nisu u funkciji religijskog obreda, u dogovoru s nadležnim konzervatorima odlučeno je da se zaštite i prezentiraju uz minimalnu intervenciju u njihovu povijesnu slojevitost. S obzirom na opseg oštećenja i manjak komparativnog materijala, na skulpturama nisu izrađene drvorezbarske rekonstrukcije nedostajućih dijelova. Nakon radova skulpture su smještene u sakristiju crkve Presvetoga Trojstva, za koju je planirano da se uredi kao izložbeni prostor bogatoga umjetničkog naslijeđa bašćanske župe Presvetoga Trojstva.

Valja istaknuti i dovršetak radova na skulpturi sv. Katarine iz kapele Sv. Križa u Križu Gornjem koja je, uz skulpture sv. Jurja, sv. Lucije, sv. Florijana i sv. Barbare, sve što je preostalo od bočnih oltara sv. Barbare i sv. Jurja koji su u kapelu Sv. Križa u Križu Gornjem postavljeni između 1749. i 1750. godine. Navedene skulpture, izuzev skulpture sv. Barbare, djelo su Stjepana Severina, jednoga od najvažnijih kipara sjeverne Hrvatske.

Otok Rab, Rab, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije. Radionica Mateja Moronzona (?), korska sjedala, južno krilo, detalj (1445.). Stanje prije, tijekom i nakon radova. Snimke: N. Oštarijaš, 2019. i 2020.

Dovršena je i obnova korskih sjedala iz župne crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Rabu. U svetištu negdašnje rapske katedrale podignuta su tijekom prve polovice 15. stoljeća drvena korska sjedala koja su i danas u funkciji. Nasloni i pregrade 32 sjedala bogato su izrezbareni u duhu venecijanske cvjetne gotike. Cjelini pripada još jedna odvojena klupa te biskupovo sjedalo. Naručitelji su bili članovi rapske patricijske obitelji Nimira i Cernotta, čiji su izrezbareni grbovi sačuvani ispod reljefa arkandela Gabrijela i reljefa Bogorodice. Kronogram MCCCCXLV upućuje na godinu dovršetka radova, a monogram MTVS ANT (ili AVT) na majstora koji je klupe izradio. Zbog oblikovnih sličnosti s korskim sjedalima zadarske katedrale, koja su djelo venecijanskoga drvorezbara Mateja Moronzona, klupe se pripisuju njegovu opusu.

Obnova klupa počela je 2018. godine. Pregledom arhivske građe i konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima ustanovljen je proces nastajanja klupa i karakter kasnijih obnova. Izvorna zamisao polikromatora o kontrastu između dijelova klupa oslikanih živim bojama s bojom i teksturom drva, poništena je naknadno nanesenim premazima u smeđim i crnim tonovima. Izvorni oslik danas je očuvan samo u fragmentima, a iznimka su plohe skrivene oku gledatelja.

Oslabljeni konstruktivni dijelovi ojačani su nužnim restauratorskim radovima i stolarskom sanacijom. Pojedini nedostajući dijelovi ukrasnih rezbarija rekonstruirani su tako da su, prema modelima izrađenim u plastelinu, izrađene rekonstrukcije u drvu koje su potom prilagođene konstrukciji klupa, a boja im je usklađena s izvornikom. Biskupovo sjedalo je stolarski sanirano, a nedostajući dio drvenog nosioca na ukasnoj školjci rekonstruiran je u drvu. Izvorni rezbareni fragmenti, naknadno pronađeni u prostoru crkve, prilagođeni su dekorativnom završetku biskupova sjedala te ujednačeni bojom s cjelinom. Na izdvojenoj sjevernoj klupi neadekvatno spojeni otpali i razdvojeni rezbareni dijelovi pregrade demontirani su i vraćeni u pravilan položaj. Četiri rezbarene daščice, koso postavljene iznad naslona visokih sjedala južnog krila i biskupova sjedala, restaurirane su i montirane na pripadajuća mjesta.

Nastavljeni su radovi na većim umjetničkim cjelinama, među kojima se može istaknuti obnova renesansnog glavnog oltara župne crkve sv. Marije Magdalene u Mutvoranu, djelu venecijanskoga kipara Paola Campse i njegove radionice iz 1533. godine. U 2020. godini na oltaru je počela rekonstrukcija temeljnog sloja i oslika na mjestima oštećenja, a radovi su potpuno završeni na skulpturama Bogorodice s Djetetom, sv. Roka, sv. Dionizija, sv. Margarete i na oba vijenca. Provedeni radovi osigurani su sredstvima Ministarstva kulture i medija RH te sredstvima Istarske županije, Općine Marčana i OŠ Marčana.

Otok Rab, Rab, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije. Radionica Mateja Moronzona (?), korska sjedala, južno krilo (1445.). Stanje nakon radova. Snimka: G. Tomljenović, 2020.

Otok Rab, Rab, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije. Radionica Mateja Moronzona (?), korska sjedala, sjeverno krilo (1445.). Stanje nakon radova. Snimka: G. Tomljenović, 2020.

Otok Rab, Rab, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije. Radionica Mateja Moronzona (?), korska sjedala, sjeverno krilo, detalj (1445.). Snimke u vidljivom i blizu-infracrvenom spektru: Lj. Gamulin, 2019.

Odjel za štafelajno slikarstvo

Odjel za štafelajno slikarstvo u Zagrebu čine tri odsjeka, u kojima su 22 stručna djelatnika realizirala radove na 25 programa koje je financiralo Ministarstvo kulture i medija RH te na tri programa financirana sredstvima vanjskih investitora (32 štafelajne slike različitih dimenzija, tehnika i namjene te desetak ukrasnih okvira).

Među slikama sakralnog karaktera konzerviranih i restauriranih u 2020. godini ističe se slika „Krist u limbu“ Alessandra Varotarija Padovanina, uglednoga venecijanskog slikara iz ranog 17. stoljeća, u čijem se slikarstvu prepoznaje utjecaj Tiziana, ali i ranog Tintoretta, Palme mlađeg i Veronesea. Slika je dio ciklusa koji čine četiri platna toga autora, a smješten je na bočne zidove svetišta dubrovačke katedrale Uznesenja Marijina. Platna su izvorno pripadala zbirci Giovannija Alvisea Raspija u Veneciji. „Krist u limbu“ treća je u nizu restauriranih slika te cjeline, čija će obnova biti dovršena 2022. godine radovima na posljednjoj slici u ciklusu.

Radovima na slici „Sv. Ljudevit Tuluški“ završio je višegodišnji program obnove šest slika Valentina Metzingera iz franjevačkog samostana na Trsatu. Najvažniji slovenski slikar iz 18. stoljeća bio je izuzetno produktivan, a njegova je ljubljanska radionica brojnim sakralnim kompozicijama opskrbljivala crkve i samostane u cijeloj Sloveniji te dijeleu Hrvatske. Po narudžbama je prednjačio franjevački red pa Metzingerova djela nalazimo u franjevačkim crkvama u Samoboru, Jastrebarskom, Karlovcu, Mariji Gorici, Virovitici, Rijeci i Bakru.

Provođenje cjelovitih konzervatorsko-restauratorskih radova na većem broju slika na platnenom i drvenom nosiocu iz muzeja u Zagrebu, Osijeku, Rijeci, Varaždinu i Cavtatu svjedoči o nastavku uspješne suradnje na očuvanju predmeta iz muzejskih ustanova. Ističe se šest ulja na platnu Vlaha Bukovca koja su dio stalnog postava Kuće Bukovac u Cavtatu, čija građa predstavlja vrijednu intimističku zbirku, spomen na velikoga slikara hrvatske moderne u njegovu rodnom mjestu. Bukovac je, među inim, bio majstor portreta kojima vjerojatno nikad nećemo doznati konačan broj. Slikao je i alegorije, religijske, povijesne i domoljubne teme te prve eksplicitne aktove u hrvatskom slikarstvu. Konzervirane i restaurirane slike nastajale su od 1885. do 1906. godine, a prikazuju portrete članova obitelji i autoportret. Ranoj praškoj fazi pripada svjetski poznata slika „Glave obitelji (Fantazija)“. Sačuvani ukrasni okviri Bukovčevih slika majstorska su djela umjetničkog obrta koja sa slikama tvore skladnu cjelinu. Sam Bukovac na njima je često slikarski intervenirao, suptilno ih tonirajući raznobojnim lazurama.

Dovršeni su složeni i opsežni radovi na trima slikama Ernsta i Gustava Klimta iz Hrvatskoga narodnog kazališta Ivana pl. Zajca u Rijeci, koje su naročito važne za proučavanje manje poznate, rane faze rada Gustava Klimta, jednoga od najvažnijih umjetnika secesijskog razdoblja. U glavnoj dvorani zgrade HNK-a Ivana pl. Zajca u Rijeci, podignutoj 1884./1885. godine prema projektu bečkoga arhitektonskog ateljea Fellnera i Helmera, postavljeno je devet slika koje su izradili tada mladi bečki slikari Gustav i Ernst Klimt te Franz Matsch. Gustav Klimt je tada još bio na glasu kao nadareni učenik bečke Škole za umjetnički obrt i vješti dekorater brojnih palača javne i privatne namjene. Njegovi su počeci blisko povezani s mlađim bratom Ernstom i prijateljem Franzom Matschom, s kojima je bio udružen u *Die Künstler-Compagnie*. Iako je to razdoblje njegova stvaralaštva oduvijek bilo u sjeni poznatih, kasnijih secesijskih portreta i pejzaža, navedene su slike ipak djela od svjetske važnosti. Na njima su provedena istraživanja u suradnji s austrijskim stručnjacima u sklopu priprema projekta „Rijeka 2020. – europska prijestolnica kulture“, a bit će izložene u Muzeju grada Rijeke na izložbi *Nepoznati Klimt / Klimt Unknown* 2021. godine.

Realizirana su i tri programa financirana sredstvima lokalne zajednice i drugih naručitelja. Ugovorom s Gradom Novigradom realizirani su konzervatorsko-restauratorski radovi na slikama velikih dimenzija Brune Mascarellija iz 1953. godine iz kinodvorane u Novigradu. Tvrtka Vindija d.d. osigurala je sredstva za konzervatorsko-restauratorske radove na slici „Satiri“ Ivana Tišova i na ukrasnom okviru slike Vlaha Bukovca „Egipatska alegorija“. Na zahtjev Strossmayerove galerije starih majstora Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti pregledano je 77 djela na platnu, papirnatom i kartonskom nosiocu iz Memorijalne zbirke Maksimilijana Vanke. Zatečeno stanje umjetnina je dokumentirano te je izrađen prijedlog konzervatorsko-restauratorskih radova s troškovnikom.

Dubrovnik, katedrala Uznesenja Marijina. Alessandro Varotari Padovanino, „Krist u limbu“ (1610.–1630.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2019. i 2020.

Rijeka, franjevački samostan Majke Božje Trsatske. Valentin Metzinger, „Sv. Ljudevit Tuluški“ (1732.). Stanje prije i nakon radova.
Snimke: G. Tomljenović, 2020.

Rijeka, Hrvatsko narodno kazalište Ivana pl. Zajca. Gustav Klimt, „Genij s trubljom“ (1885.). Stanje prije i nakon radova.
Snimke: G. Tomljenović, 2018. i 2020.

Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac. Vlaho Bukovac, „Glave obitelji (Fantazija)“ (1906.). Stanje prije i nakon radova.
Snimke: N. Oštarijaš, 2020.

Rijeka, Hrvatsko narodno kazalište Ivana pl. Zajca. Gustav Klimt, „Genij s košarom cvijeća“ (1885.). Stanje nakon radova.
 Snimka: G. Tomljenović, 2020.

Odjel za tekstil, papir i kožu

Odjel za tekstil, papir i kožu podijeljen je u dva odsjeka, u kojima je 16 stručnih djelatnika prema planu izvelo radove na 20 programa financiranih sredstvima osnivača. Programima su obuhvaćeni radovi na 49 tekstilnih predmeta i 59 predmeta na papirnatom nosiocu različite vrste i namjene, od liturgijskog ruha i opreme, građanske odjeće, vojne opreme, tekstilnih relikvija, tapiserija velikih dimenzija do umjetnina i dokumenata na papirnatom nosiocu.

Nastavljeni su višegodišnji konzervatorsko-restauratorski radovi na ciklusu tapiserija „Mjeseci u godini“ autora Charlesa Mitéa, dvorskog tkalca lotarinških vojvoda u Nancyju. U 2020. godini nastavljeni su radovi na tapiseriji „Siječanj – veljača“ datiranoj u 1710. godinu, a dovršeni su radovi na bogato vezenoj kazuli T-259/1 s kraja 17. stoljeća iz iste riznice.

U 2020. godini dovršeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na plaštanici datiranoj u 18./19. stoljeće iz tekstilne zbirke manastira Krka pokraj Kistanja. Riječ je o radu nepoznatih autora, vjerojatno ruske provenijencije, s oslikanim središnjim dijelom i vezom s pozlaćenim, posrebrenim i svilenim nitima. Iz iste zbirke je i oltarna zavjesa iz 16./17. stoljeća, talijanske provenijencije, izrađena tehnikom veza *ricamo a riporto*, na kojoj su započeti radovi.

Provode se radovi na odjeći barunice Ane Zmajić iz 19. stoljeća, koja je dio postava Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka, a u 2020. godini dovršeno je restauriranje svilene suknje iz kompleta. Nastavljeni su i radovi na Etnografskoj zbirci – svjetskoj Muzeja grada Rovinja koja sadrži predmete iz ostavštine obitelji tršćanskih trgovaca i industrijalaca Hütterott koji su u Rovinju boravili od 1890. do 1945. godine. Riječ je o predmetima s Dalekog istoka, iz Afrike, Sjeverne Amerike i Oceanije, no najvažniji i najbrojniji su vrijedni japanski predmeti koje je Johann Georg Hütterott, kao počasni konzul Japanskoga Carstva u Trstu, donosio sa svojih čestih putovanja.

Ističe se samurajski oklop izrađen 1830. godine za obiteljski ogranak klana Ikeda I-Settsu-Ikeda. Izradio ga je Muneharu Myōchin u poznatoj obiteljskoj radionici samurajskih oklopa, koja je djelovala od 12. do 19. stoljeća. Sastoji se od 15 složenih dijelova koji ratnika štite od glave do stopala. Svi su dijelovi izrađeni pažljivo biranim materijalima (koža, tekstil, lakirano željezo i drugi metali) i skladnog su kolorita i dizajna. Navedenom je oklopu pridružena korejska metalna kaciga iz 18. ili 19. stoljeća, izrađena od željeza i ukrašena pozlaćenim motivima i srebrnim intarzijama. U 2020. godini izvedeni su početni konzervatorsko-restauratorski radovi na tekstilnim dijelovima oklopa na Odjelu za tekstil, papir i kožu u Zagrebu te cjeloviti radovi na metalnim dijelovima korejske kacige na Odsjeku za metal u Zadru. Zbog složene i osjetljive konstrukcije, oklop nije rastavljen na dijelove, što je u određenoj mjeri ograničilo metode stabiliziranja zatečenih oštećenja.

Nakon onih istraživačkih (kojima je bilo obuhvaćeno i ono ideogramske terminologije samurajske ratne opreme), počelo se s konzervatorsko-restauratorskim radovima. Na tekstilnim dijelovima kacige i oklopa izvedeno je mehaničko čišćenje, uklanjanje korozije, priprema podložnih tkanina i zatvaranje oštećenja šivanjem, a na korejskoj kacigi mehaničko uklanjanje štetnih oksida, površinska zaštita tretiranih područja i rekonstrukcija nedostajućeg elementa. Radovi na metalnim dijelovima samurajskog oklopa su dovršeni, a oni na njegovim tekstilnim dijelovima bit će dovršeni tijekom 2021. godine.

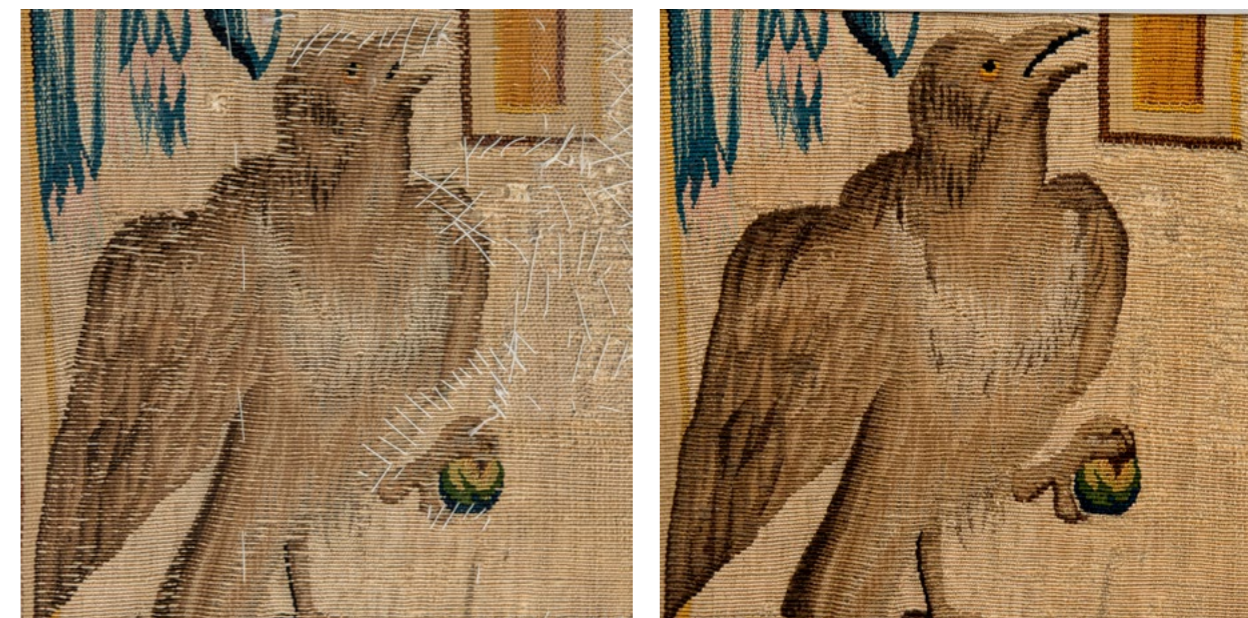
U sklopu dugogodišnje suradnje s muzejskim ustanovama u Osijeku, Valpovu, Varaždinu, Vukovaru i Zagrebu izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na brojim umjetninama na papirnatom nosiocu, među kojima se ističe kolaž na lesonitu „Barson“ iz fundusa Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu, autora Victora Vasarelyja, najistaknutijeg predstavnika optičke umjetnosti. Kolaž „Barson“ izrađen je 1967. godine u tehnici sitotiska

na papiru lijepljenom na papirnatu podlogu i potom na lesonit. Riječ je o umjetnini velikoga formata (2,5 x 2,5 m), sastavljenoj od četiri pravokutna dijela (dva gornja su veća, a dva donja manja). S poledine su sva četiri spojena i ojačana drvenim podokvirom križnog oblika.

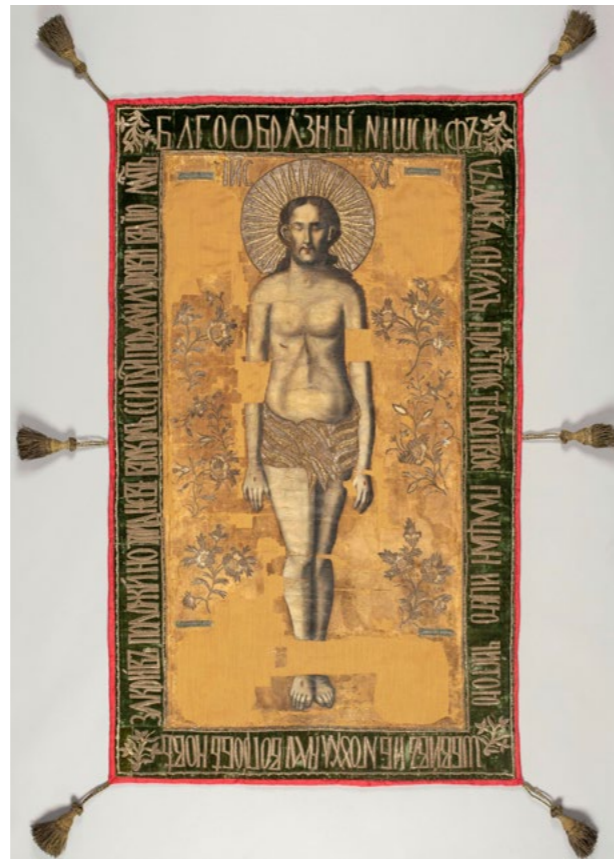
Cijele površine lica i poledine umjetnine bile su prekrivene prašinom, a na licu su zatečene i nečistoće, oštećenja uzrokovana djelovanjem insekata, mrlje nastale utjecajem vlage te manje masne mrlje uz rub umjetnine uzrokovane rukovanjem. Papirnati nosilac sastoji se od dva dijela. Donji je deblji sivo-plavi sloj, zalijepljen izravno na lesonit, a gornji je izveden u tehnici sitotiska i zalijepljen na donji sloj papira u tehnici kolaža. S vremenom su se slojevi papira međusobno razlijepili, odvojili od lesonitne podloge i rasušili. Po rubnim dijelovima nedostajali su manji dijelovi papirnato nosioca. Cijeli gornji sloj papira prekriven je tankom mrežom većih i manjih krakelira i ogrebotina. Podloga od lesonita zatečena je u dobrom stanju, kao i boja sitotiska, koja dobro prijanja uz površinu nosioca.

U 2019. godini izrađena je konzervatorsko-restauratorska dokumentacija zatečenog stanja, izmjerena je pH-vrijednost papirnato nosioca te su uzeti uzorci za analize vlakana, boja i veziva. Izvedene su probe čišćenja, konsolidacije i retuša. Nakon prikupljenih informacija uslijedilo je čišćenje brisačim sredstvom te dočišćavanje tragova insekata skalpelom. Mrlje uzrokovane rukovanjem tretirane su medicinskim benzinom. Tijekom istraživanja ostvarena je suradnja s *Centre Interdisciplinaire de Conservation et de Restauration du Patrimoine* (CICRP) u Marseilleu, gdje su provedene analize uzoraka s umjetnine, te s Fondacijom *Vasarely* u Aix-en-Provenceu, koja je za projekt (u svrhu izvođenja proba) donirala uzorke papira za sitotisk na kojima je Vasarely izrađivao umjetnine.

U 2020. godini na umjetnini je izvedeno podljepljivanje donjeg sloja papira za lesonit škrobnim ljepilom te gornjeg sloja papira donjim celuloznim vezivom. Pregibi papira također su sanirani podljepljivanjem. Rekonstrukcija nedostajućih dijelova papira izvedena je japanskim papirom istovjetnim izvorniku i celuloznim ljepilom. Uslijedio je retuš u minimalnom opsegu akvarelom i suhom pastelom. Drveni okvir umjetnine očišćen je suhim postupkom, a nedostajući dio rekonstruiran je jelovinom.

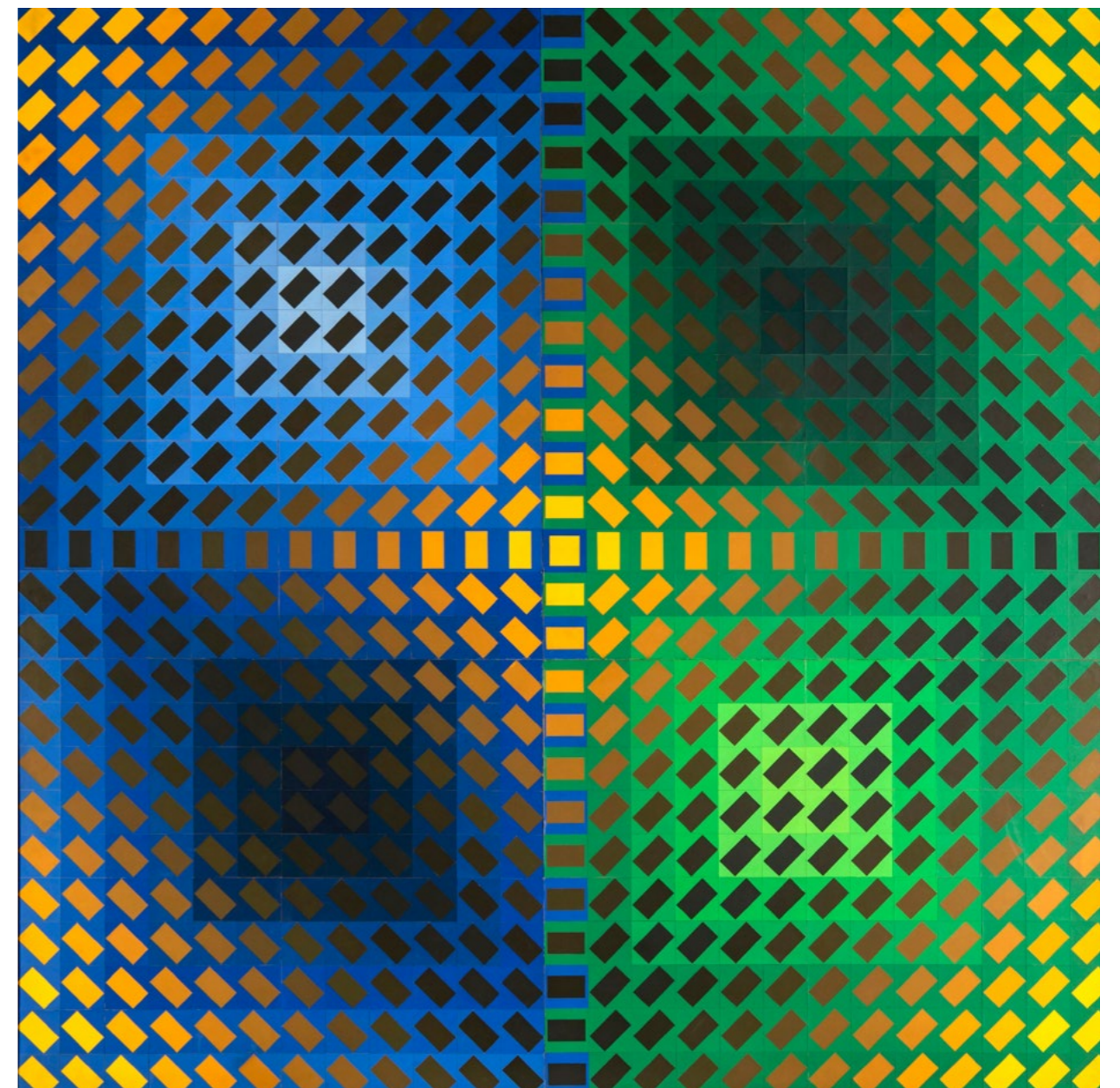
Zagreb, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije. Radionica Charlesa Mitéa, tapiserija „Siječanj – veljača“ (1710.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: J. Kliska, 2020.

Kistanje, manastir Krka. Ruska provenijencija (?), plaštanica, 18./19. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: N. Vasić, 2019. i J. Kliska, 2020.

Rovinj, Muzej grada Rovinja. Myochin Muneharu, samurajski oklop (1830.). Stanje prije i nakon radova. Snimka: N. Vasić, 2019. i I. Marinković 2020.

Zagreb, Muzej suvremene umjetnosti u Zagrebu, Victor Vasarely, kolaž „Barson“ (1967.). Stanje nakon radova. Snimka: J. Kliska, 2020.

Rovinj, Muzej grada Rovinja. Nepoznati autor, lepeza bez rebara, 19. stoljeće. Stanje nakon radova. Snimka: J. Kliska, 2020.

Odjel za namještaj i drvene konstrukcije

U Odjelu za namještaj i drvene konstrukcije u Zagrebu zaposleno je devet djelatnika, od kojih četvero djeluje u sklopu stolarske radionice. U 2020. godini realizirani su konzervatorsko-restauratorski radovi na tri programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara financiranih sredstvima osnivača. U suradnji s Odjelom za tekstil, papir i kožu provedeni su radovi na dva stolca s kožnatim naslonima iz 17. stoljeća, u vlasništvu Pomorskog i povijesnog muzeja Hrvatskog primorja Rijeka, čime je nastavljena dugogodišnja uspješna suradnja s tom institucijom. Dovršeni su radovi na korpusu kasnobaroknog sakristijskog ormara iz franjevačke crkve u Klanjcu, iznimnom primjeru bogato intarziranih crkvenih namještaja srodnog istovremenim južnonjemačkim i austrijskim primjercima.

Završeni su i cjeloviti radovi na dvokrilnim drvenim vratima s oslikanim ukladama iz župne crkve Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije u Lepoglavi, koja su nastala oko 1676. godine. Prije proširenja crkve 1710./1711. godine, vratnice su se nalazile na glavnom portalu crkve, a danas povezuju brod s dograđenim predvorjem. Teška konstrukcija velikih dimenzija (280 x 185 cm) ukrašena je rezbarijama i polikromijom. Vrata su u vrhu polukružno zaključena, a rubni dijelovi i mjesto spoja vratnica istaknuti su trima pilastrima na postamentima, s plitkim, reljefno izvedenim motivom hrskavice. Svaka vratnica ima po dvije uklade uokvirene grguravim letvicama sa slikanim poprsjima evanđelista izvedenima u akromatskim tonovima. U donjim, manjim ukladama prikazani su sv. Matej i sv. Marko, a u gornjim, nešto većim, sv. Ivan i sv. Luka.

Vratna krila sastavljena su od po tri vertikalno postavljene daske, čiji su spojevi popustili. Na prednjoj oslikanoj strani vratnica bile su vidljive manje pukotine i tamne mrlje. Na nekoliko mjesta nedostajali su dijelovi rezbarija. Osluk je dobro prijanjao uz nosioca, ali je imao niz mehaničkih oštećenja, posebno uz donji rub. Metalni dijelovi su korodirali. Na vratnicama su izvedeni cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi. Nakon dvomjesečne dezinfekcije anoksičnim postupkom, obavljeno je učvršćivanje oštećenog drva natapanjem konsolidantom. Uslijedila je stolarska sanacija spojeva i zamjena trulih dijelova konstrukcije istovrsnim drvom. Veće raspukline među daskama popunjene su umetanjem tankih letvica te su rekonstruirani nedostajući dijelovi profilacija i rezbarija na motivima hrskavica i voluta. Uklonjeni su ostaci potamnjelog laka s dijelova oslika. Oštećenja su zatvorena punilima, a na rekonstrukcije je postavljen sloj kredne osnove. Nakon fine obrade krednog sloja izveden je retuš. Metalni su dijelovi očišćeni od hrđe. Sve su površine zaštićene lakom da bi bile otpornije na vanjske utjecaje.

U sklopu Odjela djeluje Stolarska radionica koja kontinuirano sudjeluje u brojnim programima obnove pokretnih kulturnih dobara, izvodeći strukturalne sanacije drvenih konstrukcija, složene montaže te drvorezbarske radove, poput onih na dijelovima korskih sjedala iz župne crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Rabu, nastalima u 15. stoljeću, te dijelovima oltara crkve Uzašašća Gospodina u Pakoštanima iz 17. stoljeća. U radionici su također izrađeni brojni podokviri te stolarski učvršćeni ukrasni okviri za slike obnovljene na Odjelu za štafelajno slikarstvo.

Klanjec, crkva Navještenja Blažene Djevice Marije. Nepoznati autor, sakristijski ormar, 18. stoljeće. Stanje nakon radova *in situ*. Snimka: G. Tomljenović, 2020.

Lepoglava, crkva Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije. Nepoznati autor, oslikane drvene vratnice (oko 1676.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: N. Oštarijaš, 2018. i J. Škudar, 2021.

Služba za odjele izvan Zagreba 1

Restauratorski odjel Ludbreg

Na Restauratorskom odjelu Ludbreg zaposleno je devet stručnih djelatnika koji su u 2020. godini realizirali sedam programa zaštite pokretnih kulturnih dobara financiranih sredstvima osnivača.

Među radovima na drvenoj polikromiranoj skulpturi posebno se ističu radovi na oltaru sv. Sebastijana iz kapele sv. Fabijana i Sebastijana u Letovaniću, na propovjedaonici iz franjevačke crkve u Slavonskom Brodu te završetak cjelovitih konzervatorsko-restauratorskih radova na oltaru sv. Sebastijana iz kapele sv. Fabijana i Sebastijana u Letovaniću. Drvena kapela sv. Fabijana i Sebastijana u Letovaniću prvi put se spominje 1665. godine i primjer je tradicionalnog narodnog graditeljstva Pokuplja s baroknim, drvenim polikromiranim oltarom. Današnji glavni oltar kapela je dobila 1752. godine. Oltar se sastoji od drvene menze i retabla u čijem je središtu slika sv. Sebastijana nad kojom se nadvio uski baldahin s lambrekinom. Uz sliku su se nekad nalazile skulpture sv. Roka i sv. Fabijana koje su nestale 1989. godine.

Oltar je evakuiran iz kapele 1991. godine zbog ratne opasnosti, a konzervatorsko-restauratorski radovi na njemu počeli su 2019. godine. Cilj radova bio je prezentiranje izvornog sloja polikromije i vraćanje oltara u liturgijsku funkciju. Prema prethodno izrađenoj dokumentaciji konzervatorsko-restauratorskih istraživanja na oltaru, izvedeni su radovi uklanjanja uljanog preslika koji je zatečen na izvornoj marmorizaciji. Nakon izrade nedostajućih dijelova rezbarije, rekonstruirani su nedostajući dijelovi kredne podloge polikromiranog sloja, a na mjestima na kojima je nedostajao izvorni slikani sloj položen je završni retuš. Nakon dovršetka radova oltar će biti vraćen na izvornu poziciju u kapeli.

Letovanić, kapela sv. Fabijana i Sebastijana. Nepoznati autor, glavni oltar sv. Fabijana i Sebastijana, 18. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2016. i N. Oštarijaš, 2020.

Slavonski Brod, franjevački samostan i crkva Presvetog Trojstva. Nepoznati autor, propovjedaonica, 1760. godina. Stanje prije i nakon radova. Snimke: D. Buljan Cypryn, 2015. i N. Oštarijaš, 2020.

Konzervatorsko-restauratorski radovi na propovjedaonici izvedeni su većim dijelom *in situ*. Propovjedaonica iz franjevačke crkve u Slavonskom Brodu vrijedan je dio baroknog crkvenog inventara. Smještena je na stupu južnog zida lađe, između oltara sv. Franje i oltara Pomoćnice grešnika. Djelo je nepoznatoga majstora, a izrađivana je od 1759. do 1760. godine. Pregledom stanja prije radova utvrđeno je da je polikromija na arhitekturi propovjedaonice, skulpturama sjedećih anđela i četvorice evanđelista mjestimično popucala i otpala, a izvorni inkarnati i draperije skulptura s lazurama preslikani su potkraj 19. st. kovnim bojama i uljanim preslikom. Propovjedaonica je bila u cijelosti prekrivena debelim slojem laka koji je potamnio i popucao. Cilj konzervatorsko-restauratorskih radova je zaustavljanje njezina daljnjeg propadanja te isticanje izvornog kolorita kojim će se uklopiti u cjelinu koju čine glavni oltar i dva bočna oltara (sv. Josipa i Sv. Križa), koji su stilski i vremenski istovjetni i na kojima su već izvedeni restauratorski radovi.

Od 2015. godine do danas na arhitekturi propovjedaonice i pripadajućim skulpturama izvedena su istraživanja, stolarska sanacija, drvorezbarske rekonstrukcije nedostajućih dijelova na svim skulpturama te su uklonjeni preslici i stari lakovi s baldahina, pozadinske stijene i balkona propovjedaonice, kao i s pripadajućih skulptura. Rekonstrukcijom kredne osnove, pozlatarskim radovima i polaganjem retuša završeni su radovi na baldahinu propovjedaonice te svim pripadajućim skulpturama koje su vraćene na izvorne pozicije. U 2021. godini planira se dovršetak radova na pozadinskoj stijeni i balkonu propovjedaonice, čime će završiti planirani konzervatorsko-restauratorski radovi.

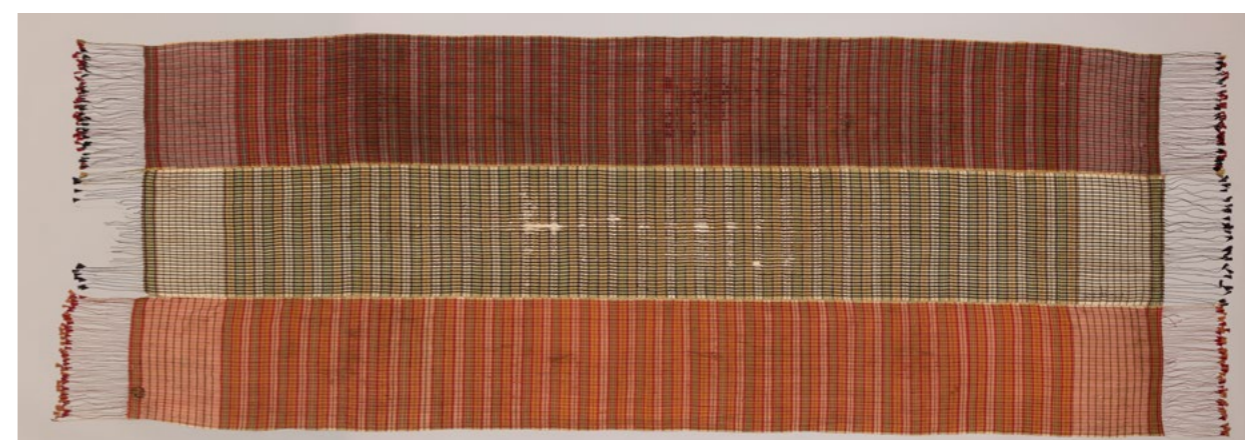
Varaždin, Parohijska crkva sv. Georgija. Nepoznati autor, ikonostas, početak 1880-ih. Snimka u UV spektru: G. Tomljenović, 2020.

Obavljena su i konzervatorsko-restauratorska istraživanja ikonostasa u crkvi sv. Georgija u Varaždinu, koja su obuhvatila stratigrafske analize slojeva polikromije te analize pigmenata i vezi-va. Ikone sv. Oca Nikolaja, sv. Arhidakona Stefana, Bogorodice, Isusa, sv. Arhandela Mihaila, sv. Ivana Krstitelja i četiri ikone s carskih dveri snimljene su *in situ* u vidljivom spektru, pod ultraljubičastom fluorescencijom te infracrvenom reflektografijom. Na temelju rezultata istraživanja izrađen je cjeloviti elaborat s prijedlogom konzervatorsko-restauratorskih radova i smjernicama za obnovu.

Također su višegodišnji radovi na oltarima sv. Josipa i sv. Sebastijana iz crkve Sv. Križa u Križovljanu privedeni kraju pa će oltari početkom 2021. godine biti montirani na izvorne pozicije u crkvi. Oltari su demontirani 2012. godine, a konzervatorsko-restauratorski radovi na njima traju od 2018. godine. Na oba oltara obavljena je konstruktivna i stolarska sanacija, konsolidacija drvenog nosioca i slikanog sloja te rekonstrukcija nedostajućih dijelova drvenog nosioca.

U sklopu Odsjeka za tekstil valja izdvojiti završetak konzervatorsko-restauratorskih radova na trima misnicama, manipulu i bursi iz župne crkve Rođenja sv. Ivana Krstitelja u Račinovcima. Župna zbirka u Račinovcima sadrži vrijedne primjerke liturgijskog tekstila koji se odlikuju složenom tehnologijom izrade tkanina (tkanih i vezenih motiva), ukrasnih traka te konstrukcije izrade predmeta ukrašenih motivima karakterističnima za panonsku Hrvatsku u 19. stoljeću. Na misnicama je provedena kvalitativna analiza tekstilnih i metalnih niti, uz suhi i mokri postupak čišćenja, a oštećenja na glavnim i podstavnim tkaninama konsolidirana su novim toniranim tkaninama koje su za izvornik učvršćene šivanjem kombiniranim restauratorskim tehnikama. Nakon završetka radova predmeti su vraćeni vlasniku.

Također su završeni radovi na svilenom muškom pojasu iz Etnografskog muzeja Dubrovačkih muzeja, izrađenom od triju međusobno spojenih svilenih tkanina ukrasnim ručnim šavom, te na muškim dokoljenicama „tokama“, izrađenim od fine crvene čohe s terzijskim vezom geometrijskog motiva. Na dokoljenicama je provedeno djelomično razdvajanje slojeva tkanina. Slijedilo je izravnavanje glavnih tkanina na dokoljenicama i pojasu te su pripremljene nove tkanine za podlaganje na mjestima oštećenja. Sanacija oštećenja na predmetima provedena je podlaganjem i šivanjem kombiniranim restauratorskim tehnikama. Predmeti će biti vraćeni u Etnografski muzej Dubrovačkih muzeja u Dubrovniku početkom 2021. godine.

Dubrovnik, Dubrovački muzeji, Etnografski muzej. Nepoznati autor, muške dokoljenice (toke), 19./20. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: N. Oštarijaš, 2019. i 2020.

U suradnji s Konzervatorskim odjelom u Varaždinu proveden je pregled tekstilne građe na terenu u RKT Župi sv. Elizabete Ugarske u Jalžabetu i pripadajućoj kapeli sv. Klementa u Kelemenu te u RKT Župi Uznesenja BDM u Biškupcu, s ciljem evidentiranja i dokumentiranja njihova stanja, likovnih i tehničkih značajki te ugroženosti. U Jalžabetu i Kelemenu evidentiran je veći broj liturgijskog tekstila koji se čuva u neprimjerenim uvjetima. U sakristijama navedenih objekata tekstil je izložen djelovanju insekata i glodavaca te ga valja što prije pohraniti u primjerene uvjete u sklopu crkve ili nekog drugog prostora unutar župnog dvora. Tijekom 2021. godine obaviti će se nužna obrada i preventivno konzerviranje ugroženog tekstila, a potom će se zajedno s vlasnicima pokušati pronaći prostor i dogovoriti nabava nužne opreme za primjerenu pohranu tekstila. Uz to, preuzeti su tekstilni predmeti iz župne crkve sv. Jurja i kapele Svih svetih u Sesvetama Ludbreškim. Provedena je dezinfekcija i suho čišćenje, stručna obrada s izradom temeljne konzervatorske dokumentacije te pohrana više predmeta liturgijskog tekstila u ladičare Tekstiloteke na Restauratorskom odjelu Ludbreg.

U komori za fumigaciju je, uz umjetnine iz programske djelatnosti Zavoda, tretirano više desetaka umjetnina od drva i tekstila iz Zavičajne zbirke Centra za kulturu i informiranje Ludbreg.

Restauratorski odjel Osijek

Na Restauratorskom odjelu Osijek zaposleno je devet stručnih djelatnika koji su tijekom 2020. godine realizirali devet programa zaštite pokretnih kulturnih dobara financiranih sredstvima Ministarstva kulture i medija RH.

Među radovima se posebno ističe dovršetak cjelovitih konzervatorsko-restauratorskih radova na dvjema korskim ogradama iz Reformirane kršćanske kalvinske crkve u Osijeku te na bočnim oltarima Srca Isusova i Srca Marijina iz crkve sv. Valentina u Batini.

Inventar u Reformiranoj kršćanskoj kalvinskoj crkvi sastoji se od propovjedaonice, klupa i dvije oslikane korske ograde. Izradio ih je potkraj 18. stoljeća majstor-stolar János Botos. Korske ograde smještene su uz istočni i zapadni zid crkve, a poduprte su dvama zidanim stubovima i dvama polustubovima. Ograde su podijeljene u tri horizontalne zone. Donja zona sadrži dekorativne rezbarene vitice, središnja deset pravokutnih uklada oslikanih florealnim i vegetabilnim motivima, a gornja zona niz tokarenih stupića. Na svakoj se ogradi nalazi dekorativna ploča, bogato ukrašena brojnim rezbarenim volutama, a na istočnoj ogradi su orgulje. Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na korskim ogradama provedeni su *in situ*. Oslík je mjestimično podlijepljen, većinom na području uklada, nakon čega je s oslikanih površina uklonjena površinska nečistoća. Veća oštećenja nosioca zapunjena su kitom, a zatečeni kit preostao iz prethodne restauratorske intervencije je prema potrebi dopunjen i obrađen kako bi se uklopio u okolni izvorni sloj. Raspucani i razdvojeni spojevi vitica zalijepljeni su i ojačani umetanjem drvenih letvica. Na objema ogradama izveden je retuš oštećenja slikanog sloja na mjestima novih i starih ispuna, a mjestimično su izvedene i manje rekonstrukcije oslika.

Crkva sv. Valentina mučenika u Batini sagrađena je prema projektu vukovarskog arhitekta Frana Funtaka, najvjerojatnije potkraj dvadesetih godina 20. stoljeća i opremljena je trima oltarima – glavnim oltarom izrađenim od kamena te dvama masivnim drvenim bočnim oltarima jednostavne forme, smještenima uz južni i sjeverni zid crkve koji su posvećeni Srcu Isusovu i Srcu Marijinu. Tijekom građevinskih radova sanacije unutrašnjosti crkve oltari su demontirani i pohranjeni u pomoćnim prostorijama župnog ureda. Nakon dopremanja u radionički prostor, izvedena je kompletna stolarska sanacija njihove konstrukcije. Sve naknadno dodane intervencije su uklonjene, a nedostajući dijelovi su rekonstruirani. Unutrašnjost elemenata je zaštitno premazana sredstvom protiv djelovanja crvotočine, gljivica i plijesni. Truli dijelovi nosive konstrukcije oltara zamijenjeni su novima, dok su natruli dijelovi ukrasnih elemenata učvršćeni konsolidiranjem. Kako se oba oltara sastoje od po dva elementa velikih dimenzija, a gornji dio se oslanja na menzu oltara, izrađena je dodatna potporna potkonstrukcija menze. Svi novougrađeni elementi tonki su usklađeni s ostatkom površine. Nakon radova, oltari i pripadajuća konzola vraćeni su vlasniku i montirani na izvorne pozicije u crkvi.

Uz navedene radove, realizirani su i cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na ukrasnom okviru oltarne pale iz crkve sv. Roka u Osijeku, a konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima i izradom studije počeli su radovi na oltarima sv. Ivana Krstitelja iz crkve Rođenja sv. Ivana Krstitelja u Vrpolju, skulpturi „Sv. Ivan Nepomuk“ bez cjeline iz franjevačkog samostana u Slavanskom Brodu, skulpturi „Immaculata“ bez cjeline iz crkve sv. Ivana Krstitelja u Sibirju te na korskoj ogradi u kapeli sv. Roka u Vukovaru.

Nastavljeni su radovi na oltarima sv. Antuna Padovanskog i Blažene Djevice Marije iz franjevačke crkve sv. Petra i Pavla u Šarengradu, a dovršeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na pomoćnom stoliću iz kuće Brlić u Slavanskom Brodu.

Osijek, Reformirana kršćanska kalvinska crkva. János Botos, korska ograda (1774. – 1800.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2020. i I. Marinković, 2020.

Batina, crkva sv. Valentina mučenika. Stefàn i Jozsef Ferencz, oltar Srca Isusova (1929.). Stanje nakon radova. Snimka: I. Marinković, 2020.
Batina, crkva sv. Valentina mučenika. Stefàn i Jozsef Ferencz, oltar Srca Marijina (1929.). Stanje nakon radova. Snimka: I. Marinković, 2020.

Slavonski Brod, kuća Brlić, pomoćni stolić. Nepoznati autor, kraj 19. stoljeća. Stanje prije i nakon radova. Snimke: J. Kliska, 2020.

Restauratorski odjel Rijeka

Na Restauratorskom odjelu Rijeka zaposleno je četvero stručnih djelatnika koji su u 2020. godini realizirali šest programa zaštite pokretnih kulturnih dobara financiranih sredstvima osnivača.

Od konzervatorsko-restauratorskih radova na štafelajnim slikama posebno se ističe završetak konzervatorsko-restauratorskih radova na šest stropnih slika iz Hrvatskoga narodnog kazališta Ivana pl. Zajca u Rijeci, autora Gustava Klimta i Franza Matscha.

U gledalištu Hrvatskoga narodnog kazališta Ivana pl. Zajca u Rijeci, podignutog 1885. godine prema projektu bečkog arhitektonskog ateljea *Fellner i Helmer*, nalazi se devet slika na platnu bečkih slikara Gustava i Ernsta Klimta te Franza Matscha. Gustav Klimt, jedan od najznamenitijih slikara austrijske secesije, tada je još bio na glasu kao nadareni učenik bečke Škole za umjetnički obrt i vješti dekorater brojnih palača javne i privatne namjene. Njegovi su počeci blisko povezani s mlađim bratom Ernstom i prijateljem Franzom Matschom, s kojima je bio udružen u *Die Künstler-Compagnie*.

Prema narudžbi arhitektonskog ateljea *Fellner i Helmer*, za riječko su kazalište izradili alegorijske prikaze instrumentalne glazbe, kazališta, ozbiljne opere, poezije, ljubavne poezije, plesa i komične opere. Šest ovalnih slika smješteno je na stropu partera oko raskošnog lusteru: tri s potpisom Gustava Klimta i tri s potpisom Franza Matscha. Sliku smještenu iznad pozornice potpisao je Ernst Klimt, a pripisane su mu i dvije manje slike nad proscenijskim ložama. Slike iz gledališta iznimno su važne za proučavanje manje poznate, rane faze rada Gustava Klimta. Iako se to razdoblje njegova stvaralaštva oduvijek nalazilo u sjeni svjetski poznatih portreta i pejzaža, navedene su slike ipak djela od svjetske važnosti.

Nastale u bečkom ateljeu mlade skupine umjetnika, naslikane su u samo nekoliko mjeseci, no prethodila im je izrada brojnih studija i skica. Iako se radi o djelima izrađenima na lanenom platnenom nosiocu, slike iz riječkog kazališta izgledom oponašaju zidne oslike izrađene tehnikom *fresco secco*. Tijekom gradnje bečke *Ringstrasse* bilo je uobičajeno korištenje slika na platnu kao zamjene za zidne oslike, budući da je spor i složen proces izrade zidnog oslika postao nepraktičan u kontekstu brze gradnje javnih građevina toga vremena. Iz tog su se razloga Gustav i Ernst Klimt te Franz Matsch pri izradi stropnih i proscenijskih slika koristili posnim vezivom. Slike nisu bile lakirane pa je njihova površina izrazito suha i matirana.

Slike iz riječkog Hrvatskoga narodnog kazališta Ivana pl. Zajca dugi niz godina javnosti su bile istovremeno poznate i nepoznate. Teško vidljive zbog visine na kojoj su se nalazile, opsežnih preslika nanesenih tijekom restauratorskih radova 1978. godine te zbog atmosferskih nečistoća nataloženih na njihovoj površini, percipirane su kao tamni oslici teško raspoznatljivih sadržaja.

Konzervatorsko-restauratorski radovi na slikama izvedeni su na Restauratorskom odjelu u Rijeci i Odjelu za štafelajno slikarstvo u Zagrebu Hrvatskog restauratorskog zavoda. Uz vrlo zahtjevnu demontažu, radovima su obuhvaćena konzervatorsko-restauratorska istraživanja, uklanjanje nataloženih atmosferskih nečistoća i uljanih preslika, stabilizacija dijelova slikanog sloja na kojima je došlo do ljuštenja i otpadanja, lijepljenje slika na novo platno te montaža na novoizrađene drvene podokvire, posebno pripremljene za izložbu *Nepoznati Klimt / Klimt Unknown*, koja će se 2021. godine održati u Muzeju grada Rijeke. Oštećenja slikanog sloja kredirana su i retuširana, a slike nisu lakirane, da se ne bi narušila tipična matiranost njihove površine.

Slike su prvi i posljednji put javnosti predstavljene davne 1885. godine kratkom izložbom u Kunsthistorisches muzeju u Beču, nakon čega su dopremljene u Rijeku i odmah pričvršćene na za njih predviđena mjesta u gledalištu kazališta. Tek 136 godina poslije, demontažom, restauriranjem te predstavljanjem tih slika javnosti, omogućeno je njihovo detaljno upoznavanje i revalorizacija, čime je uvelike obogaćena hrvatska, ali i svjetska kulturna baština.

Od konzervatorsko-restauratorskih radova na štafelajnim slikama također se ističe dovršetak konzervatorsko-restauratorskih radova na ikoni „Gospa od Plača“ iz crkve sv. Bernardina Sijenskog u sklopu franjevačkog samostana u Kamporu na otoku Rabu. Konzervatorsko-restauratorski radovi na ikoni počeli su 2019. godine, kad je izvedeno učvršćivanje dijelova podloge i slikanog sloja te je s izvornog oslika uklonjen stari retuš, sloj nataložene nečistoće i potamnjeni lak. U 2020. godini izvedene su rekonstrukcije nedostajućih dijelova podloge, pozlate i oslika te završni retuš.

Nastavljeni su i radovi na slikama „Sv. Ana Trojna“ i „Sv. Ivan evanđelist“ iz župnog ureda u Cresu te su počeli konzervatorsko-restauratorski radovi na oslikanim vratnicama orgulja iz crkve sv. Bernardina Sijenskog u franjevačkom samostanu u Kamporu na Rabu.

Među radovima na drvenoj polikromiranoj skulpturi izdvaja se nastavak konzervatorsko-restauratorskih radova na bočnim krilima glavnog oltara Uznesenja Marijina iz istoimene župne crkve u Vrbniku. Oltar je posvećen 1600. godine, a pozlaćen 1601. i 1652. godine, o čemu svjedoči natpis na postamentu lijevog stupa predele otkriven tijekom uklanjanja preslika 2015. godine. Središnji dio oltara tektonski je koncipiran u formi klasične edikule s korintskim stupovima i trokutnim zabatom, a rad je vrsne kasno-renaesansne i manirističke venecijanske radionice koja je stvarala pod snažnim utjecajem traktata o arhitekturi Sebastijana Serlija. Njegova skulpturalna dekoracija i ornamentika inherentne su renesansnom i manirističkom vokabularu, za razliku od bočnih krila koja se, unatoč uspješnom uklapanju u koncepciju oltarne cjeline, tipičnom baroknom ornamentikom vinove loze te motivima hrskavice i algi, formalno i izvedbeno razlikuju od središnjega dijela. Bogati ikonografski program oltara sastoji se od trinaest slobodnostojećih skulptura. One okružuju oltarnu palu s prikazom Uznesenja Blažene Djevice Marije s anđelima i svecima. Pala je rad nepoznatog autora koji je nadahnuće našao u venecijanskoj slikarskoj produkciji 17. stoljeća. Cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi počeli su 2012. godine na Restauratorskom odjelu Rijeka Hrvatskog restauratorskog zavoda, a izvedeni su u fazama, zbog složene konstrukcije i dimenzija oltara. Konzervatorsko-restauratorskim istraživanjima utvrđeno je da je središnji dio oltara u dva navrata pozlaćen polimentnom pozlatom, a u tri navrata djelomično je preslikan. Središnji dio oltara je restauriran i montiran na izvornu poziciju 2019. godine, a 2020. godine nastavljeni su radovi na bočnim krilima oltara. Radovi na bočnim krilima te iznimne umjetnine nastavit će se do 2025. godine. Nakon dovršetka sveobuhvatnih radova, to umjetničko djelo iznimne vjerske, tradicijske i kulturološke vrijednosti bit će vraćeno lokalnoj zajednici, koja je uz Ministarstvo kulture i medija RH te Krčku biskupiju sufinancirala projekt obnove.

Također su obavljena konzervatorsko-restauratorska istraživanja na drvenoj skulpturi „Oplakivanje Krista sa svetom Marijom Magdalenom“ iz župne crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Rijeci.

Rijeka, Hrvatsko narodno kazalište Ivana pl. Zajca. Franz Matsch, „Alegorija plesa“ i „Alegorija ljubavne poezije“, Gustav Klimt, „Marko Antonije i Kleopatra“ i „Orfej i Euridika“ (1885.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2018. i 2020.

Restauratorski odjel Vodnjan – Juršići

Na Restauratorskom odjelu Vodnjan – Juršići zaposleno je četvero stručnih djelatnika koji su u 2020. godini realizirali četiri programa zaštite pokretnih kulturnih dobara financirana sredstvima osnivača.

Većim su dijelom završeni konzervatorsko-restauratorski radovi na slici „Bogorodica s Djetetom, sv. Franjom Asiškim, sv. Niceforom i sv. Petrom mučenikom“ iz crkve sv. Ivana Krstitelja u Buzetu. Radovi su obuhvatili konsolidiranje slikanih slojeva i uklanjanje površinske nečistoće; posebno skidanje neprozirnog, tvrdokornog laka. Na slici su izvedene rekonstrukcije nedostajućih dijelova platna, slika je podstavljena novim platnom i napeta na novi podokvir. Doprivena je izrada rekonstrukcija kredne podloge na oštećenim mjestima koja je podslikana temperama. Povrat slike vlasniku planiran je početkom 2021. godine.

Nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na oltaru Krunjenja Bogorodice iz crkve sv. Marije Karmelske u Vodnjanu. Oltar je prema natpisu na predelu datiran u 1651. godinu. Vrijedan je primjer oltara iz 17. stoljeća, s visokim udjelom očuvanosti izvornoga sloja. Konzervatorsko-restauratorski radovi u 2020. godini obuhvatili su uklanjanje površinske nečistoće i naslaga starog potamnjelog laka s polikromiranih i pozlaćenih površina, učvršćivanje olabavljenih spojeva i stolarsku sanaciju arhitektonske cjeline te izradu većeg dijela rekonstrukcija i rezbarija na mjestima oštećenja i gubitaka drvenog nosioca. U tijeku je izrada rekonstrukcija kredne podloge.

Buzet, crkva sv. Ivana Krstitelja. „Majstor funtanske pale“ i radionica, „Bogorodica s Djetetom, sv. Franjom Asiškim, sv. Niceforom i sv. Petrom mučenikom“, 17. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: I. Marinković, 2020. i G. Tomljenović, 2020.

Ostali radovi odnose se na početak konzervatorsko-restauratorskih istraživanja na gotičkoj skulpturi Bogorodice s Djetetom, iz crkve sv. Marije od Lakuća u Kanfanaru, koja su obuhvatila izradu rendgenske snimke, 3D skeniranje skulpture, stratigrafsku analizu slojeva polikromije i kemijsku analizu pigmenta i veziva. Otvorene su mikrosone slike slikanih slojeva na bazi kojih je izrađen grafički prikaz prisutnih povijesnih slojeva i intervencija preslikavanjem izvornog oslika. Izrađen je elaborat konzervatorsko-restauratorskih istraživanja. Također su počeli radovi na trima skulpturama bez cjeline iz župne crkve sv. Kuzme i Damjana u Fažani. Na skulpturama je izvedena konsolidacija drvenog nosioca i stolarska sanacija, a konzervatorsko-restauratorska istraživanja uključila su dodatno sondiranje slikanih slojeva.

Vodnjan, crkva sv. Marije Karmelske. Nepoznati autor, predela bočnog oltara Krunjenja Bogorodice (1651.). Stanje tijekom radova. Snimke: L. Roce, 2020. i S. Šarić, 2020.

Rijeka, Hrvatsko narodno kazalište Ivana pl. Zajca.
 Gustav Klimt, „Marko Antonije i Kleopatra“ (1885.).
 Stanje nakon radova. Snimka: G. Tomljenović, 2020.

Služba za odjele izvan Zagreba 2

Restauratorski odjel Dubrovnik

Na Restauratorskom odjelu Dubrovnik zaposleno je 18 stručnih djelatnika koji su tijekom 2020. godine izveli radove na 22 programa zaštite pokretnih kulturnih dobara financirana sredstvima Ministarstva kulture i medija RH. Nadalje, u sklopu hitnih intervencija izvedeni su preventivni konzervatorsko-restauratorski radovi na drvenoj polikromiranoj skulpturi sv. Nikole iz crkve Pohodaženja Blažene Djevice Marije u Orašcu.

U sklopu višegodišnjeg plana rada Zavoda na programu koji se provodi u više odjela, počeli su opsežni konzervatorsko-restauratorski radovi na zbirci slika i crteža te na arhivskoj građi iz fundusa Kuće Bukovac Muzeja i galerija Konavala u Cavtatu. Radovi se provode s ciljem stabiliziranja stanja materijala i uspostavljanja vizualne cjelovitosti djela, ali i očuvanja izvornosti predmeta u najvećoj mogućoj mjeri. Tijekom 2020. godine na Restauratorskom odjelu Dubrovnik provedena je prva faza predviđenih zaštitnih radova na cavtatskim umjetninama. Izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na pet slika na različitim nosiocima, na četiri akvarela te preventivna zaštita pedesetak predmeta arhivske građe, uglavnom slikareve korespondencije pohranjene u kutiji KB-211. Uz radove na predmetima, posebna se pozornost posvećuje suradnji s muzejskim djelatnicima u pogledu primjerene pohrane i izlaganja restauriranih umjetnina.

Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac. Vlaho Bukovac, „Studija žene (u ateljeu)” (1880.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: P. Gamulin, 2020.

U sklopu dugogodišnje suradnje s Dubrovačkim muzejima, završeni su radovi na slici „Portret kneza Luke Dominika Bone (Bunića)”, prikazu kneza u cijeloj figuri, koja je nakon više godina posudbe vraćena u postav Kulturno-povijesnog muzeja te izložena u kneževu kabinetu. Tehnološki zahtjevnim radovima uspostavljena je stabilnost gradbenih slojeva i vizualna cjelovitost prikaza. Dubinskim snimanjima slikanih slojeva utvrđeni su egzaktni podaci o nastanku djela korisni za daljnju povijesno-umjetničku obradu i valorizaciju prikaza u povijesnom kontekstu.

Od brojnih umjetnina u vlasništvu Dubrovačke biskupije na kojima se sustavno provode zaštitni radovi, među programima u 2020. godini valja izdvojiti dovršetak radova na slici „Sv. Katarina Sijenska” dubrovačkog slikara Petra Matteija. Umjetnina je bila pohranjena u čuvaonici Dubrovačke biskupije, a u planu je izlaganje u sklopu postava Biskupske palače.

Uz navedene programe, nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na „Navještenju” Nikole Božidarevića, kao i baštinskim cjelinama otoka Lopuda, Korčule i Pelješca.

Dubrovnik, Dubrovačka biskupija, Biskupski ordinarijat. Petar Mattei, „Sv. Katarina Sijenska”, početak 18. stoljeća. Stanje prije i nakon radova. Snimke: P. Gamulin, 2019. i 2020.

Na Odsjeku za papir zaposlena su četiri djelatnika na neodređeno vrijeme. U 2020. godini izvedeni su cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na deset akvarela, tri ulja na papiru i kartonu, jedanaest dokumenata, atlasu s kartama, osam bakroreza, kodeksu i dokumentima korespondencije iz jedne kutije.

Potrebno je istaknuti uspješnu suradnju koja se provodi dugi niz godina na konzerviranju i restauriranju građe iz fundusa Pomorskog muzeja u Orebiću, Muzeja i galerija Konavala, kuće Bukovac i Dubrovačkog konzervatorskog odjela.

Ističu se konzervatorsko-restauratorski radovi na četiri bakroreza iz palače Restić u kojoj se nalazi Konzervatorski odjel u Dubrovniku. Posebno zanimljiv je rad na bakrorezu „Atenska škola“ autora Josepha Cadesa iz 18. stoljeća, na čijoj je poleđini bila zalijepljena do tada nepoznata grafika „Harmonie“, koja je također konzervirana i restaurirana u sklopu programa. U 2020. godini izvedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na šest akvarela iz bogatog inventara Pomorskog muzeja u Orebiću, od kojih se posebno ističe „Jedrenjak Pelesac“ autora Vicenza Luzzo iz 1876. godine. Prikaz jedrenjaka iz toga doba dopunjuje znanja o bogatoj povijesti pelješkoga pomorstva.

Uz konzervatorsko-restauratorske radove, kontinuirano se prati stanje zaštićenih predmeta i zbirki na terenu.

Orebić, Pomorski muzej. Vicenzo Luzzo, „Jedrenjak Pelesac“ (1876.). Stanje prije i nakon radova. Snimke: S. Serhatlić, 2020.

Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac. Vlaho Bukovac, „Ljiljani“, 19. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: M. Jukić, 2020. i V. Vučković, 2020.

Restauratorski odjel Split

Na Restauratorskom odjelu u Splitu zaposleno je 16 stručnih djelatnika i jedan pripravnik. U 2020. godini realizirano je 20 programa zaštitnih radova na kulturnim dobrima financiranih sredstvima Ministarstva kulture i medija RH.

Uz programe cjelovitih konzervatorsko-restauratorskih radova na pojedinačnim kulturnim dobrima (oltari, oltarne pale, sakristijski i crkveni namještaj te drvene polikromirane skulpture), svakako valja istaknuti nastavak kontinuiranih radova na najvrjednijim primjercima naše likovne baštine, umjetninama iz riznice katedrale sv. Dujma u Splitu. Dovršeni su radovi na ikoni „Gospa od Žnjana“ i skulpturi „Imago Pietatis“, koje su vraćene i izložene u novoootvorenom Muzeju sakralne umjetnosti u Splitu.

Split, katedrala sv. Dujma, riznica. Nepoznati autor, „Imago Pietatis“, kraj 16. stoljeća. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2018. i P. Gamulin, 2020.

Split, katedrala sv. Dujma, riznica. Nepoznati autor, ikona „Gospa od Žnjana“, 13. stoljeće.
Stanje tijekom uklanjanja restauratorskog sloja F. Dobroševića (UV i vidljivi spektar). Snimke: P. Gamulin, 2019.

Niz splitskih crkava opremljen je tijekom 13. stoljeća oltarima sa slikama na dasci, od kojih je do danas očuvano samo šest. „Gospa od Žnjana“ u toj se skupini izdvaja kao najstarija i vjerojatno najzagonetnija hrvatska ikona. Otkrio ju je preslikanu, preoblikovanu i gotovo nečitljivu (te ugrađenu u drveni retabl s kraja 17. stoljeća) Cvito Fisković 1964. godine. Javnosti ju je predstavio nakon opsežnog restauriranja koje je izveo Filip Dobrošević od 1964. do 1967. godine, atribuirajući je tzv. splitskoj slikarskoj školi. Nakon dovršetka radova, ikona je smještena u riznicu splitske katedrale. Tijekom tog restauriranja utvrđeni su prethodni slikarski slojevi, koji su snimljeni RTG-om te su otvorene velike sonde kojima su prezentirani.

Na Restauratorskom odjelu Split Hrvatskog restauratorskog zavoda počeli su 2018. godine multidisciplinarni radovi na ikoni „Gospa od Žnjana“: od povijesno-arhivskih istraživanja (posebno istraživanja izvora o crkvi sv. Marije na Žnjanu), paleografske analize i konzervatorsko-restauratorskih radova do izrade kemijsko-fizikalne analitičke mape slojeva uz grupiranje tragova kojima je omogućeno razlučivanje njezinih slojeva (od prikaza kao Bogorodice Hodigitrije, tj. Putovoditeljice, do preinake u Bogorodicu Glikofilusu, tj. Bogorodicu Umiljenja).

Tijekom dvogodišnjega rada pod mikroskopom i više vrsta svjetlosnih snopova, uklonjeni su debeli slojevi voska te retuš i lak iz 1967. godine, kao i ostaci preslika iz 18. i 19. stoljeća. Nakon proučavanja površine mikroskopom

Split, katedrala sv. Dujma, riznica. Nepoznati autor, ikona „Gospa od Žnjana“, 13. stoljeće.
Idealna rekonstrukcija trećeg sloja ikone te stanje nakon radova. Izrada: M. Čulić, 2020. i snimka: P. Gamulin, 2020.

te mapiranja slojeva na temelju postojećih oštećenja, provedene su multitehničke analize. Izdvojeno je trinaest točaka za izradu mikropresjeka na kojima su zatim provedene mikroskopske analize svojstava i identifikacija pigmenta XRF-om, SEM/EDS-om, PIXE i mikro Raman spektroskopijom, a potom su na slici provedene XRF analize. Rezultatima analiza postalo je moguće potvrditi redosljed i svojstva svih povijesnih slojeva na ikoni, razlučiti cjelovite povijesne faze, dijagnosticirati vrste preparacije i veziva te odrediti paletu pigmenta.

Posebna je pozornost posvećena datiranju ključnog elementa svakog sloja. Tako je datiranje prvog sloja u 12. stoljeće potvrđeno 14C analizom olovnobijelog pigmenta, a svojstva su utvrđena mikro ATR-FTIR-FPA dijagnostikom. Datiranje drugog sloja u kraj 13. stoljeća potvrđeno je paleografskom analizom i starosnom analizom platna. Struktura, elementni sastav i vezivo hrizografije toga sloja, izvedenog pozlaćenom kositrenom folijom, određeni su mikro XRD-om, nano CT-om i FTIR-om. Treći, najmlađi sloj datiran je u 15. stoljeće starosnom analizom drvene ploče na koju su transferirani prijašnji prikazi.

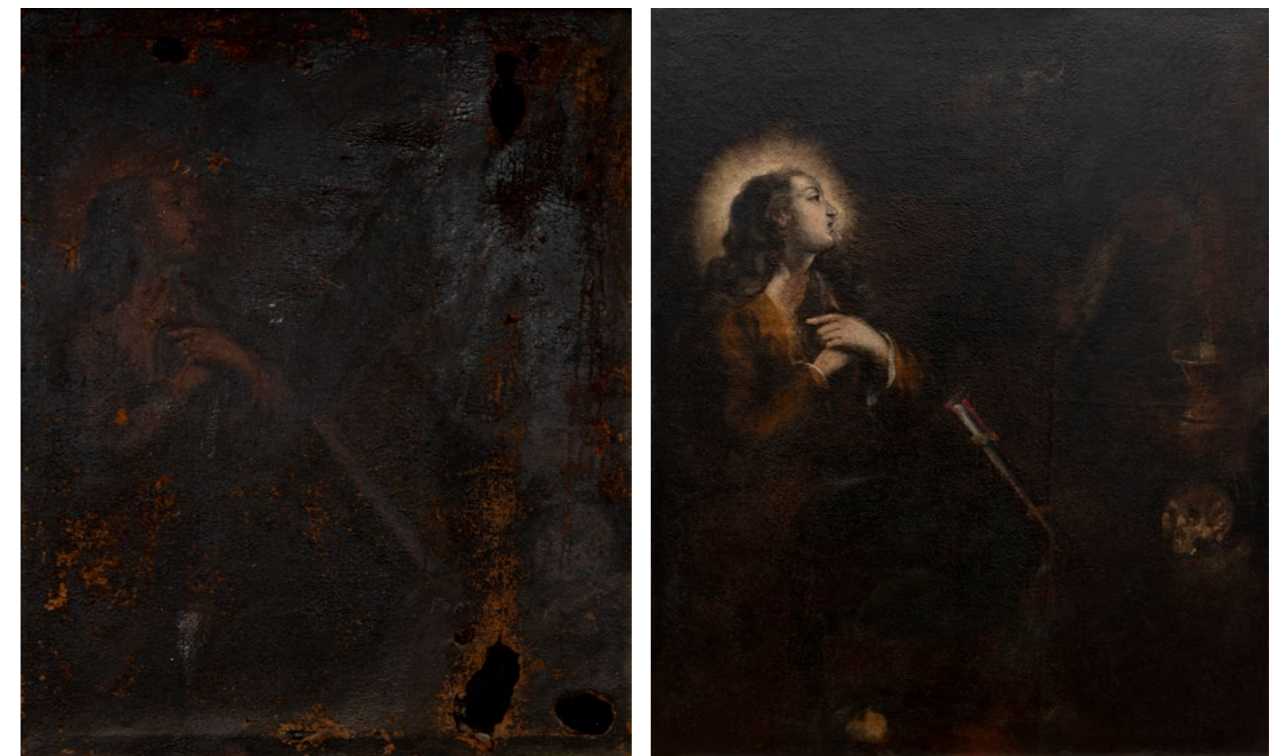
Svi rezultati analiza objedinjeni su prema povijesnim fazama ikone te protumačeni i prezentirani virtualnim rekonstrukcijama. Takva sveobuhvatna, interdisciplinarna analiza omogućila je predstavljanje svakog sloja ikone „Gospa od Žnjana“.

Dovršetkom konzervatorsko-restauratorskih radova, glavni oltar Uzašašća Gospodinova iz župne crkve u Pakoštanima vraćen je u liturgijsku funkciju. Taj opsežni program konzervatorsko-restauratorskih radova na arhitekturi oltara i šest pripadajućih skulptura izvodio se tijekom dvije godine, povezujući znanja i iskustva više zavodskih radionica i vanjskih suradnika.

Pakoštane, crkva Uzašašća Gospodinova. Matio Ruina, glavni oltar Uzašašća Gospodinova (1699.). Stanje nakon radova. Snimka: P. Gamulin, 2020.

Uz redovite obilaskne terena te radove preventivnog i kurativnog konzerviranja, kontinuirano se prati stanje zaštićenih predmeta i zbirke. Pri pregledu zbirke koja se čuva u župnom dvoru u Skradinu, izdvojena je izrazito oštećena i diskolorirana slika tada potpuno nečitkog prikaza. Nakon konzervatorsko-restauratorskih radova otkriven je prikaz sv. Marije Magdalene pa je slika pripisana venecijanskom slikarskom krugu ranog 18. stoljeća. U splitskoj radionici provode se i konzervatorsko-restauratorski radovi na vrijednim djelima liturgijskog namještaja.

Skradin, crkva Rođenja Blažene Djevice Marije. Nepoznati autor, „Nepoznata svetica“, 18. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: P. Gamulin, 2019. i 2020.

Dovršeni su radovi na sakristijskim ormarima iz franjevačke crkve i samostana u Zaostrogu te župne crkve sv. Jelene iz Škripa na otoku Braču. Škripska župna crkva posvećena je sv. Jeleni Križarici jer se pretpostavljalo da je ta svetica porijeklom upravo iz Škripa. Crkva je dovršena 1816. godine; građena je kao jednobrodna crkva dvoranskog tipa u baroknom slogu na mjestu starije crkve koja je zbog trošnosti porušena 1767. godine.

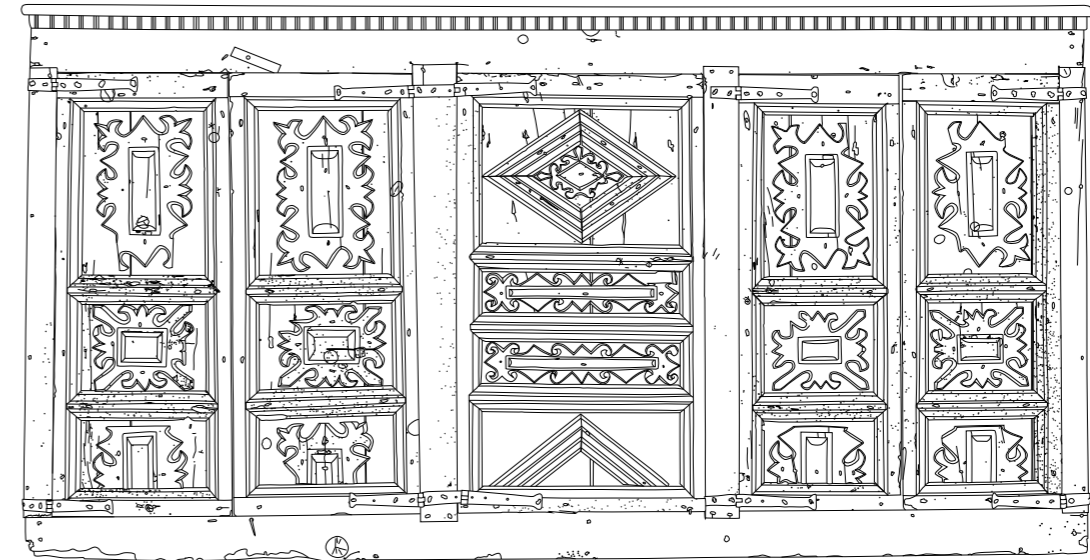
Južno od polukružne apside nalazi se pomoćna prostorija u kojoj je bio smješten odbačeni gornji dio dvodijelnog (vjerojatno) sakristijskog ormara, prekriven otpadom te izložen iznimno nepovoljnim mikroklimatskim uvjetima. Njegov donji dio, prema sadašnjim spoznajama, nije sačuvan.

Pravokutni ormar (225 x 136 x 61 cm) razdjeljuje pet vratnica; središnja vratnica je jednokrilna, dok su ostale četiri u paru lijevo i desno od središnje vratnice. Valja napomenuti da unutarnji raspored ne prati raspored vratnica (tj. nije trodijelni), nego je podijeljen na dva dijela. Zbog takve podjele središnja se vratnica ne otvara, iako su na njoj šarke. Ta vratnica ima horizontalnu podjelu na četiri kasete, dok se ostale dijele na tri kasete koje se smanjuju od vrha prema dnu. U kasetama se nalaze kartuše, odnosno dijelovi kartuša; iznimka je sasvim donja na središnjoj vratnici u kojoj su samo dvije profilirane letvice. U sklopu istraživanja iz 2018. godine provedeno je radiokarbonsko ispitivanje starosti drva koje je pokazalo da je drvo posječeno najvjerojatnije između 1490. i 1523. godine; time se ormar uvrštava među najstarije sačuvane primjerke u Dalmaciji.

Ispitivanja površine crnogoričnog drva, najvjerojatnije smreke ili jele, pokazala su da ormar izvorno nije bio lakiran ni obojen, što je svojevrsan raritet u profanom i sakralnom namještaju. Obojeni dijelovi ormara su naknadna intervencija, vjerojatno provedena pri bojenju nekog drugog predmeta, kad je ormar poslužio kao površina za čišćenje kistova.

Prije početka konzervatorsko-restauratorskih radova trebalo je postaviti teorijsku podlogu prema kojoj su se razvijale tehničke i tehnološke metode. Nakon detaljne dokumentacije zatečenog stanja drvenog nosioca, izrađena je snimka postojećeg stanja s ucrtanim oštećenjima te sa shematskim prikazom godova drva. Iscrpna dokumentacija i provedene analize materijala odredile su tijek konzervatorsko-restauratorskih radova koncipiranih na temelju uvažavanja zatečenog stanja te čuvanja brojnih posebnosti predmeta, imajući na umu potrebnu stabilnost i prezentabilnost kulturnog dobra.

Najosjetljivija faza radova bilo je uklanjanje nečistoće i boje s površine ormara. Drvo koje nije lakirano izrazito je porozno pa je postojala opasnost da nečistoća i boja pri čišćenju površine prodru dublje u strukturu drva. Kombiniralo se suho čišćenje i čišćenje geliranim otapalima različitih sastava, prilagođenih tretiranoj površini. Odlomljeni dijelovi zalijepljeni su koštanim tutkalom, koje je bilo upotrijebljeno i za izradu ormara. Kako bi se sačuvali izvorni načini spajanja kovanim željeznim čavlima, odlučeno je da se metalne aplikacije neće skidati, nego će se radovi prilagoditi originalu. Kao konsolidant korišten je kopolimer etil-metakrilata i metil-akrilata, koji se nanosio isključivo na oštećena područja. Iako se smatra da je ormar bio sakralnog karaktera, ne možemo isključiti ni mogućnost da je izvorno imao drugačiju namjenu. Stoga će se buduća istraživanja usmjeriti i na pokušaj pronalaska njegova izvornog smještaja i funkcije. Buduća prezentacija toga izuzetnog komada naše kulturne baštine upotpunit će spoznaje o izgledu sakralnih interijera 16. stoljeća u Dalmaciji.

Otok Brač, Škrip, župna crkva sv. Jelene. Nepoznati autor, sakristijski ormar, 15./16. stoljeće. Crtež postojećeg stanja. Izrada: D. Gazde, 2018.

Otok Brač, Škrip, župna crkva sv. Jelene. Nepoznati autor, sakristijski ormar, 15./16. stoljeće. Stanje prije i tijekom radova. Snimke: N. Vasić, 2018. i P. Gamulin, 2020.

Restauratorski odjel Šibenik

Na Restauratorskom odjelu Šibenik zaposleno je troje stručnih djelatnika. U 2020. godini na Odjelu je realizirano šest programa zaštite financiranih sredstvima Ministarstva kulture i medija RH.

Od programa pokretne baštine valja istaknuti nastavak konzervatorsko-restauratorskih radova na glavnom oltaru crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Starom gradu na Pagu. Oltar posvećen Uznesenju Blažene Djevice Marije, djelo nepoznatoga autora, sastavljen je od dijelova različitih oltara iz različitih razdoblja (15. i 17. stoljeće). Odlikuje se složenom strukturom, bogatstvom i kvalitetom kiparske dekoracije te čini izuzetnu pojavu u korpusu rezbarenih i pozlaćenih oltara iz 17. i 18. stoljeća na zadarskom području. Sastoji se od predoltarnika, retable, atike i pripadajućeg svetohraništa. U središnjoj ostakljenoj niši nalazi se gotička skulptura Bogorodice s Djetetom. Sedamnaest skulptura koje prikazuju svece i anđele tematski je postavljeno na oltaru. Paški oltar je zanimljiv primjer rezbarenja kakav se susreće na sjevernojadranskim otocima i u Istri. Ukrašen je izrezbarenim i pozlaćenim stupovima, nišama, konzolama i volutama u kojima se pojavljuje paleta kasnomanirističke i ranobarokne pučki interpretirane ornamentike. Iako izravno asocira na osnovnu shemu mletačkih poliptiha, pripada tipu takozvanih „zlatnih oltara“, koji kriju sjeverniju notu interpretiranu u maštovitoj baroknoj pučkoj viziji.

Zbog karakterističnih mikroklimatskih uvjeta, velike količine vlage i soli, u kolovozu 2015. godine došlo je do lomljenja i urušavanja lijeve volute atike, skulpture anđela i manjih dekorativnih elemenata pa su konzervatorsko-restauratorski radovi na objektu bili nužni. Skulpture i dio arhitektonskih dijelova demontirani su i prebačeni u restauratorsku radionicu. Izvedeni su radovi podljepljivanja i čišćenja slikanog sloja i pozlate te učvršćivanja i rekonstrukcije strukture drvenog nosioca. S obzirom na stupanj oštećenosti i raznovrsnost pojedinih elemenata, prezentacija toga zanimljivo sastavljenog oltara svakako je poseban izazov za konzervatore-restauratore.

Otok Pag, Pag, Stari grad, crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, glavni oltar Uznesenja Blažene Djevice Marije. Nepoznati autor, skulptura „Sv. Zaharija“, 17. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2016. i P. Gamulin, 2020.

U suradnji s Restauratorskim odjelom Dubrovnik nastavljeno su konzervatorsko-restauratorski radovi i istraživanja na slici „Bogorodica s Djetetom“ s glavnog oltara crkve Blažene Djevice Marije Snježne u Cavtatu.

U skladu s potrebama na terenu, djelovanje Odjela ponovno je bilo usmjereno na provođenje preventivne i kurativne zaštite kulturnih dobara. U 2020. godini radovi su bili usmjereni na sakralni inventar u crkvama na otocima šibenskoga arhipelaga – u župnoj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije i crkvi Gospe od Rašelje na Zlarinu te u župnoj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije na Žirju. Radovi su provedeni s ciljem zaštite predmeta od oštećenja i gubitaka. Nakon stabilizacije i čišćenja, predmeti su pažljivo premješteni u primjerenije uvjete te, ovisno o stupnju oštećenja i osjetljivosti materijala, primjerenom pohranjeni.

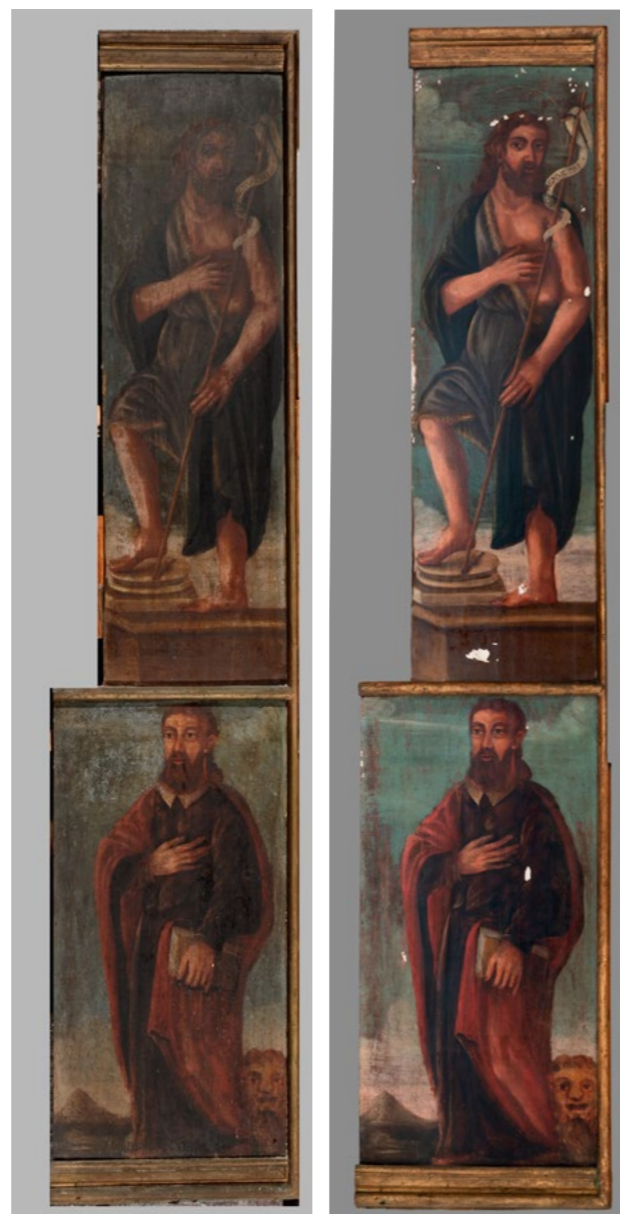
Otok Zlarin, crkva Gospe od Rašelje, sakralni inventar. Pohrana liturgijskih predmeta. Snimka: P. Gamulin, 2020.
Otok Zlarin, crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, sakralni inventar. Pohrana liturgijskih predmeta. Snimka: P. Gamulin, 2020.

Restauratorski odjel Zadar

Na Restauratorskom odjelu u Zadru zaposleno je pet stručnih djelatnika. U 2020. godini sredstvima Ministarstva kulture i medija RH realizirano je osam programa zaštitnih radova na pokretnim kulturnim dobrima.

Nastavljeni su radovi na slici „Olimpija“ iz Narodnoga muzeja Zadar, na kojoj je počela faza retuša lakirnim bojama. U suradnji s djelatnicama Restauratorskog odjela Šibenik, nastavljeni su radovi na rekonstrukciji demontiranih dijelova oltara iz crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije na Pagu. Treba istaknuti i nastavak programa konzervatorsko-restauratorskih radova na zbirci metalnih predmeta Viteškog alkarskog društva u Sinju, u sklopu kojega su obavljani cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi na lovačkoj pušci br. 15.

U sklopu dugogodišnjega rada na obnovi cjelokupnog liturgijskog inventara crkve sv. Luke evanđelista u Ždrelcu na otoku Pašmanu nastavljeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na slikama na dasci „Sv. Luka i sv. Ivan Krstitelj“ te „Sv. Petar i sv. Marko“ s glavnog oltara. Godine 2020. počeli su radovi na dva nova programa – na slikama na staklu iz franjevačkog samostana i crkve sv. Duje iz Kraja na otoku Pašmanu te radovi preventivne zaštite građe iz Stalne izložbe crkvene umjetnosti u Zadru, s primarnim intervencijama na predmetima koji su zatečeni u neprimjerenim uvjetima.

Otok Pašman, Ždrelac, crkva sv. Luke evanđelista, glavni oltar sv. Luke evanđelista. Nepoznati autor, „Sv. Luka i sv. Ivan Krstitelj“, 18. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: P. Gamulin, 2020.

Posebno treba istaknuti dovršene opsežne konzervatorsko-restauratorske radove na ophodnim raspelima iz Motovuna, Sluma i Rovinja.

Konzervatorsko-restauratorski radovi na četiri ophodna (procesijska) raspela iz Sluma, Rovinja i Motovuna, datirana od 14. do 17. stoljeća, počeli su 2018. godine.

Križ gotičke siluete s četverolisnim krakovima raspela iz crkve sv. Matije u Slumu sastoji se od više komada iskućenog pozlaćenog bakrenog lima apliciranog na bakrenu drvenu podlogu. Rubovi su ukrašeni ispupčenim punciranim polukružnicama. Križ je nasađen na bakreni nosač s kuglastom jabukom ukrašenom motivom ribljeg mjevura. Na aversu je Kristov korpus, glave nagnute udesno, s aureolom s upisanim križem. U bočnim medaljonima su likovi tugujućih Marije i Ivana. U vrhu je anđeo lučonoša s kadionicom, dok u donjem medaljonu nema prikaza. Na križistu reversa nalazi se frontalno postavljen svetac u biskupskom ornatu s mitrom. Na krakovima su tetramorfi, dok je u dnu lik Bogorodice, apliciran vjerojatno nakon oštećenja izvornika.

Raspelo iz crkve sv. Stjepana Prvomučenika u Motovunu, načinjeno od pozlaćenog bakrenog lima, datirano je u 15. stoljeće, na što navodi njegova karakteristična gotička silueta s krakovima koji završavaju trilobama s međušiljcima. Na aversu raspela je prikaz raspetog Krista s tugujućima Djevicom Marijom i sv. Ivanom, a na krajevima vertikalne haste prikazani su anđeli s kadionicom i sferom. Na reversu u križistu prikazan je *Maiestas domini*, okružen simbolima evanđelista u trilobama. Raspela iz župne crkve sv. Jurja i sv. Eufemije u Rovinju datirana su u 16. i 17. stoljeće. Izrađena su od pozlaćenog srebrnog lima ukrašenog lijevanjem, graviranjem i cizeliranjem. Na aversu obaju raspela je prikaz raspetog Krista okružen simbolima evanđelista u vrhovima krakova, dok su na reversu u visokom reljefu prikazani sv. Mihovil i sv. Katarina Aleksandrijska.

Nakon detaljnog dokumentiranja zatečenog stanja, snimanja pod vidljivim svjetlom i RTG snimke, izvedene su probe čišćenja. Potom se počelo s odvajanjem metalnih elemenata i oplošja od drvene jezgre postupnim podlaganjem plosnatih alata za podizanje i izvlačenjem željeznih čavlića. Površina rovinjskih raspela tretirana je blagim kemikalijama, dok su slumsko i motovunsko raspelo zbog nestabilnog sloja pozlate čišćeni isključivo mehanički, polirnim alatima i drvenim štapićima pod stereopovećalom. Tijekom faze čišćenja, osim površinskih nečistoća, uklonjeni su i materijali nanaseni u prijašnjim intervencijama koji su degradirali cjelinu.

Uklonjena je velika količina olovno-kositrenog lema blagim zagrijavanjem i četkanjem kako bi se dobila vizualna jedinstvenost cjeline. Uslijedilo je ispravljanje udubljenja i iskrivljenja specijaliziranim alatom za oblikovanje metalnih limova raznih profila. Rekonstrukcijom rubnih dijelova oplošja, minuciozno prateći metriku detalja naspram cjeline, zaokružen je izgled raspela. Tim postupkom omogućena je izrada nacrtu novog drvenog nosioca, važnog konstruktivnog elementa, čija je zamjena zbog dotrajalosti bila nužna. Prema sačuvanim originalnim dijelovima izliveni su nedostajući bočni ukrasi na manjem rovinjskom raspelu, kao i središnja palmeta većeg rovinjskog raspela te ukrasna bočna traka. Ostali nedostajući dijelovi načinjeni su iskucavanjem posrebnog bakrenog lima odgovarajuće debljine metalnim puncama napravljenima prema originalnom uzorku. Potom su predmeti sastavljeni u cjelinu. Nanesen je minimalni retuš te površinska zaštita.

Metodologija svih izvedenih radova, dovršenih 2020. godine, proizlazi iz poznavanja materijala i tehnologije izrade izvornika. Korištenjem isključivo ručno oblikovanih materijala istovjetnih izvorniku, konzervatorsko-restauratorski radovi nastavljaju najbolju tradiciju sakralnog zlatarstva uz primjenu suvremenih metoda dokumentiranja i istraživanja te omogućuju prezentaciju liturgijske opreme u njezinoj izvornoj ljepoti.

Motun, župna crkva sv. Stjepana Prvomučnika. Venecijanska zlatarska radionica, ophodno raspelo, 15. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2018. i P. Gamulin, 2020. (gore)

Rovinj, župna crkva sv. Jurja i sv. Eufemije. Venecijanska zlatarska radionica, ophodno raspelo, 17. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2019. i P. Gamulin, 2020. (desno)

Rovinj, župna crkva sv. Jurja i sv. Eufemije. Venecijanska zlatarska radionica, ophodno raspelo, 18. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2019. i P. Gamulin, 2020.

Slum, crkva sv. Matije. Firulsko-venecijanska zlatarska radionica, ophodno raspelo, 14. stoljeće. Stanje prije i nakon radova. Snimke: G. Tomljenović, 2018. i P. Gamulin, 2020.

ZAJEDNIČKA STRUČNA SLUŽBA

Zajednička stručna služba u cjelokupnom procesu konzervatorske i restauratorske djelatnosti Zavoda nedjeljivo surađuje sa službama za arheološku, nepokretnu i pokretnu kulturnu baštinu. Obradom i čuvanjem dokumentacije pruža podršku upravnim i javnim institucijama u kulturi i znanosti, sa svrhom održivog razvoja, unapređenja restauratorskih tehnika i metoda te razvoja i unapređivanja cjelokupne službe zaštite baštine u Hrvatskoj.

U Službi radi 17 djelatnika, raspoređenih u Informacijsko-dokumentacijski odjel, Prirodoslovni laboratorij te Odsjek za školovanje, stručno usavršavanje i međunarodnu suradnju.

Informacijsko-dokumentacijski odjel

Na Informacijsko-dokumentacijskom odjelu organiziraju se i provode potporne stručne aktivnosti odsjecima za konzervatorsku dokumentaciju, službama za arheološku, nepokretnu i pokretnu baštinu te se koordinira rad s odsjecima Arhiva, Knjižnice i Fotolaboratorija te Prirodoslovnog laboratorija.

Ujedno se na INDOK-u uređuje se i upravlja informatičkom infrastrukturom Zavoda. Uz osiguravanje ispravnog i funkcionalnog stanja informatičke opreme, naročita pozornost usmjerena je na sigurnost, integritet i dostupnost svih podataka i komunikacijskih resursa.

U 2020. godini nastavljena je sustavna obnova informatičke infrastrukture Zavoda. Poboljšana je serverska virtualizacija i sigurnosna kopija podatkovne infrastrukture te je osigurano proširenje diskovnog kapaciteta poslužitelja. Osigurani su specijalistički softverski programi te su ažurirani operativni sustavi na postojećim računalima da bi se omogućila njihova puna funkcionalnost u sigurnom internetskom okružju. Nastavilo se s nabavom medija za pohranu arhivske dokumentacije koja se nužno ne čuva na Zavodskom poslužitelju. Nabavom mrežnih komunikacijskih uređaja za neprekidno napajanje poslužitelja, znatno je povećana razina sigurnosti informacijskog sustava.

Postojeća baza stručne dokumentacije BREUH korištena je u postojećem obliku bez promjena i unapređivanja. Posebna pozornost posvećena je uređivanju digitalnog sadržaja na Zavodskim poslužiteljima, s ciljem što bolje pripreme za provođenje programa digitalizacije.

Radi očuvanja opsežne stručne dokumentacije nastajale u više desetljeća provedbe osnovne djelatnosti, u Zavodu se provodi program digitalizacije analogne građe. Programom digitalizacije želi se očuvati i zaštititi analogna građa te je učiniti dostupnijom djelatnicima i stručnoj javnosti. Pozitivno ocijenivši aktivnosti koje su počele na području digitalizacije, Ministarstvo kulture i medija RH uključilo je Zavod kao jednog od dionika u provedbu projekta „e-Kultura – Digitalizacija kulturne baštine“.

Tijekom 2020. godine analiziralo se poslovanje i izvještavalo Agenciji za elektroničke medije, Središnjem državnom uredu za razvoj digitalnog društva i Uredu za udruge Vlade RH. Na zahtjev Državnog ureda za statistiku, izrađen je Godišnji izvještaj o istraživanju i razvoju u 2019. godini.

Ujedno su provedene aktivnosti koje proizlaze iz ugovora o članstvu u CARNET-u.

Fotolaboratorij

U cjelokupnom postupku zaštite i očuvanja kulturne baštine iznimno je važno bilježenje svih poduzetih aktivnosti na kulturnom dobru, pri čemu je fotodokumentacija primarni izvor podataka u dokumentiranju postojećeg stanja i promjena na kulturnom dobru, u dokumentiranju poduzetih intervencija te ilustriranja završnog stanja.

Djelatnici Odsjeka su 2020. godine unutar provedbe Zavodskih programa fotografski dokumentirali radove u Službi za arheološku baštinu, nepokretnu i pokretnu baštinu u studiju i na terenu. Fotografirane su i štete nastale nakon obaju potresa.

U sklopu provedbe fotografskih nedestruktivnih metoda istraživanja, snimane su umjetnine unutar infracrvenog i dugovalnog ultraljubičastog spektra svjetlosti te su rađena radiografska snimanja.

Kontinuirano se radi na unapređenju i moderniziranju fotografske opreme u skladu s današnjim standardima fotografije i s planom standardiziranja postupka fotodokumentiranja.

Arhiv

Temeljem Venecijanske povelje i Zakona o zaštiti kulturnih dobara, obaveza je Zavoda prikupljati, obrađivati i pohranjivati dokumentaciju. Radi očuvanja dokumentacije, ustrojen je Arhiv u kojem se obavljaju poslovi pohrane stručne i opće dokumentacije, organiziraju se arhivske zbirke, obrađuje prikupljena dokumentacija, priprema arhivski materijal za davanje na uvid ili ponovno korištenje pojedincima i institucijama.

Da bi se uvela poboljšanja u čuvanju, obradi i distribuciji arhivske građe, provodile su se aktivnosti na definiranju nove strukture pohrane digitalizirane dokumentacije.

Tijekom godine nastavljen je rad na RTG arhivu te je obrađeno, digitalizirano i arhivirano 70 snimki.

Knjižnica

Zavodska knjižnica jedina je specijalizirana knjižnica s literaturom za primijenjenu restauratorsku struku, uključujući i naslove za tehnologiju materijala kulturne baštine u Hrvatskoj. Da bi se što potpunije provodile osnovne djelatnosti Zavoda, u skladu sa suvremenim bibliotekarskim propisima, nabavlja se i katalogizira stručna literatura na različitim medijima, prema interesu i potrebi stručnih djelatnika.

Knjižnica Zavoda je otvorena za sve stručne djelatnike Zavoda, ali i za one srodnih institucija. Knjižnica vrlo aktivno surađuje s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom i ostalim srodnim knjižnicama u zemlji i inozemstvu, osobito na području međuknjižnične razmjene stručne literature te razmjene vlastitih stručnih izdanja.

U Zavodskoj središnjoj knjižnici i čitaonici u Zagrebu nalazi se opća referentna građa (enciklopedije, leksikoni, rječnici, većina stručnih časopisa i dr.) te građa specijalizirana za štafelajno slikarstvo, polikromiranu skulpturu, namještaj i prirodoslovni laboratorij. Na Zavodskim lokacijama nalazi se dio stručne knjižnične građe, raspoređen prema vrsti djelatnosti.

Sva obrađena knjižnična građa može se pretraživati na digitalnom katalogu Knjižnica grada Zagreba, a izravna poveznica za pretraživanje, kao i brojne poveznice srodnih knjižnica, nalaze se na mrežnoj stranici Zavoda.

U Knjižnici Zavoda tijekom 2020. godine u skladu s prioritetima struke i raspoloživim sredstvima za nabavu stručne literature, obrađena su i upisana u digitalni katalog 104 nova monografska naslova. Stanje ukupnog fonda na raspolaganju za pretraživanje i posudbu u digitalnom katalogu je 8903 sveska. Također je nastavljena revizija cjelokupnog fonda.

Prirodoslovni laboratorij

Prirodoslovni laboratorij provodi prirodoslovna istraživanja za određivanje sastava materijalne strukture umjetnina i za određivanje uzroka njihova propadanja. U slučajevima u kojima Laboratorij nije opremljen za određene vrste istraživanja, koriste se usluge drugih znanstvenih i istraživačkih institucija u Hrvatskoj i u inozemstvu.

Laboratorij posjeduje opremu za mikroskopske, kemijske i spektroskopske analize te dijagnostičku opremu za utvrđivanje vlage spomenika. Od mikroskopske opreme Laboratorij posjeduje polarizacijsko-fluorescentni mikroskop te nekoliko stereomikroskopa. Mikroskopi se upotrebljavaju za analizu stratigrafije slikanih slojeva, tekstila, drva i žbuka. U spektroskopsku opremu Laboratorija ubraja se UV/VIS spektrofotometar (za analizu soli i bojila tekstila). FT-IR spektroskop s mikroskopom služi za određivanje sastava organskog materijala, prije svega veziva slikanih slojeva. Laboratorij posjeduje i pretraživački elektronski mikroskop (SEM) iz 1978. godine (donacija PMF-a Zagreb) koji je nadograđen energijsko-disperzivnim spektroskopom (SEM/EDS), čime je omogućena elementna analiza slojeva anorganskog materijala. Uz to, Laboratorij je opremljen i prijenosnim XRF spektroskopom (donacija Međunarodne agencije za atomsku energiju) koji se upotrebljava za elementnu analizu anorganskih uzoraka te neinvazivnu analizu pigmenata na slikama.

Za nepokretnu baštinu određuje se sastav žbuka, veziva i pigmenata u slikanim slojevima, kao i količina štetnih soli u građevnim strukturama. Na temelju provedenih analiza materijala te ostalih dijagnostičkih ispitivanja, Laboratorij definira, a u suradnji s odjelima i izvodi, probe čišćenja, odsoljavanja, učvršćivanja te zaštite građevnog materijala. Uz to se izdaju preporuke o načinima sanacije, nakon kojih se provode kontrolna ispitivanja o uspješnosti provedenih postupaka.

Na pokretnim kulturnim dobrima određuje se sastav veziva i pigmenata slikanih slojeva, vrste i bojila tekstila, vrste drva i metala te sastav različitih organskih materijala.

U Laboratorij su tijekom 2020. godine zaprimljena 1064 uzorka na kojima su provedena 1242 analitička postupka (173 određivanja veziva slikanog sloja, 311 stratigrafskih analiza mikropresjeka, 361 analiza vrste pigmenata slikanog sloja, 74 određivanja sastava žbuke, 46 analiza količine soli u materijalu, 51 analiza vrste drva, 124 analize vrste tekstila, 52 analize sastava papira, 45 analiza sastava metala, tri analize vrste kože te dvije analize vrste kamena). Uz uzorke je provedena i 51 neinvazivna analiza pigmenata na štafelajnim slikama.

Odsjek za školovanje, stručno usavršavanje i međunarodnu suradnju

Odsjek za školovanje, stručno usavršavanje i međunarodnu suradnju djeluje u sklopu Zajedničke stručne službe Zavoda. Uz voditeljicu, na Odsjeku je zaposlena na neodređeno vrijeme jedna viša stručna savjetnica u kulturi.

Odsjek je zadužen za održavanje i unapređivanje odnosa i suradnje s inozemnim stručnjacima i ustanovama, održavanje suradnje s ustanovama mjerodavnim za kulturnu baštinu i edukaciju u Hrvatskoj te za sustavno stručno usavršavanje i školovanje djelatnika Zavoda.

Djelatnici Odsjeka vode i prijavu projekata na natječaje EU fondova, Ministarstva kulture i medija RH te lokalne i područne samouprave. Ujedno sudjeluju u provođenju projekata, publicističkoj djelatnosti, organiziranju izložbi i drugih promotivnih aktivnosti Zavoda.

Programi međunarodne suradnje, stručnog usavršavanja i školovanja, publicističke i promotivne djelatnosti provode se u suradnji s drugim organizacijskim jedinicama Zavoda. Stoga ovaj izvještaj obuhvaća i programe vođene iz drugih organizacijskih jedinica, a njihov je sadržaj i cilj unutar navedenih poslova i aktivnosti.

Zbog pandemije koronavirusa, aktivnosti Odsjeka bile su 2020. godine modificirane i reducirane.

Suradnja s inozemnim stručnjacima i organizacijama

Karl-Franzen-Universität, Austrija

Prema načelnom sporazumu o petogodišnjoj stručno-znanstvenoj suradnji s Institutom za arheologiju Sveučilišta Karl Franzen u Grazu, u svibnju je potpisan ugovor za 2020. godinu. U kolovozu i rujnu provedena su arheološka istraživanja nalazišta Crkvišće u Gornjem Bukovlju pod vodstvom doc. dr. sc. Ane Azinović Bebek, no zbog pandemije koronavirusa u istraživanjima nisu sudjelovali austrijski stručnjaci i studenti. Financijska, stručna i znanstvena suradnja dogovorena je i za sljedeću godinu.

Sveučilište Aix-Marseille, Francuska

U sklopu podvodnih arheoloških istraživanja ostataka antičkog broda iz 2. stoljeća pr. n. e. u akvatoriju otoka Ilovika, realizirana je suradnja sa stručnjacima Sveučilišta Aix-Marseille. Voditelj istraživanja bio je Igor Miholjek, a francuski tim predvodila je dr. Giulia Boetto (Centre *Camille Jullian*). U realizaciji projekta sudjelovao je i Lošinjski muzej te Specijalna policija Ministarstva unutarnjih poslova RH. Ovogodišnja kampanja nastavak je dosadašnjih istraživanja, koja su počela rekognosciranjem nalazišta 2017. godine s ciljem određivanja tipa plovila, rasprostiranja nalazišta te utvrđivanja vrste tereta koji je brod prevezio. S obzirom na složenost podvodnih arheoloških istraživanja, dogovoren je nastavak suradnje.

Centre Interdisciplinaire de Conservation et de Restauration du Patrimoine i Fondation Vasarely, Francuska

U svrhu istraživanja vezanih uz umjetninu „Barson“ Viktora Vasarelyja (dio stalnog postava Muzeja suvremene umjetnosti u Zagrebu), nastavljena je komunikacija s *Centre Interdisciplinaire de Conservation et de Restauration du Patrimoine* iz Marseillea i Zakladom *Vasarely* iz Aix-en-Provencea. Dogovorena je dvotjedna rezidencija Majde Begić Jarić, voditeljice Odsjeka za tekstil, papir i kožu, u Zakladi *Vasarely* u Aix-en-Provenceu 2021. godine te je najavljeno predstavljanje završenih konzervatorsko-restauratorskih radova na predmetnoj umjetnini u Zagrebu 2021. godine u suradnji s objema organizacijama iz Francuske te s kulturnim institutima Mađarske i Francuske u Hrvatskoj.

20. Susreti konzervatora-restauratora

Zavod je na 20. Susretima konzervatora-restauratora u Narodnoj galeriji u Ljubljani, u organizaciji Udruženja muzeja Slovenije, Društva restauratora Slovenije i Narodne galerije, virtualno predstavio konzervatorsko-restauratorske radove na oslikanoj zastavi Vlahe Bukovca iz župne crkve sv. Nikole u Cavtatu, na intarziranim vratnicama refektorija franjevačkog samostana i crkve sv. Ivana Kapistrana u Iloku, na središnjem dijelu glavnog oltara župne crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Vrbniku i na glavnom oltaru sv. Ivana Krstitelja franjevačke crkve u Varaždinu.

Suradnja s talijanskim stručnjacima

U sklopu dijela programa konzervatorsko-restauratorskih radova na glavnom oltaru crkve sv. Marije Magdalene u Mutvoranu, koji financira Istarska županija / Regione Istria, bilo je predviđeno sudjelovanje talijanskih stručnjaka u stručnom usavršavanju djelatnika, no zbog pandemije koronavirusa obavljene su konzultacije na daljinu, a dolazak talijanskog stručnjaka Stefana Scarpellija odgođen je za 2021. godinu.

Međunarodni projekti koji se financiraju iz fondova Europske unije

Program Europske unije „Kreativna Europa“

TrArS – Tracing the Art of the Straub Family (Tragom umjetnosti obitelji Straub)

Zavod je vodeći partner u projektu u kojem sudjeluju *Bayerisches Landesamt für Denkmalpflege München*, *Universität Graz*, Zavod Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine Slovenije i Univerza v Ljubljani. Projekt je trajao 30 mjeseci (od 1. lipnja 2017. do 30. studenoga 2019. godine). Ukupna vrijednost projekta bila je 425.141 euro, a udio Zavoda iznosio je 123.055 eura, pri čemu je Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualnu i kulturnu politiku Europske komisije (program „Kreativna Europa“) osigurala 47 % sredstava.

Projektne aktivnosti završile su 2019. godine (osim predavanja u sklopu aktivnosti „Europski barok u mom zavjčaju: druženje zajednice s baštinom obitelji Straub“, koje je održano u Čakovcu 2020. godine). U siječnju 2020. godine odrađena je financijska revizija i rekapitulacija projektnih aktivnosti, a završni izvještaj projekta poslan je Europskoj komisiji. U travnju je primljena pozitivna ocjena, čime je projekt službeno završen.

Interreg V-A Hrvatska – Slovenija

„Claustra+. Prekogranična destinacija kulturnog i zelenog turizma Claustra Alpium Iuliarum“

Projekt „Claustra+“ nastavak je uspješno završenog projekta „Claustra – Kameni branici Rimskog Carstva“ (2014./2015.). Predviđeno trajanje projekta je 30 mjeseci, od 1. kolovoza 2017. do 31. siječnja 2020. godine. Projekt provode Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije (vodeći partner), Zavod Ivana Cankarja za kulturo, šport in turizem Vrhnika, Narodni muzej Slovenije, Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, Hrvatski restauratorski zavod, Primorsko-goranska županija, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Prirodoslovni muzej Rijeka i Turistička zajednica Kvarnera. Ukupni proračun projekta je 1.779.988,15 eura, a udio Zavoda iznosi 237.648,63 eura, pri čemu Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) osigurava 85 % sredstava.

Tijekom siječnja 2020. godine završene su posljednje aktivnosti projekta te je početkom ožujka predan završni izvještaj. Tijekom godine pozitivno je ocijenjen četvrti izvještaj i obavljena je prvostupajnska kontrola za peti (završni) izvještaj koji je prosljeđen na drugostupajnsko razmatranje u Tehničko tajništvo programa Interreg V-A Slovenija-Hrvatska.

RUINS – Sustainable re-use, preservation and modern management of historical ruins in Central Europe. Elaboration of integrated model and guidelines based on the synthesis of the best European experience

Za potrebe projekta RUINS, s Gradom Zadrom sklopljen je ugovor o izradi integriranog modela održive zaštite i očuvanja, ponovnoj upotrebi, upravljanju srednjovjekovnim ruševinama i testiranju integriranog modela, čija provedba završena 2020. godine.

Provedba projekata financiranih sredstvima Operativnog programa „Konkurentnost i kohezija“ 2014. – 2020. (Europski fond za regionalni razvoj prema pozivu Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije RH „Priprema i provedba integriranog razvojnog programa temeljenog na obnovi kulturne baštine“)

Zavod je u ulozi partnera lokalnih samouprava sudjelovao u pripremi šest projekata, a 2020. godine aktivan je jedan projekt iz skupine B (provedba integriranih programa). Za jedan projekt iz skupine A (priprema dokumentacije za provedbu integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine) i dva projekta iz skupine B (provedba integriranih programa) obavljena je završna priprema dokumentacije za reviziju i aktivnosti vezane uz izvještavanje.

„Unaprjeđenje kontinentalnog turizma turističkom valorizacijom povijesno-kulturne baštine grada Ludbrega“ (B komponenta)

Prijavitelj projekta predviđenog trajanja od 1. listopada 2017. do 1. listopada 2020. je Grad Ludbreg. Zavod je u provedbi sudjelovao stručnim savjetovanjem tijekom radova na uređenju arheološkog parka Iovia – Ludbreg, pri čemu su 2020. godine provedene aktivnosti završnih radova.

„SKALA – nova kulturno-turistička destinacija u Komolcu, Dubrovnik“ (A komponenta)

Prijavitelj projekta u predviđenom trajanju od 1. prosinca 2016. do 1. prosinca 2018. bila je tvrtka Adriatic Croatia International Club. U sklopu projekta Zavod je 2017. godine proveo interdisciplinarna istraživanja kompleksa Sorkočević. Sporazumom s Adriatic Croatia International Clubom (ACI) od 30. studenoga 2018. godine ugovorena su dodatna konzervatorsko-restauratorska istraživanja ljetnikovca Sorkočević koja su dovršena početkom 2019. godine. U 2020. godini pripremljena je sva dokumentacija za reviziju projekta u organizaciji SAFU-a.

„Ruralna poučna, kulturno-etnografska turistička atrakcija za područja Korčule, Mljeta i Dubrovačkog primorja“ (B komponenta)

Prijavitelj projekta u predviđenom trajanju od 1. siječnja 2017. do 1. siječnja 2020. je Dubrovačko-neretvanska županija. Zavod je kao partner zadužen za provedbu građevinsko-obrtničkih radova za uspostavu konzervatorsko-restauratorskog laboratorija u ljetnikovcu Stay, za nabavu laboratorijske opreme i mikroskopa, organizaciju edukacije o korištenju svjetlosnog mikroskopa, edukacije lokalnog stanovništva te prezentacije radova na oltaru Poklonstva triju kraljeva u crkvi sv. Jeronima u Slanom. Prema hodogramu aktivnosti predviđenom za 2020. godinu, Zavod je pripremio svu dokumentaciju i pojašnjenja za pripremu završnog obračuna troškova koji su sredinom godine i refundirani.

Arheološki park Vižula (B komponenta)

Prijavitelj projekta u predviđenom trajanju od 1. rujna 2017. do 1. rujna 2019. bila je Općina Medulin. Uloga Zavoda bila je provedba podvodnih arheoloških istraživanja te sudjelovanje u uspostavi arheološkog parka. Početkom 2020. godine predani su posljednji financijski izvještaji i pojašnjenja te su svi troškovi refundirani.

Organizacija skupova

Radionica „Preventivno konzerviranje umjetnina na papiru i pergameni“, Osijek, 19. listopada 2020.

Zavod je u suradnji s Udrugom istočne Slavonije i Muzejom Slavonije organizirao jednodnevnu radionicu „Preventivno konzerviranje umjetnina na papiru i pergameni“, namijenjenu stručnjacima zaduženima za brigu o muzejskim zbirkama takvih umjetnina. Radionicu je vodila Majda Begić Jarić, viši konzervator-restaurator s Odsjeka za papir i kožu Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu.

Cilj teorijskog dijela bilo je podizanje razine svijesti o preventivnom konzerviranju te upoznavanje polaznika s osnovnim standardima te skupine radova. Polaznici radionice upoznali su različite vrste umjetnina na papirnatom nosiocu i pergameni, vrste i svojstva papirnatog nosioca te način proizvodnje papira i pergamene. Također su upućeni u prepoznavanje oštećenja i određivanja prioriteta za očuvanje umjetnina, kao i u promišljanje o načinu adekvatnog rukovanja, uvjetima za prikladan smještaj, zaštitu od zračenja i mikroorganizama, prikladnom transportu te trajnoj pohrani i izlaganju. Na praktičnom dijelu radionice svaki polaznik imao je priliku primijeniti stečeno znanje u svrhu preventivne zaštite umjetnina na papiru i pergameni.

Školovanje i stručno usavršavanje

Tijekom 2020. godine više djelatnika Zavoda sudjelovalo je u nekom obliku stručnog usavršavanja. Izlaganja na skupovima i predstavljanje posterom održalo je na četiri skupa 12 djelatnika Zavoda, a 24 djelatnika sudjelovala su na 13 skupova i seminara, koji su uglavnom održani virtualno.

Lea Čataj, viši konzervator arheolog, voditeljica Odjela za restauriranje arheoloških nalaza, obranila je 21. veljače 2020. doktorsku disertaciju „Geneza i razvoj lasinjske kulture na području središnje i gorske Hrvatske“ na poslijediplomskom studiju arheologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Stjecanje temeljnih i viših stručnih zvanja

Tijekom 2020. godine viša stručna konzervatorsko-restauratorska zvanja steklo je devet djelatnika, a 16 je djelatnika predalo dokumentaciju za stjecanje temeljnog stručnog zvanja putem stručnog ispita koji će biti organiziran 2021. godine.

Od 2020. godine, odnosno od stupanja na snagu Pravilnika o stručnim zvanjima za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara te uvjetima i načinu njihova stjecanja (NN 104/2019), Zavod je preuzeo organizaciju stručnih ispita za temeljna stručna zvanja. U studenome je objavljen prvi ispitni rok (za svibanj 2021.), a prijave su završile 9. prosinca 2020. Pristigle su 72 prijave. U sklopu ispitnog roka u svojstvu članova povjerenstva, mentora i izvjestitelja sudjeluje 18 djelatnika Zavoda.

Pravilnikom o stručnim zvanjima Zavod je preuzeo i obavezu vođenja opće evidencije o stečenim stručnim zvanjima.

Djelatnici Zavoda angažirani su i kao članovi povjerenstva i kao izvjestitelji u postupku dodjele viših stručnih zvanja u konzervatorsko-restauratorskoj djelatnosti, što ga provodi Ministarstvo kulture i medija RH.

Suradnja sa srednjoškolskim i visokoškolskim ustanovama u Hrvatskoj i inozemstvu

U sklopu redovite djelatnosti, Zavod surađuje s brojnim kulturnim, znanstvenim i obrazovnim ustanovama u Hrvatskoj. Valja istaknuti suradnju s fakultetima i akademijama u realizaciji prakse studenata konzerviranja i restauriranja umjetnina te studenata povijesti umjetnosti i zaštite spomenika.

Tijekom 2020. godine dvije su studentice s Odjela za umjetnost i restauraciju Sveučilišta u Dubrovniku odradile studentsku praksu (160 sati) na Odsjeku za papir i kožu Odjela za tekstil, papir i kožu te na Odjelu za restauriranje arheoloških nalaza. Jedna je studentica s Fakulteta za kemijsko inženjerstvo i tehnologiju u Zagrebu odradila studentsku praksu (160 sati) u Prirodoslovnom laboratoriju Zavoda u Zagrebu. Student 4. godine diplomskog sveučilišnog studija *Centro Studi di Archeologia (Università Ca' Foscari, Venecija)* odradio je stručnu praksu (160 sati) u Odjelu za kopnenu arheologiju, sjedište Juršići Službe za arheološku baštinu. Polaznik programa obrazovanja za odrasle Drvodjeljske škole u Zagrebu odradio je stručnu praksu (104 sata) na Odjelu za namještaj i drvene konstrukcije, učenica 4. razreda Škole za primijenjenu umjetnost i dizajn u Zagrebu, smjer Tekstil odradila je stručnu praksu (24 sata) na Odjelu za tekstil, papir i kožu Službe za pokretnu baštinu.

Odjele Zavoda posjetili su studenti i profesori Filozofskog fakulteta u Rijeci.

Članstva

U 2020. godini Zavod je bio učlanjen u sljedeće organizacije: *International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works (IIC)*, *International Council on Monuments and Sites (ICOMOS)*, *International Council of Museums (ICOM)*, *Institute of Conservation (ICON)*, *Internationale Arbeitsgemeinschaft der Archiv-, Bibliotheks- und Graphik-Restauratoren (IADA)*, *Centre international d'étude des textiles anciens (CIETA)* i *Divers Alert Network Europe*.

Pojedinačne članarine uplaćene su Hrvatskoj komori arhitekata, Hrvatskoj komori inženjera građevinarstva, Hrvatskoj udruzi za zdravo radno mjesto, Hrvatskoj udruzi za zaštitu zdravlja i sigurnosti na radu, Udruzi računovođa i financijskih djelatnika te Hrvatskom zavodu za norme.

Publicistička djelatnost

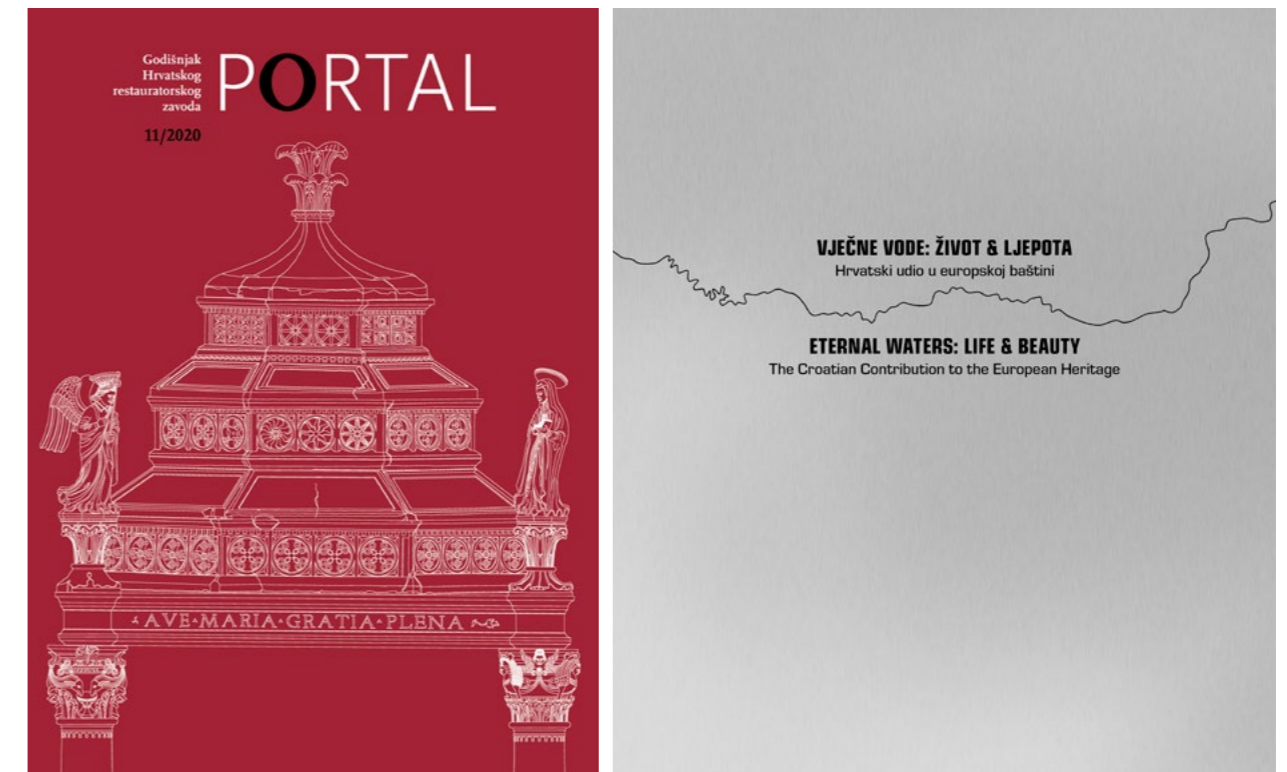
Časopis „Portal“, godišnjak Hrvatskog restauratorskog zavoda

U jedanaestom broju časopisa „Portal“, godišnjaku Hrvatskog restauratorskog zavoda, objavljeno je 11 znanstvenih i stručnih tekstova posvećenih temama s područja zaštite kulturne baštine. Sedam je izvornih znanstvenih radova, jedno prethodno priopćenje, jedan pregledni te dva stručna rada. Jedanaesti broj časopisa „Portal“ ostvaren je sredstvima Ministarstva znanosti i obrazovanja RH, Zaklade Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti te Zavoda. Digitalno izdanje objavljeno je na mrežnim stranicama Zavoda.

Monografija „Vječne vode: život & ljepota“

„Knjiga (kojom predstavljamo hrvatsku baštinu nastala je iz potrebe stvaranja svojevrsnog imaginarija kojim bi se kroz vrijeme dao prikaz kulturne baštine u svojoj njezinoj punini, raznolikosti i jedinstvenosti. Ona nije cjelovita, znanstveno obrađena i dovršena slika koja sažima cjelinu i povezuje svaki dio. Namjera je bila istaknuti glavne teme i dosege hrvatske prirodne i kulturne, materijalne i nematerijalne baštine. Sagledavajući tu baštinu na jednom mjestu, pratimo njezine specifičnosti u nacionalnom kontekstu, no jednako tako slijedimo tragove i poveznice s univerzalnim i europskim povijesnim naslijeđem.“ (iz teksta ministrice kulture dr. sc. Nine Obuljen Koržinek)

Monografija je objavljena u ožujku, a javno predstavljanje održano je 29. lipnja 2020. godine. Digitalno izdanje monografije dostupno je na mrežnim stranicama Zavoda.

Izložbe i izložbeni katalozi

Izložba „Brodolom Mijoka – probuđena tajna murterskog mora“ (Dubrovnik, Dubrovački muzeji, 4. lipnja – 15. kolovoza 2020.; Pula, Arheološki muzej Istre, 18. rujna 2020. – 31. siječnja 2021.)

Izložbom, koja je izvorno bila otvorena u prosincu 2018. u Šibeniku u organizaciji Muzeja grada Šibenika i Hrvatskog restauratorskog zavoda, predstavljeni su pokretni arheološki nalazi pronađeni tijekom sustavnih istraživanja brodoloma Mijoka.

Izložba je 2020. godine predstavljena u Dubrovniku (Dubrovački muzeji) od 4. lipnja do 15. kolovoza 2020. te u Puli (Arheološki muzej Istre) od 18. rujna 2020. do 31. siječnja 2021. godine.

Izložba „Povijest i umjetnost na zidovima palače u Opatičkoj 10 u Zagrebu“ (Zagreb, Galerija Klovičevi dvori, 19. studenoga 2020. – 31. siječnja 2021.)

Izložba je organizirana u suradnji s Hrvatskim institutom za povijest i Galerijom Klovičevi dvori u Zagrebu u prigodi premještanja umjetničkih djela Vlahe Bukovca, Mate Celestina Medovića, Bele Csikosa-Sessije, Otona Ivekovića, Ivana Tišova i Ferde Kovačevića iz palače u Opatičkoj 10 radi sanacije zgrade nakon potresa. Slike hrvatske prošlosti iz svečane Zlatne dvorane i djela koja prikazuju klasike svjetske književnosti iz Renesansne sobe upotpunjena su slikama iz Moderne galerije i Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu te privatnih zbirki.

Promotivna djelatnost**Noć muzeja (Kaštela, Muzej grada Kaštela i Rovinj, Gradska palača, 31. siječnja 2020.)**

Hrvatski restauratorski zavod sudjelovao je u Noći muzeja dvjema aktivnostima. U suradnji s Umjetničkom akademijom Sveučilišta u Splitu, u Muzeju grada Kaštela otvorena je interaktivna izložba „Slikarski atelje Leonarda da Vinci“, čiji je cilj bio prikazati proces izrade nekoliko Da Vincijevih slika te predočiti izgled njegova ateljea u dvorcu Clos Lucé. Uz dr. sc. Sandru Šusti, voditeljicu Restauratorskog odjela Šibenik Hrvatskog restauratorskog zavoda, u organizaciji izložbe sudjelovale su studentice Umjetničke akademije Sveučilišta u Splitu.

U Gradskoj palači u Rovinju predavanja o rovinjskoj baštini održali su Ivan Jengić („Konzervatorsko-restauratorski radovi na Balbijevoj luku“), dr. sc. Petar Puhmajer („Tajni život palače Califfi – predstavljanje rezultata konzervatorsko-restauratorskih istraživanja“) te dr. sc. Josip Višnjić („Srednjovjekovna kula Turinina – istraživanja i perspektive“).

Dani Europske baštine (rujan i listopad 2020.)

Zavod se uključio u obilježavanje Dana Europske baštine, koji su 2020. bili posvećeni temi „Baština i obrazovanje – učenje za život“, virtualnim predstavljanjima 38 programa konzervatorsko-restauratorskih radova na arheološkoj, nepokretnoj i pokretnoj baštini, objavljenim na mrežnim stranicama Zavoda. U Trogiru je održano *online* predavanje dr. sc. Vinke Marinković „Trogir, katedrala sv. Lovre, kapela Orsini. Problemi propadanja te konzerviranja i restauriranja kamene plastike“, a u Osijeku je od 5. do 7. listopada organiziran program koji je uključio dvije radionice o pozlaćivanju, za djecu i odrasle, pod vodstvom Suzane Antolović i Ane Šapine, radionicu o ukrašavanju drvenih predmeta tehnikama obrade drva, koju je vodio Ivan Bošnjak, te predavanje Darije Cvitan „Konzerviranje i(li) restauriranje“.

Mrežne stranice Zavoda i društvene mreže

Mrežne stranice Zavoda dostupne su na adresi www.hrz.hr, a Facebook profil na <https://www.facebook.com/hrvatski.restauratorski.zavod?fref=ts>. Tijekom 2020. godine na mrežnim stranicama prikazane su 63 nove objave na hrvatskom i četiri na engleskom jeziku, novi broj godišnjaka Hrvatskog restauratorskog zavoda „Portal“ i informacije o stručnim ispitima. Stupanjem na snagu Zakona o pristupačnosti mrežnih stranica tijela javnog sektora Republike Hrvatske, Zavod je proveo testiranje pristupačnosti svojih mrežnih stranica, izvedena je i njihova prilagodba te je objavljena Izjava o pristupačnosti. Dvije djelatnice Zavoda sudjelovale su na e-tečaju „Digitalna pristupačnost“ u Državnoj školi za javnu upravu.

Suradnja u projektima znanstveno-istraživačkih ustanova**Filozofski fakultet u Rijeci**

Zavod je partner Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci na projektu „ET TIBI DABO: naručitelji i donatori umjetnina u Istri, Hrvatskom primorju i sjevernoj Dalmaciji od 1300. do 1800. godine“. Projekt financira Hrvatska zaklada za znanost, a traje od 20. ožujka 2017. do 20. ožujka 2021. godine. Tijekom 2020. godine u aktivnostima projekta sudjelovali su djelatnici Zavoda: dr. sc. Krasanka Majer Jurišić, dr. sc. Petar Puhmajer i dr. sc. Josip Višnjić. Obavljeno je jedno terensko istraživanje u Beču i objavljena su dva znanstvena rada te svezak 21 u Maloj biblioteci godišnjaka zaštite kulture naslova „Franjevački samostanski kompleks sv. Bernardina Sijenskog u Kamporu na otoku Rabu“.

Pravo na pristup informacijama Zavoda

Zavod je kao javna ustanova u kulturi proveo sve propisane aktivnosti u skladu sa Zakonom o pravu na pristup informacijama (NN 25/13). Na mrežnim stranicama Zavoda 2020. godine ažurno su objavljivani svi potrebni službeni dokumenti (Program rada, Godišnji izvještaj o radu Zavoda, financijski planovi i izvještaj, informacije o postupcima

javne nabave i o dokumentaciji za nadmetanje te informacije o izvršavanju ugovora) uz već objavljene strateške dokumente, opće akte i odluke, informacije o uslugama i ponovnoj uporabi informacija i drugo. Potkraj siječnja 2021. godine predan je Povjereniku za informiranje izvještaj za 2020. godinu o provođenju Zakona o pravu na pristup informacijama, koji je objavljen i na mrežnim stranicama Zavoda.

Tijekom 2020. godine imenovani službenik za informiranje obradio je i riješio 75 zahtjeva za pristup i ponovnu uporabu informacija. Svi zaprimljeni zahtjevi riješeni su u zakonskom roku. Zavod je u provođenju postupaka uvažavao važnost suradnje sa znanstvenicima i stručnjacima iz drugih institucija, kao i ograničenja koja proizlaze iz nereguliranih autorskih prava, opsega tražene dokumentacije i drugih okolnosti.

Legenda:

- ARHEOLOŠKA KULTURNA BAŠTINA
- NEPOKRETNNA KULTURNA BAŠTINA
- POKRETNNA KULTURNA BAŠTINA

Bjelovarsko-bilogorska županija	
Bijela, ostaci benediktinskog samostana sv. Margarete	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Daruvar, Stari Slavik	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Pavlin Kloštar (Streza), ostaci pavlinskog samostana Svih svetih	postistraživački i konz.-rest. radovi
Podgarić, Stari grad Garić-grad - središnja kula	dovršetak krovišta kule
Čazma, župna crkva sv. Marije Magdalene - glavni oltar sv. Marije Magdalene - predela i skulpture središnjeg dijela oltara	nastavak konz.-rest. radova
Čazma, župna crkva sv. Marije Magdalene - kućište orgulja	završni konz.-rest. radovi
Čazma, župna crkva sv. Marije Magdalene - propovjedaonica	nastavak konz.-rest. radova
Čazma, župna crkva sv. Marije Magdalene - skulptura "Sv. Barbara" bez cjeline	početak konz.-rest. radova
Križ Gornji, kapela Sv. Križa - skulptura "Sv. Katarina"	cjeloviti konz.-rest. radovi

Brodsko-posavska županija	
Slavonski Brod, tvrđava Brod (Kavalir)	- mirovanje -
Sibinj, crkva sv. Ivana Krstitelja - glavni oltar sv. Ivana Krstitelja - slika "Sv. Leonard"	početak konz.-rest. radova
Sibinj, crkva sv. Ivana Krstitelja - skulptura "Immaculata" bez cjeline	početak konz.-rest. radova
Slavonski Brod, franjevački samostan i crkva Presvetog Trojstva - propovjedaonica	nastavak konz.-rest. radova
Slavonski Brod, franjevački samostan i crkva Presvetog Trojstva - skulptura "Sv. Ivan Nepomuk" bez cjeline	konz.-rest. istraživanja i izrada dokumentacije
Slavonski Brod, kuća Brlić - pomoćni stolić	cjeloviti konz.-rest. radovi
Vrpolje, crkva Rođenja sv. Ivana Krstitelja - oltar sv. Ivana Krstitelja	konz.-rest. istraživanja i izrada dokumentacije

Dubrovačko-neretvanska županija	
Dubrovačko-neretvanska županija, podmorje	- mirovanje -
o. Mljet, Pličina Sv. Pavao, novovjekovni brodolom	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac - zidne slike	konz.-rest. istraživanja i izrada dokumentacije
Dubrovnik, Biskupska palača (palača Sorkočević) - zidne slike	nastavak konz.-rest. radova
Dubrovnik, katedrala Uznesenja Marijina, riznica - štuko	nastavak konz.-rest. radova
Dubrovnik, Orlandov stup	dopuna dokumentacije i monitoring
Dubrovnik, Knežev dvor, kapela Rođenja Marijina - zidne slike	izrada dokumentacije i prijedloga radova
o. Lastovo, zaštićena kulturna dobra	- mirovanje -
Cavtat, crkva Blažene Djevice Marije Snježne - glavni oltar Blažene Djevice Marije Snježne - slika "Bogorodica s Djetetom"	nastavak konz.-rest. radova
Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac - slika "Portret umjetnikove žene"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac - slika "Studija žene u ateljeu"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac - šest slika na papiru i dokumenti korespondencije iz jedne kutije	cjeloviti konz.-rest. radovi
Cavtat, Muzeji i galerije Konavala, Kuća Bukovac - šest slika na platnu i tri ukrasna okvira	cjeloviti konz.-rest. radovi
Dubrovnik, crkva sv. Đurđa - oltar sv. Đurđa - slika "Sv. Đurđe ubija zmaja"	početak konz.-rest. radova
Dubrovnik, crkva sv. Josipa - slika "Smrt sv. Josipa"	početak konz.-rest. radova
Dubrovnik, crkva sv. Josipa - slika "Vizija sv. Bernarda"	završetak konz.-rest. radova
Dubrovnik, Dubrovačka biskupija - tri grafike i kodeks "Dispense matrimoniali" (svezak 1)	cjeloviti konz.-rest. radovi

Dubrovnik, Dubrovačka biskupija, Biskupski ordinarijat - slika "Sv. Katarina Sijenska"	nastavak konz.-rest. radova
Dubrovnik, Dubrovački muzeji, Etnografski muzej - muške dokoljenice "toke" DUM EM 4487 i muški pojas DUM EM 4832	završetak konz.-rest. radova
Dubrovnik, Dubrovački muzeji, Kulturno-povijesni muzej - dvije ikone "Deisis"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Dubrovnik, Dubrovački muzeji, Kulturno-povijesni muzej - slika "Portret princa od Savoje"	početak konz.-rest. radova
Dubrovnik, Dubrovački muzeji, Pomorski muzej - 11 dokumenata i "Atlas Sredozemlja s tri karte"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Dubrovnik, HAZU, Zavod za povijesne znanosti - slika "Portret kneza Luke Dominika Bone (Bunića)"	završetak konz.-rest. radova
Dubrovnik, katedrala Uznesenja Marijina - slika "Krist u Limbu"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Dubrovnik, Muzej samostana sv. Dominika - slika "Navještenje"	nastavak konz.-rest. radova
Dubrovnik, palača Restić - četiri grafike	cjeloviti konz.-rest. radovi
o. Korčula, Lumbarda, crkva sv. Bartula - pjevalište	nastavak konz.-rest. radova
o. Lopud, Lopud, crkva Gospe od Šunja - oltar Gospe od Milosrđa - ikona "Bogorodica s Djetetom"	nastavak konz.-rest. radova
o. Lopud, Lopud, crkva Gospe od Šunja - oltar Uznesenja Blažene Djevice Marije	nastavak konz.-rest. radova
o. Lopud, Lopud, crkva Gospe od Šunja - skulptura "Raspelo"	nastavak konz.-rest. radova
Orebič, crkva Gospe od Anđela - oltar Sv. Križa - skulptura "Sv. Ivan"	nastavak konz.-rest. radova
Orebič, Pomorski muzej - šest akvarela	cjeloviti konz.-rest. radovi
Slano, Grgurići, crkva sv. Roka - oltar sv. Nikole - slika "Sv. Nikola"	početak konz.-rest. radova

Grad Zagreb	
Zagreb, Banski dvori, Dvorana "Ban Josip Jelačić" - zidni oslik	sanacija štete
Zagreb, Demetrova 18, kuća Lovrenčić	izrada dokumentacije / sanacija štete
Zagreb, Ilica 44, hotel Pruckner (MDC)	sanacija štete
Zagreb, Banski dvori, Dvorana "Ban Josip Jelačić" - kaljeva peč	sanacija štete
Zagreb, Banski dvori, Mala dvorana - kaljeva peč	početak konz.-rest. radova
Zagreb, HAZU, Kabinet grafike - šest umjetnina na papirnom nositelju	cjeloviti konz.-rest. radovi
Zagreb, HAZU, Strossmayerova galerija starih majstora - slike "Kartaši", "Rasipni sin" i "Bogorodica s Djetetom, sv. Katarinom i donatorom"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Zagreb, Hrvatski povijesni muzej - dvije umjetnine na pergameni, šest umjetnina na papirnom nositelju	cjeloviti konz.-rest. radovi
Zagreb, Hrvatski povijesni muzej - slike "Nikola Krestinac" i "Petar Troilo Sermage" s ukrasnim okvirima	cjeloviti konz.-rest. radovi
Zagreb, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije i sv. Stjepana i Ladislava, riznica - kazula T-259/1	cjeloviti konz.-rest. radovi
Zagreb, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije i sv. Stjepana i Ladislava, riznica - tapiserija "Siječanj-veljača"	nastavak konz.-rest. radova
Zagreb, Muzej suvremene umjetnosti - kolaž "Barson"	završetak konz.-rest. radova
Zagreb, Muzej za umjetnost i obrt - slika "Čuda sv. Franje Ksaverskog"	cjeloviti konz.-rest. radovi

Istarska županija	
Krnica (sv. Teodor), ostaci crkve sv. Teodora	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Momjan, kaštel Rota	arheološka istraživanja i izrada dokumentacije
Paz, kaštel Paz	- mirovanje -
Rovinj (Turnina), srednjovjekovna kula	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Žminj, kaštel Žminj - pokretni arheološki nalazi	konz.-rest. radovi
Barban, sklop crkve sv. Nikole, palače Loredan, Malih i Velih vrata i četverokutne kule	- mirovanje -
Beram, kapela sv. Marije na Škrilinah	dovršetak konz.-rest. radova na tabulatu
Buzet, crkva sv. Jurja	- mirovanje -
Draguč, crkva sv. Roka	izrada dokumentacije i izvođenje radova
Pazin, crkva sv. Nikole sa zvonikom - štuko	izrada dokumentacije i izvođenje radova
Poreč, Eufrazijeva bazilika (katedrala Uznesenja Marijina)	izrada dokumentacije i izvođenje radova
Roč, župna crkva sv. Bartola - štuko	- mirovanje -
Rovinj, župna crkva sv. Jurja i sv. Eufemije - kamena plastika	nastavak konz.-rest. radova i statička sanacija
Rovinj, Muzej grada Rovinja (palača Califfi) - zidne slike	konz.-rest. radovi
Svetvinčenat, crkva sv. Vincenta - zidne slike	monitoring
Vodnjan, crkva sv. Katarine - zidne slike	završetak konz.-rest. radova
Barban, župna crkva sv. Nikole - glavni oltar sv. Nikole - oltarna pala "Sv. Nikola sa svecima"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Buje, crkva sv. Marije Milosrdnice - slika "Mistična vizija sv. Ruže Limske"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Buje, župna crkva sv. Servula - slika "Čudo sv. Servula"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Buzet, crkva sv. Ivana Krstitelja - slika "Bogorodica s Djetetom, sv. Franjom Asiškim, sv. Niceforom i sv. Petrom Mučenikom"	početak konz.-rest. radova
Čepić, crkva Blažene Djevice Marije od Snijega - skulptura "Bogorodica s Djetetom"	- mirovanje -
Fažana, župna crkva sv. Kuzme i Damjana - tri skulpture bez cjeline	početak konz.-rest. radova
Kanfanar, crkva sv. Marije od Lakuća - skulptura "Bogorodica s Djetetom"	početak konz.-rest. radova
Motovun, župna crkva sv. Stjepana Prvomučenika - ophodno raspelo	završetak konz.-rest. radova
Mutvoran, župna crkva sv. Marije Magdalene - glavni oltar sv. Marije	nastavak konz.-rest. radova
Novigrad, župna crkva sv. Maksima i sv. Pelagija - slika "Portret biskupa Teodora Loredana Balbija"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Novigrad, župna crkva sv. Maksima i sv. Pelagija - slika "Sv. Maksim i Pelagije"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Rovinj, župna crkva sv. Jurja i sv. Eufemije - dva ophodna raspela	nastavak konz.-rest. radova
Rovinj, župna crkva sv. Jurja i sv. Eufemije - procesijski znak sv. Eufemije	cjeloviti konz.-rest. radovi
Rovinj, župna crkva sv. Jurja i sv. Eufemije - slika "Stigmatizacija sv. Franje Asiškog"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Rovinj, Muzej grada Rovinja - deset oslikanih lepeza	cjeloviti konz.-rest. radovi
Rovinj, Muzej grada Rovinja - oklop samuraja	početak konz.-rest. radova
Slum, crkva sv. Matije - ophodno raspelo	završetak konz.-rest. radova
Vodnjan, crkva sv. Marije Karmelske - oltar Krunjenja Bogorodice	nastavak konz.-rest. radova
Vodnjan, župna crkva sv. Blaža - slike "Pričest apostola" i "Bogorodica s Djetetom i svecima"	nastavak konz.-rest. radova
Vodnjan, župna crkva sv. Blaža, Zbirka sakralne umjetnosti - inventar relikvijara sv. Kandidate	nastavak konz.-rest. radova

Karlovačka županija	
Barilović, Stari grad Barilović - pokretni arheološki nalazi	dovršetak konz.-rest. radova
Gornje Bukovlje (Crkvišće), kasnoantička utvrda i crkva	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Kamensko, r. Kupa, rimski brodolom	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Barilović, Stari grad Barilović	- mirovanje -
Lipnik, crkva sv. Ilije Proroka - štuko	nastavak konz.-rest. radova
Svetice, župna crkva Rođenja Blažene Djevice Marije - glavni oltar sv. Marije	konz.-rest. istraživanja

Koprivničko-križevačka županija	
Koprivnički Ivanec, crkva sv. Ivana Krstitelja - zidne slike	- mirovanje -
Križevci, katedrala Presvetog Trojstva - zidne slike	dovršetak konz.-rest. radova
Kuzminec, crkva sv. Kuzme i Damjana - zidne slike	- mirovanje -
Hlebine, Muzej grada Koprivnice, Galerija naivne umjetnosti - slika na staklu "Peski"	- mirovanje -
Veliki Poganac, pravoslavna crkva Velikomučenika sv. Georgija - ikonostas - arhitektura 2. i dijela 1. reda	- mirovanje -
Veliki Poganac, pravoslavna crkva Velikomučenika sv. Georgija - ikonostas - dvije dvojne ikone "Rođenje Bogorodice i Vavedenje (Susret u hramu)" i "Poklonstvo kraljeva i Krštenje"	cjeloviti konz.-rest. radovi

Krapinsko-zagorska županija	
Kostel, Stari grad Kostel - arhitektura	- mirovanje -
Krapina, franjevački samostan i crkva sv. Katarine	- mirovanje -
Martinščina, crkva sv. Martina	- mirovanje -
Trški Vrh, crkva sv. Marije Božje Jeruzalemske	nastavak konstruktivne sanacije i konz.-rest. radova
Budinščina, Stari grad Milengrad - arhitektura	konstruktivna sanacija i konz.-rest. radovi
Gotalovec, kapela sv. Petra - oltar sv. Marije Magdalene - arhitektura oltara	završetak konz.-rest. radova i montaža
Gotalovec, kapela sv. Petra - oltar sv. Marije Magdalene - tri skulpture	završetak konz.-rest. radova i montaža
Klanjec, crkva Navještenja Blažene Djevice Marije - sakristijski ormar	nastavak konz.-rest. radova
Strmec (Veliko Trgovišće), crkva Blažene Djevice Marije - skulptura "Bogorodica s Djetetom"	konz.-rest. istraživanja i početak radova

Ličko-senjska županija	
Brinje, Stari grad Sokolac - arhitektura	nastavak konz.-rest. građevinski radova

Međimurska županija	
Domašinec, arheološki park Turčišće Goričan	- mirovanje -
Sv. Martin na Muri, arheološka zona naselja	dovršetak arheoloških i geofizičkih istraživanja
Lopatinec, crkva sv. Jurja - cinktor	nastavak konstruktivne i građ. sanacije
Štrigova, crkva sv. Jeronima - arhitektura	- mirovanje -

Osječko-baranjska županija	
Gorjani - arheološka topografija srednjovjekovnih Gorjana	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Osijek, kapela sv. Nikole	konz.-rest. istraživački radovi i izrada dokumentacije
Osijek, Tvrdica - Franjevačka 18, stambena katnica	
Osijek, Tvrdica - Kuhačeva 16, stambena katnica	
Osijek, Tvrdica - Markovičeva 1, stambena katnica	
Osijek, Trg Presvetog Trojstva, kužni pil	- mirovanje -
Batina, crkva sv. Valentina mučenika - oltari Srca Isusova i Srca Marijina	stolarska sanacija
Osijek, crkva sv. Mihaela arkandela - oltari sv. Ivana Nepomuka i sv. Otilije	- mirovanje -
Osijek, kapela sv. Roka - oltar sv. Roka - ukrasni okvir oltarne pale "Sv. Rok"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Osijek, Muzej likovnih umjetnosti - četiri slike na platnu	cjeloviti konz.-rest. radovi
Osijek, Muzej likovnih umjetnosti - deset crteža na papirnom nositelju	cjeloviti konz.-rest. radovi
Osijek, Reformirana kršćanska kalvinska crkva - dvije korske ograde	cjeloviti konz.-rest. radovi
Valpovo, Muzej Valpovštine - šest umjetnina na papirnom nositelju	cjeloviti konz.-rest. radovi

Požeško-slavonska županija	
Čečavac (Rudina), ostaci benediktinske opatije sv. Mihovila arkandela - arhitektura	nastavak revizijskih istraživanja i građevinske sanacije
Požega, kužni pil Sv. Trojstva	nastavak konz.-rest. radova

Primorsko-goranska županija	
o. Ilovik, antički brodolom	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Novi Vinodolski, utvrda Lopar	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka, Ranonovovjekovna zbirka - pokretni arheološki nalazi	konz.-rest. radovi
Rijeka, Tarsatički principij	- mirovanje -
o. Krk, Krk, kompleks katedrale Uznesenja Blažene Djevice Marije i crkve sv. Kvirina	izrada dokumentacije
o. Krk, o. Košljun, franjevački samostan i crkva Navještenja Marijina - kamena plastika	nastavak konz.-rest. radova
Lovran, crkva sv. Juraja - zidne slike	- mirovanje -
o. Rab, Supetarska Draga, benediktinski samostan i crkva sv. Petra	izrada dokumentacije i konz.-rest. istraž. radovi
Rijeka, bivša tvornica "Rikard Benčić", upravna zgrada	nastavak konz.-rest. radova
Belgrad, kapela Majke Božje Snježne - glavni oltar Majke Božje Snježne	- mirovanje -
o. Cres, Cres, župni ured - dvije slike na drvu "Sv. Ana Trojna" i "Sv. Ivan Evanđelist"	nastavak konz.-rest. radova
o. Cres, Osor, župna crkva sv. Marije - slika "Oplakivanje sa svecima"	nastavak konz.-rest. radova
o. Krk, Baška, župna crkva Presvetog Trojstva - oltar Sv. Križa - skulpture "Bogorodica" i "Sv. Ivan Evanđelist"	završetak konz.-rest. radova
o. Krk, Baška, župna crkva Presvetog Trojstva - tri skulpture bez cjeline	završetak konz.-rest. radova
o. Krk, Krk, Biskupski ordinarijat - poliptih sv. Lucije	početak konz.-rest. radova
o. Krk, Krk, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije - antependij, gremijal i stola	početak konz.-rest. radova
o. Krk, Krk, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije - kućište orgulja i ograda pjevališta	istraživanje i prijedlog konz.-rest. radova
o. Krk, Krk, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije - slike "Umnažanje kruha" i "Posljednja večera"	početak konz.-rest. radova
o. Krk, Krk, katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije - ukrasni okviri za četiri slike	nastavak konz.-rest. radova

o. Krk, Vrbnik, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije - glavni oltar Uznesenja Blažene Djevice Marije	nastavak konz.-rest. radova
o. Rab, Kampor, franjevački samostan i crkva sv. Bernardina Sijenskog - ikona "Gospa od Plača"	završetak konz.-rest. radova
o. Rab, Kampor, franjevački samostan i crkva sv. Bernardina Sijenskog - vratnice orgulja	početak konz.-rest. radova
o. Rab, Kampor, franjevački samostanski kompleks sv. Bernardina Sijenskog - oltar Majke Božje	- mirovanje -
o. Rab, Rab, crkva sv. Justine, zbirka sakralne umjetnosti župe Rab - skulptura "Pietà"	završetak konz.-rest. radova
o. Rab, Rab, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije - korska sjedala	završetak konz.-rest. radova
Rijeka, franjevački samostan Majke Božje Trsatske - slika "Sv. Ljudevit Tuluški"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Rijeka, franjevački samostan Majke Božje Trsatske - tabulat i stropna slika "Uznesenje Bogorodice sa sv. Franjom Asiškim i sv. Antunom Padovanskim"	- mirovanje -
Rijeka, Hrvatsko narodno kazalište Ivana pl. Zajca - šest slika iz gledališta	završetak konz.-rest. radova
Rijeka, Hrvatsko narodno kazalište Ivana pl. Zajca - slike "Kazalište", "Anđeli I" i "Anđeli II"	završetak konz.-rest. radova
Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka - slike "Bogorodica s Djetetom" i "Bogorodica s Djetetom, sv. Marijom Magdalenom i sv. Jeronimom" i jedan ukrasni okvir	cjeloviti konz.-rest. radovi
Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka - dva stolca s kožnim naslonom 198/1 i 198/2	cjeloviti konz.-rest. radovi
Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka - odjeća Ane Zmajić	početak konz.-rest. radova
Rijeka, Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka - slika "Obitelj Barbadius i Pietà"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Rijeka, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije - skulptura "Oplakivanje Krista sa svetom Marijom Magdalenom"	početak konz.-rest. radova

Sisačko-moslavačka županija	
Bojna (Brekinjova Kosa)	arheološka istraživanja i konz.rest. radovi
Mikleuška, ostaci pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije	nastavak građ. sanacije i konz.-rest. radova
Popovača, Stari grad Jelengrad - arhitektura	dovršetak istraživanja i nastavak konz.-rest. građevinskih radova
Topusko, ostaci cistercijske opatije	nastavak građ. sanacije i konz.-rest. radova
Zrin, crkva Marije Magdalene	nastavak građ. sanacije i konz.-rest. radova
Letovanić, kapela sv. Fabijana i Sebastijana - glavni oltar sv. Fabijana i Sebastijana	završetak konz.-rest. radova
Velika Ludina, crkva sv. Mihaela arkandela - glavni oltar sv. Mihaela arkandela - predela i ravne plohe ophoda	- mirovanje -

Splitsko-dalmatinska županija (Konzervatorski odjel u Splitu)	
o. Palagruža, pličina Pupak	arheološka istraživanja i konz.rest. radovi
Splitsko-dalmatinska županija, podmorje	arheološka istraživanja i konz.rest. radovi
o. Brač, Bobovišća, crkva sv. Martina - kamena plastika	cjeloviti konz.-rest. radovi
o. Brač, Postira, arheološko nalazište Lovrečina - mozaici	- mirovanje -
Klis, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije - zidne slike	sondažna istraživanja i izrada dokumentacije
Omiš, arheološko nalazište Brzet - mozaici	- mirovanje -
Split, Dioklecijanova palača, Arhidakonova i Buličeva ulica - mozaici	nastavak konz.-rest. radova
Split, Dioklecijanova palača, Zapadna vrata i crkva Gospe od Zvonika	nastavak izrade dokumentacije, građevinske sanacije i konz.-rest. radova
o. Šolta, Grohote, starokršćanska bazilika - mozaici	- mirovanje -
o. Vis, Vis, antičke terme - mozaik	preventivna zaštita
Zaostrog, franjevački samostan i župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije - zidne slike	sondažna istraživanja i izrada dokumentacije
o. Brač, Škrip, župna crkva sv. Jelene - sakristijski ormar	završetak konz.-rest. radova
o. Hvar, Hvar, Biskupski muzej - slika "Gospa od Ružarija"	početak konz.-rest. radova
o. Hvar, Hvar, crkva sv. Duha - zbirka liturgijskih predmeta	preventivno konzerviranje
o. Hvar, Hvar, katedrala sv. Stjepana I. pape i mučenika - kazula, stola, manipul i bursa (RST-299, 24/92-74)	završetak konz.-rest. radova
o. Hvar, Stari Grad, crkva sv. Nikole - skulptura "Sv. Toma"	nastavak konz.-rest. radova
Makarska, crkva sv. Marka - oltar Sv. Križa - skulpture "Bogorodica", "Sv. Ivan" i "Sv. Marija Magdalena"	početak konz.-rest. radova
Omiš, župna crkva sv. Mihovila - sakristija - slika "Navještenje"	završetak konz.-rest. radova
Sinj, Viteško alkarsko društvo - lovačka puška 15	cjeloviti konz.-rest. radovi
Split, katedrala sv. Dujma, riznica - ikona "Gospa od Žnjana"	završetak konz.-rest. radova
Split, katedrala sv. Dujma, riznica - skulptura "Imago Pietatis"	završetak konz.-rest. radova
Split, Muzeji Ivana Meštrovića - skulptura "Karijatida" i reljefi "Scene iz Kristova života"	početak konz.-rest. radova
o. Vis, Komiža, župna crkva i samostan sv. Nikole (Muster) - stola, manipul i bursa iz liturgijskog kompleta kazule T-4, kazula T-29	cjeloviti konz.-rest. radovi
o. Vis, Vis, crkva Sv. Duha - slika "Sv. Antun i sv. Vicko"	početak konz.-rest. radova
Zaostrog, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije - dijelovi sakristijskog ormara	završetak konz.-rest. radova

Splitsko-dalmatinska županija (Konzervatorski odjel u Imotskom)

Splitsko-dalmatinska županija (Konzervatorski odjel u Trogiru)	
Trogir, katedrala sv. Lovre - kapela Orsini	nastavak konz.-rest. radova i izrada dokumentacije
Kaštel Lukšić, crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije - skulptura "Sv. Bonaventura" bez cjeline	završetak konz.-rest. radova
Trogir, dominikanski samostan sv. Dominika - crkvena zastava 76	početak konz.-rest. radova
Trogir, katedrala sv. Lovre - korska sjedala	završetak konz.-rest. radova
Trogir, katedrala sv. Lovre - dalmatika B74 i stola B75	cjeloviti konz.-rest. radovi

Šibensko-kninska županija	
Šibenik, tvrđava sv. Nikole, podmorje - pokretni arheološki nalazi	konz.-rest. radovi
Šibensko-kninska županija, podmorje	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Šibenik, crkva sv. Julijana	izrada dokumentacije
Šibenik, Nova crkva s dvoranom bratovštine	konz.-rest. istraživanja i izrada dokumentacije
Šibenik, portali profanih i sakralnih objekata	konz.-rest. istraživanja i izrada dokumentacije
o. Visovac, franjevački samostan i crkva Majke od Milosti	- mirovanje -
Kistanje, manastir Krka - oltarna zavjesa	početak konz.-rest. radova
Skradin, crkva Rođenja Blažene Djevice Marije - slika "Nepoznata svetica"	cjeloviti konz.-rest. radovi
Šibenik, crkva sv. Frane - slika "Bogorodica s Djetetom"	početak konz.-rest. radova
Šibenik, crkva sv. Ane - oltar sv. Ane - okvir antependija	završetak konz.-rest. radova
Šibenik, crkva sv. Dominika - glavni oltar Bogorodice od Presvetog Ružarija	nastavak konz.-rest. radova
Šibenik, Eparhija dalmatinska - slika "Portret vladike"	cjeloviti konz.-rest. radovi
o. Zlarin, Zlarin, župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije - inventar	preventivno konzerviranje
o. Zlarin, Zlarin, crkva Gospe od Rašelje - inventar	preventivno konzerviranje
o. Žirje, Žirje, crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije - inventar	preventivno konzerviranje

Varaždinska županija	
Jalžabet, Bistričak - pokretni arheološki nalazi	nastavak konz.-rest. radova
Hrastovljan, crkva sv. Benedikta	nastavak građevinske sanacije
Križovljan, crkva Sv. Križa	- mirovanje -
Lepoglava, bivši pavlinski samostan i župna crkva Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije - pjevalište, zidne slike	nastavak izrade dokumentacije i konz.-rest. radova
Lepoglava, bivši pavlinski samostan i župna crkva Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije - bivša knjižnica, štuko	izrada dokumentacije i početak konz.-rest. radova
Marčan, dvorac Opeka - Vrtlareva kuća	- mirovanje -
Varaždin, franjevački samostan i crkva sv. Ivana Krstitelja, bivša ljekarna	izrada dokumentacije i nastavak građ.radova
Križovljan, kapela Sv. Križa - oltar sv. Sebastijana	nastavak konz.-rest. radova
Lepoglava, crkva sv. Jurja - inventar	- mirovanje -
Lepoglava, župna crkva Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije - oslikane drvene vratnice	završetak konz.-rest. radova
Varaždin, parohijska crkva sv. Georgija - ikonostas sv. Georgija	konz.-rest. istraživanja
Varaždin, parohijska crkva sv. Georgija - ikonostas sv. Georgija i crkvene klupe	- mirovanje -
Varaždin, Gradski muzej Varaždin - deset umjetnina na papirnom nositelju i tri ukrasna okvira	cjeloviti konz.-rest. radovi
Varaždin, Gradski muzej Varaždin - slike "Portret Danijela Raucha", "Mrtva priroda", "Portret gospođe Nikolić" i jedan ukrasni okvir	cjeloviti konz.-rest. radovi
Vukovoj, kapela sv. Wolfganga - propovjedaonica	početak konz.-rest. radova

Virovitičko-podravska županija	
Orahovica, ostaci plemićke kurije	arheološka istraživanja i konz.-rest.radovi
Zvonimirovo, Veliko Polje - pokretni arheološki nalazi	nastavak konz.-rest. radova
Duzluk, manastir i crkva sv. Nikole	izrada dokumentacije, konz.-rest. i građ. radovi

Vukovarsko-srijemska županija	
Ilok, dvorac Odescalchi	- mirovanje -
Šaregrad, franjevački samostan i crkva sv. Petra i Pavla	izrada dokumentacije i konz.-rest. istraživanja
Vukovar, franjevački samostan i crkva sv. Filipa i Jakova - kamena plastika	cjeloviti konz.-rest. radovi na kipu sv. Ivana Nepomuka
Račinovci, župna crkva Rođenja sv. Ivana Krstitelja - misnica 10 i komplet 12	cjeloviti konz.-rest. radovi
Račinovci, župna crkva Rođenja sv. Ivana Krstitelja - misnica 16	cjeloviti konz.-rest. radovi
Šaregrad, franjevački samostan i crkva sv. Petra i Pavla - oltari sv. Antuna Padovanskog i Blažene Djevice Marije	početak konz.-rest. radova
Vukovar, Gradski muzej Vukovar - osam umjetnina na papirnom nositelju	cjeloviti konz.-rest. radovi
Vukovar, kapela sv. Roka - korska ograda	konz.-rest. istraživanja

Zadarska županija	
o. Premuda, olupina ratnog broda Szent Istvan - pokretni arheološki nalazi	konz.-rest. radovi
Novigrad (Zadar), crkva Porodenja BDM - zidni oslik	- mirovanje -
Zadar, crkva sv. Krševana - kamena plastika	nastavak konz.-rest. radova
Zadar, Narodni muzej - kamena plastika	cjeloviti konz.-rest. radovi na reljefu s prikazom sv. Šimuna i kraljice Elizabete
o. Pag, Stari grad, crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije - glavni oltar Uznesenja Blažene Djevice Marije	nastavak konz.-rest. radova
Pakoštane, župna crkva Uzašašća Gospodinova - glavni oltar Uzašašća Gospodinova - sedam skulptura	nastavak konz.-rest. radova
o. Pašman, Kraj, franjevački samostan i crkva sv. Duje - slike "Oplakivanje Krista" i "Poklonstvo pastira" s ukrasnim okvirima	početak konz.-rest. radova
o. Pašman, Ždrelac, crkva sv. Luke Evanđelista - glavni oltar sv. Luke Evanđelista - slike "Sv. Luka i sv. Ivan Krstitelj" i "Sv. Petar i sv. Marko"	nastavak konz.-rest. radova
o. Silba, Silba, crkva sv. Marka - slika "Polaganje u grob sa skupinom svetaca i portretom donatora"	početak konz.-rest. radova
o. Silba, Silba, crkva sv. Ivana Krstitelja - slika "Bogorodica s Djetetom, sv. Ivanom Krstiteljem, sv. Nikolom i portretom donatora"	početak konz.-rest. radova
Zadar, Zadarska nadbiskupija - tekstilni inventar	nastavak konz.-rest. radovi
Zadar, Narodni muzej, Galerija umjetnina - slika "Olimpija"	nastavak konz.-rest. radova
Zadar, SICU - inventar	istraživački radovi

Zagrebačka županija	
Okešinec (Sipčina), vila rustika	arheološka istraživanja i konz.-rest. radovi
Žumberak, crkva sv. Nikole biskupa - pokretni arheološki nalazi	dovršetak konz.-rest. radova
Kloštar Ivanič, franjevački samostan i crkva sv. Ivana Krstitelja	- mirovanje -
Novo Mjesto, crkva sv. Petra i Pavla	izrada prijedloga završne prezentacije
Marija Gorica, župna crkva Pohoda Marijina - propovjedaonica	nastavak konz.-rest. radova
Samobor, franjevački samostan i crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije - oltar sv. Josipa	završetak konz.-rest. radova

Zajedničke stavke	
Evidencija stanja i izrada troškovnika	
Evidencija stanja i izrada troškovnika	
Hitne intervencije	
Praćenje uvjeta i stanja pokretnih kulturnih dobara, izrada prijedloga konz.-rest. radova	
Stručni nadzor nad konz.-rest. radovima	
Tekstiloteka - prikupljanje, obrada i pohrana povijesnog tekstila	